

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı

**MİLLETLERARASI İŞ UYUŞMAZLIKLARINA İLİŞKİN
DAVALARDA MÜNHASİR YETKİ: TÜRK HUKUKU VE
BRÜKSEL I BIS TÜZÜĞÜ ÇERÇEVESİNDE BİR
DEĞERLENDİRME**

Selenay ÇALIŞKAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2026

MİLLETLERARASI İŞ UYUŞMAZLIKLARINA İLİŞKİN DAVALARDA MÜNHASİR
YETKİ: TÜRK HUKUKU VE BRÜKSEL I BIS TÜZÜĞÜ ÇERÇEVESİNDE BİR
DEĞERLENDİRME

Selenay ÇALIŞKAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2026

KABUL VE ONAY

Selenay ÇALIŞKAN tarafından hazırlanan “Milletlerarası İş Uyuşmazlıklarına İlişkin Davalarda Münhasır Yetki: Türk Hukuku ve Brüksel I Bis Tüzüğü Çerçevesinde Bir Değerlendirme” başlıklı bu çalışma, 31.03.2026 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Fatma Aslı BAYATA CANYAŞ

[Unvanı, Adı ve SOYADI] (Başkan)(Danışman)

Doç. Dr. Doğa ELÇİN

[Unvanı, Adı ve SOYADI] (Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Onur Can SAATCIOĞLU

[Unvanı, Adı ve SOYADI] (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

22/04/2026

Selenay ÇALIŞKAN

¹“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

* *Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.*

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Prof. Dr. Fatma Aslı BAYATA CANYAŞ** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Selenay ÇALIŞKAN

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın planlanması ve yşrştşlmesi aőamalarında değerli katkılarını esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Fatma Aslı BAYATA CANYAŞ hocama, savunma jşrimde yer alan ve çalıőmamı geliőtirmem hususunda öneri ve fikirleri ile desteklerde bulunan Doç. Dr. Doğa ELÇİN ve Dr. Őęr. Őyesi Onur Can SAATCIOğLU hocalarıma teőekkřrlerimi sunarım.

Bugşne kadar her koşulda yanımda olan, desteklerini ve sevgilerini her zaman hissettiren aileme en içten teőekkřrlerimi sunarım. Sabırları, anlayıőları ve gşvenleri bu sşreci sşrdşrebilmemin en önemli dayanaklarından biri olmuştur.

Son olarak, tez yazım sşrecinde yanımda olan, ilgileri ve destekleriyle bana gş veren yakınlarıma ve arkadaőlarıma teőekkřr ederim.

ÖZET

ÇALIŞKAN, Selenay. *Milletlerarası İş Uyuşmazlıklarına İlişkin Davalarda Münhasır Yetki: Türk Hukuku ve Brüksel I Bis Tüzüğü Çerçevesinde Bir Değerlendirme*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2026.

Bu tezde, milletlerarası iş uyuşmazlıklarına ilişkin davalarda münhasır yetki meselesi Türk hukuku ile Brüksel I Bis Tüzüğü çerçevesinde ele alınmıştır. İş sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklarda taraflar arasındaki pazarlık gücüne ilişkin dengesizlik zayıf tarafın korunmasına yönelik özel yetki rejimlerinin kabulünü de beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda çalışmada milletlerarası yetki ve münhasır yetki kavramları ortaya koyulmuş, Türk hukuku ile Tüzük'te benimsenen yaklaşımlar çerçevesinde zayıf tarafın bulunduğu sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda münhasır yetki tartışmasının yetki anlaşmaları ile tanıma ve tenfiz üzerindeki etkileri bireysel iş uyuşmazlıkları özelinde değerlendirilmiştir.

Tezin birinci bölümünde, milletlerarası yetki ve münhasır yetki kavramları açıklanmış, Türk milletlerarası usul hukukunda münhasır yetki kavramı ve Tüzük'te benimsenen yaklaşımlar çerçevesinde zayıf tarafı bulunan sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda münhasır yetkinin varlığına ve kapsamına ilişkin tartışmalar bireysel iş uyuşmazlıkları özelinde incelenmiştir. Ardından bireysel iş uyuşmazlıklarına ilişkin milletlerarası yetki kuralları Türk hukuku ile Tüzük'te benimsenen anlayışlar çerçevesinde karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bu bölümde, bireysel iş uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkiye ilişkin mevcut düzenlemelere yönelik yorum ve önerilere yer verilmiş; özellikle işçinin mutad işyerinin yurt dışında, yerleşim yerinin ise Türkiye'de bulunduğu durumlarda işçinin Türkiye'deki yerleşim yeri mahkemesinin de bazı koşullarda yetkili kılınmasına yönelik bir öneri geliştirilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde, yetki anlaşmaları Türk hukuku ve Tüzük kapsamında ele alınmış, iş uyuşmazlıklarında münhasır yetkiye ilişkin tartışmaların yetki anlaşmalarının geçerliliği ve etkileri üzerindeki yansımaları analiz edilmiştir. Bu çerçevede Tüzük'teki anlayıştan hareketle değişiklik önerileri sunulmuştur. Son olarak ise tanıma ve tenfize ilişkin Türk hukuku ve Tüzük hükümleri incelenmiş, iş uyuşmazlıklarında münhasır yetki tartışmalarının tanıma ve tenfiz sürecine etkileri özellikle adil yargılanma hakkı bağlamında değerlendirilerek eleştirel tespit ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Yabancılaşma Unsuru İçeren Bireysel İş Uyuşmazlıkları, Milletlerarası Yetki, Münhasır Yetki, Bireysel İş Sözleşmeleri ve İş İlişkileri, Brüksel I Bis Tüzüğü, Yetki Anlaşması, Tanıma-Tenfiz

ABSTRACT

ÇALIŞKAN, Selenay. *Exclusive Jurisdiction in Litigation Concerning International Labour Disputes: An Evaluation Within The Framework Of Turkish Law and The Brussels I Bis Regulation*, Master Thesis, Ankara, 2026.

This thesis examines the issue of exclusive jurisdiction in proceedings concerning international labour disputes within the framework of Turkish Law and the Brussels I Bis Regulation. The imbalance of bargaining power between the parties to employment contracts has led to the adoption of special jurisdictional regimes aimed at protecting the weaker party. In this context, the study outlines the concepts of international jurisdiction and exclusive jurisdiction and evaluates, in light of the approaches adopted under Turkish Law and the Regulation, the effects of the debate on exclusive jurisdiction in disputes arising from contracts involving a weaker party, with particular emphasis on individual employment disputes.

In the first chapter, the concepts of international jurisdiction and exclusive jurisdiction are explained, and the debates concerning the existence and scope of exclusive jurisdiction in disputes arising from contracts involving a weaker party are examined with specific reference to individual labour disputes, within the framework of Turkish private international procedural law and the Regulation. Subsequently, the rules governing international jurisdiction in individual labour disputes are analysed comparatively in light of the approaches adopted under Turkish law and the Regulation. In this chapter, the existing rules on international jurisdiction in individual labour disputes are examined in detail and interpretative comments and proposals are presented. In particular, it is proposed that, in cases where the employee's habitual place of work is abroad while the employee's domicile is in Türkiye, the court of the employee's domicile in Türkiye may, under certain conditions, also be granted jurisdiction.

The second chapter addresses jurisdiction agreements under Turkish law and the Regulation and analyses the impact of debates on exclusive jurisdiction in labour disputes on the validity and effects of such agreements. In this context, amendment proposals are developed based on the systematic structure of the Regulation. Finally, the provisions of Turkish law and the Regulation concerning recognition and enforcement are examined, and the impact of the debate on exclusive jurisdiction in labour disputes on the recognition and enforcement of judgments is evaluated, particularly in relation to the right to a fair trial, accompanied by critical observations and proposals.

Keywords

Individual Labour Disputes Involving a Foreign Element, International Jurisdiction, Exclusive Jurisdiction, Individual Labour Contracts and Labour Relations, Brussels I Bis Regulation, Jurisdiction Agreement, Recognition and Enforcemen

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: MİLLETLERARASI YETKİ.....	5
1.1. YETKİ KAVRAMI	5
1.2. YABANCILIK UNSURU.....	5
1.3. MİLLETLERARASI YETKİ KAVRAMI.....	6
1.4. MİLLETLERARASI YETKİ KURALLARI	8
1.4.1. Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine İlişkin Kurallar	8
1.4.1.1. Möhuk'ta Düzenlenen Genel Yetki Kuralı	9
1.4.1.2. Möhuk'ta Düzenlenen Özel Yetki Kuralları	11
1.4.2. Brüksel I Bis Tüzüğü'nde Düzenlenen Milletlerarası Yetki Kuralları ..	14
1.5. MÜNHASIR YETKİ	16
1.5.1. Türk Milletlerarası Usul Hukukunda Münhasır Yetki Kavramı.....	16
1.5.2. Zayıf Tarafı Bulunan Sözleşmelerden Doğan Uyuşmazlıklarda Münhasır Yetki Tartışması.....	24
1.5.3. Brüksel I Bis Tüzüğü'nde Yer Alan Münhasır Yetki Kuralları.....	26
1.5.4. Brüksel I Bis Tüzüğü Çerçevesinde Zayıf Tarafı Bulunan Sözleşmelerden Doğan Uyuşmazlıklarda Münhasır Yetki İncelemesi	28

1.6. MİLLETLERARASI İŞ DAVALARINA İLİŞKİN ÖZEL YETKİ KURALI	30
1.6.1. Zayıf Taraf Olarak İşçinin Milletlerarası Yetki Kapsamında Korunması.....	30
1.6.2. Möhük'ta Düzenlenen Milletlerarası İş Davalarına İlişkin Özel Yetki Kuralı	35
1.6.2.1. Türk Milletlerarası Usul Hukukunda Milletlerarası İş Davalarına İlişkin Kuralların Gelişimi	35
1.6.2.2. Milletlerarası İş Davalarında Vasıflandırma.....	36
1.6.2.3. Bireysel İş Sözleşmesi Ve İş İlişkisinden Doğan Davalarda Milletlerarası Yetkili Mahkemeler	43
1.6.2.3.1. İşverenin İşçiye Karşı Açtığı Davalarda Milletlerarası Yetkili Mahkeme	45
1.6.2.3.2. İşçinin İşverene Karşı Açtığı Davalarda Milletlerarası Yetkili Mahkeme Alternatifleri	52
1.6.2.3.2.1. İşçinin Yerleşim Yeri.....	52
1.6.2.3.2.2. İşverenin Yerleşim Yeri.....	54
1.6.2.3.2.3. İşçinin Mutad Meskeni	59
1.6.3. Bireysel İş Davalarında Milletlerarası Yetkiye İlişkin Brüksel I Bis Tüzüğü'nde Yer Alan Düzenlemeler	60
1.6.4. MÖHUK M. 44 Hükmüne İlişkin Değerlendirmeler.....	65
1.6.4.1. İşçinin Mutad İşyerinin Türkiye Dışında Olmasının Milletlerarası Yetki Bakımından Sonuçlarına İlişkin Değerlendirmeler.....	65
1.6.4.2. İşçinin Yerleşim Yeri Ve Mutad Meskenine Milletlerarası Yetki Tanınmasına İlişkin Değerlendirmeler.....	68
2. BÖLÜM MİLLETLERARASI İŞ DAVALARINDA YETKİ ANLAŞMASI VE YABANCI MAHKEME KARARLARININ TANIMA-TENFİZİ HUSUSLARINDA MÜNHASIR YETKİ İNCELEMELERİ	72

2.1. MİLLETLERARASI İŞ DAVALARINDA MÜNHASIR YETKİ HUSUSUNUN YETKİ ANLAŞMASI KAPSAMINDA İNCELENMESİ	72
2.1.1. Genel Olarak	72
2.1.2. HMK’da Düzenlenen Yetki Sözleşmesi İle Milletlerarası İş Davalarının Çözümünde Türk Mahkemelerine Yetki Tanınması.....	73
2.1.3. MÖHUK M. 47’de Düzenlenen Yetki Anlaşması.....	78
2.1.4. Yetki Anlaşmasına İlişkin Brüksel I Bis Tüzüğü’nde Yer Alan Genel Kurallar İle İş Davalarının Çözümünde Yetki Anlaşması Hususu	86
2.1.5. Milletlerarası İş Davalarının Çözümünde Yetki Anlaşması Hususunda Münhasır Yetki Tartışması	89
2.1.5.1. Doktrindeki Görüşler Ve Yargıtay İçtihadı	89
2.1.5.2. Milletlerarası İş Davalarının Çözümünde Yetki Anlaşması Hususuna İlişkin Değerlendirmeler	92
2.2. MİLLETLERARASI İŞ DAVALARINDA MÜNHASIR YETKİ HUSUSUNUN YABANCI MAHKEME KARARLARININ TANIMA VE TENFİZİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ.....	95
2.2.1. Genel Olarak Tanıma Ve Tenfiz.....	95
2.2.2. Türk Hukukunda Tanıma Ve Tenfizin Şartları.....	97
2.2.3. Tanıma Ve Tenfize İlişkin Brüksel I Bis Tüzüğü’nde Yer Alan Kurallar İle İş Davalarında Tanıma ve Tenfiz Hususu	99
2.2.4. Yabancı Mahkemeden Alınan İş Davasına İlişkin Bir Kararın Türk Mahkemelerince Tanınması Ve Tenfizinde Münhasır Yetki Tartışması.....	102
2.2.4.1. Doktrindeki Görüşler Ve Yargıtay İçtihadı	102
2.2.4.2. Milletlerarası İş Davalarında Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Değerlendirmeler	105
SONUÇ.....	114
KAYNAKÇA	117
EK- 1 TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK FORMU	138

EK -2 TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL MUAFİYET FORMU.....140

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	:Avrupa Birliği
ABAD	:Avrupa Birliği Adalet Divanı
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Art.	:Article
AÜHFD	:Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYAM	:Anayasa Yargısı Araştırmaları Merkezi
AYM	:Anayasa Mahkemesi
B.	:Baskı
BATİDER	:Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	:Bakınız
B.N.	:Başvuru Numarası
C.	:Cilt
DHH	:Devletler Hususi Hukuku
dn.	:Dipnot
DYYK	: Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu
E.	:Esas
EBYÜHFD	:Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
ECPIIL	: European Commentaries on Private International Law
Ed.	:Editör

ed.	:Edition
Eds.	:Editors
EFTA	:European Free Trading Area
EU	:European Union
E.T.	:Erişim Tarihi
HD.	:Hukuk Dairesi
HGK	:Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBBGK	:İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu
İBK	:İçtihadı Birleştirme Kurulu
İMİK	: İş Mahkemeleri Kanunu
İÜHFİM	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	:Karar
KHAS	: Kadir Has Üniversitesi
m.	:Madde
MHB	:Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MUH	:Milletlerarası Usul Hukuku
MÜHF-HAD Dergisi	:Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
No.	:Numara

OJ	:Official Journal
pp.	: Pages
PPIL	:Public and Private International Law Bulletin
RG	:Resmi Gazete
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
T.	:Tarih
TAAD	:Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBB	:Türkiye Barolar Birliği
TBBD	:Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UK	:United Kingdom
UTTDER	:Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi
v	:Versus
vb.	:Ve benzeri
vd.	:Ve devamı
Vol.	:Volume

GİRİŞ

Ekonomik ve teknolojik gelişmelerle birlikte uluslararası alanda ticari ilişkiler ülke sınırlarının dışına taşmış buna bağlı olarak iş ilişkileri de sınır ötesi özellikler kazanmıştır. İşçinin- işverenin tabiiyeti, işçinin yerleşim yeri, işverenin yerleşim yeri, işçinin işini ifa ettiği işyeri gibi yerler farklı ülkelerde yer alabilmektedir. Bu tür yabancılık unsuru içeren iş sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların çözümünde ise birden çok ülke, kendi milletlerarası yetki kurallarına dayanarak, mahkemelerini milletlerarası yetkili mahkeme olarak kabul edebilir.

Günümüz ekonomik yapısı içinde iş sözleşmeleri küçük ticari işletmeler ile işçiler arasında gerçekleşmekten ziyade çok uluslu büyük ticaret şirketleri, kuvvetli hukuki donanıma sahip tüzel kişiler yahut da kamu gücünü elinde bulunduran kamu kurum ve kuruluşları ile işçiler arasında gerçekleşmekte, bu durum ise iş sözleşmelerinin tarafları arasında pazarlık gücü bakımından bir dengesizlik yaratmaktadır. İşte bu dengesizliği ortadan kaldırmak ve taraflar arasında pazarlık gücünü eşitlemek adına ulusal ve uluslararası alanda maddi hukuk ve usul hukuku alanında birçok düzenlemeye yer verilmiştir.

Türk milletlerarası usul hukukunda yabancılık unsuru içeren iş uyuşmazlıklarının çözümünde milletlerarası yetkili Türk mahkemesi 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un¹ 44. maddesi ile tespit edilir. Bu maddede işveren ve işçinin davacı olduğu hallerde göre bir ayrıma gidilerek yetkili Türk mahkemeleri düzenlenmiştir. Bu hüküm uyarınca işveren işçiye karşı yalnızca işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin bulunduğu yer Türk mahkemesinde dava açabilir; işçi ise söz konusu işyerinin bulunduğu yer mahkemesinin yanı sıra kendi yerleşim yeri, mutad meskeni yahut da işverenin yerleşim yerinde dava açabilir.

MÖHUK m. 44 hükmünün milletlerarası usul hukuku kapsamındaki niteliğine ilişkin ise doktrinde birçok tartışma bulunmaktadır. Zira iş sözleşmeleri bir tarafın zayıf taraf olduğu sözleşmelerdir. Türk usul hukukunda zayıf tarafı korumak amacıyla, yabancı mahkemeleri yetkili kılan anlaşmaları düzenleyen MÖHUK m. 47'nin ikinci fıkrasına binaen iş uyuşmazlıklarının çözümünde yetki anlaşması yapılarak MÖHUK m. 44

---

¹ RG, T. 12.12.2007, S. 26728; Bundan sonra "MÖHUK" olarak anılacaktır.

hükümünün bertaraf edilemeyeceği düzenlenmiştir. İşte bu hükümden yola çıkılarak MÖHUK m. 44'ün “münhasır yetki” kuralı olup olmadığına ilişkin çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Türk münhasır yetki kuralları ise çalışmamızda açıklanacağı üzere söz konusu olduğu alanda çıkan uyuşmazlıklarda Türk mahkemelerini tek ve daimi olarak milletlerarası yetkili kılan kurallardır. Bu kurallar uygulandıkları alanda yabancı mahkemelere yetki veren anlaşmalar yapmayı engellediği gibi yabancı devlet mahkemesinden alınan ilamların da tanınması ve tenfizinin önüne geçer.

Milletlerarası usul hukuku kapsamında Avrupa Birliği temelinde bağlayıcılığa sahip olan Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarını Tanınması ve Tenfizi Hakkında Brüksel I Bis Tüzüğü² de Avrupa Birliği çerçevesinde iş uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkili mahkemelerin tespiti, iş uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin yetki anlaşmaları ile iş davalarına ilişkin ilamların tanınması ve tenfizinde uygulanacak kuralları ortaya koymuştur. Bu kuralların Avrupa Birliği temelinde uygulanmasına ilişkin açıklamalar ve yorumlar ise Avrupa Birliği Adalet Divanı(ABAD) kararları ile yapılmıştır.

Çalışmada milletlerarası iş davalarında Türk mahkemelerinin yetkisinin münhasır yetki olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği, bu tartışmanın yetki anlaşmaları ile tanıma ve tenfiz süreçlerine etkileri bağlamında ele alınmıştır. Çalışmanın temel amacı, milletlerarası iş davaları bakımından Türk hukukunda ortaya çıkan münhasır yetki yaklaşımını, Brüksel I Bis Tüzüğü'ndeki yetki sistemiyle karşılaştırarak değerlendirmek ve iş davaları açısından Türk mahkemelerinin yetkisinin münhasır yetki olarak kabul edilmesinin hukuki sonuçlarını ortaya koymaktır.

Çalışmada milletlerarası yetki, münhasır yetki, yetki anlaşması ve tanıma tenfiz konularında Türk milletlerarası usul kuralları ile Tüzük'teki kurallara ilişkin inceleme ve karşılaştırmalara yer verilmiştir. Bu inceleme ve karşılaştırmalar doğrultusunda Tüzük'ün iş uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin milletlerarası yetki kuralları ile münhasır yetkiye ilişkin kurallarının yetki anlaşması ve tanıma tenfiz hususları ile bağlantısı incelenmiştir. Tüzük'ten esinlenerek bireysel iş uyuşmazlıklarına ilişkin Türk

² 12.12.2012 tarihli ve 1215/2012 sayılı Medeni ve Ticari Hukuk Davalarında Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Avrupa Konseyi Tüzüğü (Yeni Brüksel I Tüzüğü) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02012R1215-20150226>, E.T.: 22.03.2025), Bu düzenleme tez içinde “Brüksel I Bis Tüzüğü” ya da “Tüzük” olarak anılacaktır.

milletlerarası usul hukukunda yapılabilecek değişiklik ve yorum önerileri ortaya koyulmuştur. Bu çerçevede MÖHUK m. 44 hükmünün uygulanmasından doğabilecek bazı sorunlar ele alınarak, işçinin mutad işyerinin Türkiye’de bulunmadığı hallerde işverenin Türk mahkemelerinde dava açabilmesine imkan tanıyacak bir düzenleme üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda, iş ilişkisinin sona ermesinden sonra işverenin işçinin Türkiye’deki yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilmesine olanak sağlayabilecek bir değişiklik önerisi değerlendirilmiştir. Bunun yanında, iş sözleşmelerine ilişkin yetki anlaşmalarının geçerlilik şartlarının zayıf tarafın korunması ilkesi gözetilerek daha açık biçimde belirlenmesi gerektiği ifade edilmiş, Brüksel I Bis Tüzüğü’nde benimsenen yaklaşımdan esinlenilerek Türk hukukunda benzer düzenlemelerin değerlendirilmesi önerilmiştir.

Ayrıca, iş uyuşmazlıklarına ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tenfizi bakımından işçinin korunmasının münhasır yetki anlayışı üzerinden değil, işçinin adil yargılanma hakkı ve savunma haklarını etkin biçimde kullanıp kullanmadığının kamu düzeni denetimi çerçevesinde incelenmesi suretiyle sağlanmasının daha uygun olacağı yönünde değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu kapsamda, belirli durumlarda işveren tarafından yabancı mahkemeden alınan kararların da tenfiz incelemesine tabi tutulabileceği ve MÖHUK m. 44’e aykırılığın ayrıca bir tenfiz engeli oluşturmasının Tüzük’teki kurala benzer bir kanuni düzenleme ile sağlanabileceği değerlendirilmiştir.

İş uyuşmazlıklarına ilişkin milletlerarası yetki kuralları bakımından Brüksel I Bis Tüzüğü zayıf tarafın korunması amacıyla oluşturulmuş sistematik bir düzenleme ortaya koymaktadır. Tüzük’te yer alan yetki kuralları, yetki anlaşmalarının geçerliliği ve yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler, iş uyuşmazlıklarında taraflar arasındaki güç dengesizliğini dikkate alan bütüncül bir yapı sunmaktadır. Bu nedenle çalışmada, Türk hukukunda yer alan düzenlemelerin değerlendirilmesinde ve ortaya çıkan bazı sorunların tartışılmasında, Brüksel I Bis Tüzüğü’nde benimsenen sistemden belirli ölçüde esinlenilmiştir. Bunun amacı, Tüzük hükümlerinin doğrudan uygulanabilir bir kaynak olarak ele alınması değil; iş uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkiye ilişkin sistematik bir yaklaşım sunması sebebiyle Türk hukuku bakımından karşılaştırmalı bir inceleme imkanı sağlamasıdır. Ayrıca Tüzük, ABAD kararları ile de somutlaştırılmıştır. Böylece Tüzük ile iş

davalarına ilişkin milletlerarası yetkinin hangi esaslara göre belirleneceği yalnızca normatif bir düzenleme olarak değil uygulama çerçevesinde de ortaya koyulmuştur. Bu yönüyle Tüzük, iş sözleşmelerinden doğan davalarda yetki meselesinin sistematik biçimde ele alınmasına imkan veren bir anlayışa sahiptir. Bu nedenle, iş uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkiye ilişkin bazı düzenlemeler bakımından Tüzük'te benimsenen yaklaşımdan esinlenilerek Türk hukukunda benzer hükümlere yer verilmesi ve bu yönde düzenlemelerin değerlendirilmesi mümkündür.

1. BÖLÜM

MİLLETLERARASI YETKİ

1.1. YETKİ KAVRAMI

Yetki, bir davanın hangi yerdeki görevli mahkeme tarafından görüleceğini ifade eden kavramdır³. Yetki kavramı iç ve dış yetki olarak ikiye ayrılır. İç yetki, bir davaya belirli bir ülke içinde hangi mahkemenin bakacağı ile ilgiliyken dış yetki uluslararası temelde bir davaya hangi ülke mahkemesinin bakacağı ile ilgilidir⁴. Yetki kavramı geniş ve dar anlamda yetki kavramı olarak da incelenebilir. Geniş anlamda yetki kavramı “görev” ve “yetki” kavramlarının içinde barındırır⁵. Dar anlamda yetki kavramı ise hangi coğrafi alanda bulunan mahkemenin davayı göreceği anlamına gelen yer bakımından yetkiyi ifade eder. Milletlerarası yetki kuralları ise dar anlamda yetki kavramı olarak ifade edilen yer bakımında yetkiyi işaret etmektedir⁶. Milletlerarası yetki, mahkemelerin coğrafi olarak yetkisini belirttiği için iç yetki ile aynı işlevdedir, ancak milletlerarası yetki yabancılik unsurunun bulunduğu hukuki işlemler ve ilişkiler için ortaya çıkar⁷.

1.2. YABANCILIK UNSURU

Yabancılik unsuru, klasik anlayışa göre hukuki ilişkinin birden fazla coğrafi alanla bağlantılı olmasıdır⁸. Ancak günümüzde klasik anlayıştan farklı olarak yabancılik unsuru, herhangi bir hukuki olay yahut ilişkinin hakimnin bulunduğu ülkenin hukukundan başka bir veya daha fazla ülkenin hukuk düzeni ile şahsi, coğrafi yahut konu itibariyle bağlantılı olmasıdır⁹. Klasik anlayışa göre yabancılik unsuru, hukuki

³ **Yılmaz**, Ejder/ **Arslan**, Ramazan/ **Taşpınar Ayvaz**, Sema / **Hanağası**, Emel: “Medeni Usul Hukuku”, Yetkin Yayınları, 6. B., Ankara, 2020, s. 213; **Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özkes**, Muhammet: “Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı”, On İki Levha Yayıncılık, 11.B., İstanbul, 2023, s. 72; **Kuru**, Baki: “Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı”, Legal Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 33; **Kuru**, Baki: “Hukuk Muhakemeleri Usulü”, C. 1, 6. B., 2001, İstanbul, s. 379-380; **Atalı**, Murat/**Ermenek**, İbrahim/ **Erdoğan**, Ersin: “Medeni Usul Hukuku”, Yetkin Yayınları, 7. B, 2024, s. 183; **Tanrıver**, Süha: “Medeni Usul Hukuku”, C. 1, Yetkin Yayınları, 6. B, 2024, s. 247; **Akkan**, Mine/**Direnisa**, Efe: “Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku”, C. 1, İstanbul, 2025, s. 451.

⁴ **Yılmaz/Arslan/Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s. 213; **Kuru**, s. 48; **Kuru(I)**, s. 380.

⁵ **Yılmaz/Arslan/ Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s. 198.

⁶ **Yılmaz/Arslan/ Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s. 198; **Ekşi**, Nuray: “Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi”, Beta, 2. B., İstanbul, 2000, s. 28.

⁷ **Ekşi**, s. 28; **Atalı/Ermenek/Erdoğan**, s. 184.

⁸ **Doğan**, Vahit: “Milletlerarası Özel Hukuk”, Savaş Yayınevi, Ankara, 2022, s.6.

⁹ **Doğan**, s. 7; **Nomer**, Ergin: “Devletler Hususi Hukuku”, Beta, 21. B., İstanbul, 2015, s. 5 ; **Şanlı**, Cemal/ **Esen**, Emre/ **Ataman-Fıganmeşe**, İnci: “Milletlerarası Özel Hukuk”, Beta, 11.B., İstanbul, 2024, s. 5; **Tekinalp**, Gülören/ **Uyanık Çavuşoğlu**, Ayfer: “Milletlerarası Özel Hukuk”, Vedat Kitapçılık, 12.

ilişkinin hakimnin bulunduğu ülkeden başka bir ülke ile şahıs ya da yer bakımından ilgili bulunması ile ortaya çıkmaktadır¹⁰. Hukuki ilişkinin taraflarından birinin yabancı olması, haksız fiilin yabancı ülkede meydana gelmesi bu anlayışa göre yabancılık unsurunu ortaya çıkaran nedenlerden sayılabilir. Ancak sözleşmeden doğan borç ilişkilerinin uluslararası alanda gelişme göstermesi ile birlikte yabancılık unsuru kavramı da klasik anlayışın dışına taşmış, milletlerarası ticareti ve milletlerarası ticaretin menfaatlerini ilgilendiren sözleşmeler yabancı unsurlu olarak kabul edilmeye başlanmıştır¹¹. Böyle bir sözleşmenin varlığı halinde kişi veya yer bakımından yabancı ülke ile bağlantının bulunup bulunmadığına bakılmaksızın milletlerarası unsur taşıdığı kabul edilmektedir¹². Ancak yine de her hukuki ilişki için yabancılık unsurunun bulunup bulunmadığı somut olay ve ilişkiden yola çıkılarak tespit edilmelidir.

Çalışmanın konusu kapsamında, işçinin veya işverenin yabancı olması, işverenin işletme merkezinin yabancı bir ülkede bulunması, işçinin kendi işini mutad olarak yabancı bir ülkede yapması, işin yabancı ülkede ifa edilmesi halleri ile iş ilişkisinin yabancı bir ülke ile sıkı irtibatlı olması gibi hallerde iş sözleşmesinde yabancılık unsurunun bulunduğu Yargıtay kararları ile belirlenmiştir¹³.

1.3. MİLLETLERARASI YETKİ KAVRAMI

Yabancılık unsuru içeren bir özel hukuk uyuşmazlığının çözülebilmesi için öncelikle bu uyuşmazlığın hangi ülkenin mahkemelerince çözüleceği belirlenmelidir. Devletler böyle bir özel hukuk uyuşmazlığının kendi ülkeleri ile şahsi veya coğrafi bakımdan bağlantılı olup olmadığına göre kendi yetkisine karar verir¹⁴. Her devlet egemenlik hakkına dayanarak yabancılık unsuru içeren bir özel hukuk uyuşmazlığının çözümünde kendi

---

B., İstanbul, 2016, s. 22; **Çelikel**, Aysel/ **Erdem**, Bahadır: “Milletlerarası Özel Hukuk”, Beta, 18. B., İstanbul, 2024, s. 5; **Aygün**, Mesut: “Yabancılık Unsurunun Mahiyeti ve Yargılamadaki Rolü”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, 2014, s. 1029; **Aybay**, Rona/**Dardağan**, Esra: “Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması (Kanunlar İhtilafı)”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2.B., İstanbul, 2008, s. 9-10.

¹⁰ **Aygün**, s. 1030; Yargıtay HGK., E. 1989/316, K. 1989/411, T. 07.06.1989, (www.hukukturk.com E.T.: 22.01.2025).

¹¹ **Aygün**, s. 1031; **Doğan**, s. 7; **Çelikel/Erdem**, s. 389.

¹² **Doğan**, s. 7; **Çelikel/Erdem**, s. 389.

¹³ Yargıtay HGK., E. 2022/985, K. 2023/426, T. 10.5.2023; Yargıtay 9. HD., E. 2024/7673, K. 2024/10230, T. 27.6.2024; Yargıtay 9. HD., E. 2023/4180, K. 2023/11285, T. 11.7.2023, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 03.10.2025).

¹⁴ **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s.421; **Micheals**, Ralf , “Jurisdiction, foundations”, Forthcoming in Elgar Encyclopedia of Private International Law, Jürgen Basedow / Giesela Rühl / Franco Ferrari / Pedro de Miguel Asensio (Eds.), 2016, s. 2.

mahkemelerinin yetkili olduğuna karar verebilir¹⁵. Milletlerarası usul hukukunda milletlerarası yetki iki anlamda kendini gösterebilir¹⁶.

Öncelikle yabancılik unsuru içeren bir özel hukuk uyuşmazlığının çözümünde devletin kendi mahkemelerinin yetkisini belirlemesine ilişkin iç hukukunda düzenlediği kurallar milletlerarası yetkiyi ifade eder¹⁷. Milletlerarası yetki kavramı yabancılik unsuru içeren bir özel hukuk uyuşmazlığına ilişkin yabancı bir devlet mahkemesinde açılan bir dava sonucu alınan kararın Türk hukuk sistemi içinde kendisinden beklenen etkiyi göstermesini, diğer bir deyişle coğrafi olarak etkisini de ifade eder¹⁸. Genel olarak milletlerarası yetki kavramı ilk anlamını ifade ederken ikinci anlamı ise yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi konusunu ifade eder.

Milletlerarası yetki kuralları, yabancılik unsuru içeren bir uyuşmazlığın çözümü için her devlet tarafından ancak kendi mahkemelerinin yetkili olup olmadığını belirlemek için düzenlenen kurallardır. Bu kurallar ile başka bir devletin mahkemelerinin yetkili olduğuna ilişkin bir belirlemede bulunulamaz. Her devlet kendi mahkemelerinin yetkisini düzenlediği için yabancılik unsuru içeren bir uyuşmazlıkta birden fazla ülkenin mahkemesi kuralları çerçevesinde kendini yetkili görebilir, böylece taraflar bu ülke mahkemelerinden kendilerine en uygun olanı seçebilir. Zira yabancılik unsuru içeren uyuşmazlıklarda tarafların ikametgahı, mutad meskeni, sakin oldukları yer, sözleşmenin ifa yeri, sözleşme konusu malın bulunduğu yer, haksız fiilin işlendiği yer, zararın meydana geldiği yer gibi bağlanma noktaları birden çok ülkede bulunabilir¹⁹.

Milletlerarası yetki kurallarını her devlet kendi belirler ve bu belirlemeyi yaparken üç farklı sistem kullanabilir. Öncelikle *“bağımlı milletlerarası yetki sistemi”* kapsamında

¹⁵ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 421.

¹⁶ Yargıtay 21. HD., E. 2016/17700, K. 2016/14575, T. 24.11.2016; Yargıtay 21. HD., E. 2019/5309, K. 2019/7692, T. 11.12.2019, (www.hukukturk.com, E.T.: 23.02.2024)

¹⁷ Illmer, Martin: “Jurisdiction (PIL)”, The Max Planck Encyclopedia of European Private Law, Jürgen Basedow, Klaus J. Hopt, Reinhard Zimmermann with Andreas Stier (Eds.), Vol.2, Oxford University Press, 2012, s. 1020; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 466; Doğan, s. 41; Nomer(DHH), s. 417; Ekşi, s. 20; Nomer, Ergin: “Devletler Hususi Hukukunda Milletlerarası Yetki Mefhumu”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 40, S. 1-4, 1974 s. 395; Nomer, Ergin: “Milletlerarası Usul Hukuku”, Beta, İstanbul, 2009, s. 52; Çelikel/Erdem, s. 574; Kuru(I), s. 632-633.

¹⁸ Illmer, s. 1020; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 421 ve 446; Doğan, s. 41; Nomer(DHH), s. 417; Ekşi, s. 23; Nomer(Yetki), s. 395; Nomer(MUH), s. 52.

¹⁹ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 468; İste Arlanoğlu, Cansu: “Uluslararası İş Akitlerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi ve Esasa Uygulanacak Hukuk”, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 213 s. 214.

yabancılık unsuru taşıyan yahut taşımasının ülke sınırları içinde açılmış herhangi bir davaya uygulanacak olan ve iç hukukta düzenlenmiş bulunan yer bakımından yetki kurallarına çifte görev atfedilerek böyle kuralların işaret etmesi halinde yabancılık unsuru taşıyan bir uyuşmazlığın çözümünde o ülkenin mahkemelerinin milletlerarası yetkiye sahip olduğu kabul edilecektir²⁰. Bu sistemin yanı sıra, “*bağımsız milletlerarası yetki sistemi*”nde devlet yabancılık unsuru içeren bir uyuşmazlığın çözümünde mahkemelerinin milletlerarası yetkisini ayrıca düzenleyen kurallara sahiptir²¹. Son olarak “*karma nitelikli yetki sistemi*”nde ise iç hukukun yetki kuralları yabancı unsur içeren bir uyuşmazlığın çözümünde yetkili olan mahkemeyi belirlerken, iç hukukun yetki kurallarının eksik ve yetersiz kaldığı konularda milletlerarası yetkinin belirlenebilmesi adına tamamlayıcı nitelikte kurallara yer verilmiştir²². Türk hukukunda da karma nitelikli yetki sistemi benimsenmiştir²³. MÖHUK m. 40 hükmü gereğince Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi iç hukuktaki yetki kurallarından hareketle tespit edilmektedir. Bu genel ilke ile beraber hukuki ilişkinin niteliği göz önünde tutularak belirli konular için MÖHUK m. 41-47 hükümleri arasında ayrıca milletlerarası yetki kurallarına yer verilmiştir²⁴. Milletlerarası yetki kurallarının belirlenmesinde devletin iç hukukunda yaptığı düzenlemelerle birlikte uluslararası alanda yapılan sözleşmeler de sözleşmenin tarafı olan ülkeye öncelikli olarak uygulanır²⁵.

1.4. MİLLETLERARASI YETKİ KURALLARI

1.4.1. Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine İlişkin Kurallar

MÖHUK, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini belirleyen kanundur. Bu kanuna göre Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi iç hukukta düzenlenen yer bakımından yetki kuralları ile belirlenir (MÖHUK m. 40). İç hukukta düzenlenen kurallara göre yer bakımından yetkili bir mahkemenin bulunması Türk mahkemelerinin kendisini

²⁰ Doğan, s. 50; Nomer(DHH), s. 446-447; Ekşi, s. 43, Yöney, Can: “Milletlerarası Usul Hukukunda Münhasır Yetki”, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024, s. 18.

²¹ Doğan, s. 50; Ekşi, s. 41; Yöney, s. 20.

²² Ekşi, s. 44; Yöney, s. 20-21.

²³ Ekşi, s. 44; Yöney, s. 21; Çelikel/Erdem, s. 575; Özel, Sibel/ Erkan, Mustafa/ Pürselim, H. Selin/ Karaca, H. Akif: “Milletlerarası Özel Hukuk”, On İki Levha Yayıncılık, 3. B., İstanbul, 2024, s. 580.

²⁴ Çelikel/Erdem, s. 574.

²⁵ Çelikel/Erdem, s. 574; Doğan, s. 50, Örneğin nafaka, alım- satım, eşya taşıma, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi gibi konularda iki taraflı yahut çok taraflı uluslararası sözleşmeler ile milletlerarası yetki kuralları tespit edilmiştir.

milletlerarası yetkili olarak görmesi için yeterlidir²⁶. İç hukukun yer itibariyle yetki kuralları genel olarak 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda²⁷ düzenlenmiştir (m. 6-19). HMK dışında 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu²⁸, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu²⁹, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu³⁰, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu³¹, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu³² gibi kanunlarda da yer bakımından yetki kuralları düzenlenmiştir. MÖHUK m. 40'a göre Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları ile tayin edilir. Bu genel kuralın yanında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin özel olarak düzenlendiği hukuki ilişkiler ve işlemler de bulunur. MÖHUK'un 41. ve 46. maddeleri arasında ise özel olarak milletlerarası yetki kuralları düzenlenmiştir.

1.4.1.1. MÖHUK'ta Düzenlenen Genel Yetki Kuralı

MÖHUK m. 40'ta düzenlenen genel yetki kuralına göre yabancılık unsuru içeren bir özel hukuk uyuşmazlığının çözümünde Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi iç hukukta düzenlenmiş bulunan yer bakımında yetki kuralları ile belirlenir. Bu hüküm ile Türk mevzuatında bulunan bütün yer bakımında yetki kurallarına atıfta bulunulmuştur³³. Ancak öncelikle HMK'da düzenlenen kurallardan bahsedilmelidir. HMK m. 6'da genel yetkili mahkeme düzenlenmiştir. Bu hükme göre davalının davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri genel yetkili mahkemedir. Yabancılık unsuru içeren bir uyuşmazlığın çözümünde Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi davalının Türkiye'de yerleşim yerinin bulunmasına göre belirlenebilir³⁴. Davalının Türkiye'deki yerleşim yeri bulunmuyorsa ve davalının Türkiye'de mutad meskeni bulunuyor ise davalının mutad meskeninde bulunan mahkeme de genel yetkili mahkemedir (HMK m. 9). Aynı maddenin devamına göre, diğer özel yetki halleri saklı kalmak üzere, Türkiye'de yerleşim yeri bulunmayan kişiye karşı malvarlığı haklarına ilişkin dava, uyuşmazlık konusu malvarlığı unsurunun bulunduğu yerde de açılabilir. HMK'nın 6. ve

²⁶ Nomer(DHH), s. 454-455; Çelikel/Erdem, s. 574; Doğan, s. 54; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s.472.

²⁷ RG, T. 04.02.2011, S. 27836; Bundan sonra "HMK" olarak anılacaktır.

²⁸ RG, T. 08.12.2001, S. 24607; Bundan sonra "TMK" olarak anılacaktır.

²⁹ RG, T. 19.06.1932, S. 2128; Bundan sonra "İİK" olarak anılacaktır.

³⁰ RG, T. 13.12.1951, S. 7981.

³¹ RG, T. 10.01.2017, S. 29944.

³² RG, T. 14.02.2011, S. 27846; Bundan sonra "TTK" olarak anılacaktır.

³³ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 480.

³⁴ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 480.

9. maddelerinde belirtilen “yerleşim yeri” ve “mutad mesken” kavramları ise *lex fori*’ye yani Türk hukukuna göre belirlenir³⁵.

Çalışmamız kapsamında incelenmesi gereken husus iş uyuşmazlıklarına ilişkin olarak MÖHUK m. 40 hükmündeki genel yetki kuralından hareketle iç hukukta düzenlenen 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu’nun³⁶ 6. maddesinin uygulanması gerektiğini ileri süren görüşür³⁷. Bu görüşe göre MÖHUK m. 44 hükmünün uygulanması ile yetkili bir Türk mahkemesi tespit edilemiyorsa (ileride somut bir örnekle de açıklayacağımız işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin yurt dışında bulunması hali gibi³⁸) MÖHUK m. 40 hükmüne başvurulacak ve bu hükmün atfı yaptığı iç hukuk kuralı olarak İMK m. 6 hükmüne göre yetkili Türk mahkemesi tespit edilecektir. Bu görüşe göre özellikle işçinin işini mutaden yaptığı işyeri yurt dışında bulunuyorsa ve işçinin Türkiye’de yerleşim yeri bulunuyorsa işverenin işçiye karşı bir dava açması söz konusu olduğunda işçinin yerleşim yeri mahkemesi İMK m. 6 hükmüne dayanılarak milletlerarası yetkili mahkeme olarak kabul edilebilecektir. Ancak katıldığımız görüşe³⁹ göre MÖHUK m. 44 hükmünün özel ve bağımsız bir düzenleme olarak kabul edilmesi gerekmektedir, bu görüş ve bu görüşe katılma gerekçelerimiz ise ileriki bölümlerde incelenecektir⁴⁰.

³⁵ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 481; Çelikel/ Erdem, s. 578; Nomer(MUH), s. 24; Göger, Erdoğan: “Devletler Hususi Hukuku Yönünden İkametgah”, AÜHFD, C. 26, S. 3, 1969, s. 245.

³⁶ RG, T. 25.10.2017, S. 30221; Bundan sonra “İMK” olarak anılacaktır.

³⁷ Demirkol, Berk: “Milletlerarası Yetki Anlaşmaları”, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018, s. 27-28; Süzen, Begüm: “Tanıma ve Tenfiz Davalarında Kararı Veren Mahkemenin Yetkisinin Denetimi”, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 69; Özkan, Işıl/ Tütüncübaşı, Uğur: “Uluslararası Usul Hukuku”, Adalet Yayınevi, 2. B., Ankara, 2020, s. 87; Can, Hacı/ Tuna, Ekin: “Milletlerarası Usul Hukuku”, Adalet Yayıncılık, 3.B., 2022, s. 108; Güngör, Gülin: “Türk Milletlerarası Özel Hukuku”, Yetkin, 5. B., Ankara, 2025, s. 277-278; Özel, Sibel: “Yabancılık Unsuru Taşıyan Bireysel İş Sözleşmelerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Yetkisi: MÖHUK m.44”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 179, 2019, s. 1361; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 624.

³⁸ Bkz., 1.6.4.1., s. 64-65.

³⁹ Çörtoğlu Koca, Sema: “Zayıf Tarafın Korunduğu Sözleşmelerde Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi (İş, Tüketici ve Sigorta Sözleşmeleri)”, Yetkin, Ankara, 2016, s. 209; Doğan, s. 62; Uyanık Çavuşoğlu, Ayfer: “Bireysel İş İhtilafında Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi”, İş Dünyası ve Hukuk: Prof. Dr. Tankut Centel’e Armağan, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 975; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 473; Çelikel/Erdem, s. 645; Akıncı, Ziya, “Milletlerarası Özel Hukuk (Ders Kitabı)”, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020, s. 136; Yüksel, A. Emre: “Yabancılık Unsuru Taşıyan Bireysel İş Sözleşmelerinde Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi İle Avrupa Birliği Düzenlemelerinin Karşılaştırılması”, Yetkin Yayınları, 2024, s. 141; Bkz. Yargıtay 9. HD., E. 2021/4811, K. 2021/9192, T. 18.05.2021, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 25.03.2025).

⁴⁰ Bkz., 1.6.2.3., s. 43-44.

1.4.1.2. MÖHUK'ta Düzenlenen Özel Yetki Kuralları

MÖHUK'un 41-46. maddeleri arasında düzenlenen özel yetki kurallarının niteliği hakkında doktrinde tartışmalar bulunmaktadır. "MÖHUK'ta düzenlenen özel yetki kuralları tamamlayıcı bir nitelik mi taşımaktadır yoksa doğrudan doğruya uygulanması gereken kuralları mıdır?" sorusu doktrindeki tartışmaların temelinde yatan sorudur. Bir görüşe göre MÖHUK'ta düzenlenen özel yetki kuralları tamamlayıcı nitelik taşır. Buna göre MÖHUK'taki özel yetki kuralları iç hukuktaki yetki kuralları ile beraber uygulanacak, özel yetki kuralları milletlerarası yetkinin tesisinde genel olarak milletlerarası yetkiyi tesis eden MÖHUK m. 40 hükmü için bir istisna teşkil etmeyecektir⁴¹. İç hukuktaki yetki kuralları münhasır yetki tesis eden milletlerarası özel yetki kurallarına aykırı olmadığı ölçüde uygulama alanı bulacaktır⁴².

Başka bir görüş ise MÖHUK m. 41-46 hükümlerini yine tamamlayıcı kurallar olarak nitelendirmekle birlikte bu kuralların milletlerarası yetkiyi doğrudan tesis eden kurallar olarak öncelikli uygulanması gerektiğini vurgulamış, bu hükümlere göre milletlerarası yetkinin tesis edilememesi halinde iç hukuktaki yetki kurallarına göre milletlerarası yetkinin tesis edilebileceğini belirtmiştir⁴³. Bu görüşe benzer bir şekilde MÖHUK'taki özel yetki kurallarının öncelikli olarak uygulanacağı bu kuralların niteliğine uygun düştüğü ölçüde MÖHUK m. 40'ın yollama yaptığı genel yetki kurallarının da birlikte uygulanabileceği, MÖHUK m. 44-46'daki yetki kurallarına binaen Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi tesis edilemiyorsa adil yargılanma hakkı gereğince MÖHUK m. 40 hükmünün atfıyla iç hukuktaki yetki kurallarına göre Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tespit edilebileceği görüşü de ileri sürülmüştür⁴⁴

⁴¹ **Nomer** (DHH), s. 472; **Ekşi**, Nuray: "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi", Beta, İstanbul, 2013, s. 189-190.

⁴² **Nomer** (DHH), s. 467 ve 472; Örnek olarak Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin bir davada milletlerarası yetkili mahkeme iç hukuktaki yetki kurallarına göre tesis edilecek, iç hukuktaki yetki kuralları marifetiyle Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi tesis edilemiyorsa, MÖHUK m. 41 hükmü uygulanacaktır.

⁴³ **Can/Tuna**, s. 101 ve 108.

⁴⁴ **Sargın**, Fügen: "Türk Milletlerarası Usul Hukuku", Yetkin Yayınları, Ankara, 2024, s. 65.

Bir diğerk görüŖe göre MÖHUK m. 41-43 arasındaki özel yetki kurallarının düzenlenme amacı yetkili bir Türk mahkemesinin bulunmasıdır⁴⁵. Bu sebeple MÖHUK m. 41 ve 43 arasındaki düzenlemeler iç hukuktaki yetki kurallarını bertaraf etmemekte, onları tamamlamaktadır⁴⁶. Ancak MÖHUK m. 44-46 arasındaki düzenlemeler iç hukuktaki yetki kurallarını tamamlamak amacıyla değıl, zayıf tarafı korumak amacıyla getirilmiş ve yetki sözleşmesi ile bu düzenlemelerdeki yetki kurallarının bertaraf edilemeyeceğı belirtilmiştir. Bu sebeple zayıf tarafı koruyan özel yetki kuralları olarak bireysel iş sözleşmesi ve iş ilişkisinden, tüketici sözleşmelerinden ve sigorta akitlerinden doğan uyuşmazlıklardan milletlerarası yetkili mahkemenin tespitinde MÖHUK'ta düzenlenmiş özel yetki kuralları, iç hukukun usul kurallarından bağımsızdır⁴⁷. MÖHUK m. 44, 45 ve 46'nın uygulama alanına giren bir uyuşmazlıkta iç hukuktaki yetki kuralları değıl, bağımsız olarak doğrudan doğruya MÖHUK düzenlemesi uygulanacaktır⁴⁸.

Ekşi, MÖHUK'taki özel yetki kurallarını iki gruba ayırmıştır. Yazara göre MÖHUK m. 41 ve 42 iç hukuktaki yetki kurallarına göre Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tesis edilememesi halinde uygulanacaktır. Zira bu hükümlerin metinleri içerisinde zaten “Türkiye’de yer itibariyle yetkili mahkeme bulunmaması” ile “Türkiye’de yerleşim yeri bulunmayan yabancı” denilerek öncelikle iç hukuktaki yetki kurallarının uygulanacağı belirtilmiştir. MÖHUK m. 43-44-45-46 hükümlerindeki özel yetki kuralları ise milletlerarası yetkiyi doğrudan doğruya tayin ederler. Yazara göre bu hükümler uygulanmadan iç hukuktaki yetki kuralları uygulanamaz. Yazar 41. madde hariç m. 42-45 arasındaki düzenlemelerin kesin yetki kuralı niteliğinde olduğunu da belirtmiştir. Bu hükümlerin söz konusu olduğu davalarda mahkeme re’sen yetkisine ilişkin inceleme yapabilir. Ancak MÖHUK m. 41’in uygulama alanına giren bir davada süresi için yetki itirazı yapılmamış ise dava açılan mahkemenin yetkisizliğinden söz edilemez. Zira MÖHUK m. 41’deki düzenlemenin amacı Türklerin kişi hallerine ilişkin davalarda her daim yetkili bir Türk mahkemesi bulundurmadır. Bu sebeple yetkisiz bir

⁴⁵ **Doğın Kaya**, H. Ülkü: “Yabancı Unsurlu Sınai Mülkiyet Uyuşmazlıklarında Münhasır Yetki”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2019, s. 19.

⁴⁶ **Doğın Kaya**, s. 19.

⁴⁷ **Nomer** (DHH), s. 472.

⁴⁸ **Doğın Kaya**, s. 20-21.

mahkemede dahi açılrsa Türklerin kişi halleri kapsamında bir davanın görülmesine yetki itirazı olmaksızın engel olmak mümkün değildir⁴⁹.

Katıldığımız görüşe göre MÖHUK'ta özel yetki kurallarının bulunduğu durumlarda öncelikle ve sadece düzenlenmiş bulunan özel yetki kuralları uygulanır⁵⁰. Zira MÖHUK'ta düzenlenen özel yetki kuralları MÖHUK m. 40'ın yaptığı gönderme üzerine iç hukukta uygulanan HMK ve sair kanunlarda bulunan özel yetki kurallarından farklıdır. HMK'da düzenlenen özel yetki kuralları genel yetkiyi ortadan kaldırmaz, yalnızca genel yetkiye bir alternatif olarak davacının iradesine sunulmuştur⁵¹. MÖHUK'ta düzenlenen özel yetki kurallarının bulunduğu durumlarda ise MÖHUK m. 40'ın yönlendirdiği üzere iç hukuktaki yetki kuralları uygulanmaz. MÖHUK'ta düzenlenen özel yetki kuralları genel yetkiye alternatif olarak düzenlenmemiştir aksine MÖHUK'ta bulunan özel yetki kuralları kendi başına yetkiyi belirleyen kurallardır⁵². Öyle ki MÖHUK'ta düzenlenen özel yetki kuralı ile Türk mahkemelerinin yetkili olmadığının tespiti halinde dahi iç hukuktaki yetki kuralları uygulanmaz⁵³. Bir görüşe göre MÖHUK'taki özel yetki kuralları HMK'da düzenlenen özel yetki kurallarından ziyade HMK'da düzenlenen kesin yetki kurallarına daha yakın bir uygulamadır⁵⁴.

MÖHUK m. 41-46 arasında düzenlenen özel yetki kurallarından MÖHUK m. 41-43 arasında Türklerin ve yabancıların kişilik hallerine ilişkin davalar ile miras davaları için yetkili mahkeme düzenlenmiştir. Bu üç maddenin de genel olarak amacı düzenlendikleri durumlar için Türkiye'de hazır yetkili bir mahkeme bulundurmak⁵⁵.

MÖHUK'un 44, 45 ve 46. maddelerinde yabancılik unsuru içeren bireysel iş akitlerinden doğan davalar, tüketici akitlerinden doğan davalar ile sigorta akitlerinde doğan davalara ilişkin özel yetki kuralları düzenlenmiştir. Bu kuralların özel olarak

⁴⁹ Yazarın bu konudaki görüşleri için bkz., **Ekşi** (Tenziz), s. 205.

⁵⁰ **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 508; **Doğan**, s. 62; **Çelikel/Erdem**, s. 575; **Akıncı**(MÖH), s. 128; **Özel/Erkan/Pürselim/Karaca**, s. 579; **İstemi**, Zeynep: "Türk Milletlerarası Usul Hukukunda Milletlerarası Yetki", Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara, 2020, s. 50.

⁵¹ **Yılmaz/Arslan/ Taşpınar Ayvaz/Hanağası**, s. 220; **Pekcanitez/Atalay/Özkes**, s. 76.

⁵² **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 508

⁵³ **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 508; **Doğan**, s. 62.

⁵⁴ **Dalkılıç**, Oğuzhan: "Bireysel İş Uyuşmazlıklarında Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2019, s. 12.

⁵⁵ **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 509; **Özkan/Tütüncübaşı**, s. 79.

düzenlenme sebebi ise “*zayıf akit tarafın*” korunması olarak belirtilmiştir⁵⁶. İş akitlerinde işçiyi, tüketici akitlerinde tüketiciyi ve sigorta akitlerinde sigortalıyı-lehdarı; işverene, satıcı-üreticiye, sigorta şirketine karşı korumak bu özel yetki kurallarının amacıdır⁵⁷.

1.4.2. Brüksel I Bis Tüzüğü’nde Düzenlenen Milletlerarası Yetki Kuralları

Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarını Tanınması ve Tenfizi Hakkında 1968 Tarihli Brüksel Anlaşması, Avrupa Ekonomik Topluluğuna üye devletlerin milletlerarası usul hukuku alanındaki kanunlarının birleştirilmesi ve uyumlu hale getirilmesi amacıyla yapılmıştır⁵⁸. Bu Anlaşmanın yerine 22 Aralık 2001 tarihli ve 44/2001 sayılı Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarını Tanınması ve Tenfizine İlişkin Avrupa Konseyi Tüzüğü (Brüksel I Tüzüğü) getirilmiştir⁵⁹. Bu Tüzük’te üye devletlerce uygulanacak milletlerarası yetki kurallarının yanında üye devlet mahkemelerince verilen kararların Avrupa Birliği içinde diğer üye devletlerce tanınması ve tenfizinin kolaylaştırılmasına ilişkin hükümlere yer verilmiştir⁶⁰. EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Birliği) üyesi ülkeler olan İsviçre, Norveç ve İzlanda ile aslen 1988 tarihli olan ancak 2007 yılında yeni hali ile imzalanan ve Brüksel Tüzüğü ile paralel bir düzenleme içeren Lugano Konvansiyonu imzalanmıştır⁶¹. Daha sonra Brüksel I Tüzüğü yeniden düzenlenmiş (*Recast*) ve 2015 yılında yeni hali ile yürürlüğe girmiştir.

Brüksel Anlaşmasında ve halefi olan Tüzük’te genel yetki kuralı belirlenmiştir. Brüksel I Tüzüğü’nün 2. maddesinde “*Bu Tüzüğe göre, üye devlette ikamet eden kişilere karşı vatandaşlığı ne olursa olsun, bu üye devletin mahkemelerinde dava açılabilir. Üye devletin vatandaşı olmadığı halde bu üye devlette ikamet eden kişiye, üye devletin*

⁵⁶ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 509; Özkan/Tütüncübaşı, s. 79; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 623, 626 ve 631; Doğan, s. 68; Çörtoğlu Koca, s. 186.

⁵⁷ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 509; Özkan/Tütüncübaşı, s. 79.

⁵⁸ Küçükyağcı, Arzu: “Brüksel I. Tüzüğü’nde Tüketici Akitlerine İlişkin Milletlerarası Yetki Kuralları”, TBBD, S. 55, 2004, s. 334.

⁵⁹ Çelikel/Erdem, s. 582; Küçükyağcı, s. 337-338.

⁶⁰ Sakmar, Ata/Ekşi, Nuray: “Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında AB Konsey Tüzüğü”, MHB, C. 22, S. 2, s. 724.

⁶¹ Hukuki Ve Ticari Konularda Yargı Yetkisi Ve Kararların Tanınması Ve Tenfizi Hakkında Sözleşme, (<https://eur-lex.europa.eu/eli/convention/2007/712/oj/eng>, E.T.: 22.03.2025).

*vatandaşlarının tabi olduğu yetki kuralları uygulanır.*⁶² denilmiştir. Brüksel I Bis Tüzüğü'nün 4. maddesinde de bu genel kural tekrar edilmiştir.

Tüzük'te yerleşim yeri (*domicile*) kavramının tam bir tanımı bulunmamaktadır. Zira üye devlet ülkelerinin ortak bir medeni hukuk anlayışını paylaşmaları sebebiyle yerleşim yeri kavramına ilişkin tanımları aynı olmasa da birbirine benzemektedir⁶³. Ancak Tüzük'ün 62. maddesinde gerçek kişilerin yerleşim yerinin tespitinin nasıl yapılacağı açıklanmıştır⁶⁴. Bu hükme göre davanın tarafı olan gerçek kişinin davaya bakan üye devlette ikamet edip etmediğinin tespitinde üye devlet kendi iç hukukunu uygular. Eğer gerçek kişi taraf davaya bakan üye devlette ikamet etmiyorsa, mahkeme tarafın başka bir üye devlette ikamet edip etmediğinin tespiti için o üye devletin iç hukukunu uygular (m. 62/2)⁶⁵.

Şirket, tüzel kişi ve gerçek ya da tüzel kişilerin oluşturduğu derneklerin yerleşim yeri, Kanuni merkezinin, idare merkezinin ya da iş merkezinin bulunduğu üye devlet olabilir (m. 63/1). Tüzük bu tüzel kişilerin yerleşim yerlerinin belirlenmesini üye devletin iç hukukuna bırakmamış, yetki çatışmalarını önlemek ve daha şeffaf ortak kurallar oluşturmak adına tüzel kişiler için yerleşim yerlerini tanımlamıştır⁶⁶. Tüzel kişinin birden fazla yerleşim yeri olması halinde davacı yerleşim yerlerinden istediğinde davayı açabilir (m. 4/1)⁶⁷.

Tüzük'teki genel yetki kuralı davalının yerleşim yerinin bulunduğu üye devletin mahkemesine yetki vermektedir⁶⁸. Tüzük'ün 5. maddesi birinci fıkrasına göre davalının

⁶² 22.12.2000 tarihli ve 44/2001 sayılı Hukuki Ve Ticari Konularda Yargı Yetkisi Ve Kararların Tanınması Ve Tenfizi Hakkında Konsey Tüzüğü, (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001R0044>, E.T.: 22.03.2025); **Erdem**, Bahadır: Medeni ve Ticari Hukuk Davalarında Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Avrupa Konseyi Tüzüğü, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp'e Armağan, C. 2, İstanbul, 2003, s. 1012.

⁶³ **George**, Martin/**Fitchen**, Jonathan/**Ancel**, Marie-Elodie: "General Provisions", The Brussels I Regulation Recast", Andrew Dickison/ Eva Lein (Eds.), Oxford University Press, UK, 2015. s. 544.

⁶⁴ **Merrett**, Louise; "Employment Contracts In Private International Law", Oxford Private International Law Series, Oxford University Press, New York, 2011, s. 88.

⁶⁵ Örneğin davaya bir Alman mahkemesi bakıyorken kişinin Almanya'da ikamet edip etmediğinin tespitinde Alman hukuku uygulanır. Eğer sorun kişinin Fransa'da ikamet edip etmediğinin tespiti ise Alman mahkemesi Fransız hukukunu uygulayarak bu sorunu çözer.

⁶⁶ **Magnus**, Ulrich/**Mankowski**, Peter/**Vlas**, Paul: "European Commentaries on Private International Law ECPIIL, Brussels Ibis Regulation", Art. 4-6, Köln, 2023, s. 99-100.

⁶⁷ **George/Fitchen/Ancel**, s. 547.

⁶⁸ **Illmer**, s. 1023.

yerleşim yerinin bulunduğu üye devlet mahkemesinden başka bir üye devlet mahkemesinde dava açılması ancak, 2. ve 7. Bölümler arasında düzenlenen kurallar çerçevesinde mümkündür. Tüzük'ün 2. Bölümünde 7. ve 9. maddeler arasında bazı özel yetki kurallarına yer verilmiştir. Bu maddeler arasında belirtilen durumlarda mahkeme ile dava arasındaki yakın bağlantıya dayanılarak veya adaletin doğru bir şekilde tesis edilebilmesi için davacıya alternatif olarak yetkili mahkemelere başvuru imkanı getirilmiştir⁶⁹. Bu düzenlemenin amacı genel olarak Tüzük'ün katı bir şekilde davalı tarafı koruyan hükümleri karşısında davacı tarafın da çıkarlarını korumak ve iki taraf arasındaki dengeyi sağlamaktır⁷⁰.

Tüzük'ün 3, 4 ve 5. Bölümlerinde ise sigorta, tüketici ve çalışmamız kapsamında incelediğimiz bireysel iş uyuşmazlıklarına ilişkin özel yetki kurallarına yer verilmiştir. Çalışmamız kapsamında değindiğimiz Tüzük'ün 6. Bölümünde münhasır yetkiye ilişkin kurallara ve 7. Bölümünde yetki anlaşmasına ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

1.5. MÜNHASIR YETKİ

1.5.1. Türk Milletlerarası Usul Hukukunda Münhasır Yetki Kavramı

Devletler egemenlik hakları ile bağlantılı olarak kendi iç hukukları çerçevesinde bir uyuşmazlığın çözümünde mahkemelerinin milletlerarası yetkili olup olmadığını belirlerler. Münhasır⁷¹ yetki kuralları da milletlerarası yetki kuralı olarak⁷² milletlerarası usul hukukunda belirli bir uyuşmazlığın çözümünde sadece belirli bir devlet yargısına karar verme yetkisi veren, o devlet mahkemelerini münhasıran yetkili kılan milletlerarası yetki kurallarıdır⁷³. Münhasır yetki kuralları da milletlerarası yetki kuralı olduğu için başka bir devletin milletlerarası yetkisini bertaraf etmek gibi bir etki

⁶⁹ Alameda, A. Codón / Fajula, A. Fluvià / Moreno, M. Torrent: "Choice-Of-Court Agreements Under Brussels I Recast Regulation, A check-list for European Judges", s. 4.

⁷⁰ Lehmann, Matthias/Lein, Eva/Rogerson, Pippa/ Ancel, Marie-Elodie: "Special Jurisdiction", The Brussels I Regulation Recast, Andrew Dickison/ Eva Lein (Eds.), Oxford University Press, UK, 2015, s. 133.

⁷¹ Mahsus, sınırlı anlamlarını taşır. (<https://sozluk.gov.tr/>, E.T.: 26.06.2025)

⁷² Yöney, s. 75.

⁷³ Nomer(DHH), s. 479; Yöney, s. 76; Çörtoğlu Koca, s. 269; Pretelli, Ilaria, "Exclusive and Discretionary Heads of Jurisdiction for Third States and Lugano States: The Way Forward", The Challenges of European Civil Procedural Law for Lugano and Third States", Andreas Furrer / Alexander R. Markus / Ilaria Pretelli (Eds.), Zürih, 2016, s. 75; Gryziak, Bartosz: "Exclusive Jurisdiction in Civil and Commercial Matters: EU Law Provisions and Case-Law Review and Analysis", Warsaw University Law Review, C. 15, S. 2, 2016, s. 311.

gösteremez, zira her devlet kendi milletlerarası yetki kurallarına göre kendi mahkemelerinin yetkili olup olmadığını belirler, bu sebeple de münhasır yetki kuralları yalnızca yargılama yetkisini münhasıran kendisinde gören devletin yabancı bir mahkemenin yargılama yetkisini tanımaması ve buna bağlı olarak da yabancı bir mahkemeden alınmış kararların ülke içinde etki göstermesine imkan vermemesi olarak ortaya çıkar⁷⁴. Münhasır yetki kavramının hukuki tanımına ne HMK’da ne de MÖHUK’ta rastlanılmaktadır. Bu kavram doktrin ile Türk hukukuna yerleşmiş ve 2675 sayılı mülga MÖHUK ile yasallaşmıştır⁷⁵. Münhasır yetki kavramı da kamu düzeni kavramı gibi – kamu düzeni kavramı ile bağlantılı olarak- doktrinindeki görüşler ve Yargıtay kararları ile tanımlanmıştır⁷⁶. Türk hukuku açısından ise doktrinde bir uyuşmazlığın yalnızca Türk mahkemelerinde karara bağlanması amacıyla düzenlenmiş yetki kurallarının bulunması ve bu yetki kuralları uyarınca yetkili bir Türk mahkemesinin daima hazır bulunması durumunda münhasır yetki kuralının kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir⁷⁷. Münhasır yetki kurallarının bulunduğu alana ilişkin usul hukuku kapsamında ciddi sınırlandırmalarla sonuçlanması sebebiyle genel olarak istisnai bir nitelik taşıdığı kabul edilmekte ve dar bir yorum tabii tutulması gerektiği belirtilmektedir⁷⁸.

Milletlerarası yetki kuralları kapsamında iç hukukumuzda düzenlenen usul kurallarının bazılarında münhasır yetki atfedilmiştir. Türk milletlerarası usul hukuku çerçevesinde taşınmaz aynına ilişkin davalar, fikri ve sınai haklara ilişkin uyuşmazlıklar, icra- iflas

⁷⁴ **Esen**, Emre: “Türk Hukuku’nda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Münhasır Yetki Kavramı”, MHB, S. 2, C. 22, Prof. Dr. Ergin Nomer’e Armağan, İstanbul, 2002, s. 187-188.

⁷⁵ **Ekşi**, s. 214.

⁷⁶ **Süzen**, s. 7; **Çelikel/Erdem**, s. 762-763; **Sargın**(Usul), s. 152; **Demir Gökyayla**, Cemile: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizde Kamu Düzeni”, Seçkin, Ankara, 2001, s. 50; **Akıncı**(MÖH), s. 203; **Can/Tuna**, s. 349; **Cumalıoğlu**, Emre: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Bakımından Türk Mahkemelerinin Münhasır Yetkisi”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 2, 2008, s. 434; **Doğan**, s. 128; **Özel/Erkan/Pürselim/Karaca**, s. 633; **Şanlı/ Esen/ Ataman-Fıganmeşe**, s. 692; **Özkan/ Tütüncübaşı**, s. 191-192; **Ekşi**, s. 214; **Sakmar**, Ata: “Yabancı İlamların Türkiye’deki Sonuçları”, İstanbul, 1982, s. 99; **Huysal**, Burak/ **Şermet Süzen**, Begüm: “Tanıma ve Tenfiz Davalarında Kararı Veren Mahkemenin Yetkisinin İncelenmesi”, Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Güncel Gelişmeler (Ed. Süheyla Balkar Bozkurt), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 47; Yargıtay HGK., E. 2013/1628, K. 2015/894, T. 04.03.2015; E. 2017/1924, K. 2019/1060, T. 15.10.2019. (www.lexpera.com.tr, E.T.: 30.06.2025).

⁷⁷ **Süzen**, s. 7; **Çelikel/Erdem**, s. 762-763; **Sargın**(Usul), s. 152; **Demir Gökyayla**, s. 50; **Akıncı**(MÖH), s. 203; **Can/Tuna**, s. 349; **Cumalıoğlu**, s. 434; **Doğan**, s. 128; **Özel/Erkan/Pürselim/Karaca**, s. 633; **Şanlı/ Esen/ Ataman-Fıganmeşe**, s. 692; **Özkan/ Tütüncübaşı**, s. 191-192; **Ekşi**, s. 214; **Sakmar**(İlam), s. 99; **Huysal/ Şermet Süzen**, s. 47.

⁷⁸ **Ekşi**, s. 215; **Yöneş**, s. 93; **Cumalıoğlu**, s. 445; **Gryziak**, s. 319.

uyuşmazlıkları gibi birden fazla alanda münhasır yetki kuralları çeşitli sebeplerle uygulama alanı bulmuştur⁷⁹.

Münhasır yetki kavramının varlık sebebi ise sıkı ilişki, kamu düzeni, devlet egemenliği, devlet menfaati gibi hususlara dayandırılmıştır⁸⁰. Bir görüşe göre bir uyuşmazlığa dair karar verme yetkisinin yalnızca bir devlette bulunmasının sebebi olarak uyuşmazlık ile devlet mahkemesi arasındaki sıkı ilişki bulunması nedeniyle o devletin menfaatinin ortaya çıkmasıdır⁸¹. Ancak bu görüşe karşı olarak uyuşmazlık ile devlet mahkemesi arasında sıkı ilişki bulunan her halde devletin menfaatinin ortaya çıkmayacağı, devlet mahkemesi ile uyuşmazlık arasında sıkı ilişki bulunan birçok uyuşmazlığın çözümünde münhasır yetki kurallarının kabul edilmediği ileri sürülmüştür⁸².

Münhasır yetki kurallarının varlık sebebi olarak gösterilen bir diğer husus ise devlet egemenliğidir⁸³. Bir devlet kendisini münhasır yetkili kabul ettiği bir uyuşmazlığın çözümünde yabancı bir mahkemenin kendisini yargılamaya yetkili olarak görmesini yahut da taraflarca yetkilendirilmesini kabul etmez. Devletler kendi egemenliklerinin bir yansıması olarak kendilerini münhasır yetkili kabul ettikleri uyuşmazlıklarda başka bir devlet tarafından verilen kararların tanınması ve tenfizine imkan vermezler⁸⁴. Bu durumda kendini o uyuşmazlığın çözümünde münhasır yetkili kabul eden devlet, aynı uyuşmazlığa ilişkin başka bir devletten alınan kararın sonucunda kendi devlet egemenliğine hanel gelip gelmediğini araştırmaz ve doğrudan o kararın kendi ülkesinde icrasını kabul etmez. Böyle bir uyuşmazlığın varlığı halinde kendini münhasır yetkili gören devletin asıl amacı kendi kurallarına göre yargılama sürecini yürütmek ve tabii olarak kendi maddi hukuk kurallarını uygulamaktır⁸⁵. Bir devlet kendisini münhasır

⁷⁹ **Süzen**, s. 23-100; **Huysal/ Şermet Süzen**, s. 48-58; **Yöney**, s. 172-332; **Ekşi**(Tenfiz), s. 177-217; **Akduman**, Ebru: “Türk Mahkemelerinin Münhasır Yetkisi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 15, S. 163, 2020, s. 468-479.

⁸⁰ **Yöney**, s. 76-85; **Süzen**, s. 9-12.

⁸¹ **Süzen**, s. 9; **Akduman**, s. 468; **Demirkol**(Anlaşma), s. 136.

⁸² **Süzen**, s. 9; **Akduman**, s. 468, Örnek olarak haksız fiil ilişkisinde zarar görenin yerleşim yeri, zarar görenin ve failin vatandaşlığı gibi haksız fiilin işlendiği yer mahkemesi ile haksız fiil arasında sıkı bir ilişki ortaya çıkaran unsurlar bulunsa dahi genel olarak haksız fiile ilişkin milletlerarası yetki kuralları münhasır yetki kuralı olarak düzenlenmemiştir.

⁸³ **Süzen**, s. 10; **Yöney**, s. 81; **Akduman**, s. 468.

⁸⁴ **Süzen**, s. 9; **Yöney**, s. 77; **Esen**(Münhasır), s. 187-188.

⁸⁵ **Huysal/Şermet Süzen**, s. 48; **Akduman**, s. 468; **Süzen**, s. 10; **Yöney**, s. 353; Aksi görüş için bkz., **İrge Erdoğan**, Burcu: “Milletlerarası Usul Hukukunda Münhasır Yetki Kavramı ve İlgili Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi”, *Medenî Usûl ve İcra - İflâs Hukuku Dergisi*, C. 19, S. 54, 2023, s. 170 (dn. 17), Yazara göre Türk mahkemelerinin münhasır yetkisinin bulunduğu bir uyuşmazlığın çözümünde

yetkili gördüğü bir alanda yalnızca kendi usul hukuku kurallarını uygulamak amacını taşımaz; o alanda uyguladığı yerel politikaları ile bağlantılı olarak kendi maddi hukuk kurallarının uygulanmasını da dayatmayı amaçlar. Zira yabancı devlet mahkemesince o ülkenin kanunlar ihtilafı kurallarına göre belirlenen devlet hukuku uygulanır ve kendini ilgili uyuşmazlığın çözümünde münhasır yetkili gören devlet bu yetkisi kapsamındaki uyuşmazlığı çözmekte başka bir devletin maddi hukukunun rol oynamasını istemez⁸⁶. Kararı veren mahkemece kendini münhasır yetkili kabul eden ülkenin maddi hukuku uygulanmış olsa bile kararı veren mahkemenin, kendini münhasır yetkili kabul eden ülkenin maddi hukukunu yorumlayışı ve uygulayışının farklı olabileceği ihtimali sebebiyle böyle bir mahkeme kararına etki tanınması söz konusu değildir⁸⁷. Münhasır yetki kuralları ile düzenlenmiş hususların genellikle o devlet için hassas ve ayrıcalıklı konuları teşkil ettiği söylenebilir. Örneğin Türkiye’de bulunan taşınmazın aynına ilişkin bir uyuşmazlık söz konusu olduğunda, yabancı mahkeme Türk hukukunu uygulamak suretiyle bir karar vermiş bile olsa, böyle bir yabancı mahkeme kararının tenfizi mümkün görülmemiştir⁸⁸.

Devlet egemenliğinin bir yansıması olarak münhasır yetki kurallarının bulunduğu hallerde uyuşmazlığın taraflarına ait olan irade serbestisi de kısıtlanmış olur⁸⁹. Zira bir devlet kendisini münhasır yetkili gördüğü bir uyuşmazlığın çözümünde yabancı bir devlet mahkemesinden alınan kararın kendi ülkesinde icrasına engel olur. Tarafların kendi iradeleri ile başvurdukları bir mahkemeden alınan karar, yine taraf iradesiyle kendisini münhasır yetkili kabul eden ülkede icra edilmek istenmektedir. Ancak münhasır yetki böyle bir tanıma tenfiz ihtimalinin önünü kapatmıştır. Aynı şekilde tarafların iradeleri doğrultusunda yetki anlaşması ile münhasır yetki kapsamında kalan bir uyuşmazlığın çözümünde yabancı bir mahkemeye yargılama yetkisi tanınması

Türk hukukun uygulanması gerekmez. Türk mahkemelerinin münhasır yetkisinin tespit edildiği bir uyuşmazlığa uygulanacak hukukun yabancı bir hukuk olma ihtimali vardır.

⁸⁶ **Yöney**, s. 81; **Süzen**, s. 10.

⁸⁷ **Yöney**, s. 83-84.

⁸⁸ Yargıtay 8. HD., E. 2014/4653, K. 2015/12167, T. 01.06.2015, “Diğer yandan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 12. maddesi, taşınmazın bulunduğu yer mahkemesine kesin yetki kuralı olarak benimsemiştir. Anılan HMK. 12. ve MÖHUK 21/4. maddedeki aynı haklara ilişkin kural birlikte değerlendirildiğine; Türkiye’de bulunan taşınmazlar bakımından, Türk Mahkemelerinin münhasır yetkili olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucu olarak; bir yabancı mahkeme, Türkiye’de bulunan taşınmaz hakkında aynı hak tesisine ilişkin bir karar verirse; münhasır yetki engeli sebebiyle bu kararın tanıma/tenfizi mümkün olmayacaktır.” (www.lexpera.com.tr), E.T.: 30.06.2025).

⁸⁹ **Yöney**, s. 79.

halinde, kendini münhasır yetkili kabul eden devlet böyle bir yetki anlaşmasını geçersiz kabul edecektir. Zira münhasır yetki kuralları taraf menfaatinden ziyade devlet menfaatini göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir, böylece bireylerin iradesi sonucu ortaya çıkan taraf menfaati devletin egemenliği ile ilişkilendirilerek devlet menfaatinin gerisine atılmıştır⁹⁰.

Münhasır yetki kurallarını varlık sebebi olarak doğrudan uygulanan kuralların uygulanmasını sağlamak olduğu görüşü de bulunmaktadır⁹¹. Doğrudan uygulanan kurallar kamu düzeni ile bağlantılı olarak bir devletin organizasyonunu sağlamak, toplum menfaatini korumak, devletin sosyal, ekonomik ve mali politikalarını gerçekleştirmek üzere uyuşmazlığın türüne bağlı olmaksızın uygulanan kurallardır⁹². Kanunlar ihtilafı kurallarına göre uyuşmazlığa yabancı bir hukukun uygulanacağı belirlense bile düzenleme amacı ve uygulama alanı bakımından Türk hukukunun doğrudan uygulanan kuralları kapsamına giren bir hal bulunması durumunda bu kurallar uygulanacaktır (MÖHUK m.6). Dış ticaret hukuku ile kartel hukukundaki ithalat ve ihracat yasakları, rekabet yasakları; sermaye, döviz ve mali piyasa düzenlemeleri, üretim ve iş güvenliği düzenlemeleri, kültürel varlıkların korunması, hava ve çevre temizliği gibi alanlarda düzenlenmiş kurallar doğrudan uygulanan kurallardır⁹³. Türkiye’de bulunan taşınmazın aynı ile tapu siciline ilişkin doğrudan uygulanan kurallar bulunur⁹⁴ ve bu hususlarda ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümünde Türk mahkemeleri münhasır yetkili kabul edilir. Ancak Türk hukukunda doğrudan uygulanan kuralların bulunduğu her alan için Türk mahkemeleri münhasır yetkili kabul edilmemiştir.

⁹⁰ Yöney, s. 79.

⁹¹ Süzen, s. 10; Akduman, s. 468; Yöney, s. 83; Huysal/ Şermet Süzen, s. 48.

⁹² Nomer (DHH), s. 183; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 8; Doğan, s. 278; Çelikel/Erdem, s. 160-161; Vural Çelenk, Belkıs: “Üçüncü Ülkenin Doğrudan Uygulanan Kurallarının Haksız Fiiller Alanında Uygulanmasının MÖHUK Madde 31 ile Değerlendirilmesi”, Genç Milletlerarası Özel Hukukçular Konferansı (Ed. Zeynep Derya Tarman), On İki Levha, 2018, s. 210; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 135-136.; Özdemir Kocasakal: “Doğrudan Uygulanan Kuralların Yabancılaşma Unsuru Taşıyan Sözleşmeler Üzerindeki Etkileri”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Devletler Özel Hukuku, İstanbul, 1998, s. 12.

⁹³ Nomer(DHH), s. 185.

⁹⁴ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 11; Süzen, s. 28-29; Ekşi(Tenfiz), s. 181, Yabancıların gayrimenkul edinmesine ilişkin 2644 sayılı Tapu Kanunu, 2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler Ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu ve 1062 sayılı Mukabele-i Bilmisil Kanunundaki sınırlamaların doğrudan uygulanan kural niteliğinde olduğu gerekçesiyle bu kuralların uygulanmasını sağlamak amacıyla taşınmaz aynı ve tapu siciline ilişkin uyuşmazlıklarda Türk mahkemelerinin münhasır yetkili olduğu ileri sürülmüştür.

Doktrinde bir görüşe göre münhasır yetki kuralları kamu düzeni esasına göre belirlenir⁹⁵. Bu görüşe göre münhasır yetkinin ortaya çıkma sebebi kamu düzenini sağlamak ve kamunun menfaatini korumaktır. Türk hukuk sisteminde milletlerarası yetki kuralları genel olarak iç hukuktaki yetki kurallarına göre belirlenir. İç hukuktaki yetki kuralları ise kamu düzenine ilişkin ve kamu düzenine ilişkin olmayan yetki kuralları olarak sınıflandırılabilir⁹⁶. Tarafların serbestçe tasarruf edemeyecekleri konularda da kamu düzeni ile ilişkili yetki kurallarının var olduğunu belirtilmiştir⁹⁷. Bir yetki kuralının kamu düzenine ilişkin yetki kuralı olup olmadığı ise kanun hükmündeki ifadenin mutlak olmasından ve kuralın konuluş amacından hareketle belirlenir⁹⁸. Kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının bazıları kesin yetki kuralıyken, bir dava için birden fazla yetki kuralı olması ve bu kurallardan birinin de genel yetkili mahkemeyi işaret etmesinden hareketle bazı kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının kesin yetki kuralı olmadığı belirtilmiştir⁹⁹.

Kamu düzenine ilişkin bütün yetki kuralları münhasır yetki teşkil edebilir mi? Bir görüşe göre kamu düzenine ilişkin olarak kesin yetki kurallarının bulunduğu hallerde milletlerarası yetki kapsamında münhasır yetki ortaya çıkmaktadır¹⁰⁰. Ancak bu görüş kapsamında kamu düzenine ilişkin olarak iç hukukta kesin yetki kuralı olarak düzenlenen her yetki kuralının münhasır yetkiyi ortaya çıkarmayacağı da belirtilmiştir¹⁰¹. Zira bir yetki kuralının münhasır yetki teşkil edip etmediği o kuralın lafzından ve gayesinden hareketle tespit edilecektir¹⁰². Milletlerarası özel hukuk kapsamında münhasır yetki kavramı, iç hukukta düzenlenen kesin yetki kurallarına karşılık gelmez. İç hukukta düzenlenmiş olan kesin yetki kuralları da münhasır yetki kuralları gibi emredici nitelik taşır, kamu düzeninden doğmuştur, yetki sözleşmesi ile

⁹⁵ **Sargın**, Fügen: “Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Anlaşmaları”, Yetkin Yayınları, Ankara, 1996, s. 151; **Aybay/Dardağan**, s. 302.

⁹⁶ **Kuru(I)**, s. 548.

⁹⁷ **Kuru(I)**, s. 548.

⁹⁸ **Kuru(I)**, s. 548.

⁹⁹ **Kuru(I)**, s. 552.

¹⁰⁰ **Akduman**, s. 468; **Nomer(DHH)**, s. 513; **Sargın**, s. 151; **Süzen**, s. 11; **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 692; **Özel/Erkan/Pürselim/Karaca**, s. 634; **Can/Tuna**, s. 348; **Ekşi**, s. 214; **Çelikel/Erdem**, s. 762; **Sakmar(İlam)**, s. 99; **Güven**, Pelin: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Yetkin Yayınları, İstanbul, 2013, s. 92.

¹⁰¹ **Akduman**, s. 468; **Nomer(DHH)**, s. 513; **Sargın**, s. 151; **Süzen**, s. 11; **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 692; **Özel/Erkan/Pürselim/Karaca**, s. 634; **Can/Tuna**, s. 348; **Ekşi**, s. 214; **Çelikel/Erdem**, s. 762; **Sakmar(İlam)**, s. 99; **Güven**, s. 92.

¹⁰² **Çelikel/Erdem**, s. 763; **Sargın**, s. 152; **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 692.

bertaraf edilemez ancak bu iki yetki kuralı ortaya çıkış gayeleri ile birbirlerinden ayrılırlar. Zira kesin yetki kurallarının gayesi ülke içinde belirli yer mahkemesi veya mahkemelerinin yetkisini tesis etmek iken, münhasır yetki kurallarının gayesi uyuşmazlığın daima bir Türk mahkemesinde görülmesini sağlamaktır¹⁰³. Kesin yetki kuralının gayesi mahkemeye ulaşmak konusunda daha az ayrıcalıklı tarafa adalete ulaşabilmesi için bir koruma sağlamak yahut da dava açmak isteyen taraf için bertaraf edilemez bir şekilde hazır yetkili bir mahkeme bulundurmadır¹⁰⁴ ancak münhasır yetki kuralları bireylerin adalete erişimini sağlamaktan ziyade devletin egemenliği ve menfaati ile bağlantılı olarak ortaya çıkar¹⁰⁵.

İç hukukta düzenlenen kamu düzenine ilişkin bir yetki kuralının münhasır yetki kuralı olup olmadığı ancak o yetki kuralının lafzı, gayesi, varlık sebebi, milletlerarası usul hukuku alanının gerek ve özelliklerine göre tespit edilebilir¹⁰⁶. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararlarında da *“Türk hukukunda, kamu düzenine ilişkin yetki kurallarından bazıları münhasır yetki hükmüdür. Münhasır yetki kuralları devletin kendi ülke ve sınırları içerisinde haiz olduğu mutlak güç ve yetkiyi ifade eden, devletin egemenlik ve hükümranlık haklarının kullanmasını gösteren ve simgeleyen kurallardır. Burada önemli olan Türk Hukukundaki kamu düzenine ilişkin her yetki kuralının münhasır bir yetki kuralı olmamasıdır. Yetki kuralının münhasır yetki hükmü getirmiş olup olmadığı, yetki kuralının ifadesinden ve konuluş gayesinden hareketle belirlenebilir. Münhasır yetki kuralı o maddenin ifadesinden, konuluş amacından ve yabancı unsurlu davaların özellikleri nazara alınarak tayin edilir.”* denilmiştir¹⁰⁷. Bu kararlardan da anlaşılacağı üzere Yargıtay münhasır yetki kurallarının devletin egemenliği ile bağlantılı olarak devletin kendi ülkesi sınırları içindeki mutlak gücünü temsil eden kurallar olduğunu ve bu kuralların kamu düzeninden doğduğunu kabul etmiş ancak kamu düzenine ilişkin yetki kurallarının hepsinin münhasır yetkiyi işaret etmediğini de belirtmiştir.

¹⁰³ **Özel/Erkan/Pürselim/Karaca**, s. 633-634; **Can/Tuna**, s. 348; **Nomer**(DHH), s. 515; **Çelikel/Erdem**, s. 762; **Esen**(Münhasır), s. 186-187; **Yöney**, s. 98; **Huysal**, Burak: “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Getirilen Yenilikler Işığında Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Konusunda Bazı Tespitler”, MHB, C. 32, S. 1, 2012, s. 85; **Ekşi**(Tenfiz), s. 178 **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 692; **Sargın**, s. 152; **Sakmar**(İlam), s. 99; **İrge Erdoğan**(Münhasır), s. 169.

¹⁰⁴ **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 692.

¹⁰⁵ **Yöney**, s. 98.

¹⁰⁶ **Can/Tuna**, s. 348; **Akduman**, s. 467.

¹⁰⁷ Yargıtay HGK., E. 2013/1628, K. 2015/894, T. 04.03.2015; E. 2017/1924, K. 2019/1060, T. 15.10.2019. (www.lexpera.com.tr , E.T.: 30.06.2025)

Örneğin, HMK'nın 12. maddesi hem iç hukukta kesin yetki hem de milletlerarası yetki kuralı olarak münhasır yetki niteliğindedir. Bu maddeye göre taşınmaz üzerindeki aynı hakka ilişkin veya aynı hak sahipliğinde değişikliğe yol açabilecek davalar ile taşınmazın zilyetliğine yahut alıkoyma hakkına ilişkin davalarda, taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi kesin yetkilidir. Bu maddede düzenlenen ve kamu düzenine ilişkin kesin yetki kuralı tartışmasız bir şekilde doktrin ve Yargıtay tarafından münhasır yetki olarak kabul edilmiştir¹⁰⁸. HMK m. 14/2 hükmünde de “*Özel hukuk tüzel kişilerinin, ortaklık veya üyelik ilişkileriyle sınırlı olmak kaydıyla, bir ortağına veya üyesine karşı veya bir ortağın yahut üyenin bu sıfatla diğerlerine karşı açacakları davalar için, ilgili tüzel kişinin merkezinin bulunduğu yer mahkemesi kesin yetkilidir.*” denilmek suretiyle kesin yetki kuralı düzenlenmiştir. Ancak HMK m. 14/2 kapsamına giren uyuşmazlıkların akdi nitelik taşıdıkları ölçüde, milletlerarası usul hukuku çerçevesinde, münhasır yetki kapsamında değerlendirilmemesi gerektiği de ileri sürülmüştür¹⁰⁹. Ayrıca boşanma davasında yetkiyi düzenleyen TMK m. 168 hükmü kamu düzenine ilişkin kesin olmayan bir yetki kuralıdır ancak milletlerarası yetki bakımından Türk mahkemelerinin münhasır yetkisi ortaya çıkmamaktadır¹¹⁰.

Münhasır yetkinin varlık sebebi olarak; kararların etkin bir şekilde icra edilmesi, münhasır yetki kapsamında kalan uyuşmazlıklara ilişkin usuli işlemlerin hızlı ve kolay bir şekilde gerçekleştirilmesi, münhasır yetki kapsamında olan ve devletin egemenliği ile bağdaştırılan uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuk ile yetkili mahkeme arasında bir uyum sağlanması, münhasır yetki kapsamındaki uyuşmazlıklara ilişkin yargı mercileri tarafından verilen kararlar arasında ülke içinde bir yeknesaklık oluşturulması görüşleri de ileri sürülmüştür¹¹¹.

¹⁰⁸ **Özel/Erkan/Pürselim/Karaca**, s. 634; **Can/Tuna**, s. 349; **Nomer(DHH)**, s. 515; **Çelikel/Erdem**, s. 763; **Esen(Münhasır)**, s. 188; **Sargın**, s. 162; **Huysal(HMK)**, s. 85; **Ekşi(Tenfiz)**, s. 180; **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 692; **Sakmar(İlam)**, s. 100; **Doğan**, s.128; **Erkan**, Mustafa: “Bir Tabu: Taşınmazın Aynına İlişkin Davalarda Münhasır Yetki”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 1, 2012, s. 13-14; **Özkan/Tütüncübaşı**, s. 195.

¹⁰⁹ **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 547.

¹¹⁰ **Çelikel/Erdem**, s. 762; **Akduman**, s. 468.

¹¹¹ **Yöney**, s. 86-88; **Süzen**, s. 11; **Akduman**, s. 468; **Mari, Luigi/Pretelli**, Ilaria: “Possibility and Terms for Applying the Brussels I Regulation (Recast) to Extra-EU Disputes”, Yearbook of Private International Law, Vol. 15, 2013/2014, s. 234.

Münhasır yetkinin varlık sebebi olarak öne sürülen bir diğer unsur ise zayıf tarafın korunması prensibidir¹¹². Buna göre bir tarafın pazarlık gücü açısından daha zayıf olduğu sözleşmesel ilişkilerde sosyo-ekonomik açıdan gücü elinde bulunduran tarafın, zayıf tarafın pazarlık gücünü düşürmesi yahut da yok etmesini engellemek amacıyla hem maddi hukuk kuralları hem de usul hukuku kuralları çerçevesinde güçlü tarafı sınırlandıran ya da zayıf tarafa seçim hakları sunup adalete ulaşma imkanlarını arttıran kurallar öngörülmüştür. Böyle yetki kurallarının zayıf tarafı koruma amacı taşımasından hareketle münhasır yetki teşkil ettiği ileri sürülmüştür¹¹³.

1.5.2. Zayıf Tarafı Bulunan Sözleşmelerden Doğan Uyuşmazlıklarda Münhasır Yetki Tartışması

Çalışmamızın konusu olan milletlerarası iş davaları da bir tarafın zayıf taraf olduğu sözleşmelerden doğmuştur. Milletlerarası özel hukuk kapsamında bir tarafın zayıf taraf olarak kabul edildiği iş, tüketici ve sigorta sözleşmelerinde işçi, tüketici ve sigortalı-lehdarı koruyan maddi ve usuli kurallara yer verilmiştir. Böyle sözleşmelerde zayıf tarafı korumak maksadıyla Türk mahkemelerinin münhasır yetkisinin kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmüştür¹¹⁴. Milletlerarası usul hukuku kapsamında zayıf tarafın var olduğu bir sözleşme ilişkisinden doğan uyuşmazlıklarda milletlerarası yetki kurallarının, münhasır yetki kapsamında “sınırlı münhasır yetki” kuralları teşkil ettiğini ileri süren görüşler de vardır¹¹⁵.

Sınırlı münhasır yetki kavramı, milletlerarası bireysel iş uyuşmazlıkları kapsamında yetki anlaşmaları ve tanıma-tenfiz hususlarındaki etkisi ortaya koyulmak suretiyle ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde incelenecek olmakla beraber en basit tanımıyla zayıf taraf aleyhine yabancı bir mahkeme kararının tanınması ve tenfizine engel olan ve bu kapsamda zayıf taraf aleyhine olacak biçimde yabancı mahkemeleri

¹¹² **Güngör**, s. 285; **Akıncı**(MÖH), s. 136-138; **Aybay/Dardağan**, s. 75-76; **Süzen**, s. 11; **Yöneş**, s. 88; **Elçin**, Doğa: “Zayıf Tarafın Korunmasını Amaçlayan Milletlerarası Yetki Kuralları”,10. Yılında MÖHUK Sempozyumu (7-8 Aralık 2017), Ankara, 2018, s. 577.

¹¹³ **Güngör**, s. 285; **Akıncı**(MÖH), s. 136-138; **Aybay/Dardağan**, s. 75-76; **Süzen**, s. 11; **Yöneş**, s. 88; **Elçin**(Zayıf), s. 577.

¹¹⁴ **Güngör**, s. 285; **Akıncı**(MÖH), s. 136-138; **Aybay/Dardağan**, s. 75-76.

¹¹⁵ **Nomer**(DHH), s. 514; **Çelikel/Erdem**, s. 644; **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 693; **Güven**, s. 105; **Akduman**, s. 468; **Dalkılıç**, s. 105.

yetkili kılan sözleşmelerin geçersizliğini öngören bir kavramdır¹¹⁶. Bu görüş yalnızca zayıf taraf lehine olacak şekilde zayıf tarafın dava açabileceği yerlere eklemelerde bulunan yetki anlaşmaları ile zayıf tarafın lehine sonuçlar doğuracak yabancı mahkeme kararlarının tenfizini mümkün görmektedir¹¹⁷. Sınırlı münhasır yetki aslında istisnai olarak uygulanan ve devletin egemenliği ile doğrudan ilişkili alanlarda uygulanması gereken “münhasır yetki” kavramını bir tarafın lehine hususları gözetmek amacıyla genişletmektedir. Ancak münhasır yetki gibi nesnel bir kavramın uyuşmazlığın taraflarından birinin niteliğine göre subjektif bir hale getirilmeye çalışılması münhasır yetkinin var oluş amacına uygun düşmemektedir¹¹⁸. Zira münhasır yetki devlet egemenliği ile de bağlantılı bir şekilde dayatmacı kurallar olarak yerel politikaların uygulanması amacına da hizmet etmektedir¹¹⁹. Ancak bir tarafın zayıf taraf olduğu sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde zayıf tarafı korumak amacıyla getirilen özel düzenlemeler, yerel politikaların uygulanmasını sağlamak, yabancı bir devletin müdahalesini önlemek yahut da devletin egemenlik ve hükümlerlik haklarını göstermek ve simgelemekten ziyade pazarlık gücü dengesizliği karşısında zayıf tarafın ezilmesini önlemeyi amaçlamalıdır.

Sınırlı münhasır yetki görüşüne karşılık olarak sınırlı münhasır yetki kavramının zayıf tarafı koruyan milletlerarası yetki kurallarını tanımlamakta kullanılamayacağı bu sebeple de bu alanda düzenlenen kuralların herhangi bir şekilde münhasır-sınırlı münhasır yetki teşkil etmeyeceği görüşü ortaya atılmıştır¹²⁰. Zira bir yetki kuralının münhasır yetki kuralı olup olmadığı onun lafzından ve konuluş amacından hareketle tespit edilir. Münhasır yetkinin amacı ise devlet egemenliği ile bağlantılı olarak devletin menfaatinin söz konusu olduğu hallerde her daim hazır ve tartışılmaz şekilde yetkili bir Türk mahkemesinin bulundurulmasını sağlamaktır¹²¹. Ayrıca münhasır yetki kapsamındaki uyuşmazlıkların bu yetki kapsamında olmasının en önemli sebeplerinden

¹¹⁶ Çelikel/Erdem, s. 644; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 550-553; Nomer (DHH), s. 480; Yüksel, s. 284.

¹¹⁷ Nomer(DHH), s. 514; Çelikel/Erdem, s. 644; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 693; Güven, s. 105; Akduman, s. 468.

¹¹⁸ Yöney, s. 328; Cumahoğlu, s. 445.

¹¹⁹ Yöney, s. 353.

¹²⁰ Yöney, s. 89; Cumahoğlu, s. 441-444; Sargın(Usul), s. 151; Özel, s. 1379-1380; Can/Tuna, s. 354; Ekşi(Tenfiz), s. 207; Özkan/Tütüncübaşı, s. 205; Süzen, s. 74,77 ve 80; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 646 ve 738; İstemi, s. 182.

¹²¹ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 692; Yöney, s. 98.

biri söz konusu uyuşmazlığa Türk maddi hukukunun uygulanmasını sağlamak olduğu ve milletlerarası iş uyuşmazlıklarına MÖHUK m. 27 gereğince yabancı bir hukukun uygulanma ihtimalinin bulunduğu da belirtilmiştir¹²². Bütün bunlar göz önüne alındığından zayıf tarafı korumak amacıyla getirilen MÖHUK m. 44-45-46 ve 47/2 hükümleri devletin egemenliğiyle bağlantılı devlet menfaatinden ziyade zayıf tarafın adalete erişimini sağlamayı amaçlar, ayrıca zayıf tarafı bulunan bu uyuşmazlıkların çözümünde her daim Türk hukukunun uygulanması da mümkün olmadığı bu görüş kapsamında ileri sürülmüştür¹²³.

Bir tarafın zayıf taraf olduğu sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin milletlerarası yetki kurallarını münhasır yetki kuralları olarak kabul edilmesi halinde böyle uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin yetki anlaşmaları ile bu tür uyuşmazlıklara ilişkin alınan yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizinde uyuşmazlığın iki tarafı için de ortaya çıkan sakıncalı durumlar çalışmanın ilerleyen bölümlerinde incelenecektir¹²⁴. Kanaatimizce belirtilen bu sebeplerle zayıf tarafı bulunan uyuşmazlıkları düzenleyen milletlerarası yetki kurallarını münhasır yetki kapsamında veya bu kapsamda sınırlı münhasır yetki kuralı olarak kabul etmek mümkün görünmemektedir.

1.5.3. Brüksel I Bis Tüzüğü'nde Yer Alan Münhasır Yetki Kuralları

Brüksel I Bis Tüzüğü'nde münhasır yetkiye (*exclusive jurisdiction*) yer verilmiş, bu Tüzük'ün 24. maddesi altında beş fıkra olarak düzenlenmiştir. Tüzük'te taşınmaz aynına ilişkin davalar ile kiralama hakkına ilişkin davalarda, tüzel kişilerin tüzük ve organ kararlarının geçerliliğine ilişkin davalarda, kamu siciline ilişkin uyuşmazlıklarda, fikri mülkiyet haklarına ilişkin uyuşmazlıklarda ve icra hukukundan doğan davalarda münhasır yetki kuralları kabul edilmiştir. Tüzük kapsamındaki münhasır yetki, yargılama yetkisinin münhasıran bölgesel (üye devlet) yetki modeline göre dağıtımını öngörmektedir¹²⁵. Böylece Tüzük münhasır yetki kapsamında kalan bir uyuşmazlığa

¹²² Yöney, s. 329; Huysal/Şermet Süzen, s. 56.

¹²³ Yöney, s. 329; Huysal/Şermet Süzen, s. 56.

¹²⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz., 2.1.5.2. ve 2.2.4.2.

¹²⁵ Pretelli, s. 74; Mari/Pretelli, s. 219.

ilişkin yargılama yetkisini tek bir hakime verirken, diğer üye devlet hakimlerinin yargılama yetkilerini mutlak olarak ellerinden almaktadır¹²⁶.

Bir uyuşmazlığa ilişkin birden çok üye devlet mahkemesinin münhasır yetkisinin doğması halinde ise ilk başvurulmuş mahkemenin dışından kalan mahkemeler ilk başvurulmuş mahkeme lehine yargılama yetkilerini reddetmelidirler (m. 31/1). Münhasır yetkinin bulunduğu alanlarda davalının yerleşim yeri mahkemesinin genel yetkisi yahut da Tüzük'te özel yetki kuralı olarak düzenlenmiş kurallar uygulanmaz; ayrıca münhasır yetki kuralı, yetki anlaşması yahut da davalının *forum*'dan gönüllü vazgeçmesi ile bertaraf edilemez¹²⁷. Tüzük'e göre davaya bakan üye devlet hakimi başka bir üye devletin münhasır yetkiye sahip olup olmadığını davanın esasına girmeden önce incelemeli ve başka bir üye devlet mahkemesinin münhasır yetkili olması halinde davaya bakan hakim kendi isteğiyle yargılama yetkisinin olmadığına hükmetmelidir (m. 27)¹²⁸. Münhasır yetkinin yargılama yetkisine etkisinin yanında tanıma ve tenfize de etkisi bulunmaktadır. Buna göre münhasır yetki kuralının ihlal edilmesiyle alınan bir kararın diğer üye devletlerde tanıma tenfize konu olması mümkün değildir (m. 45/1-e-ii)¹²⁹. Tüzük'te münhasır yetkiye ilişkin kuralların düzenlenme sebepleri; adaletin uygun ve sağlam bir şekilde sağlanması adına en iyi konumda bulunan mahkemede davanın görülmesi, ihtilaf ile sıkı ilişkili mahkemede davanın görülmesi, çelişkili kararların ortaya çıkmasının önlenmesi, üye devlet idari ve diğer kurumlarının davaya dahil olabilmesi, kamu politikasına ilişkin kuralların uygulanabilmesi olarak belirtilmiştir¹³⁰.

Münhasır yetki kurallarının uygulanmasına örnek olarak: ABAD'ın bir kararında taşınmaz aynına ilişkin davalarda taşınmazın bulunduğu yer üye devlet mahkemesinin münhasır yetkili kabul edilmesinin sebebi, taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinin

¹²⁶ **Pretelli**, s. 74; **Lehmann**, Matthias: "Exclusive Jurisdiction", The Brussels I Regulation Recast, Andrew Dickson/ Eva Lein (Eds.), Oxford University Press, UK, 2015, s. 256.

¹²⁷ **Magnus**, Ulrich/**Mankowski**, Peter/ **Pinherio**, Luis de Lima: "European Commentaries on Private International Law ECPIL, Brussels Ibis Regulation", Art. 24, Köln, 2023, s. 559; **Lehmann**, s. 256; **Gryziak**, s. 318; **Özkan**, Işıl: "Münhasır Yetki (Exclusive Jurisdiction)", Işıl Özkan/Ceyda Süral/Uğur Tütüncübaşı (Ed.), Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku, Adalet Yayınevi, 2016, s. 67.

¹²⁸ **Magnus/Mankowski/Pinherio**, s. 559; **Lehmann**, s. 256; **Cheshire, North & Fawcett**: "Private International Law", 14th Ed., Paul Torremans/James Fawcett (Eds.), Oxford University Press, 2008, s. 275-276; **Gryziak**, s. 318; **Byrne**, Peter: "The EEC Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments", The Round Hall Press, 1990, s. 69.

¹²⁹ **Gryziak**, s. 319; **Lehmann**, s. 257; **Byrne**, s. 69.

¹³⁰ **Lehmann**, s. 258-259; **Magnus/Mankowski/Pinherio**, s. 560.

taşınmaza olan yakınlığı dolayısıyla uyuşmazlığa ilişkin olayları daha tatmin edici bir şekilde tespit etmesi ve taşınmazın bulunduğu yer kurallarının uygulanması için en uygun konumda bulunması olarak belirtilmiştir¹³¹. ABAD’ın başka bir kararında ise patentin verildiği üye devlet mahkemesinin patentin geçerliliğine ilişkin bir uyuşmazlıkta münhasır yetkili olmasının sebebi ise fiziksel yakınlığı ve patentin verilmesiyle yasal olarak en yakın bağlantılı yer olması olarak belirtilmiştir¹³².

1.5.4. Brüksel I Bis Tüzüğü Çerçevesinde Zayıf Tarafı Bulunan Sözleşmelerden Doğan Uyuşmazlıklarda Münhasır Yetki İncelemesi

Tüzük’te zayıf tarafı bulunan sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin yetki kuralları 3, 4 ve 5. Bölümlerde özel yetki kuralları olarak düzenlenmiştir¹³³. Ancak bu bölümlerdeki kuralların hiçbirine münhasır yetki kuralı olma özelliği atfedilmemiştir¹³⁴. Zayıf tarafı bulunan sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklara ilişkin yetki kuralları sosyal faktörler göz önüne alınarak standart şartlara sahip bir sözleşmeden doğabilecek suistimalleri önlemek amacıyla ortaya konulmuşken; münhasır yetkinin amacı adaletin düzgün bir şekilde sağlanması adına tek bir devlet mahkemesinin yetkili olması ile üye devletlerin çıkarlarının korunmasını sağlamaktır¹³⁵. Zira münhasır yetki kuralları 6. bölümde 24. madde hükmünde düzenlenmiş ve bu madde kapsamında zayıf tarafın bulunduğu sözleşmelere ilişkin yetki kurallarına yer verilmemiştir.

Tüzük’ün 26. maddesi de bir tarafın zayıf taraf olduğu sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların münhasır yetki kapsamında değerlendirilemeyeceğini açıkça ortaya koymaktadır¹³⁶. Bu hükme göre davalının duruşmaya katılması ve itiraz etmemesi

¹³¹ Irmengard Weber v Mechthilde Weber, Case C-438/12, Judgment of the Court (Third Chamber), 3 April 2014, (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62012CJ0438>, E.T: 19.12.2025).

¹³² Gesellschaft für Antriebstechnik mbH & Co. KG v Lamellen und Kupplungsbau Beteiligungs KG, Case C-4/03, Judgment of the Court (First Chamber) of 13 July 2006. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:62003CC0004>, 19.12.2025).

¹³³ Illmer, s. 1023.

¹³⁴ Yöney, s. 324; Esen, Emre: “Bireysel İş Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Üye Devlet Mahkemelerinin Yetkisi”, Işıl Özkan/Ceyda Süral/Uğur Tütüncübaşı (Ed.), Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku, Adalet, Ankara, 2016, s. 203; Jenard, Paul: “Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters”, OJ, No. C 59, 1979, s. 29.

¹³⁵ Van Calster, Geert: “European Private International Law”, 2nd ed., Hart Publishing, Oregon, 2016, s. 73; Jenard, s. 29, Raporda zayıf tarafı bulunan sözleşmelere ilişkin yetki kurallarının genel yetki kuralları ile münhasır yetki kuralları arasında bir konumda yer aldığı da ileri sürülmüştür.

¹³⁶ Yöney, s. 304; Esen, s. 203; Dalkılıç, s. 87.

üzerine Tüzük'te belirtilen yetki kurallarına göre yetkili kabul edilen mahkemeden başka bir üye devlet mahkemesi de yargılama yetkisine sahip olacaktır. Ancak bu hüküm münhasır yetki kapsamında 24. maddede düzenlenen uyuşmazlıkların çözümünde uygulanamaz.

Bir tarafın zayıf taraf olduğu sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda ise zayıf taraf olan sigortalı- sigortadan yararlanan lehdar, zarar gören taraf, tüketici ya da işçinin davalı olduğu hallerde üye devlet mahkemesi m. 26/1'e göre yetkisini tesis etmeden önce davalı zayıf tarafa itiraz etme hakkı ile duruşmaya katılmasının ve katılmamasının sonuçlarını bildirmelidir (m. 26/2). Tüzük m. 26/2'ye göre yetkisini tesis eden bir üye devlet mahkemesinden alınan kararın; zayıf tarafın davalı olduğu hallerde Tüzük'ün 3, 4 ve 5. Bölümlerindeki yetki kuralları ile çelişmesi durumunda, Tüzük m. 45/1-e-i hükmünde düzenlenen tanıma tenfiz engeline takılmayacağı da belirtilmiştir.

ABAD'ın *Česká podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group v Michal Bilas* kararında da belirtildiği üzere zayıf taraf davalı, katılma veya kabul etme yükümlülüğü bulunmamasına ve itiraz etme imkanı olmasına rağmen duruşmaya katılmış ve itiraz etmemiş ise Tüzük'e göre dava açılan üye devlet mahkemesinin yetkisi tesis edilmiş olur, böylece yetkisiz bir mahkemeden karar alınmadığı için tanıma tenfiz engeli ortaya çıkmaz¹³⁷. Bu karardan da anlaşılacağı üzere zayıf tarafı bulunan sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde yetkili mahkemeleri belirleyen hükümler özel yetki kuralları teşkil ederken münhasır yetki kuralı özelliği göstermez¹³⁸. Ancak yine de zayıf tarafı koruyucu etkiye sahiptir. Tüzük, 26. madde hükmü ile güçlü ve zayıf tarafın karşılıklı iradelerine etki tanımış, bunu yaparken de zayıf tarafın özel olarak bilgilendirilmesine ve yetkiye itiraz edebilmesine imkan vermiştir.

Ayrıca Tüzük'ün 27. maddesine göre yetki anlaşmalarının münhasır yetkiye ilişkin düzenleme olan 24. maddeye aykırılık içerip içermediği üye devlet hakimi tarafından

¹³⁷ **Franzina, Pietro/Kramer, Xandra/Fitchen, Jonathan**: “The Recognition and Enforcement of Member State Judgments”, The Brussels I Regulation Recast, Andrew Dickison/ Eva Lein (Eds.), Oxford University Press, UK, 2015, s. 477; **Grušić, Uglješa**: “Recognition and Enforcement of Judgments in Employment Matters in European Private International Law”, Journal of Private International Law, Vol. 12, No. 3, 2016, s. 536; *Česká podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group v Michal Bilas*, Case C-111/09, Judgment Of The Court (Fourth Chamber) of 20 May 2010, (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62009CJ0111>) E.T.: 24.09.2025)

¹³⁸ **Yöney**, s. 304; **Esen**, s. 174; **Dalkılıç**, s. 87.

re'sen incelenirken, zayıf tarafı bulunan sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde yetki anlaşmasının Tüzük'ün 3, 4 ve 5. Bölümlerindeki kurallara aykırı olup olmadığı karşı tarafça ileri sürülmeden üye devlet hakimi tarafından incelenemez¹³⁹.

Bütün bu hususlar değerlendirildiğinde anlaşılmaktadır ki Brüksel I Bis Tüzüğü zayıf tarafı bulunan sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkları düzenleyen yetki kurallarına münhasır yetki kuralı olma özelliği atfetmez. Tüzük'ün 3, 4 ve 5. Bölümlerindeki düzenlemeler zayıf tarafı korumak maksadı taşıyan özel yetki kuralları olarak öngörülmüştür¹⁴⁰.

1.6. MİLLETLERARASI İŞ DAVALARINA İLİŞKİN ÖZEL YETKİ KURALI

1.6.1. Zayıf Taraf Olarak İşçinin Milletlerarası Yetki Kapsamında Korunması

Çalışmamızın konusu olan milletlerarası iş davalarında münhasır yetki tartışmasını daha iyi açıklayabilmek adına öncelikle “*zayıf akit taraf*” kavramını açıklamak gerekmektedir. Zira bu kavram yabancılik unsuru taşıyan iş uyuşmazlıklarının çözümünde ulusal ve uluslararası alanda milletlerarası yetkiye ilişkin düzenlemeler yapılmasının temel sebebidir.

Klasik bir bakıştan yola çıkılarak zayıf akit taraf olarak işçiler, kiracılar, tüketiciler ve hastalar sayılabilir¹⁴¹. Zayıf taraf asıl olarak ekonomik olarak güçsüz, yaptığı hukuki işlemin anlam ve özelliklerini ise anlamak konusunda bilgisiz, tecrübesiz yahut da ilgisiz olan taraftır¹⁴². Zayıf akit tarafın bulunduğu sözleşmelerde tarafların bağımsız iradeleri ile sözleşmeye uygulanacak hukuku seçebilmelerine, hukuk seçiminin yasaklanması ve hukuk seçiminin sınırlandırılması gibi yöntemlerle zayıf tarafı koruma amaçlı sınırlandırmalar getirilmiştir¹⁴³.

¹³⁹ Yöney, s. 304; Çörtoğlu Koca, s. 147-148.

¹⁴⁰ Yöney, s. 324; Jenard, s. 29.

¹⁴¹ Çörtoğlu Koca, s. 29; Atasoy, Kemal: “Sözleşme Tarafları Arasında Yapısal Eşitsizlik ve Kamu Düzenine Aykırılık”, KHAS Hukuk Bülteni 2020-2021 Akademik Yılı Derlemesi, 2021, s. 73.

¹⁴² Çörtoğlu Koca, s. 29.

¹⁴³ Doğan, Vahit: “Milletlerarası Özel Hukukta Zayıf Akit Tarafın Korunması”, MHB, 1995, S. 1-2, s. 25; Tarman, Zeynep Derya: “Yabancılik Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 59, S. 3, Ankara, 2010, s. 530.

Kanaatimizce zayıf tarafın milletlerarası yetki kuralları ile korunması hususu kanunlar ihtilafı kapsamındaki zayıf tarafın korunmasından farklı olarak usul hukuku çerçevesinde değerlendirilmelidir. Kanunlar ihtilafı kapsamında zayıf tarafın korunması ilkesi, uygulanacak hukuk seçiminin sınırlandırılması ya da yasaklanması olarak ortaya çıkan kurallardan¹⁴⁴; usul hukuku çerçevesinde zayıf tarafın korunması ilkesi, adil yargılanma hakkının bir parçası olan “mahkemeye erişim hakkı” ve “silahların eşitliği” ilkesi kapsamında milletlerarası yetki kurallarında zayıf tarafın dava açabileceği yerlerin çeşitlendirilmesi ile güçlü tarafın dava açabileceği yerlerin sınırlandırılması, yetki anlaşması ve tenfiz hususlarında ise işçiye karşı işverenin baskısını ortadan kaldıracak düzenlemelere yer verilmesi şeklinde kendisini göstermektedir. Zira medeni yargılamada usul adaletine ulaşabilmek için taraflara olabildiğince eşit muamele edilmelidir¹⁴⁵. Tarafların yargısal anlamda güçlerinin eşit kabul edildiği, taraflardan herhangi birinin adalete erişmek konusunda diğer tarafa nazaran daha güçlü olmadığı durumlarda milletlerarası yetki bakımından bir taraf lehine ayrıcalıklar tanınması gerekmez¹⁴⁶. Ancak ekonomik güç, hukuki bilgiye ve uzmanlığa erişim imkanları, kurumsal örgütlenme kapasitesi ve yargılamaya fiilen katılabilme gibi unsurlar bakımından dezavantajlı olan tarafın bulunduğu durumlarda biçimsel olarak eşit muamelenin sürdürülmesi adil olmayan sonuçlar ortaya çıkarabilecektir¹⁴⁷. Bu durumda dezavantajlı olan tarafa maddi eşitliğe ve usul adaletine ulaşabilmesi adına yargısal anlamda bazı avantajlar sağlanması gerekmektedir¹⁴⁸.

“Silahların eşitliği” (*the principle of equality of arms*) ilkesi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin¹⁴⁹ 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkına (*right to a fair trial*) ilişkin hükümde geçen “*hakkaniyete uygun yargılanma hakkı*”ndan türetilmiş bir ilkedir¹⁵⁰. Anayasa Mahkemesi ise silahların eşitliği ilkesini Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen iddia,

¹⁴⁴ **Tarman**, s. 530.

¹⁴⁵ **Von Mehren**, Arthur T./**Gottschalk**, Eckart: “Adjudicatory authority in private international law : a comparative study”, 1st ed., Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2007, s. 167.

¹⁴⁶ **Von Mehren/Gottschalk**, s. 167.

¹⁴⁷ **Grušić**, Uglješa: “The European Private International Law of Employment”, Cambridge University Press, 2015, s. 50.

¹⁴⁸ **Grušić**(EPIL), s. 50.

¹⁴⁹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, (<https://www.echr.coe.int>, E.T.: 15.11.2025).

¹⁵⁰ **Yıldırım**, Akif/ **Gayretli**, Zehra: “Silahların Eşitliği İlkesi”, Suç İsnadına İlişkin Yargılamalarda Silahların Eşitliği İlkesi (Karar Özetleri) Adil Yargılanma Hakkı Kapsamındaki Hak ve Güvencelere İlişkin El Kitapları Serisi – 1, Akif Yıldırım/Zehra Gayretli (Ed.), AYAM, 2022, s. 2-3.

savunma ve adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirmiştir¹⁵¹. Silahların eşitliği ilkesinin pozitif bir tanımı bulunmadığı için AİHM ve Anayasa Mahkemesinin değerlendirilmeleri ile açıklanmıştır¹⁵². Mahkemeye erişim hakkı da Anayasa'nın 36. maddesi ile AİHS m. 6 kapsamında Anayasa Mahkemesi kararları ile AİHM kararları çerçevesinde tanımlanmıştır.

AİHM'e göre silahların eşitliği ilkesi taraflar arasında adil bir denge kurulmasını amaçlar¹⁵³. Anayasa Mahkemesi de AİHM'in silahların eşitliği ilkesine ilişkin görüşlerini de göz önünde tutarak bu ilkeye ilişkin bazı değerlendirmelerde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi bir kararında silahların eşitliği ilkesini "*Adil yargılanma hakkının unsurlarından biri de silahların eşitliği ilkesidir. Silahların eşitliği ilkesi davanın taraflarının usuli haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir.*" şeklinde tanımlamıştır¹⁵⁴. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere silahların eşitliği ilkesi, yargılama sırasında bir tarafın diğer tarafa karşı iddia ve savunmalarını yaparken zayıf bir duruma düşmesini engellemeyi amaçlar. Milletlerarası usul hukuku kapsamında ise silahların eşitliği ilkesi her durumda taraflara aynı kuralların uygulanmasını değil, taraflar arasındaki fiili eşitsizliklerin dikkate alınarak adil bir denge kurulmasına işaret edebilir.

Mahkemeye erişim hakkı (*right of access to a court*) da Anayasa'nın 36, 125 ve 138. maddeleri ile AİHS m. 6 kapsamında düzenlenmiş Anayasa Mahkemesi ile AİHM kararları çerçevesinde de tanımlanmıştır. AİHS m. 6/1'e göre herkes medeni hak ve yükümlüklerine ilişkin her türlü uyuşmazlığı mahkeme önüne dava yoluyla getirebilir böylece mahkemeye erişim hakkı ile adil yargılanma hakkı kapsamında bir mahkeme kararı elde edebilme hakkı güvence altına alınır¹⁵⁵. Mahkemeye erişim hakkı Anayasa ve kanunlar tarafından düzenlenen kurallar ile ortaya koyulmuş olsa dahi tek başına

¹⁵¹ Yıldırım/Gayretli, s. 3.

¹⁵² Yıldırım/Gayretli, s. 3-4.

¹⁵³ Tanrıver, s. 462; Yıldırım/Gayretli, s. 3; Avotiņš v. Latvia, B.N. 17502/07, 23.05.2016, (<https://hudoc.echr.coe.int/>, E.T.:11.11.2025).

¹⁵⁴ AYM, B.N. 2013/1134, T. 16.05.2013, Yaşasın Aslan Başvurusu, (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, E.T.: 11.11.2025).

¹⁵⁵ Çayan, Gökhan: "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ve Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Mahkemeye Erişim Hakkı", TAAD, S. 28, 2016, s. 238.

yazılı düzenlemeler bu hakkın gerçekleşmesi için yeterli değildir. Bu hakkın gerçekleşebilmesi için mahkemeye erişim hakkını tanıyan düzenlemeler bulunmalı ve mahkemeye erişmeye engel olacak fiili ve hukuki engeller ortadan kaldırılmalıdır¹⁵⁶. Mahkemeye erişim hakkı, hakkın özü zedelenmeden, makul bir amaç uğruna ve amaç ile kullanılan araç arasında makul bir orantı olması halinde sınırlandırılması mümkün olan bir haktır¹⁵⁷.

Milletlerarası bireysel iş uyuşmazlıklarında yetkili mahkemelerin belirlenmesi hususunda mahkemeye erişim hakkı ve silahların eşitliği ilkesine ilişkin şahsi değerlendirmemiz şudur ki: Bir tarafın zayıf taraf olarak kabul edildiği iş sözleşmelerinde mahkemeye erişim hakkına ilişkin kanuni hükümler işveren ve işçi için ayrı ayrı düzenlenmelidir. Zira mahkemeye erişmek hususunda tarafların hukuki ve ekonomik anlamda kuvvetleri birbirine eşit değildir. Yargısal süreci başlatmak, hukuki destek almak, yargısal sürecin maddi ve manevi külfetlerini taşımak hususunda orantısız bir şekilde zorluklar yaşama olasılığı bulunan işçinin ulaşabileceği mahkemelerin sayısını arttırmak, yargısal süreci başlatmak ve katılmak, hukuki destek almak ve yargısal süreci yürütmek konusunda işçi tarafına göre fazlasıyla avantajlı bulunan işverenin ise işçiye kıyasla sayıca daha sınırlı yer/yerlerde dava açmasına müsaade etmek mahkemeye erişim hakkı kapsamında işçi ve işveren arasındaki güç dengesinin sağlanmasında etkili olacaktır. Özellikle yargısal süreci başlatmak hususunda dezavantajlı tarafta bulunan işçinin dava açabileceği milletlerarası yetkili mahkemelerin çeşitlendirilmesi ile işçinin mahkemeye erişim hakkından yararlanabilmesi kolaylaştırılmış olacaktır. İşverenin ise dava açabileceği yerlerin işçinin dava açabileceği yerlere oranla daha az sayıda olması, işveren için dava açmayı aşırı derecede güçleştirmeden ya da imkansız hale getirmeden¹⁵⁸, mahkemeye erişim hakkının sınırlandırılabilen bir hak olmasından bahisle mümkün görünmektedir.

Yargılama sürecinde hukuki desteğe ulaşma ve ekonomik anlamda kuvvetli taraf olan işveren ile hukuki süreçlere ilişkin hukuki desteğe ulaşmak ve ekonomik bakımdan daha sınırlı imkanları bulunan işçi arasında usuli hakların kullanılması konusunda ise

¹⁵⁶ Çayan, s. 238.

¹⁵⁷ Atal/Ermenek/Erdoğan, s. 120; Kıran, Aleyna: “Mahkemeye Erişim Hakkının Anayasa Mahkemesi Kararları Ekseninde İncelenmesi”, Trabzon Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, 2025, s. 16.

¹⁵⁸ Kıran, s. 16.

eşitliğin sağlanması adına işçiyi ön plana alan bazı düzenlemelerin usul hukuku çerçevesinde, milletlerarası usul hukuku da dahil olmak üzere, kabul edilmesi de adil yargılanma hakkı kapsamında silahların eşitliği ilkesinin gerçekleşmesinde etkili olacaktır.

Usul hukuku kapsamında milletlerarası yetkiye ilişkin olarak mahkemeye erişim hakkı ve silahların eşitliği ilkesi çerçevesinde, zayıf tarafın güçlü tarafla eşit şartlara sahip olması amacıyla, zayıf tarafın korunması özellikle dava açılabilme imkanı bulunan milletlerarası yetkiye sahip mahkemelere ilişkin düzenlemeler ile sağlanabilir. Bir davayı açan taraf davanın nerede açılacağına, davaya uygulanacak usule karar veren taraf olarak kendisi için en uygun olan yerde dava açacaktır. Davacının yargı yetkisine başvurabileceği yerlerin sayısı ve çeşitliliği tarafların davadaki güç dengesinde önemli bir rol oynayacaktır¹⁵⁹. Davacıya ne kadar çok ve çeşitli yerde dava açma imkanı yaratılırsa davacının kendisi için en avantajlı yerde ancak davalı için en dezavantajlı yerde dava açması muhtemel kılınacaktır¹⁶⁰. Özellikle tarafların güç dengesinin olmadığı hukuki ilişkilerden doğan uyuşmazlıklarda yargı yoluna başvurulmasında zayıf tarafın davacı ve davalı olması durumları göz önüne alınarak zayıf tarafı korumak amacıyla bazı düzenlemelere yer verilmiştir. İş uyuşmazlıklarında adalete ulaşabilmek adına, zayıf tarafın davacı olması durumunda işçiyeye mevcut dava açabileceği yerlerin yanında ek olarak yargı yetkisine başvurabileceği yerler belirlemek; işçinin davalı olması durumunda ise işverenin dava açabileceği yerleri kısıtlamak gibi düzenlemelere yer verilmiştir¹⁶¹.

Bir görüşe göre zayıf tarafın korunması hususu sadece zayıf tarafın mahkemeye ulaşmasını sağlamak ile değil orantılılık ve önemli devlet çıkarlarının korunması hususları ile de bağlantılıdır¹⁶². Orantılılık, işçilerin işveren aleyhine açacakları davalarda milletlerarası yetki verilen yerlerin işverenler için aşırı külfete neden olmaması gerektiğine ilişkin bir husustur¹⁶³. Milletlerarası yetki tanınan yerlerin uyuşmazlık ve taraflar ile yeterli bağlantıya sahip olması ve bu yerlerin sayısının onarıcı

¹⁵⁹ **Grušić**, Uglješa: “ Jurisdiction In Employment Matters Under The Brussels I Regulation – A Reassessment”, International and Comparative Law Quarterly, Vol. 61, No. 1, 2012, s. 11.

¹⁶⁰ **Grušić**, s. 11.

¹⁶¹ **Grušić**, s. 12.

¹⁶² **Grušić**, s. 12.

¹⁶³ **Grušić**, s. 12.

adaleti sağlayacak kadar olması gerekmektedir¹⁶⁴. Zayıf taraf olan işçiyi korumaya yönelik milletlerarası yetki kurallarının varlık sebeplerinden biri olarak devletlerin kendi politikaları ile önemli ölçüde ilgili olan uyuşmazlıkların kendi mahkemelerinde karara bağlanmasında çıkarları bulunması da gösterilebilir¹⁶⁵.

1.6.2. Möhuk'ta Düzenlenen Milletlerarası İş Davalarına İlişkin Özel Yetki Kuralı

1.6.2.1. Türk Milletlerarası Usul Hukukunda Milletlerarası İş Davalarına İlişkin Kuralların Gelişimi

Milletlerarası özel hukuka ilişkin kodifikasyon çalışmaları öncelikle Osmanlı Devleti'nde başlamış, “Memâlik-i Osmaniye’de Bulunan Ecânibin Hukuk ve Vezâifi Hakkında Kanun-ı Muvakkat” ile yabancılık unsuru içeren hukuki ilişki ve olaylar düzenlenmiştir. Bu kanuna göre Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi iç hukuka göre belirlenmiştir. Ancak aile, şahsın hukuk ve menkul terekeden doğan davaların (ahkamı şahsiyeye ilişkin davalar) Türk mahkemelerinde görülebilmesi için tarafların kendi iradeleri ile Türk mahkemelerine başvurmaları, davanın bir Türk vatandaşını ilgilendiriyor olması ya da uyuşmazlığın Türk mahkemelerinde görülen bir dava ile ilgili olması gerekmektedir¹⁶⁶. Cumhuriyetin ilanından sonraki süreçte de uzunca bir müddet bu kanun uygulanmıştır. Ancak Cumhuriyetle birlikte yabancılık kavramı da değişiklik göstermiş Osmanlı döneminde gayrimüslimleri kapsayan bu kavram laiklik ve milliyetçilik ilkelerinin etkisiyle yabancı devletle bir bağın bulunması kavramına evrilmiştir. Bu durumun yanı sıra sosyal ve ekonomik alanlarda da yabancıların aktif olarak yer alması sebebiyle değişiklik gösteren hukuki ilişkilerin düzenlenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Bu sebeple 1976 yılında günün ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına ülkenin önde gelen hukuk fakülteleri ile Adalet Bakanlığının işbirliği çerçevesinde kodifikasyon çalışmaları başlamış ve “2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun” hazırlanmıştır¹⁶⁷. Bu Kanun Muvakkat Kanuna göre daha

¹⁶⁴ Grušić, s. 12.

¹⁶⁵ Grušić, s. 13.

¹⁶⁶ Konan, Belkis: “1915 Tarihli “Memâlik-i Osmaniye’de Bulunan Ecânibin Hukuk ve Vezâifi Hakkında Kanun-ı Muvakkat”a göre Yabancıların Osmanlı Devletindeki Hukuki Durumunun Değerlendirilmesi”, I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri, İstanbul, 2014, s. 234.

¹⁶⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz., Sakmar, Ata: “Milletlerarası Özel Hukuk ve Milletlerarası Usul Hukuku Kanunu Öntasarı Sempozyumu 22-24 Kasım 1976”, İstanbul, 1978; Tekinalp, Gülören: “Türk

çağdaş bir düzenleme olsa dahi yabancılık unsuru içeren iş uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkiye ilişkin özel bir kural getirilmemiş, iş hukuktaki yer alan 5521 sayılı mülga İMK'nın 5. maddesi uygulanmıştır¹⁶⁸.

12.12.2007 tarihinde yürürlüğe giren 5718 sayılı MÖHUK ise yabancılık unsuru içeren iş uyuşmazlıklarında milletlerarası yetki özel olarak düzenlenmiş, bu konuda mülga kanundaki eksiklik tamamlanmıştır.

1.6.2.2. Milletlerarası İş Davalarında Vasıflandırma

Türk hukukunda yabancılık unsuru taşıyan iş uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkiye ilişkin olarak özel yetki kuralına MÖHUK'ta yer verilmiştir. Zira bireysel iş sözleşmeleri taraflarının ekonomik güç ve pazarlık gücü olarak denk olmadığı sözleşmelerdendir¹⁶⁹. MÖHUK'ta yabancılık unsuru taşıyan iş uyuşmazlıklarının çözümünde özellikle işçinin Türk mahkemelerine ulaşmasını kolaylaştırmak amacıyla 44. maddeye yer verilmiştir. Bu madde hükmünde “*Bireysel iş sözleşmesinden veya iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıklarda işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir. İşçinin, işverene karşı açtığı davalarda işverenin yerleşim yeri, işçinin yerleşim yeri veya mutad meskeninin bulunduğu Türk mahkemeleri de yetkilidir.*” denilmiştir¹⁷⁰. Öncelikle hükümde geçen “*bireysel iş sözleşmesinden*” veya “*iş ilişkisinden*” doğan uyuşmazlık kavramları ve bu kavramlara bağlı olarak “*işçi*” ve “*işveren*” kavramlarının açıklanması gerekmektedir. Bu kavramların tanımlanması ise bağlama konularının vasıflandırılmasına tabi tutulacaktır. Bu madde hükmünde belirtilen bağlama noktaları olan “*işçinin işini mutaden yaptığı iş yeri*”, “*işverenin yerleşim yeri*”, “*işçinin yerleşim yeri veya mutad meskeni*” kavramları ise bağlama noktalarının vasıflandırılmasına tabi tutulacaktır. Türk hukukunda bağlama konuları ve noktalarının vasıflandırılması ise *lex fori*'ye yani Türk hukukuna göre yapılmaktadır¹⁷¹.

Milletlerarası Özel Hukuk ve Milletlerarası Usul Hukuku Tasarısı”, İÜHFİM, C. 44, S. 1-4, İstanbul, 1978, s. 91-92.

¹⁶⁸ Centel, Tankut: “Türk Hukukunda Bireysel İş Uyuşmazlığına İlişkin Uluslararası Yetki ve Bağlama Kuralları”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S.33, 1984, s. 220.

¹⁶⁹ Esen, s. 175.

¹⁷⁰ Doğan, Vahit/Aygül, Musa/Şit Köşgeroğlu, Banu: “Milletlerarası Özel Hukuk Mevzuatı”, Savaş Yayınevi, 2020, s. 15.

¹⁷¹ Doğan, s. 224; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 60; Çelikel/Erdem, s. 93.

Türk iş hukukunda iş sözleşmesi kavramı 4857 sayılı İş Kanunu'nun¹⁷² 8. maddesi birinci fıkrasında “İş sözleşmesi, bir tarafın (işçi) bağımlı olarak iş görmeyi, diğer tarafın (işveren) da ücret ödemeyi üstlenmesinden oluşan sözleşmedir.” şeklinde düzenlenmiştir. Bu tanıma göre iş sözleşmesi; bir işin görülmesi, ücret ve bağımlılık unsurlarını taşıyan iki tarafa borç yükleyen, karşılıklı borç doğuran sürekli bir özel hukuk sözleşmesidir¹⁷³. Ayrıca iş sözleşmesi tarafların kişiliğine bağlı bir sözleşme olma özelliği de gösterir. Buna göre iş sözleşmesinde işçi için iş görme ve işveren için ücret edimlerinin yanında; işçinin kişiliğine bağlı sadakat ve itaat yükümlülükleri ortaya çıkarken işveren için işçiyi gözetme ve eşit işlem yapma borçları ortaya çıkmaktadır¹⁷⁴. Böylece iş sözleşmesinin temelinde işverenin otoritesi karşısında işçinin kişiliğinde ortaya çıkan bir bağımlılık söz konusudur¹⁷⁵.

Teknolojik ve ekonomik gelişmelerle beraber işin görüleceği yer ve zaman konusunda önemli değişiklikler kendini göstermeye başlamış; yeni istihdam, üretim ve organizasyon şekilleri ile atipik iş sözleşmeleri ortaya çıkmıştır¹⁷⁶. Özellikle teknolojinin gelişmesine bağlı olarak işçinin bilgisayar aracılığıyla bulunduğu yerden iş görme edimini yerine getirmesinde hareketle tele çalışma gibi uzaktan (*remote*) çalışma şekilleri ile işçinin çalışacağı zamanları kendisinin belirleyebileceği esnek süreli çalışma şekilleri ortaya çıkmıştır¹⁷⁷. Bu durumda ise işverenin emir ve talimatları doğrultusunda işverenin denetim, gözetim ve yönetimi altında çalışan işçinin kişisel olarak işverene olan bağımlılığı azalmaktadır¹⁷⁸. Ancak bu durum işçi ile işveren arasında bir iş sözleşmesini varlığını ortadan kaldırmamaktadır. İş sözleşmesinin varlığı, iş sözleşmelerine ilişkin klasik anlayışa göre belirsiz süreli iş sözleşmesine dayanılarak, işverenin emir ve talimatı altında, belirli bir iş yerinde, belirsiz ve tam gün süre ile iş

¹⁷² RG, T. 10.06.2003, S. 25134.

¹⁷³ **Süzek**, Sarper/ **Başterzi**, Süleyman: “İş Hukuku (Genel Esaslar- Bireysel İş Hukuku)”, Beta, 2024, s. 237-249; **Akyiğit**, Ercan; “Bireysel İş Hukuku Ders Kitabı”, Seçkin, Ankara, 2023, s. 108-115; **Senyen-Kaplan**, E. Tuncay: “Bireysel İş Hukuku”, Gazi Kitabevi, Ankara, 2017, s. 59-63. **Çelik**, Nuri/**Caniklioğlu**, Nurşen/**Canbolat**, Talat/ **Özkaraca**, Arcüment: “İş Hukuku Dersleri”, Beta, 2023, İstanbul, s. 170-184; **Mollamahmutoğlu**, Hamdi/ **Astarlı**, Muhittin/ **Baysal**, Ulaş: “İş Hukuku”, Lykeion Yayıncılık, 7.B., 2022, s. 326-346 ve 386-390.

¹⁷⁴ **Süzek/Başterzi**, s. 248; **Senyen-Kaplan**, s. 63; **Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca**, s. 183-184.

¹⁷⁵ **Süzek/Başterzi**, s. 239; **Eyrenci**, Öner/**Taşkent**, Savaş/**Ulucan**, Devrim/**Baskan**, Esra: “İş Hukuku”, Beta, İstanbul, 2024, s. 64.

¹⁷⁶ **Süzek/Başterzi**, s. 241.

¹⁷⁷ **Süzek/Başterzi**, s. 241.

¹⁷⁸ **Doğan**, Sevil: “İş Sözleşmesinde Bağımlılık Unsuru ve Atipik İş İlişkileri Bakımından Değerlendirilmesi”, Seçkin, 2016, s. 203; **Şermet**, Begüm: “İş Hukukunda Esneklik ve Atipik İş Sözleşmeleri”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 123, 2014, s. 142.

görme edimini yerine getirme görüşünden ayrılarak¹⁷⁹; işçinin işverene ait bir organizasyonda işveren yararına iş yapmasına bağlanmıştır¹⁸⁰. Böylece ekonomik ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde yine işverenin belirlediği organizasyonda, işverenin belirlediği talimat ve emirler doğrultusunda işçinin iş görme edimini ifa etmesinde özellikle işverenin talimatları doğrultusunda çalışma ile yer ve zaman unsurlarında bazı esneklikler kabul edilmiştir. Ancak işverenin organizasyonunda yer alsa dahi kendisine ait müşterisi olan, karar verme özgürlüğü olan, faaliyetinin kapsamını tek başına belirleyen, kendi işletmesinin riskini taşıyan, kendi karına sahip olup zararını karşılayan kişiler işveren ile sürekli ilişki içinde bulunsalar bile iş sözleşmesi çerçevesinde değerlendirilmezler¹⁸¹.

İş Kanunu'nun dışında kalan 854 sayılı Deniz İş Kanunu'nda¹⁸² "hizmet akdi" (m.5), 5953 Sayılı Basın İş Kanunu'nda¹⁸³ "iş akdi" (m.4), 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda¹⁸⁴ "hizmet sözleşmesi" (m.393 vd.) olarak geçen kavramlar yine İş Kanunu'nda tanımlanan iş sözleşmesini işaret etmektedir¹⁸⁵. 6098 sayılı TBK'da yer alan hizmet sözleşmesine ilişkin hükümler ise hem iş kanunlarında iş ilişkisine uygulanacak bir hükmün bulunmaması halinde genel hükümler kapsamında uygulama alanı bulacak hem de bahsi geçen iş kanunlarının kapsamına girmeyen iş ilişkilerine uygulanacaktır¹⁸⁶.

İş sözleşmesinin tarafları ise İş Kanunu'nun 8. maddesindeki tanımdan anlaşılacağı üzere işçi ve işverenden oluşmaktadır. İş Kanunu'nun 2. maddesine göre bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi denir. Gerçek bir kişinin işçi sıfatı kazanması için birbirine uygun karşılıklı iradeler sonucunda ortaya çıkan bir iş sözleşmesinin varlığı gereklidir. Ancak aynı Kanun'un 4. maddesinde sayılan kişiler iş sözleşmesine bağlı olarak çalışsalar dahi İş Kanunu'nun kapsamına alınmamış, istisna

¹⁷⁹ Şermet, s. 142; Mollamahmutoglu/Astarlı/Baysal, s. 490.

¹⁸⁰ Süzek/Başterzi, s. 242; Mollamahmutoglu/Astarlı/Baysal, s. 467; Yargıtay 10. HD., E. 2023/7632, K. 2023/9434, T. 10.10.2023, (www.hukukturk.com, E.T.: 14.01.2026).

¹⁸¹ Süzek/Başterzi, s. 242; Yargıtay HGK, E. 2016/1414, K. 2016/1072, T. 16.11.2016, (www.hukukturk.com, E.T.: 14.01.2026).

¹⁸² RG, T. 29.04.1967, S. 12586.

¹⁸³ RG, T. 13.06.1952, S. 8140.

¹⁸⁴ RG, T. 04.02.2011, S. 27836; Bundan sonra "TBK" olarak anılacaktır.

¹⁸⁵ Dalkılıç, s. 22; Elçin, Doğa: "Milletlerarası Unsurlu Bireysel ve Toplu İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk", Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 18-19.

¹⁸⁶ Süzek/Başterzi, s. 250-251; Çelik/Caniklioglu/Canbolat/Özkaraca, s. 185.

tutulmuşlardır. İş sözleşmesi haricinde eser sözleşmesi veya vekalet sözleşmesi gibi sözleşmelere dayanarak çalışanlar işçi sayılmazlar. Ancak iş sözleşmesi ile İş Kanunu'nun kapsamı dışında kalmayan işlerden birini icra eden gerçek kişi işçi olabilir. Bu gerçek kişinin kendisine ait bir işyerinde çalışması veya işverenin işyeri dışında bir yerde iş görme edimini ifa etmesi halinde de bu kişinin işçi olarak kabul edilmesi gerekir¹⁸⁷. Örneğin Yargıtay'ın 2004 tarihli bir kararında¹⁸⁸ Fransa'da ikamet eden davacı yayın danışmanlığını ve temsilciliğini yapmak, yayınlanmak üzere kitaplar seçmek ve önermek, yurtdışında halkla ilişkiler ve tanıtım konusunda danışmanlık yapmak, yayınevinin iç ve dış imajına katkıda bulunmak ve telif hakları yayınevine ait Türkçe yayınların yurtdışında telif satışını gerçekleştirmek üzere İstanbul'da faaliyet gösteren bir yayıncılık şirketi ile anlaşma yapmıştır. Bu anlaşmada davacının yapacağı yazarlık ve çevirmenlik işleri için ayrı bir anlaşma yapılacağı belirtilmiştir. Davacıya maktu ücretin yanında önerdiği kitapların satış fiyatının yüzde ikisinin telif olarak ödeneceği de anlaşmada yer almıştır. Yargıtay bu anlaşma ile davacının kendi işgücünü, belli bir ücret karşılığı ve ona bağımlı olacak şekilde davalı işverenin emrine vermeyi taahhüt ettiğini; iş, ücret ve bağımlılık unsuru gerçekleştiğini belirtmiştir. Bizzat davalının gösterdiği işyerinin yurtdışı olmasının, davacının Fransa'da ikamet etmesinin bağımlılık unsurunun yokluğu anlamına gelmeyeceğini açıklamış ve iş sözleşmesinin varlığına hükmetmiştir. Önemli olan işçinin iş sözleşmesine dayanarak işverenin organizasyonu içinde işverenin emir ve talimatları doğrultusunda teknik olarak aynı amaca yönelik çalışmasıdır.

Aynı Kanun'un 2. maddesinde işveren kavramının da tanımı yapılmıştır. Bu hükme göre işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara işveren denir. İşveren bir özel hukuk tüzel kişisi (şirket, dernek, vakıf, kooperatif) olabileceği gibi kamu tüzel kişisi (KİT, üniversite, belediye) de olabilir¹⁸⁹. Tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara ise bakanlıklar ve adi şirketler örnek gösterebilir¹⁹⁰.

¹⁸⁷ Narmanhoğlu, Ünal: İş Hukuku Ferdi İş İlişkileri I", Beta, İstanbul, 2014, s. 98; Yargıtay 9. HD., E. 2005/584, K. 2005/3065, T. 3.02.2005 (www.hukukturk.com, E.T.: 15.01.2026)

¹⁸⁸ Yargıtay 9. HD., E. 2004/1550, K. 2004/13370, T. 03.06.2004, (www.hukukturk.com, E.T.: 15.01.2026).

¹⁸⁹ Süzek/Başterzi, s. 152; Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 95; Senyen-Kaplan, s.34.

¹⁹⁰ Süzek/Başterzi, s. 152; Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 95; Senyen-Kaplan, s.34.

İş ilişkisi ise İş Kanunu'nun 2. maddesinde işçi ve işveren arasındaki ilişki olarak tanımlanmıştır. İş Kanunu Tasarısındaki madde gerekçesinde de iş sözleşmesi ile kurulan hukuki bağın iş ilişkisi olarak adlandırılacağı belirtilmiştir¹⁹¹. Bu gerekçede iş sözleşmesi kavramı ile iş ilişkisi kavramının aynı olduğu belirtilmiş ise de teorik ve pratik olarak bu iki kavramı birbirinden ayırmak gerekir. Doktrinde iş sözleşmesi ile iş ilişkisi kavramlarının açıklanmasında *sözleşme teorisi* ve *katılma teorisi* olarak iki teoriye yer verilmektedir. Sözleşme teorisi iş ilişkisinin iş sözleşmesi yapılması ile başladığını ileri sürerken katılma teorisi işçinin işyerinde fiilen işe başlaması ile iş ilişkisinin başladığını ileri sürer¹⁹². Türk iş hukukunda aslen sözleşme teorisinden hareketle iş ilişkisi iş sözleşmesinin yapılması ile başlar ancak kıdem tazminatı, yıllık ücretli izin hakkının hesaplanmasını gerektiren hallerde ise katılma teorisinden hareketle iş sözleşmesinin yapıldığı tarih değil işçinin işe fiilen başladığı tarih göz önüne alınmaktadır¹⁹³. Yargıtay da işçilik alacaklarının hesabında genel olarak işçinin fiilen işe başladığı tarihi dikkate almaktadır¹⁹⁴. Bu örneklerden anlaşılacağı üzere iş ilişkisi ile iş sözleşmesi kavramı pratikte birbirinden farklılaşmaktadır ve özellikle sözleşmenin hükümsüz hale gelmesi durumunda iş ilişkisinin başından itibaren varlığı kabul edilmelidir¹⁹⁵. İş sözleşmesinin kesin hükümsüzlüğü ya da iptali halinde iş sözleşmesi- iş ilişkisi arasındaki ayrıma da uygun olarak iş sözleşmesinin geçersizliği geçmişe etkili olmayacak geleceğe yönelik bir şekilde ortaya çıkacaktır¹⁹⁶. TBK m. 394/3'te "*Geçersizliği sonradan anlaşılan hizmet sözleşmesi, hizmet ilişkisi ortadan*

¹⁹¹ "Avrupa Birliği müktesebatında işçi ve işveren arasındaki hukuki bağı açıklamak üzere "iş sözleşmesi" ve/veya "iş ilişkisi" deyimleri kullanılmaktadır. Birlik hukuk kaynaklarında, söz gelimi yönergelerinin başlıklarında dahi (örneğin 91/533, 91/383, 99/70 sayılı Yönergeler) birlikte görülen "iş sözleşmesi" ve "iş ilişkisi" deyimleri özdeş olup, iş ilişkisi deyimi iş sözleşmesi dışında başka aktitleri de içeren ve hedef alan bir ilişkiyi, dolayısıyla işçi kavramının genişletilmiş biçimi olduğunu belirtmemektedir. Tasarıda da Avrupa Birliği müktesebatına uygun şekilde, işçi ve işveren niteliğinin kazanılmasında iş sözleşmesine göre çalışmanın varlığına bakılacağı vurgulanmış, ayrıca kurulan hukuki bağın "iş ilişkisi" olarak isimlendirileceği de birinci fıkrasında düzenlenmiştir." (www.lexpera.com.tr, E.T.: 13.01.2026).

¹⁹² Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 171; Narmanlioğlu, s. 242.

¹⁹³ Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 172.

¹⁹⁴ Yargıtay HGK., E. 2014/2513, K. 2017/12, T. 18.01.2017; Yargıtay 9. HD., E. 2024/5138, K. 2024/6724, T. 05.04.2024; Yargıtay 9. HD., E. 2014/29601, K. 2016/2618, T. 15.02.2016; Yargıtay 9. HD., E. 2006/20061, K. 2006/24888, T. 26.09.2006 (www.hukukturk.com, E.T.: 24.02.2025)

¹⁹⁵ Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 173; Akyiğit, s. 193-194.

¹⁹⁶ Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 173; Akyiğit, s. 193-194; Tunçomağ, Kenan/Centel, Tankut: "İş Hukukunun Esasları", Beta, 2022, s. 99; Narmanlioğlu, s. 245; Ahlaka karşı ağır aykırılıklar, hukuk düzeninin temel ilkelerine aykırılıklar, kamu düzeni ihlallerinin bulunduğu iş sözleşmelerinin baştan itibaren geçersiz olacağına ilişkin görüş için bkz. Tunçomağ/Centel, s. 99-100; Akyiğit, s. 193; Süzek/Başterzi, s. 354; Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 568; Yargıtay İBK, E. 1957/20, K. 1958/9, T. 18.06.1958, (www.hukukturk.com, E.T.: 15.01.2026).

kaldırılıncaya kadar, geçerli bir hizmet sözleşmesinin bütün hüküm ve sonuçlarını doğurur.” denilmek suretiyle ileriye dönük bir geçersizlik hali kabul edilmiştir¹⁹⁷.

Yargıtay’ın 2006 tarihli bir kararında¹⁹⁸ da iki yıl süreli çalışmak üzere işverenle iş sözleşmesi yapan yabancı işçi çalışma izni almak konusunda gerekli belgeleri tamamlamamıştır. İşçi bu sebeple sözleşmede öngörülen işe başlama tarihinde işe başlatılmamış ve iş sözleşmesi feshedilmiştir. Bunun üzerine işçi maddi tazminat, bakiye süre ücreti ve cezai şart talepleri ile dava açmıştır. Yargıtay iş sözleşmesinin işe başlama tarihinden önce imzalanmış olmasına rağmen çalışma olgusunun gerçekleşmemesi ve fiilen iş ilişkisi kurulmaması sebebiyle iş sözleşmesi kurulmadığına bu sebeple sözleşmede öngörülen cezai şartın davacı tarafça istenemeyeceğine hükmetmiştir. Bu karardan da anlaşılacağı üzere iş sözleşmesinin kurulmasında fiilen işe başlama dikkate alınmıştır.

Yabancı işçi çalıştırılmasında bireysel iş sözleşmesi veya iş ilişkisinde doğan uyumsuzluklar kapsamında MÖHUK m. 44’ün uygulanabilirliği de dikkate alınmalıdır. Şöyle ki kamu yararı düşüncesiyle yabancılar için yasaklı olarak belirlenen işlerde çalıştırılan işçilerin iş sözleşmelerinin geriye dönük olarak geçersiz kabul edilmesi gerekmektedir¹⁹⁹. İşçi böyle bir işte işverenin onayıyla fiilen çalışmış olsa bile geçerli bir iş ilişkisinin ortaya çıkmayacağı belirtilmiştir²⁰⁰. Ancak yabancılar için yasak olmayan işlerde yabancıların çalışma izni olmadan çalıştırılması halinde iş sözleşmesinin başından itibaren geçersiz olduğu söylenemez²⁰¹. Zira Yargıtay’ın bir kararında da davacı işçi için çalışma izni alınmamış olması veya bu iznin süresiz olarak alınması hallerinde ise iş sözleşmesinin belirsiz süreli hale dönüştüğünün kabulü gerektiği

¹⁹⁷ Hükümde geçen geçersizliğin sonradan anlaşılmasına ilişkin şart, en baştan itibaren geçersiz olduğu bilinen iş sözleşmelerini baştan itibaren geçersiz kabul etmesi sebebiyle işçinin geçersizliğe kadar çalıştığı zamana karşılık gelen haklarından mahrum kalacağı ve Türk İş Hukukunun temel ilkelerinden olan işçiyi koruma ilkesine aykırı olacağı yönünde eleştirilmiştir.(Süzek/Başterzi, s. 351; Akyiğit, s. 193; Narmanlıoğlu s. 247; Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 570.)

¹⁹⁸ Yargıtay 9. HD., E. 2006/20061, K. 2006/24888, T. 26.09.2006, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 26.01.2026).

¹⁹⁹ Tunçomağ/Centel, s. 89; Narmanlıoğlu, s. 189; Cengiz(Urhanoglu), İhtar: “Türk Hukukunda Yabancıların İş Sözleşmesi Ehliyeti”, Çalışma ve Toplum, C. 4, S. 19, 2008, s. 207; Ergin, Hediye: “Türk Hukukunda Yabancıların Çalışma İzinleri”, Beta, İstanbul, 2017, s. 66-67; Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 508, Bu eserde geçen görüşe göre yabancıların çalışma izni bulunmadan çalışması halinde iş sözleşmesinin ileriye etkili olarak geçersiz kabul edilmesi iş hukuku bakımından daha uygun bir çözüm ortaya koyacaktır.

²⁰⁰ Tunçomağ/Centel, s. 89.

²⁰¹ Ergin, s. 73; Cengiz(Urhanoglu), s. 207-208.

belirtilmiştir²⁰². Böyle bir iş ilişkisinden ortaya çıkan uyuşmazlıklarda ise MÖHUK m. 44 hükmünden hareketle Türk mahkemelerinin yetkisi tespit edilebilecektir.

İş sözleşmesi yapılmamış olmasına rağmen işçinin işverenin bilgisi dahilinde işyerinde fiilen çalışması yahut da işe katılması halinde iş ilişkisi mevcut olup iş sözleşmesinin örtülü olarak kurulduğu da kabul edilmelidir²⁰³. Bağımsız veya ticari ilişki görünümü altında kurulan sözleşmelerde de hukuki ilişkinin nitelendirilmesinde belirleyici olan, sözleşmenin biçimi değil iş sözleşmesini karakterize eden unsurların somut olayda mevcut olup olmadığıdır²⁰⁴. Bu çerçevede bir işin görülmesi, ücret ve bağımlılık unsurlarını taşıyan bir hukuki ilişkinin iş sözleşmesi olarak nitelendirilmesini gerekir. Örneğin, Yargıtay'ın bir kararında davacı bir şirketin işçisidir ancak daha sonra davacı ile şirket arasında muvazaalı bir acentelik sözleşmesi imzalanmıştır. Yargıtay bu kararında bağımlı ve bağımsız çalışmanın kriterlerini ortaya koymuş ve davacı işçinin acentelik sözleşmesine rağmen bağımsız bir çalışma göstermediğini, en başından beri işçi olarak çalışması sebebiyle işçilik alacaklarına hak kazandığına hükmetmiştir²⁰⁵.

Milletlerarası usul hukuku bakımından TBK, İş Kanunu, Deniz İş Kanunu ya da Basın İş Kanunu çerçevesinde ortaya çıkan yabancılık unsuru içeren bireysel iş sözleşmeleri ve iş ilişkilerinden doğan uyuşmazlıkların çözümünde milletlerarası yetkili mahkeme MÖHUK m. 44 uyarınca tespit edilecektir²⁰⁶. Geçersiz iş sözleşmeleri ile örtülü bir şekilde kurulduğu anlaşılan iş sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların çözümünde, MÖHUK m. 44'ün uygulama alanına girdiği takdirde, Türk mahkemelerinin yetkisi MÖHUK m. 44'ten hareketle tespit edilecektir. Bu madde çerçevesinde Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisine ilişkin tespit ancak bireysel iş sözleşmeleri ve iş ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklar için yapılabilecek, toplu iş uyuşmazlıklarında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tespitinde bu madde hükmü uygulanmayacaktır²⁰⁷.

²⁰² Yargıtay, 9. HD., E. 2004/24583, K. 2005/20488, T. 07.06.2005, (www.hukukturk.com, E.T.: 24.02.2025)

²⁰³ Narmanhoğlu, s. 246; Akyiğit, s. 193-194; Tunçomağ/Centel, s. 50.

²⁰⁴ Yargıtay, 9. HD., E. 2016/23561, K. 2020/10209, T. 01.10.2020, (yargi.calismatoplum.org, E.T.: 10.02.2026).

²⁰⁵ Yargıtay 9. HD., E. 2016/23561, K. 2020/10209, T. 01.10.2020, (yargi.calismatoplum.org, E.T.: 10.02.2026)

²⁰⁶ Çörtoğlu Koca, s. 205.

²⁰⁷ Çörtoğlu Koca, s. 206.

MÖHUK m. 44'te yer verilen yabancılık unsuru içeren bireysel iş sözleşmeleri ile iş ilişkilerinden doğan uyuşmazlık kavramları bağlama konularının vasıflandırılmasına tabi tutulmuştur. Aynı maddede bağlama konularının yanında birden çok bağlama noktasına da yer verilmiştir. Bu bağlama noktalarının tanımlanması ise ancak bağlama noktalarının vasıflandırılması ile mümkündür.

Bu maddede “*Bireysel iş sözleşmesinden veya iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıklarda işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir. İşçinin, işverene karşı açtığı davalarda işverenin yerleşim yeri, işçinin yerleşim yeri veya mutad meskeninin bulunduğu Türk mahkemeleri de yetkilidir.*” denilerek yabancılık unsuru içeren iş uyuşmazlıklarında Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi dört tane bağlama noktası ile irtibatlandırılmıştır. Bu bağlama noktaları belirlenirken zayıf taraf olan işçinin korunması adına işçi tarafından açılacak davalar ile işçi aleyhine açılacak davalar için farklı milletlerarası yetki kuralları öngörülmüştür²⁰⁸. Bu bağlama noktaları ise bireysel iş uyuşmazlıklarında milletlerarası yetkili mahkemeler olarak açıklanacaktır.

1.6.2.3. Bireysel İş Sözleşmesi Ve İş İlişkisinden Doğan Davalarda Milletlerarası Yetkili Mahkemeler

2675 sayılı mülga MÖHUK döneminde yabancılık unsuru içeren bireysel iş sözleşmesi ve iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıklarda milletlerarası yetkiyi düzenleyen özel bir kural olmadığı için genel yetki kuralı ile iç hukukta yer bakımında yetkiyi düzenleyen kural olarak 5521 sayılı mülga İMK'nın 5. maddesi uygulanmıştır. 5718 sayılı MÖHUK'ta yabancılık unsuru içeren bireysel iş sözleşmesi ve iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıklarda milletlerarası yetkiyi düzenleyen 44. maddeye yer verilmiştir. Bu hükmün düzenlenme sebebi ise hükmün gerekçesinde “*İş sözleşmelerinin taşıdığı özellik sebebiyle gerek doktrin gerek uygulamada iç hukuktaki yetki hükümlerinden hareketle milletlerarası yetkinin belirlenmesi yetersiz kalmakta idi. Tasarının 26 ncı maddesi ile, iş sözleşmeleri ve iş ilişkileri davalarında uygulanacak hukuku düzenleyen hüküm yanında, 43 üncü madde ile bireysel iş sözleşmeleri ve iş ilişkileri için Türk mahkemelerinin milletlerarası*

²⁰⁸ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 522.

*yetkisini düzenleyen özel bir yetki kuralı getirilmiştir.*²⁰⁹ şeklinde belirtilmiştir. Hükmün gerekçesinden de anlaşıldığı üzere MÖHUK m. 44 hükmü özel bir yetki kuralı olarak düzenlenmiştir. Ancak doktrinde MÖHUK m. 44'ün, İMK m. 6'daki yetki kurallarını tamamlamak üzere düzenlendiğine ilişkin görüşler de bulunmaktadır²¹⁰. Katıldığımız görüşe göre MÖHUK m. 44 hükmü iç hukuktaki yer itibariyle yetki kurallarından bağımsız ve özel bir düzenlemedir²¹¹. Bu sebeple de İMK hükümleri uygulanmadan doğrudan MÖHUK m. 44 uygulanmalıdır. Bu görüş hükmün lafzı ve amacına daha uygun olacaktır²¹². Zira MÖHUK m. 44'te işverenin işçiye karşı davayı ancak işin mutaden yapıldığı işyerinin Türkiye'de bulunduğu yer mahkemesinde açılabileceği belirtilmiş ve genel kural olan davalının yerleşim yeri kuralına yer verilmemiş, işçinin yerleşim yerinde dava açılması kabul edilmemiştir; ayrıca işçinin dava açabileceği yer olarak dört seçenek sunulmuştur²¹³. Yargıtay'ın bazı kararlarında milletlerarası iş davalarında yetkili mahkemenin tespitinde mülga İMK m. 5 hükmü üzerinden değerlendirme yapılmış ve bu hüküm gerekçe gösterilerek Türk mahkemelerinin yetkisine ilişkin karar verilmiştir²¹⁴. Ancak Yargıtay'ın yaptığı bu değerlendirme MÖHUK m. 44 hükmünde kanun koyucunun maksadı olan işçinin işini yaparken Türkiye'deki yerleşim yerinden ayrılması halinde, bulunmadığı yerleşim yerinde davayı takip etmek zorunda kalmasını engelleme amacıyla çelişmektedir²¹⁵. Eğer MÖHUK m. 44, İMK'nın 6. maddesindeki yetki kurallarını tamamlayacak bir hüküm olarak kabul edilirse işveren işçinin yerleşim yeri mahkemesinde de dava açabilecektir. Bu durum ise MÖHUK m. 44'ün amacı ile çelişmektedir. Ayrıca İMK m. 6/1 hükmüne göre yetkili mahkeme davalının dava tarihindeki yerleşim yeri ile iş veya işlemin yapıldığı yerdir. Hükmün lafzında da anlaşılacağı üzere bu hüküm hem işçi hem de işveren için iki farklı yer mahkemesinden birini seçme imkanı vermiştir. Böyle bir

²⁰⁹ Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun - Madde Gerekçeleri (www.lexpera.com.tr, E.T.: 06.11.2025).

²¹⁰ Demirkol (Anlaşma), s. 27-28; Süzen, s. 69; Özkan/ Tütüncübaşı, s. 87; Can/Tuna, s. 108; Güngör, s. 277-278.

²¹¹ Çörtoğlu Koca, s. 209; Doğan, s. 62; Uyanık Çavuşoğlu, s. 975; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 473; Çelikel/Erdem, s. 645; Akıncı(MÖH), s. 136; Yüksel, s. 141; Bkz. Yargıtay 9. HD., E. 2021/4811, K. 2021/9192, T. 18.05.2021, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 25.03.2025).

²¹² Demirkol (Anlaşma), s. 27; Çelikel/Erdem, s. 615.

²¹³ Uyanık Çavuşoğlu, s. 975; Demirkol (Anlaşma), s. 27-28.

²¹⁴ Yargıtay 9. HD., E. 2010/7381, K. 2010/16168, T. 03.06.2010, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 01.02.2026); Yargıtay 9. HD., E. 2009/42000, K. 2011/3964, T. 18.02.2011, (www.hukukturk.com, E.T.: 01.02.2026).

²¹⁵ Yüksel, s. 140-41.

seçme imkanı sunan bu hükmün uygulanması yabancılık unsuru içeren bireysel iş uyuşmazlıklarının çözümünde işveren taraf için dava açabileceği yer mahkemesini seçme imkanı bulunmasını tercih etmeyen kanun koyucunun maksadıyla da çelişebilecektir. Bu sebeple yabancılık unsuru içeren bir iş uyuşmazlığında İMK hükümlerine gidilmeden doğrudan MÖHUK m. 44 hükmü marifetiyle Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi tespit edilmelidir.

MÖHUK'un 44. maddesinin ilk cümlesine göre bireysel iş sözleşmeleri ile iş ilişkilerinden doğan uyuşmazlıkların çözümünde işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye'de bulunduğu yer mahkemesinin milletlerarası yetkili olduğu belirtilmiştir. İşçinin işini mutaden yaptığı işyerinin bulunduğu yer mahkemesi genel olarak milletlerarası yetkili mahkeme olarak belirlenmiştir. Aynı maddenin ikinci cümlesinde ise işçinin işveren aleyhine açtığı davalarda işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin yanında işçiye seçimlik olarak işverenin yerleşim yeri, işçinin yerleşim yeri veya mutad meskeninin Türkiye'de bulunduğu yer mahkemesinde dava açma hakkı tanınmıştır²¹⁶. Bu hükümde yer alan işyeri, yerleşim yeri ve mutad mesken bağlama noktalarının vasıflandırılması ise *lex fori*'ye göre yapılacaktır²¹⁷. Yabancılık unsuru içeren bir iş uyuşmazlığının Türk hakiminin önüne gelmesi halinde bu hükümde geçen bağlama noktaları hakimin hukuku çerçevesinde vasıflandırılacaktır.

1.6.2.3.1. İşverenin İşçiye Karşı Açtığı Davalarda Milletlerarası Yetkili Mahkeme

İşverenin işçiye karşı açtığı davalarda genel olarak milletlerarası yetkili mahkeme işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye'de bulunduğu yer mahkemesidir. Ancak işçi için seçimlik haklar olarak başka yetkili mahkemelerde de dava açma hakkı tanınmışken, işverene ancak işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye'de bulunduğu yer mahkemesinde işçiye karşı dava açma hakkı tanınmıştır. Bunun sebebi ise işçinin işini yaparken başka bir ülkede kendisine karşı açılan bir davayı takip etmek ve kendisini savunmak zorunda bırakılarak zor duruma sokulmasının önüne

²¹⁶ Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/337), (<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d23/c005/tbmm23005024ss0047.pdf>, E.T.: 15.01.2026).

²¹⁷ Çelikel/Erdem, s. 95; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 43.

geçmektir²¹⁸. İşçinin yerleşim yerinden farklı bir ülkede çalışması durumunda işverenin işçiye karşı açacağı davanın işçinin işini yaparken bulunduğu ülkede kendisine karşı açılmasını sağlamak amacıyla bu hükme yer verilmiştir.

İşverenin işçiye karşı açtığı davada milletlerarası yetkili mahkemenin tespiti için öncelikle “ işçinin işini mutaden yaptığı işyeri” kavramı açıklanmalıdır. Böyle bir davanın Türk hakiminin önüne gelmesi halinde hakim ilk olarak işyeri kavramını *lex fori*'ye yani Türk Hukukuna göre vasıflandıracaktır. İş Kanunu'nun 2. maddesinde işyeri kavramı için “*İşveren tarafından mal veya hizmet üretmek amacıyla maddî olan ve olmayan unsurlar ile işçinin birlikte örgütlendiği birime işyeri denir. İşverenin işyerinde ürettiği mal veya hizmet ile nitelik yönünden bağlılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen yerler (işyerine bağlı yerler) ile dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve meslekî eğitim ve avlu gibi diğer eklentiler ve araçlar da işyerinden sayılır. İşyeri, işyerine bağlı yerler, eklentiler ve araçlar ile oluşturulan iş organizasyonu kapsamında bir bütündür.*” denilmiştir. Bu maddeye göre mal ve hizmetin üretildiği yerden ayrı ancak hukuki olarak, işin niteliği ve işin yönetimi bakımından işyerine bağlılığı bulunan yerler ile eklentiler ve araçlar da işyerinden sayılır²¹⁹.

İş organizasyonu kavramı ise işyeri kavramından daha geniş ve örgütsel bir bütünü ifade eder²²⁰. İş organizasyonu kavramı teknolojik ve ekonomik gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Teknolojik ve ekonomik gelişmeler bir işyeri çerçevesinde mal ve hizmet üretimi, pazarlama ve müşterilere sunulması yönünden çok yönlü ve yapısal değişiklikleri beraberinde getirmesi bir işyerinin amacının gerçekleştirilmesinde işlerin görülmesinin işyerinin kurulu bulunduğu yerin dışına taşması; işveren, kurulan iş organizasyonu işçinin evine, bağımsız bir işyeri niteliğinde olmayan irtibat bürolarına veya yurt genelinde (ilaç fabrikası satış elemanları gibi) veya ilin içinde (beyaz eşya bakım ve onarım işlerinde çalışanlar gibi) işlerin yürütüldüğü bir örgütlenmeye kadar

²¹⁸ **Demirkol**, Berk: “Zayıf Taraflı Sözleşmesel İlişkilere İlişkin MÖHUK'taki Milletlerarası Yetki Kurallarının Yerindeliği ve Çözüm Önerileri”, Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisine İlişkin Güncel Tartışmalar, Sibel Özel / Hatice Selin Pürselim Arning (Eds.), İstanbul, 2021, s. 25.

²¹⁹ **Süzek/Başterzi**, s. 202-203.

²²⁰ **Doğan**(Bağımlılık), s. 207.

genişletmek gereksinimini duymuřtur²²¹. Bu olgular dikkate alınarak ve Avrupa Birliği'ne üye devletlerdeki değerlendirme ve kavramsal gelişmeler göz önünde tutularak işyerinin; işyerine bağlı yerler, eklentiler ve araçlar ile oluşturulan iş organizasyonu kapsamında bir bütün olarak kabul edildiği İş Kanunu'nun Tasarısında 2. maddenin gerekçesinde belirtilmiřtir²²². Böylece işin görüldüğü yerin yanında aynı yönetim altında organize olan ve mal ve hizmet üretimine ilişkin aynı teknik amaç altında toplanan yani işin niteliği yönünden de bağlılığın bulunduğu yerler iş organizasyonu kapsamında iş yerine bağlı yerlerdir²²³.

Atipik iş sözleşmeleri olarak kabul edilen uzaktan çalışmaya dair iş sözleşmelerinde işyeri kavramına dair geleneksel bakıştan uzaklaşılarak iş organizasyonu çerçevesinde bir değerlendirme yapmak gerekmektedir²²⁴. İş Kanunu'nda uzaktan çalışma, "*işçinin, işveren tarafından oluşturulan iş organizasyonu kapsamında iş görme edimini evinde ya da teknolojik iletişim araçları ile işyeri dışında yerine getirmesi esasına dayalı ve yazılı olarak kurulan iş ilişkisidir.*" şeklinde tanımlanmıştır (m. 14/4). Uzaktan çalışmaya ilişkin iş sözleşmesinde işin tanımı, yapıma şekli, işin süresi ve yeri, ücret ve ücretin ödenmesine ilişkin hususlar, işveren tarafından sağlanan ekipman ve bunların korunmasına ilişkin yükümlölükler, işverenin işçiyle iletişim kurması ile genel ve özel çalışma şartlarına ilişkin hükümler yer alır (m. 14/5). Bu Kanun'da geçen uzaktan çalışma hem evde çalışma hem de teknolojik aletler aracılığıyla işyeri dışında yapılan tele çalışmaları kapsayan üst bir kavramdır²²⁵.

Evde alışma TBK m. 461 vd. hükümlerinde düzenlenmiş; evde hizmet sözleşmesi işverenin verdiği işi işçinin kendi evinde veya belirleyeceği başka bir yerde bizzat veya aile bireyleriyle birlikte bir ücret karşılığında görmeyi üstlendiği sözleşme olarak tanımlanmıştır. TBK çerçevesinde düzenlenen bu sözleşmede de iş, ücret ve bağımlılık

²²¹ 4857 Sayılı İş Kanunu - I Gerekçeler, İlgili Yargı Kararları, Yönetmelikler Ve İdari Para Cezaları, (www.kanunum.com, E.T: 15.01.2026).

²²² 4857 Sayılı İş Kanunu - I Gerekçeler, İlgili Yargı Kararları, Yönetmelikler Ve İdari Para Cezaları, (www.kanunum.com, E.T: 15.01.2026).

²²³ Narmanlıoğlu, s. 145; Tunçomağ/Centel, s. 65; Süzek/Başterzi, s. 202; elik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 142; Mollamahmutuoğlu/Astarlı/Baysal, s. 250.

²²⁴ şermet, s. 142.

²²⁵ Süzek/Başterzi, s. 284; elik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 228; Mollamahmutuoğlu/Astarlı/Baysal, s. 466.

unsurları bulunmaktadır²²⁶. Bu sebeple de evde hizmet sözleşmelerine İş Kanunu ve TBK'nın birlikte uygulanacağı ileri sürülmüştür²²⁷. Evde çalışmaya örnek olarak, bir çevirmenlik bürosu için evden çalışan biri işçidir, çevirmenlik bürosu ile arasında bir iş ilişkisi mevcuttur²²⁸. Ancak parça başı iş olarak evde tercümanlık işleri yapan biri doğrudan çeviri işini kendisine veren üçüncü kişi ile sözleşme içerisinde olacaktır²²⁹. Bu durumda çeviri yapan kişi ücretini kendisi belirleyecek, kendi kar ve zararına sahip olan bağımsız bir şekilde mal veya hizmet üreten kimse olacaktır. Böyle kimseler belirli bazı işverenlerin iş organizasyonu ile bağlantısı olsa dahi işçi konumunda kabul edilemezler²³⁰.

Uzaktan çalışmanın bir diğer türü ise teknolojik iletişim araçlarıyla işyeri dışında bir yerde işin görülmesi esasına dayanan tele çalışmadır²³¹. Tele çalışmada işçi işini işyeri dışında bir büroda yahut da evinde yerine getirebilir²³². Ancak tele çalışmada, evde çalışmadan farklı olarak, işin görülmesinin teknolojik iletişim araçları ile (bilgisayar, internet, e-posta gibi) sağlanması zorunlu ve sürekli bir unsurdur, işin işyeri dışında görülmesi bilgisayar teknolojileri ile sağlanır²³³.

Uzaktan çalışmanın iki halinde de evde ya da işyeri dışında işin yapılmasından bahsedilse de uzaktan çalışmayı düzenleyen hükümde geçen işyeri kavramının klasik anlamda işyeri kabul edilen fabrika, yazıhane, büro, ofis gibi sabit yapıları kastettiği kanaatindeyiz²³⁴. Katıldığımız görüşe göre işyeri kavramının tanımlanmasında yer alan iş organizasyonu kapsamında işçinin işverenin emir ve talimatlarını yerine getirdiği ve

²²⁶ Centel, Tankut: "Türk Borçlar Kanununda Hizmet Sözleşmelerinin Tanımı ve Kurulması", TİSK Akademi, C. 6, S. 12, 2011, s. 16; Evde hizmet sözleşmelerine İş Kanunu hükümlerinin uygulanmayacağına ilişkin görüş için bkz., Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 480.

²²⁷ Süzek/Başterzi, s. 288; Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 232; Eyrenci/Taşkent/Ulucan/Baskan, s. 100; Akyiğit, s. 181; Doktrindeki görüşler için bkz., Dulay Yangın, Dilek: "Türk İş Hukukunda Evde Çalışma", Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, İzmir, 2016, s. 117-120.

²²⁸ Özdemir, Olgu: "Uzaktan Çalışmada İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Yükümlülükleri", Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 8, 2016, s. 85.

²²⁹ Özdemir, s. 85.

²³⁰ Süzek/Başterzi, s. 287; Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 231.

²³¹ Süzek/Başterzi, s. 291; Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 230; Eyrenci/Taşkent/Ulucan/Baskan, s. 103.

²³² Süzek/Başterzi, s. 291; Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 230; Eyrenci/Taşkent/Ulucan/Baskan, s. 103.

²³³ Süzek/Başterzi, s. 291; Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 230; Eyrenci/Taşkent/Ulucan/Baskan, s. 103.

²³⁴ Özdemir, s. 87.

mal veya hizmet üretmeye ilişkin aynı teknik amaç altında işini ifa ettiği yerin işyeri olarak kabul edilmesi gerekmektedir²³⁵. Zira iş hukuku kapsamında, özellikle bütün dünyada etkisini gösteren pandemiden sonra, işyeri kavramı klasik anlamını aşmış ve sınırlarını genişletmiştir.

İşyeri kavramının *lex fori*'ye göre vasıflandırılmasının ardından “işçinin işini mutaden yaptığı işyeri” kavramı açıklanmalıdır. MÖHUK m. 27/2’de işçinin işini mutad olarak yaptığı işyeri hukukuna yer verilmiştir. MÖHUK m. 27’de geçen “mutad işyeri” kavramı ile 44. maddede geçen “işçinin işini mutaden yaptığı işyeri” kavramı birbirine paraleldir²³⁶. Buna göre işçinin işini mutaden yaptığı işyeri, işçinin işverenle yaptığı iş sözleşmesine uygun olarak işini fiilen yerine getirdiği yerdir²³⁷.

Bir görüşe göre işçi işini birden çok devlette yerine getiriyorsa (havayolu çalışanı, uzun yol şoförü vb.) bu devletlerin her biri işçinin işini mutaden yaptığı işyeri olarak kabul edilebilir²³⁸. Başka bir görüşe göre işçinin iş sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini birden çok devlette yerine getirmesi halinde, somut olayın bütün özellikleri dikkate alınarak bu yükümlülüklerin asgari yüzde ellisini işverene karşı fiilen yerine getirdiği yer olmak şartıyla, devletlerin her biri mutad işyeri olarak kabul edilebilir²³⁹. İşçinin mutad işyerinin belirlenmesinde işçinin işinin nicelik, nitelik ve süre olarak hangi ülkede ağırlıklı olarak yerine getirdiği dikkate alınmalıdır²⁴⁰.

Başka bir görüşe göre işçinin işverene karşı yükümlülüklerini belirli bir ölçüde fiilen Türkiye’de yerine getirmesi işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye’de bulunduğu kabul edilmesi için yeterlidir²⁴¹. Doktrinde mutad işyerinin tespitinde yalnızca sözleşmenin sona ermesindeki önceki olaylar değil, sözleşme süresi boyunca

²³⁵ **Özdemir**, s. 88; **Kandemir**, Murat: “Evde Çalışma Ve 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Evde Hizmet Sözleşmesine İlişkin Hükümleri”, Journal of Istanbul University Law Faculty, Vol. 72, No. 2, 2014, s. 150;

²³⁶ **Uyanık Çavuşoğlu**, s. 974.

²³⁷ **Nomer** (MUH), s. 104; **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 367; Yargıtay 9. HD., E. 2024/7673, K. 2024/10230, T. 27.06.2024; Yargıtay 9. HD., E. 2023/4180, K. 2023/11285, T. 11.07.2023; Yargıtay 9.HD., E. 2021/13328, K. 2022/1791, T. 15.02.2022; Yargıtay 9. HD., E. 2020/5616, K. 2020/16555, T. 24.11.2020, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 28.02.2025).

²³⁸ **Nomer** (MUH), s. 104; **Nomer** (DHH), s. 472-473.

²³⁹ **Nomer** (DHH), s. 341.

²⁴⁰ **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 567.

²⁴¹ **Nomer** (MUH), s. 104; **Nomer** (DHH), s. 473.

açık ve örtülü koşulların dikkate alınması gerektiği de belirtilmiştir²⁴². Yani iş ilişkisinin sona ermesinden hemen önce işveren tarafından, gerçek anlamda fiili bir etkisi olmayacak şekilde, işçinin işyerinin değiştirilmesi veya işçinin geçici olarak işyerini terk etmesi işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin tespitinde dikkate alınmaz²⁴³. Zira karşılaştırmalı hukukta ve Türk hukukunda, işçinin mutad işyerinden başka yerde çalıştırılması, mutad işyerinin değişimine sebep olmaz, başka bir ifade ile geçici gönderme söz konusu ise mutad işyeri hukukunun yetkisinin devam edeceği kabul edilmektedir²⁴⁴. Mutad işyerine sahip bir işçinin yabancı bir ülkeye gönderilmesi durumunda, bu durumun mutad işyerinin yerini etkileyip etkilemeyeceğinin, yani geçici bir gönderme olup olmadığının, tespiti için ise tarafların iradelerine, iş sözleşmesinin lafzı ile somut olayın şartlarına bakmak gerekir²⁴⁵. İşçinin nereye gidip geldiği, işçinin yerleşim yeri, işçinin denetlendiği yer, ücretinin ödendiği yer gibi unsurlar da göz önüne alınmalıdır²⁴⁶. İşveren mutad işyeri dışında bir ülkeye gönderdiği işçisini geri almaktan veya işçi mutad işyerine dönme niyetinden vazgeçerse, işçinin çalışmak üzere gönderildiği yer yeni mutad işyeri haline gelecektir²⁴⁷. İşçinin işini fiilen yerine getirdiği işyeri ile iş sözleşmesinde belirtilen işyeri farklı yerleri işaret ediyorsa işçinin işini fiilen yaptığı işyerinin mutad işyeri olarak kabul edilmesi gerektiği de ileri sürülmüştür²⁴⁸.

Yargıtay'ın bir kararında²⁴⁹ davacı davalının yurt dışı projelerinde çalıştırılmak üzere istihdam edilmiş, bu kapsamda davalının Rusya Federasyonu Tataristan Cumhuriyeti'nde bulunan işyerinde çalışmış bu sebeple de işçinin işini mutaden ifa ettiği yerin Rusya olduğu ileri sürülmüştür. Yargıtay işçinin işini mutaden yaptığı

²⁴² **Aygül**, Musa/**Çoban**, Nazlı: “Birden Fazla Ülkede İfa Edilen İş Sözleşmelerinde Mutad İşyerinin Tespiti”, Terazi Hukuk Dergisi, C.15, S. 169, 2020, s. 1820.

²⁴³ **Nomer** (MUH), s. 104; **Nomer** (DHH), s. 473.

²⁴⁴ **Doğan**, Vahit: “5718 Sayılı Kanuna Göre İş Akdine Uygulanacak Hukukun Tespiti”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 11, S. 1-2, 2007, s. 159.

²⁴⁵ **Sarıöz Büyükalp**, A. İpek: “Mutad İşyeri Kavramı ve MÖHUK m.27/f.3’ün Uygulanması Sorunu”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 2, 2018, s. 217.

²⁴⁶ **Elçin**, s. 123.

²⁴⁷ **Nomer** (DHH), s. 342; Doktrinde bir görüşe göre çalışmanın %40’tan daha azının yapıldığı ülke geçici olarak gönderilen ülkedir., **Magnus**, Ulrich/**Mankowski**, Peter/ **Mota**, Carlos Esplugues / **Moreno**, Guillermo Palao: “European Commentaries on Private International Law ECPIIL, Brussels Ibis Regulation”, Art. 20-23, Köln, 2023, s. 552(dn.88); **Bosse**, Rolf: “Probleme des europäischen internationalen Arbeitsprozessrechts”, Frankfurt am Main, 2007, s. 220 (Magnus./Mankowski./Mota./Moreno s. 552 (dn.88)’den naklen alınmıştır).

²⁴⁸ **Elçin**, s. 126.

²⁴⁹ Yargıtay 9. HD., E. 2024/7673, K. 2024/10230, T. 27.06.2024, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 28.02.2026).

işyerini işin zaman ve içerik olarak ağırlıklı ifa edildiği işyeri, başka bir anlatımla, işçinin işini fiilen yaptığı yer olarak tanımlamıştır. Yargıtay, işçinin ücretinin ne şekilde ve hangi para biriminden ödendiğinin mutad işyerinin belirlenmesi açısından belirleyici olmadığını; işçinin işini geçici olarak başka bir ülkede yapması, örneğin montaj için yurt dışında görevlendirilmesi durumunda, bu işyerinin mutad işyeri sayılmayacağını belirtmiştir. Yargıtay'a göre geçici çalışmanın ne kadar olacağı her olayın özelliğine göre hakim tarafından belirlenmelidir. İşçi sadece yabancı ülkede çalışmak için işe alınmışsa ya da işveren çalışmak üzere yabancı ülkeye gönderdiği işçisini geri alma niyetinden veya işçi geri dönme niyetinden vazgeçerse, yabancı ülkeye gönderilen işçinin fiilen çalıştığı yer, mutad işyeri haline gelecektir. İşin birden fazla ülkede ifa edilmesinde ise mutad işyerinin, ABAD kararlarında ve doktrinde belirtildiği üzere, işçinin işini ifa faaliyetlerini veya ifa faaliyetlerinin çoğunluğunu gerçekleştirdiği yer, işçinin esas olarak işverene karşı yükümlülüklerini yerine getirdiği yer, işçinin işini ifa etmek üzere hangi ülkede daha çok zaman geçirdiği, işin organize edildiği yer, işin esas kısmının ve ağırlıklı bölümünün yapıldığı yer gibi kriterlerden hareket edilerek belirlenebileceği belirtilmiştir. Yargıtay söz konusu kriterlerden yola çıkarak somut olayda işçinin işinin mutaden yaptığı işyerinin Rusya Federasyonu Tataristan Cumhuriyeti'nde bulunduğu hükmetmiştir.

Uzaktan çalışma halinde de işçinin işini mutaden yaptığı işyeri MÖHUK m. 44 bağlamında tespit edilmelidir. Bu tespit için öncelikle uzaktan çalışmada işyeri kavramının Türk iş hukuku çerçevesinde tespiti gerekmektedir. Yukarıda uzaktan çalışmada işçinin işyerine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Uzaktan çalışmada işçinin işinin mutaden yaptığı işyeri ise; işçinin işini ifa faaliyetlerini veya ifa faaliyetlerinin çoğunluğunu gerçekleştirdiği yer, işçinin esas olarak işverene karşı yükümlülüklerini yerine getirdiği yer, işçinin işini ifa etmek üzere hangi ülkede daha çok zaman geçirdiği, işin organize edildiği yer, işin esas kısmının ve ağırlıklı bölümünün yapıldığı yer gibi kriterlerden hareketle belirlenecektir. Örneğin işçinin işinin tamamını veya esas kısmını müşterileri veya işvereni ile internet üzerinden iletişime geçerek evinde ifa etmesi halinde işçinin işini mutaden yaptığı işyeri işçinin evidir²⁵⁰; telefon ile yapılan işlerde

---

²⁵⁰ Sarıöz Büyükalp, s. 215; Tarman, s. 535.

misal olarak anketörler bakımından mutad işyeri sisteme veri girişinin yapıldığı yerdir²⁵¹.

1.6.2.3.2. İşçinin İşverene Karşı Açtığı Davalarda Milletlerarası Yetkili Mahkeme Alternatifleri

Yabancılık unsuru içeren bireysel iş sözleşmeleri veya iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıklarda işçinin işverene karşı dava açması halinde işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesi genel olarak milletlerarası yetkili mahkeme olarak kabul edilmektedir. Ancak işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin bulunduğu yer ancak işçinin “uyuşmazlık konusu” işi mutaden yaptığı işyeri ise milletlerarası yetkiye sahip olabilir²⁵². Yani uyuşmazlık konusu olan işin mutaden yapıldığı işyeri Türkiye’de ise o yer Türk mahkemesinin milletlerarası yetkisinden söz edilebilir. İşçinin dava tarihinde yeni bir iş bulması halinde yeni işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye’de bulunması Türk mahkemelerine milletlerarası yetki vermez²⁵³.

MÖHUK m. 44 gereği işçinin açacağı davalarda işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesinin yanında işçi kendi yerleşim yeri veya mutad meskeninin yahut da işverenin yerleşim yerinin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesinde davasını açabilir. Bu hükümde geçen “*işçinin işini mutaden yaptığı işyeri*” kavramı yukarıda açıklandığı için tekrar açıklanmayacaktır. Bunun haricinde maddede belirtilen “*yerleşim yeri*” ve “*mutad mesken*” kavramları *lex fori*’ye göre vasıflandırılacaktır.

1.6.2.3.2.1. İşçinin Yerleşim Yeri

Türk hukukunda yerleşim yeri kavramı TMK m. 19’da tanımlanmıştır. Bu maddeye göre yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir. Kişide böyle bir niyetin varlığı o yerde aile ve iş ilişkilerini toplayıp toplamadığından anlaşılır²⁵⁴. Doktrinde de yerleşim yeri kavramı “*Bir kişinin hayat ilişkileri ve faaliyetlerinin*

²⁵¹ Sariöz Büyükalp, s. 215.

²⁵² Çörtoğlu Koca, s. 206.

²⁵³ Çörtoğlu Koca, s. 207.

²⁵⁴ Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya: “Medeni Hukuk”, Beta, 2024, s. 144.

merkezi” olarak tanımlanmıştır²⁵⁵. Aynı maddenin ikinci fıkrasında bir kimsenin aynı zamanda birden çok yerleşim yeri olamayacağı belirtilmiştir. Bu kural ticarî ve sınaî kuruluşlar hakkında uygulanmaz. (TMK m. 19 /3). Bu hüküm, ticari ve sınaî faaliyetler ile ilgilenen kişinin, bu işle ilgili olan faaliyetleri nedeni ile kendisine karşı dava açılması halinde, bu yerin onun yerleşim yeri olarak nazara alınması gereği nedeni ile düzenlemiştir²⁵⁶. Bu hüküm sadece tüzel kişiler ile ilgili bir hüküm değil, gerçek ve tüzel kişilerin sahip olduğu ticari ve sınaî kurumlarla ilgilidir²⁵⁷. TMK m. 20’de ise bir yerleşim yerinin ancak yeni bir tane edinilmesi ile değiştirilebileceği belirtilmiştir. Yani yeni bir yerleşim yeri edinilmemişse eskisi yerleşim yeri sayılacaktır. Yerleşim yeri belli olmayan veya yabancı ülkedeki yerleşim yerini terk etmiş olmasına rağmen Türkiye’de yerleşim yeri edinmeyen kimsenin halen oturduğu yer onun yerleşim yeri sayılır (TMK m. 20/2).

MÖHUK m. 44 gereğince işçinin açacağı bireysel iş sözleşmesi veya iş ilişkisinden doğan davalarda işçinin TMK çerçevesinde tespit edilen yerleşim yerinin Türkiye’de bulunması halinde Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi ortaya çıkacaktır. Türk hukukunda göre ancak gerçek kişiler işçi olabilir, bu sebeple TMK m. 19-20 hükümlerinden hareketle işçinin yerleşim yeri tespit edilecektir. İşçinin Türkiye’deki yerleşim yeri sürekli kalmak niyetiyle oturduğu ve aile ile iş hayatının merkezi haline getirdiği yerdir. İşçi işini, ailesinin bulunduğu yerden başka yerlerde de yapıyor olabilir. Bu durumda işçinin genel olarak hayat ilişkileri sürdürdüğü yer olarak ailesi ile birlikte bulunduğu yer göz önüne alınmalıdır. Örneğin işçinin ailesi ve yakınları Ankara’da bulunuyorken, işçi işini yapmak için haftanın 3 günü Eskişehir’de 3 günü ise Konya’da bulunuyor ise işçinin genel hayat ilişkilerinin merkezi olan Ankara yerleşim yeri sayılmalıdır²⁵⁸.

İşçinin Türkiye’deki yerleşim yeri TMK m. 20/2’ye göre de belirlenebilir. İşçinin yerleşim yeri belli değilse, örnek olarak işçi sürekli gezi halinde olan bir turnede çalışıyorsa, hayat ilişkilerinin merkezi olan hiçbir yer yoksa işçinin halen oturduğu yer o

²⁵⁵ **Vardar**, Gülşah: “Medeni Kanuna Göre Yerleşim Yeri Ve Belirlemesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2008, s. 4; **Tunçomağ**, Kenan: “İkametgah”, İÜHFM, C. 26, S. 1-4, 1960, s. 155.

²⁵⁶ **Vardar**, s. 48-49.

²⁵⁷ **Vardar**, s. 48-49.

²⁵⁸ **Erdoğan**, İhsan/**Keskin**, A. Dilşad: “Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku”, Gazi Kitabevi, 3.B., 2020, s. 272.

işçinin yerleşim yeri sayılacaktır. İşçinin yabancı ülkedeki yerleşim yerini terk etmiş olması halinde henüz hiçbir yeri hayat ilişkilerinin merkezi haline getirmemiş ise halen oturduğu yer yerleşim yeri olarak kabul edilmelidir. Örneğin bir işçi yurt dışında bir yerleşim yerine sahipken ve orada çalışırken, yurt dışındaki yerleşim yerini terk edip Türkiye'ye gelir ise henüz Türkiye'de yerleşim yeri edinmemiş olsa bile Türkiye'de halen oturduğu yer yerleşim yeri sayılacaktır. Doktrinde bir görüş ise yabancı bir işçinin TMK m. 20/2 hükmüne dayanarak Türkiye'de yerleşim yerinin bulunduğu varsayılarak Türkiye'de dava açabilmesinin mümkün olmadığını zira bu hükmün amacının Türkiye'de yerleşim yeri olmayanların Türkiye'de dava açabilmesi değil, bu kişilere karşı Türkiye'de dava açılabilmesi olduğunu belirtmiştir²⁵⁹. Zira yabancı kişilere bu hüküm ile dava açma imkanı verilmesi halinde Türk mahkemelerine verilen yetkinin zayıf ve tesadüfi esaslara dayandığı gerekçesiyle aşkın yetki itirazına konu olabilmemesinin mümkün olduğu ileri sürülmüştür²⁶⁰.

1.6.2.3.2.2. İşverenin Yerleşim Yeri

İşçinin işverene karşı açacağı davada MÖHUK m. 44 uyarınca milletlerarası yetki tanınan mahkemelerden biri ise işverenin Türkiye'de bulunan yerleşim yeri mahkemesidir. İşverenin yerleşim yerine tanınan milletlerarası yetki, davalının yerleşim yeri mahkemesine yetki tanınmasına ilişki genel ilkeye karşılık olarak görülebilir. İşverenin yerleşim yeri kavramı ise Türk hukukunda işverenin gerçek veya tüzel kişi olmasına göre değişmektedir. İşverenin gerçek bir kişi olması halinde TMK m. 19-21 arasında düzenlenen hükümlerce işverenin yerleşim yeri tespit edilecektir.

İşverenin tüzel kişi olması halinde TMK m. 51'e göre tüzel kişilerin yerleşim yeri tüzel kişinin statüsünde belirtilen yerdir. Yabancı menşeli şirketler TTK m. 40 hükmü gereğince Türkiye'de şube açabilirler. Ancak "Yabancı tüzel kişi işverenin Türkiye'de açtığı şubeler işverenin yerleşim yeri sayılır mı?" sorusuna cevap vermek gerekir. Bir görüşe göre yabancı anonim ve sermayesi paylara bölünmüş şirketlerin Türkiye'deki şube ve acentelikleri bu şirketlerin kanuni ikameti sayılır²⁶¹. Mülga Ecnebi Anonim ve

²⁵⁹ Yüksel, s. 109; Sakmar, s. 74.

²⁶⁰ Yüksel, s. 109.

²⁶¹ Nomer(DHH), s. 456; Ağca, Elif: "Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 20.02.2009 Tarih Ve 2007/12254 E. 2009/1912 K. Sayılı Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine İlişkin Kararının Tahlili", EBYÜHFD, C. 23, S. 1-2, 2019, s. 99.

Sermayesi Paylara Bölünmüş Şirketler ve Yabancı Sigorta Şirketleri Hakkındaki 1330 tarihli Kanun'un 10. maddesinde “*Yabancı anonim ve sermayesi paylara bölünmüş şirketlerin Türkiye’deki şubeleri kanuni ikametgah olup, onlar hakkındaki davalar buradaki mahkemede açılır.*” denilmiştir²⁶². Ancak bu kanun, 6103 sayılı Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’un²⁶³ 41/1 maddesi ile ilga edilmiştir. Bu sebeple yabancı anonim ve sermayesi paylara bölünmüş şirketlerin Türkiye’deki şubeleri tüzel kişi işverenin yerleşim yeri sayılamayacaktır.

TTK’nın 105. maddesi ile Türkiye’de yabancı tacir aleyhine dava açılmasını sağlayabilecek bir kural öngörülmüştür. TTK m. 105/2’ye göre yerli veya yabancı tacir adına bir acentenin aracılık ettiği veya kurduğu sözleşmeden doğan uyuşmazlıkta bu tacir adına acentesine karşı dava açılabilir, aynı şekilde yerli veya yabancı bir tacir adına acentenin aracılık ettiği veya kurduğu bir sözleşmeden doğan uyuşmazlıklarda acentesi de tacir adına dava açılabilir. TTK m. 105/2’nin ikinci cümlesinde yabancı tacirler adına acentelik yapılması halinde bu maddede öngörülen kuralları bertaraf edecek sözleşmelerin geçersiz sayılacağı belirtilmiştir. Doktrinde bu kuralın niteliğine ilişkin tartışmalar bulunmaktadır. Doktrinde bu kuralın yer bakımından yetkiye ilişkin olabileceği²⁶⁴, dava takip yetkisi-iradi temsil yahut vekalet ehliyetine ilişkin olabileceği²⁶⁵, maddi bir milletlerarası özel hukuk kuralı²⁶⁶ olabileceği, tebligat ehliyetine ilişkin olabileceği ya da *sui generis* bir kurum olabileceğine ilişkin görüşler bulunmaktadır²⁶⁷. Ancak Yargıtay 2020 tarihli bazı kararlarında TTK m. 105/2

²⁶² Çelikel/Erdem, s. 592.

²⁶³ RG, T. 14.02.2011, S. 27846.

²⁶⁴ Şanlı/ Esen/ Ataman-Fıganmeşe, s. 486; Eksi, s. 114.

²⁶⁵ Tüysüz, Cemre: “Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Yetkisine İlişkin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Düzenlenen Hükümlerin Yabancı Mahkeme Lehine Akdedilen Yetki Anlaşmalarına Etkisi”, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 79, S. 2, İstanbul, 2021, s. 492; Yöney, s. 334-335; Sargın(Usul), s. 291.

²⁶⁶ Güner, Cemil: “ Türk Ticaret Kanununun “Yabancı Tacirlerin Acentelerinin Davada Temsil Yetkisi”Ne İlişkin Hükümünün Milletlerarası Özel Hukuk Açısından Değerlendirilmesi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S.2, s. 535.

²⁶⁷ Esen, Emre: “Acentenin Müvekkilini Mahkemede Temsil Yetkisi (İzafeten Dava Hakkı): Türk Ticaret Kanunu’nun Milletlerarası Usul Hukuku Açısından İncelenmesi”, PPIL, Vol. 41, No. 2, 2021, s. 587;

Külüşlü Emre: Milletlerarası Usul Hukuku Çerçevesinde Acentenin Müvekkilini Mahkemede Temsil Etme Yetkisi, On İki Levha, 2019, s. 17 vd.; Özgenç, Zeynep: “Milletlerarası Usul Hukuku Çerçevesinde Acentenin Yabancı Müvekkilini Davada Temsil Yetkisi”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 1, 2022, s. 748 vd.; Sargın(Usul), s. 286-296.

hükmünü münhasır yetki kuralı olarak kabul etmiştir²⁶⁸. Bu kararlarda “6102 sayılı TTK’nın 105/2 maddesi son cümlesi uyarınca, yabancı tacirler hesabına acentelik yapanlar bakımından müvekkili adına Türkiye’de dava açılması halinde sözleşmedeki yetki şartının MÖHUK gereğince geçersizliği öngörüldüğüne göre, madde hükmü ile bu nitelikteki uyuşmazlık bakımından Türk mahkemelerinin münhasır yetki taşıdığı kabul edilmesi gerekmektedir.” denilmiştir. TTK m. 105/2 hükmünün münhasır yetki kuralı olarak kabul edilmesi; öncelikle bu hükmün yetki kuralı vasfı taşıması, hükmün düzenleniş amacıyla çelişmesi (hüküm yabancı tacire karşı Türkiye’de dava açılabilmesini sağlamak amacıyla düzenlenmiştir.), hükmün bu konuda yabancı mahkemeden alınan kararların tenfizine engel olması, hükmün devletin egemenliği ile bağlantılı olmaması, milletlerarası ticaretin işleyişine uygun olmaması gibi sebeplerle doktrinde eleştirilmiştir²⁶⁹. Bu kuralın niteliğine ilişkin doktrinde tartışmalar bulunsa da kanun koyucunun yabancı bir tacire karşı yurt dışında dava açılması külfetini ortadan kaldırmaya yönelik bu kuralı düzenlediği aşikârdır.

Konumuz kapsamında ortaya çıkan sorun, yabancı bir şirketin acentesi ile işçi arasında bir iş sözleşmesi yapılması halinde acentenin bulunduğu yeri işverenin yerleşim yeri olarak kabul edip MÖHUK m. 44 kapsamında milletlerarası yetkinin tesisinde kullanmanın mümkün olup olmadığıdır. Doktrinde bir görüşe göre TTK m. 105/2 hükmü ile HMK m. 14/1 hükmü beraber incelenmelidir²⁷⁰. HMK m. 14/1’ e göre bir şubenin işlemlerinden doğan davada o şubenin bulunduğu yer mahkemesi de yetkilidir. Yabancı menşeli bir şirketin şubesi ya da acentesi ile iş sözleşmesi yapılması halinde - işin mutaden yapıldığı işyerinin Türkiye olmaması durumunda- işçinin yabancı tüzel kişi olan işverene karşı bu tüzel kişinin şube ya da acentesinin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesinde dava açabilmesi MÖHUK m. 44’ün işçiyi koruma amacına uygun düşeceği için kabul edilmelidir²⁷¹. Doktrindeki başka bir görüşe göre yabancı işletmelere izafeten onların Türkiye’deki acente veya vekillerine karşı dava açıldığında,

²⁶⁸ Yargıtay 11. HD., E. 2019/3298, K. 2020/2018, T. 25.02.2020; Yargıtay 11. HD., E. 2019/3799, K. 2020/3051, T. 22.06.2020; Yargıtay 11. HD., E. 2020/8347, K.2022/3672, T. 09.05.2022, (Özel, Sibel/Yöney, Can: “ Türk Ticaret Kanunu m. 105/2 Hükmünü Milletlerarası Usul Hukuku Bakımından Münhasır Yetki Kuralı Olarak Değerlendiren Yargıtay 11. Hukuk Dairesi Kararlarının Düşündükleri: Münhasır Yetki Kavramı Perspektifinden Bir Eleştiri”, MÜHF-HAD, C. 30, S. 1, 2024, s. 233-240.).

²⁶⁹ Özel/Yöney, s. 240-241; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 543-544; Sargın(Usul), s. 301-304; Esen(Acente), s. 589.

²⁷⁰ Özel, s. 1365; Sargın(Usul), s. 139.

²⁷¹ Özel, s. 1365-1366.

yani Türkiye’de işlem yapan yabancı işletmenin davalı olması durumunda, bunlar adına işlem yapan acente veya vekilinin muamele merkezi onların yerleşim yeri sayılacağından acente veya muamele merkezinin bulunduğu mahal mahkemesi milletlerarası yetkili mahkeme olacaktır²⁷². Bu görüşten yola çıkılarak, yabancı bir işletmenin Türkiye’de bulunan acentesi ile iş sözleşmesi yapılması halinde, bu iş sözleşmesinden doğan uyuşmazlığın çözümü için işçinin dava açabileceği milletlerarası yetkili mahkemelerden biri de işverenin yerleşim yeri olarak kabul edilen acentenin bulunduğu yer mahkemesi olacaktır. Ancak TTK m. 105/2 hükmünün milletlerarası yetkiye ilişkin bir kural olup olmadığı doktrinde tartışılan bir husustur, acentenin bulunduğu yer mahkemesini yabancı işverenin yerleşim yeri olarak kabul edip milletlerarası yetki tahsis etmek ise aşkın yetki sorununa sebep olabilecektir. Acentenin bulunduğu yer mahkemesinin milletlerarası yetkiyi düzenleyen bir kural olarak kabul edilmesi halinde, bu mahkemeden alınan kararın başka bir ülkede tanıma ve tenfize konu olması durumunda aşkın yetki itirazı söz konusu olabilir, acentenin bulunduğu yer mahkemesinin uyuşmazlık ile bağlantılı olmadığı ileri sürülebilir²⁷³. Zira TTK m. 105/2 hükmünün Türk hukuku kapsamında milletlerarası yetkiye ilişkin bir kural olup olmadığı, bu kuralın yabancı menşeli işletme için Türkiye’de bir yerleşim yeri tesis edip etmediğinin açık olmaması sebebiyle milletlerarası yetkiyi tesis edemeyeceği iddia edilebilir. Bu sorunun ortaya çıkması ancak yabancı işletmenin acentesinin bulunduğu yer mahkemesinin, MÖHUK m. 46’daki ya da Brüksel I Bis Tüzüğü m. 20/2’deki düzenleme gibi, milletlerarası yetkili mahkeme olarak düzenlenmesi halinde engellenebilir²⁷⁴.

Yabancı şirket işverenin Türkiye’de yerleşim yerinin tespitinde incelenmesi gereken bir diğer husus da irtibat bürolarıdır. İrtibat büroları 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu kapsamında yabancı yatırımcı olarak kabul edilen yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiler ve uluslararası kuruluşların ticari anlamda risk almak istememeleri halinde başvurabilecekleri bir yoldur²⁷⁵. Bu irtibat bürolarının tüzel kişilikleri yoktur ve ticari faaliyette bulunamazlar ancak sınırlı sayıda sayılmış olan

²⁷² Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 486 (dn. 121).

²⁷³ Esen (Acente), s. 593.

²⁷⁴ Esen (Acente), s. 598.

²⁷⁵ Kara, Hacı: “Türk Hukukunda İrtibat Bürosu Ve Özellikleri”, İzmir Barosu Dergisi, C. 83, S. 3, 2018, s. 168.

faaliyetleri yerine getirebilirler. Bunlar: Pazar araştırması yapmak, ana şirket tarafından sağlanan mal ve hizmetleri tanıtmak, tedarikçilerin kontrolü, teknik destek sağlamak, iletişim ve bilgi, bölgesel yönetim ve diğer hususlardır (DYYK m. 8/d). İrtibat büroları da İş Kanunu kapsamında iş organizasyonuna dahil işyerleridir²⁷⁶. Bu bürolarda işçiler çalışabilir ancak işçileri istihdam edenler ise yabancı şirketlerdir²⁷⁷. İrtibat büroları işveren olarak kabul edilemez²⁷⁸. Kanaatimizce irtibat büroları MÖHUK m. 44 bağlamında büroda çalışan işçiler için işin mutaden yapıldığı işyeri olarak kabul edilebilir ancak irtibat büroları MÖHUK m. 44 kapsamında yabancı şirketin Türkiye'deki yerleşim yeri olarak kabul edilmemelidir. Zira irtibat büroları yabancı şirketin işyeri kapsamında kabul edilebilir ancak şirketin faaliyetlerinin kontrol ve organize edildiği, hukuki ve idari işlerinin toplandığı yer yani şirketin merkezi olarak kabul edilmemelidir. Yargıtay'ın bir kararında da davalı Rusya menşeli yabancı bir şirkettir, davacı Rusya'da bulunan işyerinde çalışmıştır, şirketin Türkiye'de ticaret sicil kayıt veya ikametgahının bulunmadığı, dava dilekçesinde belirtilen adresin irtibat bürosu olduğu belirtilmiştir. Bu davada yabancı şirketin Türkiye'de yalnızca irtibat bürosunun bulunmasından hareketle Türkiye'de bir yerleşim yeri bulunmadığı iddiasının öne sürüldüğü anlaşılmaktadır²⁷⁹. Yargıtay'ın 2011 tarihli bir kararında da irtibat bürosunun sicile kayıtlı merkez veya şube niteliğinde olmadığı da belirtilmiştir²⁸⁰.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun kararına²⁸¹ göre irtibat bürosunun dava ehliyeti veya şirketi temsile dair yetkisi bulunmasa bile TTK m. 103 gereğince irtibat büroları Türkiye'de merkez veya şubesi bulunmayan yabancı tacirler ad ve hesabına ülke içinde işlemlerde bulunanlardan kabul edilecektir. Böylece yabancı tacir ile Türkiye'de faaliyet gösteren kişi arasındaki ilişki ne olursa olsun acente statüsünde sayılacağından TTK m. 103/1-b hükmünün sağladığı imkan dahilinde yabancı şirketi temsilen irtibat bürolarının dava açabileceği ve yabancı şirkete izafeten irtibat bürolarına karşı dava açılabileceği

²⁷⁶ **Kayık Aydınalp**, Aslıhan: "İş Hukukunda Yabancı İrtibat Bürosu Çalışanları", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1, s. 138.

²⁷⁷ **Kara**, s. 185.

²⁷⁸ **Kara**, s. 185.

²⁷⁹ Yargıtay, 9. HD., E. 2009/42000, K. 2011/3964, T. 18.02.2011, (www.hukukturk.com, E.T.: 01.02.2026).

²⁸⁰ Yargıtay 9. HD., E. 2011/26520, K. 2013/23719, T. 24.9.2013, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 01.02.2026).

²⁸¹ Yargıtay HGK., E. 2024/113, K. 2025/389, T. 25.06.2025, (www.hukukturk.com, E.T.: 01.02.2026).

belirtilmiştir. Ancak Hukuk Genel Kurulunda yapılan görüşmelerde irtibat bürolarının yabancı şirketi davada temsil etmek yahut sözleşmelerinde aracılık yapmak gibi yetkilerinin bulunmadığı da ileri sürülmüş ancak kabul edilmemiştir. Konumuz çerçevesinde irtibat büroları için acente gibi kabul edilse dahi yukarıda acentelere ilişkin yaptığımız değerlendirme kapsamında MÖHUK m. 44 bağlamında işverenin yerleşim yeri olarak kabul edilemeyeceğini söyleyebiliriz.

1.6.2.3.2.3. İşçinin Mutad Meskeni

Mutad mesken kavramı, 1956 tarihli Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyetine Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi²⁸² ile Türk mevzuatına girmiş, ardından milletlerarası özel hukuk mevzuatında kanunlar ihtilafı kuralları ile milletlerarası usul kurallarında bağlama noktası olarak sıklıkla kullanılmıştır²⁸³. Mutad mesken kavramının ulusal ve uluslararası alanda kabul edilmiş tam bir tanımı bulunmamaktadır. Bu sebepten mutad mesken kavramı doktrin ve yargı içtihadı ile tanımlanmaya çalışılmıştır. Doktrinde birçok yazara göre mutad mesken kavramı hukuki bir kavramdan ziyade fiili bir durumu ifade etmektedir²⁸⁴. Doktrindeki görüşler genel olarak mutad mesken kavramını “*kişinin fiilen oturduğu ve bu oturma eyleminin o yeri kişinin hayat ilişkilerinin (meslek, aile, arkadaşlar vb.) merkezi hale getirecek şekilde devamlılık arz ettiği yer*” olarak tanımlamıştır²⁸⁵. Doktrinde bir görüşe göre milletlerarası yetkili mahkemenin tespitinde mutad meskenin bir yetki esası olması halinde davalının belirli

²⁸² RG, T. 17.09.1971, S. 13959.

²⁸³ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 42; Arslan, İlyas: “Milletlerarası Özel Hukukta Mutad Mesken Kavramı”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2012, s. 29.

²⁸⁴ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 45; Nomer (DHH), s. 119; Çelikel/Erdem, s. 196; Tekinalp/ Uyanık Çavuşoğlu, s. 68; Doğan, s. 219; Arslan, s.33; Huysal, Burak: “Milletlerarası Yetkinin Belirlenmesinde Mutad Meskenin Doğurduğu Sorunlar ve HMK Madde Dokuz Üzerine Bazı Öneriler”, Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisine İlişkin Güncel Tartışmalar, Sibel Özel / Hatice Selin Pürselim Arning (Eds.), İstanbul, 2021, s. 98-99 (Yazara göre mutad mesken kavramı kanunen tanımlanmamış da olsa milletlerarası antlaşmalar ve kanunlarımızda yer aldığı için hukuki bir kavramdır.).

²⁸⁵ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 46; Nomer (DHH), s. 120; Çelikel/Erdem, s. 196; Tekinalp/ Uyanık Çavuşoğlu, s. 68; Doğan, s. 219; Arslan, s.35; Huysal, s. 99; Öztekin Gelgel, Günseli: “Devletler Özel Hukukunda Velayet, Çocuk Kaçırmaları, Evlat Edinmeye İlişkin Problemler”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 4, S. 8, İstanbul, 2005, s. 132; Partalcı, Rümeyza: “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 9. Maddesinin Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi”, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 2, 2022, s. 461-462.

bir yerde kalması oranın mutad meskeni olarak kabulü için yeterli olmakta, sosyal anlamda bir bütünleşme gerekmemektedir²⁸⁶.

MÖHUK m. 44'te işçinin işverene karşı dava açabileceği milletlerarası yetkili yerlerden biri olan işçinin mutad meskeni Türk hukuku kapsamında vasıflandırılacaktır. Türkiye'de mutad meskeni bulunan işçi işverene karşı Türkiye'de dava açabilecektir.

1.6.3. Bireysel İş Davalarında Milletlerarası Yetkiye İlişkin Brüksel I Bis Tüzüğü'nde Yer Alan Düzenlemeler

Tüzük'ün 5. Bölümünün 20-23. maddeleri arasında bireysel iş sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda milletlerarası yetkili mahkemenin tespitine yönelik hükümlere yer verilmiştir²⁸⁷. Tüzük'te bu hükümlere yer verilmiş olmasına rağmen bireysel iş sözleşmesinin tanımı yapılmamıştır. ABAD'ın içtihat hukukundan yola çıkılarak bireysel iş sözleşmesi (*individual contracts of employment*) kavramının tanımı yapılmıştır. ABAD işçileri kategorilere ayıran dar bir yorumdan ziyade "*Lawrie-Blum v Land Baden-Württemberg*" kararında geniş bir yorumlama ile bireysel iş sözleşmesini tanımlamıştır²⁸⁸. Bu kararda iş sözleşmesi için "*İş ilişkisinde esas olan unsur... bir kişinin belirli bir zaman diliminde, başka bir kişi için ve onun talimatı altında sunduğu hizmetin karşılığı olarak ücret almasıdır.*" denmiştir²⁸⁹. Bu tanıma göre hizmet sunan kişinin ise "işçi (*employee*)" olarak kabul edileceği "*Allonby v Accrington & Rossendale College*" kararında belirtilmiştir²⁹⁰. ABAD'ın bazı kararlarında ise iş sözleşmesinin özelliklerine yer verilmiştir. Buna göre "*Shenavai v Kreischer*"²⁹¹ davasında iş sözleşmelerinin diğer sözleşme türlerinden ayıran belirli özelliklere sahip

²⁸⁶ Uyanık Çavuşoğlu, s. 977; Ekşi, s. 91.

²⁸⁷ Brüksel Sözleşmesinin orijinal metninde iş uyuşmazlıklarına ilişkin özel bir yetki kuralına yer verilmemiştir. Ancak 1982 tarihli *Ivenel v Schwab* davasında ABAD, Brüksel Sözleşmesinde özellikle özel veya münhasır yetki öngören kurallara yer verilmesinde "bu yetki kurallarının sosyal açıdan daha zayıf olan tarafa uygun koruma sağlama kaygısından kaynaklandığını" kabul etmiştir. (Zanobetti, Alessandra: "Employment Contracts and The Rome Convention: The Koelzsch Ruling of The European Court of Justice", Cuadernos de Derecho Transnacional, Octubre 2011, Vol. 3 No. 2, s. 343; Roger Ivenel v Helmut Schwab, Case 133/81, Judgment of the Court of 26 May 1982, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61981CJ0133>, E.T.: 26.01.2026).

²⁸⁸ Merrett, s. 63.

²⁸⁹ Deborah Lawrie-Blum v Land Baden-Württemberg, Case 66/85, Judgment of the Court of 3 July 1986, (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61985CJ0066>, E.T.: 28.02.2025)

²⁹⁰ Merrett, s. 63-64; Debra Allonby v Accrington & Rossendale College and Others, Case C-256/01, Judgment of the Court of 13 January 2004, (<https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex:62001CJ0256>, E.T.: 28.02.2025)

²⁹¹ Hassan Shenavai v Klaus Kreischer, Case C- 266/85, Judgment of the Court of 15 January 1987, (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:61985CJ0266>, E.T.: 25.03.2025).

olduğu belirtilmiştir; iş sözleşmeleri işçiyi bir dereceye kadar işverenin işinin örgütsel çerçevesine dahil eden kalıcı ilişki yaratır, zorunlu kuralların ve toplu sözleşmelerin uygulanmasını belirleyen faaliyetlerin yürütüldüğü yerle bağlantılıdır. Ayrıca bir iş sözleşmesinde taraflar arasındaki ilişki, işçinin işverene tabi olduğu bir ilişkidir²⁹². Nitekim ABAD'ın *Bosworth v Arcadia Petroleum Ltd*²⁹³ kararında ilgili kişinin sözleşmenin şartlarını belirleyebilmesi veya fiilen belirlemekte olması, şirketin faaliyetlerinin günlük yürütümü üzerinde kontrol ve özerkliğe sahip olması ve kendi görevlerini yerine getirirken bağımsız hareket edebilmesi hallerinde bağımlılık ilişkisinin oluşmadığı ve bu sebeple bireysel iş sözleşmesinin var olmadığı belirtilmiştir. Tüzük'ün 5. Bölümün uygulanacağı bireysel iş sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklara örnek olarak; sözleşmenin uygulanmasına ilişkin uyuşmazlıklar, iş kazası, iş sağlığı ve güvenliği, haksız işten çıkarma, ayrımcılık yasağından doğan davalar gösterilebilir²⁹⁴.

Brüksel I Bis Tüzüğü'nün 22. maddesinin birinci fıkrasına göre işveren işçiye karşı yalnızca işçinin yerleşim yerinin bulunduğu Avrupa Birliği üyesi ülkenin mahkemesinde dava açabilecektir. Tüzük'te işverenin işçiye karşı dava açabileceği yer temel bir usuli ilke olarak davalının yerleşim yeri mahkemesini işaret ederken işçinin işverene karşı dava açabileceği birden çok yer mahkemesi düzenlenmiştir. Zayıf taraf olan işçinin Avrupa Birliği üyesi devletler çerçevesinde yetkili bir mahkemeye ulaşmasını sağlamak adına birden çok yetkili mahkeme düzenlenmişken, güçlü taraf olan işverenin yalnızca temel kural olan davalının yerleşim yerinde dava açmasına müsaade edilerek milletlerarası yetki temelinde taraflar arasındaki güç dengesi kurulmaya çalışılmıştır²⁹⁵.

Tüzük'ün 21. maddesinin birinci fıkrası (b) bendine göre işçi işverene karşı işverenin üye devletteki yerleşim yerinde veya Tüzük m. 20/2'de düzenlenen işverenin yerleşim sayılan yerlerden birinde dava açabilir (m.21/1-a). İşverenin üye devletlerin hiçbirinde yerleşim yeri veya yerleşim yeri sayılan bir yerinin bulunmaması halinde işçinin işini mutaden yürüttüğü yahut işini son olarak ifa ettiği üye devlet mahkemelerinde (m. 21/1-

²⁹²Cheshire, North & Fawcett, s. 272.

²⁹³ Peter Bosworth, Colin Hurley v Arcadia Petroleum Limited and Others, Case C-603/17, Judgment of the Court (First Chamber) of 11 April 2019, (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62017CA0603>, E.T.:24.02.2026).

²⁹⁴Merrett, s. 102.

²⁹⁵Esen, s. 176.

b-i) ya da işçi herhangi bir üye devlet mahkemesinde işini mutaden yürütmüyor veya yürütmemişse işçinin dahil olduğu işin yürütüldüğü üye devlet mahkemesinde işçi işverene karşı dava açabilir (m. 21/1-b-ii). İşverenin üye devletlerin hiçbirinde yerleşim yeri yoksa ancak üye devletlerden birinde şube, acente veya başka bir kuruluşu varsa, işçi ile işveren arasında bir iş sözleşmesi bulunuyorsa ve bu şube, acente veya diğer bir kuruluşun işlemlerinden kaynaklanan uyuşmazlık söz konusuysa, bahsi geçen bu yerlerden birinin bulunduğu üye devlet işverenin yerleşim yeri sayılır (m.20/2). Böyle bir durumda işçi şube, acente veya diğer bir kuruluşun bulunduğu üye devlette işverene karşı dava açabilecektir. İşverenin üye devletlerin hiçbirinde yerleşim yeri yoksa ve m. 20/2'ye göre yerleşim yeri sayılan bir yer de üye devletlerde bulunmuyorsa işçi m. 21/1-b'ye göre yetkili tespit edilen üye devlet mahkemesinde işverene karşı dava açabilir (m. 6/1, m. 21/2)²⁹⁶.

İşverenin üye devletlerin hiçbirinde yerleşim yeri veya yerleşim yeri sayılan bir yerinin bulunmaması halinde işçi işini mutaden yürüttüğü üye devlet mahkemesinde dava açabilir. İşçinin işini mutaden yaptığı yer kavramı Avrupa Birliği düzenlemelerinde tanımlanmamış ancak ABAD kararları ile açıklanmıştır. ABAD'ın *Mulox v Geels*²⁹⁷ kararında işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin belirlenmesinde işçinin birden çok üye devlette iş görmesi halinde işçinin işverene karşı yükümlülüklerini esas olarak yerine getirdiği yerin dikkate alınacağı belirtilmiştir. Bu karara göre işçinin işini ifa ettiği ofis ile işçinin ikameti ve işçinin her iş seyahatinden sonra geri döndüğü ofis dikkate alınması gereken kriterlerdendir. *Rutten v Cross Medical*²⁹⁸ davasında da işçinin iş görme faaliyetinin etkin merkezini ya da işçinin işverene karşı işinin önemli bir kısmını yerine getirdiği yer veya yerden işçinin işini mutaden yaptığı yerin anlaşılması gerektiği belirtilmiştir. *Weber v Universal Ogden Services Ltd.*²⁹⁹ davasında ise işçinin belirli bir yerde işini mutaden yapması söz konusu değildir. Bu davada davacı işçi gemilerde,

²⁹⁶ Çörtoğlu Koca, s. 109.

²⁹⁷ *Mulox IBC Ltd v Hendrick Geels*, Case C.- 125/92, Judgment of the Court of 13 July 1993 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61992CJ0125>, E.T.: 18.01.2026).

²⁹⁸ *Petrus Wilhelmus Rutten v Cross Medical Ltd.*, Case C-383/95, Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 9 January 1997, (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61995CJ0383>, E.T.:20.01.2026).

²⁹⁹ *Herbert Weber v Universal Ogden Services Ltd.*, Case C-37/00, Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 27 February 2002, (<https://interlexportal.eu/FindLaw/Export/ExportMultiDocs?type=pdf&idsString=4850441>, E.T.: 20.01.2026).

sondaj kulelerinde ve yüzer vinçte aşçı olarak çalışmıştır. İşçinin iş görme faaliyetinin etkin merkezi veya işverene karşı işinin önemli bir kısmını ifa ettiği yerde ise bir ofisi bulunmamaktadır. Bu nedenle ABAD işçinin işini mutaden yaptığı yeri işçinin işverenin işlerini ifa ederken çalışma zamanının çoğunu geçirdiği yer olarak belirlemiştir.

ABAD'ın *Warbecq v Ryanair Ltd*³⁰⁰ kararı ise Belçikalı ve ikamet yeri Belçika olan hostes ile İrlanda menşeli havayolu şirketi arasındaki bir davaya ilişkindir. Bu davada davacının kısmen yerde kısmen de işverenin ülkesinin bayrağını taşıyan uçakta işini ifa ettiği durumlarda işçinin işini mutaden yaptığı yerin bulunup bulunmadığı sorulmuştur. Bu davada işçinin işi yerine getirdiği etkin merkezin her uçuştan sonra geri döndüğü ve yerde yapılan işleri yerine getirdiği yer olarak Belçika kabul edilmiştir. Bir uçuş ekibi üyesinin tipik olarak bir havaalanından yani bir kalkış yerinden çeşitli varış yerlerine uçan uçaklarda çalıştığı göz önüne alındığında, bu tür bir işçinin iş görme faaliyetinin esas kısmını kalkış yerinde gerçekleştirdiği belirtilmiştir. *Haase v Superfast Ferries*³⁰¹ davasında ise işçi bir feribotta çalışmıştır. Bu feribot Almanya'dan Finlandiya'ya yolculuklar yapmış ve her yolculuktan sonra Almanya'ya geri dönmüştür. İşçinin faaliyetlerinin Almanya'daki yerden yönlendirilmesi, işçinin ikametgahının ve geminin ana limanının da Almanya'da bulunması sebebiyle Almanya işçinin çalışma faaliyetlerinin etkin merkezi olarak kabul edilmiştir. Bu kararlarda *Koelzsch v Luxemburg*³⁰² davasından yola çıkılarak işçinin işini mutaden yaptığı yer kavramı geniş yorumlanmıştır. Zira *Koelzsch* kararında işin birden fazla üye ülkede yürütüldüğü durumlarda işin mutaden yapıldığı yer kavramının geniş yorumlanması gerektiği ve işçinin fiilen iş görme faaliyetini yerine getirdiği yerin, işçinin faaliyet gösterdiği bir merkezin yokluğu halinde ise işçinin işverene karşı faaliyetlerinin büyük kısmını ifa ettiği yerin işin mutaden yapıldığı yer olarak dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

³⁰⁰ Magali Warbecq v Ryanair Ltd, Case C-555/03, Order of the Court (Fourth Chamber) of 10 June 2004, (<https://infocuria.curia.europa.eu>, E.T.: 26.01.2026).

³⁰¹ Kathrin Haase, Adolf Oberdorfer, Doreen Kielon, Peter Schulze, Peter Kliem, Dietmar Bössow, Helge Riedel, André Richter, Andreas Schneider v Superfast Ferries SA, Superfast OKTO Maritime Company, Baltic SF VIII LTD, Case C-413/07: Reference for a preliminary ruling from the Landesarbeitsgericht Mecklenburg-Vorpommern (Germany) lodged on 10 September 2007, (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2007.283.01.0015.02.ENG&toc=OJ%3AC%3A2007%3A283%3ATOC, 26.01.2026).

³⁰² Heiko Koelzsch v Étatdu Grand Duchy of Luxemburg, Case C-29/10, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 15 March 2011, (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62010CJ0029>, E.T.: 20.01.2026).

Görüldüğü üzere ABAD kararlarında işçinin işini mutaden yaptığı yerin tespitinde “mesleki faaliyetlerini yürüttüğü etkin merkez ve işçinin işinin önemli bir kısmını yerin ve getirdiği yer” kriterlerine odaklanılmıştır³⁰³. Ofis ve zaman kavramları mutad işyerinin belirlenmesinde karine rolü oynamış; işçinin ofisinin bulunduğu yer, bu yoksa iş zamanının çoğunu harcadığı yer mutad işyeri olarak kabul edilmiştir³⁰⁴.

İşçinin işini mutaden ifa ettiği yerin tespit edilememesi yahut da işin tamamlanmasından sonra ortaya çıkan uyuşmazlıklarda yetkili mahkemenin tespitinde işçinin işini son kez ifa ettiği yer mahkemesi yetkili olacaktır³⁰⁵. Böylece işverenin işçinin yerini değiştirdikten sonra işçiyi işten çıkarması ihtimalinde işçi yer değişikliğinden önce mutaden çalıştığı yerde ya da işini son kez ifa ettiği yerde dava açabilme imkanına sahip olacaktır³⁰⁶. İşçinin işini son kez ifa ettiği yer mahkemesinde dava açabilmesi için bu mahkemenin bulunduğu üye devlet ile davalı işverenin yerleşim yerinin bulunduğu üye devletlerin farklı devletler olması gerekmektedir³⁰⁷.

İşçinin dahil olduğu işin yürütüldüğü yer mahkemesinin yetkisi ise ABAD içtihadı ile benimsenen görüşe göre daha istisnai bir nitelik taşımaktadır³⁰⁸. Zira bu kuralın işçi için elverişli olmaktan ziyade davalı işveren lehine sonuç doğurduğundan bahisle işçinin işini mutaden yaptığı yer kavramına göre daha dar yorumlandığı belirtilmiştir³⁰⁹. *Voogsgeerd v Navimer SA*³¹⁰ davasında işçinin dahil olduğu işin yürütüldüğü yerin tespitinde, işçinin fiilen çalışmasına ilişkin faktörler değil; iş sözleşmesinin yapıldığı ya da iş ilişkisinin kurulduğu yere (işe alım ilanının yayımlandığı işyeri, iş görüşmelerinin gerçekleştirildiği işyeri vb.) ilişkin tespitlerde bulunulması gerektiği belirtilmiştir. ABAD bu kararında işçinin dahil olduğu işin yürütüldüğü yerin tüzel bir kişiliğe sahip olması gerekmediğini; bu yerin bir ticari işletmenin sabit tüm yapılarını, sadece bağlı şube ve kuruluşlarını değil, işletmenin yapısına dahil ofislerini de kapsadığını

³⁰³ Çörtoğlu Koca, s. 208; Merrett, s. 114; Cheshire, North & Fawcett, s. 273-274.

³⁰⁴ Grušić(EPIL), s. 114; Özel, s. 1358; Sargın(Usul), s. 133-134.

³⁰⁵ Esen, s.196-197.

³⁰⁶ Merret, Louise: “Jurisdiction over Individual Contracts of Employment”, The Brussels I Regulation Recast, Andrew Dickison/ Eva Lein (Eds.), Oxford University Press, UK, 2015, s. 249.

³⁰⁷ Esen, s.196.

³⁰⁸ Esen, s.198.

³⁰⁹ Galič, Aleš: “Jurisdiction Over Consumer, Employment, and Insurance Contracts under the Brussels I Regulation Recast: Enhancing the Protection of the Weaker Party.” Austrian Law Journal, 2016, s. 129.

³¹⁰ Jan Voogsgeerd v Navimer SA, Case C-384/10, Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 15 December 2011, (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62010CJ0384>, E.T.: 20.01.2026)

belirtmiştir. Ancak bu yerin belli bir dereceye kadar kalıcılık özelliği göstermesi de gerektiği, geçici bir kuruluşun bulunduğu yer olmasının yeterli olmadığı da vurgulanmıştır. Ayrıca bu yerin işletmenin ayrılmaz bir parçası olarak işçiyi istihdam eden ticari işletmeye ait olması da gerekmektedir³¹¹. Bu kural öncelikle işçinin işini bir ofisten yürütmediği ve çeşitli ülkelerde geçirilen çalışma sürelerinin dağılımının ve tarafların niyetlerinin mutaden çalışılan bir işyeri oluşturmadığı durumlarda pratik önem taşır³¹². Bu kural bir işçinin farklı ülkelerde eşit öneme sahip iki veya daha fazla ofisi bulunduğu durumlarda da uygulanır³¹³. Belirli bir ülkenin topraklarında üsleri olmaması koşuluyla, herhangi bir ülkenin toprakları dışında (örneğin Antarktika veya açık denizlerdeki petrol platformlarında) çalışan işçiler için de bu kural uygulanabilir³¹⁴.

1.6.4. MÖHUK M. 44 Hükmüne İlişkin Değerlendirmeler

1.6.4.1. İşçinin Mutad İşyerinin Türkiye Dışında Olmasının Milletlerarası Yetki Bakımından Sonuçlarına İlişkin Değerlendirmeler

MÖHUK m. 44 hükmü işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye’de bulunmadığı haller için ayrıca değerlendirilmelidir. Şöyle ki: İşçinin işini mutaden yaptığı işyeri Türkiye’de değil ise işveren işçiye karşı Türkiye’de dava açamayacaktır. Örnek olarak, Türk bir işçinin Özbekistan’da inşaat işçisi olarak çalışırken, işçinin kendi hatası ile işverene ciddi maddi bir zarar vermesi halinde, işverenin bu zararı tazmin için açacağı davada MÖHUK m. 44 gereğince Türk mahkemeleri yetkili olamayacaktır. İşçinin işten ayrılıp Türkiye’ye dönmesi halinde işveren Özbekistan’da düzenlenen kurallara göre dava açabilecektir. Eğer Özbekistan’da da MÖHUK m. 44 benzeri bir düzenleme mevcut ise işçinin işini mutaden yaptığı yer olarak Özbekistan mahkemeleri kendini milletlerarası yetkili olarak görecektir³¹⁵. Bu durumda çoktan Türkiye’ye dönen işçi Özbekistan’da kendisine karşı açılan bu davayı takip etmek zorunda kalacaktır. Zayıf taraf olan işçiyi korumak amacıyla düzenlenen MÖHUK m. 44’e göre milletlerarası yetkili mahkeme olarak Türk mahkemeleri tespit edilemediği için, yerleşim yeri Türkiye olan Türk işçi davanın açıldığı ülkede davayı takip etmek ve kendini savunmak zorunda kalacak, gerekirse o ülkeye gidip belirli süreler o ülkede bulunmak zorunda kalacaktır.

³¹¹ Merret(Recast), s. 250; Jenard/Möller, s. 72.

³¹² Grušić(EPIL), s. 121.

³¹³ Grušić(EPIL), s. 122.

³¹⁴ Grušić(EPIL), s. 122.

³¹⁵ Demirkol, s. 27.

Bu durum ise işçiyi maddi ve manevi olarak zor duruma sokacaktır. Bunun yanında işçinin mutad işyeri Türkiye’de bulunsa bile mutad işyerini terk edip kendi ülkesine dönmüş işçi aleyhine açılan bir davada Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi doğsa ve bu yetkiye binaen bir karar alınmış olsa bile bu kararın Türkiye’de icra edilmesi mümkün olmayacak ve bu sebeple de işveren yabancı bir ülkede tanıma tenfiz yoluna gitmek zorunda kalacaktır³¹⁶.

Doktrinde bir görüşe göre MÖHUK m. 44’ün ilk cümlesi yalnızca işçinin mutad işyerinin Türkiye’de bulunduğu haller için düzenlenmiştir, işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye’de bulunmaması durumunda MÖHUK m. 40 hükmü gereğince iç hukuktaki yetki kuralları uygulama alanı bulmalıdır³¹⁷. Buna göre işçinin işini mutaden yaptığı işyeri Türkiye’de değil, ancak işçinin yerleşim yerinin Türkiye’de bulunması halinde İMK’nın 6. maddesi gereğince işçinin yerleşim yerinde bulunan Türk mahkemesinin milletlerarası yetkisi söz konusu olacaktır. Ancak MÖHUK m. 44’ün yalnızca mutad işyerinin Türkiye’de bulunmadığı durumlarda uygulanacağını fikri de kabul edilebilir değildir. Zira MÖHUK m. 44 bağımsız bir düzenlemedir, maddenin gerekçesinde bireysel iş sözleşmesi ve iş ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklar için özel bir yetki kuralı olarak düzenlendiği, işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin ise genel olarak yetkili olduğu sadece işçinin açacağı davalar için seçimlik bağlama noktaları öngörüldüğü belirtilmiştir³¹⁸.

Doktrinde bir görüş bu eksikliğin giderilmesi adına bu düzenlemeye ek, Tüzük’ten hareketle, işverenin açtığı davalarda işçinin yerleşim yeri mahkemesine de milletlerarası yetki tanıyan bir kurala yer verilmesi gerektiğini ileri sürmüştür³¹⁹. Doktrindeki başka bir görüş ise işverenin işçiye karşı açacağı davalarda işçinin mutad işyerinin bulunduğu yer mahkemesine yetki veren kuralın tamamen ortadan kaldırılması gerektiğini ve Tüzük’teki kurala benzer bir şekilde yalnızca işçinin yerleşim yeri ya da mutad meskeni mahkemelerinin yetkili kılınması gerektiğini savunmaktadır³²⁰.

³¹⁶ Sargın(Usul), s. 138.

³¹⁷ Özel, s. 1361; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 624.

³¹⁸ Demirkol, s. 28; Uyanık Çavuşoğlu, s. 975; Çelikel/Erdem, s. 645.

³¹⁹ Demirkol, s. 30; Uyanık Çavuşoğlu, s. 976; Yüksel, s. 282; Dalkılıç, s. 106.

³²⁰ Demirkol (Anlaşma), s. 31; Demirkol, s. 30.

Kanaatimizce işçinin mutad işyerinin Türkiye’de bulunmadığı durumlarda işverenin işçiye karşı iş ilişkisinin sona ermesinden sonra (örneğin sözleşmenin feshinden yahut da belirli süreli iş sözleşmesindeki süre bittikten sonra) işçinin Türkiye’de bulunan yerleşim yeri mahkemesinde de dava açması mümkün kılınabilir. Böylece iş ilişkisi devam ederken ve işçi yurt dışındaki işyerinde işini ifa ederken işveren işçiye karşı işçinin Türkiye’de bulunan yerleşim yeri mahkemesinde dava açamayacaktır. Ancak iş ilişkisi sona erdikten sonra hayatın olağan akışına uygun olarak işçinin Türkiye’deki yerleşim yerine dönmesi ihtimali üzerinden işverenin işçiye karşı işçinin Türkiye’deki yerleşim yeri mahkemesinde dava açmasını mümkün kılacak bir düzenlemenin değerlendirilmesi mümkündür. Bu durumda artık işverenin işçiye karşı işçinin Türkiye’deki yerleşim yerinde bulunan mahkemede dava açması işçiyi zor durumda bırakmayacaktır. Kanun aracılığıyla işverenin Türk mahkemelerine ulaşmasını her koşulda engellemek zayıf tarafın korunması lehine bir düzenleme de ortaya çıkarmamaktadır³²¹.

Bunun yanında, böyle bir durumda delillerin bulunduğu yer ile yargılamanın görüldüğü yer arasındaki mesafe nedeniyle ispat faaliyetinin zorlaşabileceği de dikkate alınmalıdır. Ancak bu güçlüğün milletlerarası istinabe mekanizmaları ile mahkemeler arası iş birliği yoluyla aşılabılır nitelikte olduğu da söylenebilir. Nitekim MÖHUK m. 44’te düzenlenen işçinin Türkiye’deki yerleşim yeri ve mutad meskeni mahkemesinde dava açabilmesine imkan tanıyan hüküm de bu yönden eleştirilebilir, ancak buna rağmen işçinin korunması amacıyla bu yetki kuralları kabul edilmiştir. Bu çerçevede işçi için, mahkemelerin istinabe yoluyla delil toplamasının doğuracağı külfet, zayıf taraf olarak işçinin yabancı bir ülkede açılan davayı bireysel olarak takip etmek zorunda kalmasının doğuracağı külfetle karşılaştırıldığında daha katlanılabilir olduğu değerlendirilebilir. Zira bir tarafta kamu gücünü kullanan yargı organları arasında gerçekleştirilen kurumsal bir iş birliği³²² söz konusuysen diğer tarafta zayıf taraf konumundaki işçinin yabancı bir hukuk sisteminde dava yürütmesinin doğuracağı ekonomik ve fiili güçlükler bulunmaktadır. Bu kapsamda istinabeden doğan masraflar daha sınırlı ve öngörülebilirken, işçinin yabancı bir ülkede açılan davayı takip etmek amacıyla seyahat, konaklama ve temsil gibi daha ağır ekonomik ve fiili külfetlere katlanması gerekebilir.

³²¹ Uyanık Çavuşoğlu, s. 976.

³²² Çelikel/Erdem, s. 546; Can/Tuna, s. 244; Özkan/Tütüncübaşı, s. 103.

Sonuç olarak yukarıda yer verilen örnekteki gibi bir durumun ortaya çıkması halinde işçi için yargılama ve temsil masrafları, yabancı ülkenin hukuk sistemine ilişkin teknik bilgi eksikliği gibi güçlükler ve külfetler oluşmaktadır. İşçiye bu gibi külfet ve güçlüklerin yüklenmesinin engellenmesi adına işçinin mutad işyerinin Türkiye’de bulunmadığı durumlarda iş ilişkisinin sona ermesinden sonra işçinin Türkiye’de bulunan yerleşim yeri mahkemesinde işçi aleyhine dava açılabilmesi imkanını sunmak zayıf taraf olan işçinin korunmasına hizmet edecek bir düzenleme olabilir.

1.6.4.2. İşçinin Yerleşim Yeri Ve Mutad Meskenine Milletlerarası Yetki Tanınmasına İlişkin Değerlendirmeler

Brüksel I Bis Tüzüğü’nde bireysel iş sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklarda yetkili mahkemeyi düzenleyen kurallarda işçiye yerleşim yerinin ya da mutad meskeninin bulunduğu devlet mahkemesinde dava açma imkanı tanınmamıştır. Bir görüşe göre MÖHUK m. 44 kapsamında bu yer mahkemelerine işçinin açacağı davalar bakımından yetki verilmesindeki amaç zayıf taraf olan işçiyi korumak olsa da işçinin yerleşim yerinin ya da mutad meskeninin Türkiye’de bulunması durumunda işçinin bu yerlerden birinin mahkemesinde dava açması durumunda aşkın yetki tehlikesi ortaya çıkabilecektir³²³. Aşkın yetki ise dava ile zayıf, geçici yahut tesadüfi bağlantılara sahip ya da hiçbir bağlantısı olmayan bir ülke mahkemesinin iç hukukundaki milletlerarası yetki kurallarına göre kendini yetkili görmesine ve davayı bir karar ile sonuçlandırması halinde ortaya çıkmaktadır³²⁴.

Doktrinde bir görüşe göre Tüzük’te işçinin açacağı davalar için yetkili mahkemeler; işverenin yerleşim yeri, işçinin işini mutaden yaptığı yer, işçinin işini son kez ifa ettiği yer gibi iş sözleşmesi ve iş ilişkisi ile bağlantılı yerlerdir³²⁵. Bu görüşe göre MÖHUK m. 44 kapsamında işçinin yaptığı işin yahut çalıştığı işyerinin başka bir ülkede, işçinin yerleşim yeri veya mutad meskeninin Türkiye’de bulunması halinde Türk mahkemelerinin kendisini milletlerarası yetkili görerek verdiği karar özellikle işin yapıldığı, işyerinin bulunduğu ülkede tanıma ve tenfiz edilememe durumuyla karşı

³²³ **Dalkılıç**, s. 33; **Demirkol** (Anlaşma), s. 30; **Demirkol**, s. 31; **Yüksel**, s. 122.

³²⁴ **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 698- 699; **Ekşi**, Nuray: “Yabancı Mahkemenin “Aşırı” Yetkisinin Tenfiz Mahkemesi Tarafından Denetlenmesi (5718 Sayılı MÖHUK md. 54/b)”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 2, 2010, s. 64.

³²⁵ **Dalkılıç**, s. 32; **Demirkol** (Anlaşma), s. 30; **Demirkol**, s. 32; **Yüksel**, s. 122.

karşıya kalabilecektir³²⁶. Zira işçinin yerleşim yeri veya mutad meskeninde bulunan bir mahkemeden alınan karar aşkın yetki itirazına konu olabilecek ve yabancı bir mahkemede işçinin Türk mahkemesinden aldığı ve kendi lehine olan bir kararın tanınması ve tenfizi mümkün olmayacak, -işçinin özellikle işyerinin bulunduğu ülkede Türkiye’den aldığı kararın tanıma ve tenfize konu olduğu hallerde- işçi yabancı ülkede yeniden dava açmak zorunda kalabilecektir³²⁷. Bu görüşe göre işçinin aşkın yetki tehlikesi karşılaşmasının önlenmesi adına Tüzük’teki düzenlemelere benzer bir anlayış yahut da işçinin yerleşim yeri ve mutad meskeninin milletlerarası yetkisine ilişkin belirtilen tehlikeleri önleyebilecek koşullar getirilmelidir³²⁸. Buna göre işçinin yerleşim yeri veya mutad meskeni ile işin yapıldığı yer yahut işveren arasında yeterli bağlantıyı sağlayacak hükümlere yer verilmelidir³²⁹. Bu görüş kapsamında işçinin mutad işyeri olmasa bile işverenin Türkiye’de işyerinin (acente-şube) bulunması durumunda işçinin Türkiye’de bulunan yerleşim yerinde dava açabilmesine olanak sağlayan bir koşulun getirilmesi ile işçinin yerleşim yeri mahkemesinden alınan bir kararın işverenin mallarının bulunduğu ülkede veya işverenin yerleşim yeri ülkesinde tanıma-tenfize konu olması halinde Türk mahkemeleri ile iş ilişkisi arasında makul bir bağlantı bulunduğundan bahisle aşkın yetki iddiasının çürütülebileceği ileri sürülmüştür³³⁰.

Doktrinde *Dardağan* iş davalarında işçinin dava açabileceği mahkemelerin yetkisinin işçinin zayıf taraf olması sebebiyle aşkın yetki kuralı olarak görülemeyeceğini ileri sürmüştür³³¹. Şöyle ki; davacının yerleşim yeri veya mutad meskenine yetki tanıyan kurallar sadece *forum* ile davacının arasında bir bağlantı bulunması, uyumsuzluk ile *forum* arasında bir bağlantı bulunmaması yahut da zayıf bir bağlantı bulunması sebepleri ile yabancılara yönelik ayrımcılık içerdiği değerlendirildiği için genel olarak doktrin ve milletlerarası/milletlerüstü düzenlemelerde dışlanmışlardır³³². Ancak *Dardağan* böyle yetki kurallarının aşkın yetki niteliği taşımasına ilişkin bazı istisnalar bulunduğu da belirtmiştir³³³. Bu istisnalardan biri olarak da zayıf tarafı bulunan

³²⁶ Dalkılıç, s. 32; Demirkol (Anlaşma), s. 30; Demirkol, s. 31; Yüksel, s. 122.

³²⁷ Dalkılıç, s. 32; Demirkol (Anlaşma), s. 30; Demirkol, s. 31; Yüksel, s. 122.

³²⁸ Dalkılıç, s. 34; Yüksel, s. 123; Demirkol, s. 32; Demirkol (Anlaşma), s. 30.

³²⁹ Dalkılıç, s. 34; Yüksel, s. 123.

³³⁰ Dalkılıç, s. 34; Yüksel, s. 123.

³³¹ Dardağan, Esra: “Milletlerarası Usul Hukukunda “Aşkın Yetki” Kavramı”, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2005, s. 148.

³³² Dardağan, s. 146.

³³³ Dardağan, s. 148.

sözleşmelerden olan iş sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkları değerlendirmiştir³³⁴. Ancak bu değerlendirmeyi iş uyuşmazlıkları için işçinin işini mutaden yaptığı yer çerçevesinde yapmıştır. Tüketici ve sigorta sözleşmelerinde tüketici ve sigortalının yerleşim yeri ile iş sözleşmelerinde işçinin işini mutaden yaptığı yeri düzenleyen yetki kurallarının aşkın yetki olarak kabul edilemeyeceğine ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur³³⁵. Bu görüşe göre aşkın yetkinin ihtilafın niteliğinden hareketle tespit edilmesinden³³⁶ yola çıkılarak işçinin yerleşim yeri ve mutad meskeni mahkemelerine tanınan yetkinin zayıf taraf olan işçiye avantaj sağlamasından bahisle aşkın yetki kuralı olarak görülemeyeceği söylenebilir³³⁷.

Doktrinde bir görüşe göre işçinin Türkiye’de bulunan yerleşim yeri veya mutad meskenine tanınan milletlerarası yetki zayıf tarafı koruma prensibine hizmet ettiği için aşkın yetki olarak kabul edilemez ancak işçinin yurt dışındaki yerleşim yeri yahut da mutad meskeni mahkemesinden alınan kararların tanınması ve tenfizine ilişkin taleplerin aşkın yetki gerekçesiyle reddedilmesi gerektiği belirtilmiştir³³⁸. Bu görüşte ise işçinin Türkiye’de bulunan yerleşim yeri veya mutad meskenine milletlerarası yetki tanınması aşkın yetki oluşturmamakta ve zayıf tarafı korumaya hizmet etmektedir. Ancak bu görüş kapsamında işçinin yabancı ülkenin milletlerarası usul kurallarına göre kendi yerleşim yeri veya mutad meskeni mahkemesinden aldığı kararın aşkın yetkiye konu olması tek taraflı bir koruma ortaya çıkaracak yerleşim yeri veya mutad meskeni yurt dışında olan işçiye karşı bir ayrımcılık ortaya çıkarabilecektir.

MÖHUK m. 44’te işçinin dava açabilmesi için yetki tanınan yer mahkemeleri olarak işçinin yerleşim yeri ve mutad meskeni hem uyuşmazlık ile hem de uyuşmazlığın tarafı olan işveren ile yeterli bağlantıya sahip olmadığı gerekçesiyle orantılılık ilkesi çerçevesinde de eleştirilebilir. Zira orantılılık ilkesi işçilerin işveren aleyhine açacakları davalarda milletlerarası yetki verilen yerlerin işverenler için aşırı külfete neden olmaması gerektiğine ilişkin bir husustur³³⁹. İşçinin yerleşim yeri/mutad meskeni ile herhangi bir bağlantısı bulunmayan işvereni işçinin yerleşim yeri veya mutad

³³⁴ Dardağan, s. 148.

³³⁵ Dardağan, s. 148.

³³⁶ Ekşi, s. 50.

³³⁷ Dardağan, s. 222; Çörtoğlu Koca, s. 187.

³³⁸ Süzen, s. 176-177.

³³⁹ Grušić, s. 12.

meskenindeki davaya zorlamak işçinin zayıf taraf olarak korunmasındaki amacı ve bu korumanın mantığını aşacağı³⁴⁰ böylece işveren için aşırı külfete yol açacağı belirtilmiştir.

İşçinin yerleşim yeri veya mutad meskeninde işverene karşı dava açmasının işçi için külfetli bir tarafı olduğu da ileri sürülmüştür³⁴¹. Buna göre işçinin açtığı davada haklılığını ispatlamaya ilişkin delillerini sunması gerekmektedir. İşçinin işyerinin yabancı ülkede olması halinde işverenin işyerine ilişkin tuttuğu kayıtlardan iş davalarında önemli bir delil olan tanıklara kadar birçok delil yurt dışında bulunmaktadır. Bu delillerin incelenmesi ile tanıkların dinlenmesinin ise işçi için külfet oluşturacağı belirtilmiştir³⁴². Dolayısıyla, işçinin yerleşim yeri veya mutad mesken mahkemesinde dava açabilmesine imkan tanınmasının, her durumda işçi için elverişli sonuçlar doğuracağı söylenemeyebilir.

---

³⁴⁰ Demirkol (Anlaşma), s. 30.

³⁴¹ Demirkol (Anlaşma), s. 30.

³⁴² Demirkol (Anlaşma), s. 30.

2. BÖLÜM

MİLLETLERARASI İŞ DAVALARINDA YETKİ ANLAŞMASI VE YABANCI MAHKEME KARARLARININ TANIMA-TENFİZİ HUSUSLARINDA MÜNHASİR YETKİ İNCELEMELERİ

2.1. MİLLETLERARASI İŞ DAVALARINDA MÜNHASİR YETKİ HUSUSUNUN YETKİ ANLAŞMASI KAPSAMINDA İNCELENMESİ

2.1.1. Genel Olarak

Yetki anlaşmaları, genel olarak belirli bir hukuki uyumsuzluğun çözümünde yetkisiz bir mahkemenin tarafların karşılıklı ve serbest iradeleri ile yetkili hale gelmesini sağlayan sözleşmelerdir³⁴³. Yetki anlaşması ile taraflar aralarındaki hukuki ilişki yahut hukuki olaydan doğabilecek uyumsuzlukların çözümünde yetkili mahkemeyi/mahkemeleri önceden belirleyerek kendilerini güvence altına almayı amaçlarlar³⁴⁴. Böylece taraflar sistemini bildikleri ya da kendileri için coğrafi olarak avantajlı olan bir mahkemede uyumsuzluğun çözüme kavuşmasını sağlarlar³⁴⁵.

HMK'nın 17. ve 18. maddesinde düzenlenen yetki sözleşmeleri ile MÖHUK'un 47. maddesinde düzenlenen yetki anlaşmaları irade serbestisinin usul hukukuna yansımaları olarak karşımıza çıkarlar³⁴⁶. İrade serbestisi maddi hukuk karakterli bir kavram olarak tarafların kendi iradeleri ile aralarındaki hukuki ilişkiyi kamu düzeni, genel ahlak kuralları gibi kurallar çerçevesinde özgürce düzenlemelerini sağlar³⁴⁷. İrade serbestisi özellikle sözleşmeler alanında kabul edilmiş olmakla birlikte genelde kamu düzeni ve kamu menfaatleri gerekçesiyle emredici kurallar ihtiva eden usul kurallarında da kendini göstermiştir³⁴⁸. Doktrindeki bir görüşe göre “taraflarca getirilme” ve “tasarruf”

---

³⁴³ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 80; Yılmaz/Arslan/ Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 233; Kuru(I), s. 555; Akkan/Direnisa, s. 506; Bolayır, Nur: “Medeni Usul Hukukunda Yetki Sözleşmeler”, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2008, s. 26; Avşar, Melis: “Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisinin Belirlenmesinde Taraf İradesi”, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 34; Aşık, İbrahim: “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesi”, TBBD, 2011, S. 97, s. 15.

³⁴⁴ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 527.

³⁴⁵ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 527.

³⁴⁶ Bolayır, s. 19.

³⁴⁷ Avşar, s. 32.

³⁴⁸ Avşar, s. 34; Bolayır, s. 23.

ilkeleri sebebiyle kanunun emredici olarak düzenlemediği alanlarda usul hukukuna dair sözleşmeler yapılabilir³⁴⁹.

2.1.2. HMK’da Düzenlenen Yetki Sözleşmesi İle Milletlerarası İş Davalarının Çözümünde Türk Mahkemelerine Yetki Tanınması

HMK’nın 17. ve 18. maddelerinde yetki sözleşmesi düzenlenmiştir. HMK düzenlenen yetki sözleşmesinin hukuki niteliğine dair doktrinde usul hukuku sözleşmesi mi maddi hukuk sözleşmesi mi yahut da karma özellik taşıyan bir sözleşme mi olduğuna ilişkin tartışmalar mevcuttur³⁵⁰. Ancak HMK’da düzenlenen yetki sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin genel olarak kabul gören görüş usul hukukuna dair bir sözleşme olduğuna ilişkindir³⁵¹. Zira yetki sözleşmeleri etkisini maddi hukuk alanından ziyade usul hukuku alanında doğurmaktadır³⁵². Türk doktrininde genel olarak kabul gören görüşe göre yetki anlaşmaları bir usul hukuku sözleşmesidir ve fakat sözleşmenin kurulması ile geçerliliğine ilişkin TBK hükümleri uygulama alanı bulur³⁵³.

Yabancılık unsuru içeren hukuki ilişkilerden doğan uyuşmazlıklarda Türk Mahkemesine yetki veren yetki sözleşmeleri MÖHUK kapsamında özel olarak düzenlenmediği için MÖHUK m. 40 hükmünden hareketle iç hukuktaki yetki kuralları uygulanacaktır³⁵⁴. Buna göre yabancılık unsuru içeren bir hukuki uyuşmazlığın çözümünde yetki sözleşmesi hususunda HMK m. 17-18 hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Zira yetki sözleşmeleri usul hukukuna tabi usuli bir işlem olduğu için yabancılık unsuru içeren bir hukuki uyuşmazlığa ilişkin yetki sözleşmesi ile Türk mahkemelerinin yetkili kılınması halinde *lex fori* uygulama alanı bulacak ve Türk hukuku uygulanacaktır³⁵⁵. Buradaki *lex fori* kavramı sözleşmenin yapıldığı yeri değil

³⁴⁹ Avşar, s. 34; Bolayır, s. 24.

³⁵⁰ Bolayır, s. 38-45; Aşık, s. 18-20.

³⁵¹ Kuru, s. 60; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 80-81; Yılmaz/Arslan/ Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 232; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 208; Tanrıver, s. 264; Akkan/Direnisa, s. 507; Aşık, s. 20.

³⁵² Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 81; Sargın, s. 239; Aşık, s. 20; Tanrıver, s. 264; Tanrıver, Süha: “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Bağlamında Akdedilen Yetki Sözleşmeleri Üzerine Bazı Düşünceler”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan, s. 459-460.

³⁵³ Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 208; Tanrıver, s. 264; Avşar, s. 68; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 80; Yılmaz/Arslan/ Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 233; Kuru, s. 60; Bolayır, s. 46-47; Demirkol(Anlaşma), s. 48; Aşık, s. 20-21.

³⁵⁴ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 578.

³⁵⁵ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 529; Nomer(DHH), s. 477; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 81; Yılmaz/Arslan/ Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 233.

yetki sözleşmesi ile yetkili kılınan ülke mahkemelerinin hukukunu işaret etmektedir³⁵⁶. Zira yetki sözleşmesi ile yetkili kılınan mahkemenin bulunduğu ülkenin hukuku yetki sözleşmesinin geçerliliği ve etkisine uygulanması en uygun hukuk olacaktır³⁵⁷. Yabancılık unsuru içeren bir hukuki uyuşmazlığın çözümünde HMK'ya göre Türk mahkemelerini yetkili kılan bir yetki sözleşmesi düzenlenebilmesi için taraflar yahut da hukuki ilişki ile Türk mahkemeleri arasında bir bağlantı olması gerekmez, tarafların yetki sözleşmesi ile Türk mahkemelerini yetkili kılmış olması Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin doğması için yeterlidir³⁵⁸.

HMK'nın 17. maddesine göre yetki sözleşmesi ile tacirler veya kamu tüzel kişileri, aralarında doğmuş veya doğabilecek bir uyuşmazlık hakkında, bir veya birden fazla mahkeme yetkili kılınabilir. Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça dava sadece sözleşmeyle belirlenen bu mahkemelerde açılır. Aynı Kanun'un 18. maddesinin ilk fıkrasına göre tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri konular ile kesin yetki hallerinde, yetki sözleşmesi yapılamaz. HMK'nın 18. maddesinin ikinci fıkrasına göre yetki sözleşmesinin geçerli olabilmesi için yazılı olarak yapılması, uyuşmazlığın kaynaklandığı hukuki ilişkinin belirli veya belirlenebilir olması ve yetkili kılınan mahkeme veya mahkemelerin gösterilmesi şarttır.

HMK'nın 17. maddesinde öncelikle yetki sözleşmesinin kimler arasında akdedilebileceği düzenlenmiştir. Buna göre yalnızca tacirler veya kamu tüzel kişileri arasında yetki sözleşmesi yapılabilir. Bu hükmün amacı güçleri denk olan tarafların yetki sözleşmesi yapabilmesini sağlamaktır. "Tacir" kavramı ticari iş yapan kişiyi değil, kanunlara göre tacir olarak tanımlanan gerçek ve tüzel kişileri ifade eder³⁵⁹. Bir görüşe göre yabancılık unsuru içeren bir yetki sözleşmesinde Türk mahkemelerini yetkili kılınmasında tarafın tacir sıfatına sahip olup olmadığının tespitinde "tacir sıfatının kazanıldığı devlet hukuku" incelenmelidir, yani gerçek veya tüzel kişinin herhangi bir ülke hukukuna tacir sıfatına sahip olması yeterlidir³⁶⁰. Kendi hukukuna göre tacir

³⁵⁶ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 529.

³⁵⁷ Sargın, s. 244.

³⁵⁸ Akıncı, Ziya: "Milletlerarası Usul Hukukunda Seçilen Mahkemenin Bağlantılı Olması Koşulu", MHB, Prof. Dr. Ergin Nomer'e Armağan, S. 2, 2002, s. 10; Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 535; Çelikel/Erdem, s. 671; Nomer(DHH), s. 478.

³⁵⁹ Boran Güneysu, Nilüfer: "Bir Karar Işığında Yetki Sözleşmesine Bakış", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, s. 1069.

³⁶⁰ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 531.

olmayan bir kişi Türk hukukuna göre tacir sıfatı kazanabiliyorsa, yetki sözleşmesi yapması mümkündür³⁶¹. Doktrindeki diğer bir görüşe göre tacir sıfatının tespiti öncelikle *lex fori*'ye yani Türk hukukuna göre yapılmalı, Türk hukukuna göre tacir sıfatı tespit edilemiyorsa sözleşmenin tarafının milli hukukuna bakılmalıdır³⁶².

Türk hukukuna göre bir ticari işletmeyi kısmen de olsa kendi adına işleten gerçek kişi tacirdir (TTK m. 12/1). Tüzel kişi tacirler ise ticaret şirketleri olan kollektif, komandit, anonim ve limited şirketler ile kooperatiflerdir (TTK m. 16/2, m. 124/1). Tacire ilişkin hükümler donatma iştirakine uygulanacağı için donatma iştirakleri de yetki sözleşmesi yapabilirler. TTK'nın 12. maddesinin ikinci fıkrasındaki kişiler ile 14. maddesinin birinci fıkrasındaki kişiler ise tacir sayılan kişilerdir³⁶³. Tacir sayılan kişiler tacirin hak ve yükümlülüklerine sahiplerdir³⁶⁴. Bu sebeple tacir sayılan kişiler yetki sözleşmesi yapabilirler³⁶⁵. Tacir gibi sorumlu olanlar ise TTK m. 12/3'te düzenlenmiştir³⁶⁶. Bu kişiler iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olacaklar ancak tacirlerin yararlanabileceği haklardan yararlanamayacaklardır. Tacir gibi sorumlu olanların yetki sözleşmesi yapıp yapamayacağı doktrinde tartışmalı bir konudur, zira yetki sözleşmesi yapmak tacire verilen bir hak mıdır yoksa tacire yüklenen bir yükümlülük müdür ayrımının yapılması her zaman mümkün olmamaktadır³⁶⁷. Bu sebeple somut olaya göre yetki sözleşmesinin tacirin yararına olup olmadığı araştırılmalıdır³⁶⁸. Bir görüşe göre

³⁶¹ Akıncı (MÖH), s. 131.

³⁶² İрге Erdoğan, Burcu: "Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Anlaşmaları", On İki Levha Yayıncılık, 2021, s. 218-219.

³⁶³ TTK m. 12/2: "Bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimse, fiilen işletmeye başlamamış olsa bile tacir sayılır."

TTK m. 14 /1: "Kişisel durumları ya da yaptığı işlerin niteliği nedeniyle yahut meslek ve görevleri dolayısıyla, kanundan veya bir yargı kararından doğan bir yasağa aykırı bir şekilde ya da başka bir kişinin veya resmî bir makamın iznine gerek olmasına rağmen izin veya onay almadan bir ticari işletmeyi işleten kişi de tacir sayılır."

³⁶⁴ Poroy, Reha/ Yasaman, Hamdi: "Ticari İşletme Hukuku", 15.B, Vedat Kitapçılık, 2015, s. 129-130; Bilgeç, Hakan: "Yetki Sözleşmesinin Ticaret Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi (Yetki Sözleşmesi Açısından Tacir Gibi Sorumlu Olanların Durumu ve Tacirlerin Hangi İşlemleri İçin Yetki Sözleşmesi Akdedebileceği)", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 25, S. 3, 2021, s. 54.

³⁶⁵ Boran Güneysu, s. 1076; Karşı, Abdürrahim; "Medeni Muhakeme Hukuku", Alternatif Yayınevi, 3. B., İstanbul, 2012, s. 280; Bilgeç, s. 56; Can, Ozan: "6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir", BATİDER, C. 28, S. 3, 2012, s. 249.

³⁶⁶ TTK m. 12/3: "Bir ticari işletme açmış gibi, ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kimse, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olur."

³⁶⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz., Bilgeç, s. 39-68.

³⁶⁸ Bilgeç, s. 57.

tacirler arasında yetki sözleşmesi yapılabilmesi için uyumsuzluğun dayandığı hukuki ilişkinin TTK'nın 3. ve 19 maddelerine göre ticari bir iş olması gerekir³⁶⁹. Gerçek kişi tacirlerin ticari işletmeleri ile ilgisi bulunmayan uyumsuzlukların çözümünde yetki sözleşmesi yapmaları mümkün değildir³⁷⁰. Ancak Yargıtay bir kararında tam aksi bir görüşte bulunmuş ve işin ticari nitelikte olmasına gerek olmadığını belirtmiştir³⁷¹. Tacirlerden başka yetki sözleşmesi yapabilecek diğer kişiler ise kamu hukuku kurallarına göre kurulan ve bu kurallar çerçevesinde faaliyette bulunan tüzel kişilerdir³⁷².

Yabancılık unsuru içeren bir iş sözleşmesinden kaynaklanan uyumsuzluğun çözümünde Türk mahkemelerini yetki sözleşmesi ile yetkili kılınabilmesinin, öncelikle kimlerin yetki sözleşmesi yapabileceği incelendiğinde, mümkün olmadığı görülmektedir. Zira HMK'nın 17. maddesine göre yetki sözleşmesinin tarafı olabilecek kişilere ilişkin şart yabancılık unsuru içeren iş uyumsuzluklarının çözümünde yetki sözleşmesi yapılmasına engel teşkil edecektir. Uyumsuzluğun kaynağı olan sözleşmenin taraflarından olan işverenin HMK m.17'ye göre, TTK hükümleri uyarınca tacir olması mümkündür. Bir kamu tüzel kişisinin işveren sıfatıyla iş sözleşmesinin tarafı olması da mümkündür. İşçi ise işveren ile arasındaki iş sözleşmesine dayanarak iş gören ve karşılığında ücret alan gerçek kişi olabilir. Yetki sözleşmesinin ancak kanundan öngörülen kişiler arasında yapılabilmesinin temel sebebi sözleşmenin iki tarafı arasında güç dengesizliğinin oluşmasının önüne geçmektir. İş sözleşmesinin tarafı olan işçi zaten zayıf akit taraftır, ulusal ve uluslararası mevzuatlarda da böyle kabul edilip korunması için özel düzenlemeler bulunmaktadır. Kendiliğinden zayıf taraf olan işçinin yetki sözleşmesinin tarafı olarak yer alması Türk hukukundaki düzenleme açısından mümkün değildir.

HMK'nın 18. maddesini birinci fıkrasına göre taraflar yalnızca serbestçe tasarruf edebilecekleri konularda ve kesin yetkinin söz konusu olmadığı uyumsuzlukların çözümü için yetki sözleşmesi yapabilirler. Kanunda verilen ifadeye göre kanunda belirtilen yerdeki mahkemeden başka bir yerde davanın açılmayacağı anlaşılıyorsa

³⁶⁹ Boran Güneysu, s. 1079.

³⁷⁰ Boran Güneysu, s. 1078; Karşlı, s. 280; Can, s. 257.

³⁷¹ Yargıtay 12. HD., E., 2016/24745, K. 2017/15353 , T. 11.12.2017, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 20.03.2025)

³⁷² Çağlayan, Ramazan: "Hukukumuzda Kamu Tüzel Kişiliği Kavramı ve Kısıtları", Uyumsuzluk Mahkemesi Dergisi, S. 7, 2016, s. 377.

burada kesin yetki kuralı mevcuttur³⁷³. Örnek olarak taşınmaz aynına ilişkin davalar ile iflas davalarında taraflar yetkili mahkemeyi belirlemek üzere yetki sözleşmesi yapamazlar³⁷⁴. Zira bu davalara ilişkin yetkili mahkemeler kesin yetkili mahkemeler olarak belirlenmiş olup davaların belirlenen mahkemelerde açılması dava şartıdır.

Yetki sözleşmesi serbestçe tasarruf edilemeyen konularda da yapılamaz. Serbestçe tasarruf edilemeyen konular da kamu düzenine ilişkin yetki kuralları ile düzenlenir³⁷⁵. İş davalarına ilişkin yetki kuralları, kamu düzenine ilişkin yetki kurallarındandır ancak kesin yetki kuralı teşkil etmez³⁷⁶. İş davalarını düzenleyen yetki kuralları kamu düzenine ilişkin kurallar olduğu için iş uyuşmazlıklarının çözümünde yetki sözleşmesi yapılması kabul edilemez³⁷⁷. Ayrıca iş davalarında yetki itirazı kamu düzenine ilişkin yetki kuralları olması sebebiyle her zaman ileri sürülebilir³⁷⁸. Yetki sözleşmeleri hususunda iş davalarına ilişkin yetki kurallarının kamu düzenine ilişkin yetki kuralı olmasından hareketle İMK'nın 6. maddesinin beşinci fıkrasında iş davalarında yetkiyi düzenleyen kurallara aykırı bir yetki sözleşmesinin geçersiz olacağı belirtilmiştir. İş davalarında yetki kurallarının kamu düzenine ilişkin olmasının yanı sıra yabancılık unsuru içeren iş uyuşmazlıklarının çözümünde Türk mahkemelerinin yetkili kılınması zaten HMK m. 17 hükmüne göre taraflardan birinin işçi olması sebebiyle de mümkün değildir.

Bu hükmün amacı her ne kadar zayıf tarafı korumak olsa da işçinin Türk mahkemelerine başvurması konusunda işçi yanlısı olmayan bir durum da ortaya çıkabilir. Asıl amaç güçlü taraf olan işverenin yetki sözleşmesi ile kendi lehine olan bir mahkemeyi yetkili kılmasını ve bunu zayıf taraf olan işçiye dayatmasını engellemek olsa da bu hükmün işçinin lehine olacak şekilde Türk mahkemelerinin yetkili kılınmasının önüne geçtiğini de gözden kaçırmamak gerekir. Doktrinde Türk mahkemelerinin yetkili kılınmasında HMK m. 17-18 hükümlerinin uygulanması, hem

³⁷³ Kuru(I), s. 550.

³⁷⁴ Kuru(I), s. 549; Yılmaz/Arslan/ Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 234; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 78.

³⁷⁵ Kuru(I), s. 548.

³⁷⁶ Kuru(I), s. 551; Aybay/Dardağan, s. 65

³⁷⁷ Kuru(I), s. 553; Aybay/Dardağan, s. 65

³⁷⁸ Kuru(I), s. 553, 629-630; Süzek/Başterzi, s. 112; İş davalarında yetki itirazının her zaman ileri sürülebilmesi ve yetki sözleşmelerine izin verilmemesini kesin yetkiden gören görüş için bkz. Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 56-57; Özel, s. 1372.

yabancı mahkemeleri yetkili kılan MÖHUK m. 47'deki düzenlemeden daha ağır şartlar taşıması sebebiyle hem de iç hukuk yetki anlaşmaları için düzenlemiş olan bu kuralların milletlerarası yetki anlaşması işlevini görmemesi sebebiyle eleştirilmiştir³⁷⁹.

2.1.3. MÖHUK M. 47'de Düzenlenen Yetki Anlaşması

MÖHUK'un 47. maddesinde yetki anlaşmalarına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu maddenin ilk fıkrasında *“Yer itibariyle yetkinin münhasır yetki esasına göre tayin edilmediği hâllerde, taraflar, aralarındaki yabancılık unsuru taşıyan ve borç ilişkilerinden doğan uyuşmazlığın yabancı bir devletin mahkemesinde görülmesi konusunda anlaşabilirler. Anlaşma, yazılı delille ispat edilmesi hâlinde geçerli olur. Dava, ancak yabancı mahkemenin kendisini yetkisiz sayması veya Türk mahkemelerinde yetki itirazında bulunulmaması hâlinde yetkili Türk mahkemesinde görülür.”* denilmiştir. Bu maddede Türk mahkemelerinin yetkisinin bulunduğu ve maddedeki şartları taşıyan bir uyuşmazlığın çözümünde Türk mahkemelerinin yetkisini bertaraf ederek yabancı bir ülkenin mahkemelerini yetkili kılmayı sağlayan sözleşmeler düzenlenmiştir. Doktrinde genel olarak kabul edilen görüşe göre de MÖHUK'ta düzenlenen yetki anlaşması Türk mahkemelerinin yetkili olduğu bir uyuşmazlığa ilişkin Türk mahkemelerinin yetkisinin kaldırarak yabancı mahkemelere yetki tanınmasına ilişkindir³⁸⁰. Doktrinde bir görüşe göre ise MÖHUK m. 47 sadece yabancı mahkemelerin yetkili kılınmasında değil Türk mahkemelerinin yetkili kılınmasında da uygulanmalıdır³⁸¹. Doktrinde MÖHUK m. 47 hükmünü HMK m. 17-18 hükümlerine ilave kural olarak gören bir görüş de vardır³⁸².

MÖHUK m.47'deki şartları taşıyan ve yabancı bir mahkemeyi yetkili kılan sözleşmenin varlığına rağmen Türk mahkemesinde dava açılabilir mi? Yani yetki anlaşmasının varlığı halinde yetki anlaşmasına konu olan uyuşmazlığın çözümünde yabancı mahkemelerin yetkisi münhasır bir yetki midir yoksa Türk mahkemelerinin yetkisi yetki

³⁷⁹ Çelikel/Erdem, s. 671; Demirkol (Anlaşma), s. 124-125; Meraklı Yayla, Deniz: “Yabancılık Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklarda Yetki Sözleşmesinin Tarafları Ve Hmk Madde 17 Kapsamındaki Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişilere Teşmili”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 1990.

³⁸⁰ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 538; Nomer (DHH), s. 480; Doğan, s. 72; Çelikel/Erdem, s. 663; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 641; Özkan/Tütüncübaşı, s. 96; Sargın(Usul), s. 348; Akıncı(MÖH), s. 133; Yargıtay HGK., E. 1998/12-287, K. 1998/325, T. 06.05.1998, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 01.04.2025).

³⁸¹ Demirkol (Anlaşma), s. 132.

³⁸² Can/Tuna, s. 161.

anlaşmasına rağmen devam mı eder? Doktrinde bir görüşe göre yabancı mahkemelerin yetkisi münhasır bir yetkidir, Türk mahkemelerinin yetkisi ancak yabancı mahkemenin kendini yetkili görmemesi veya davanın Türk mahkemesinde açılması halinde karşı tarafın yetki itirazında bulunmamış olması halinde ortaya çıkacaktır³⁸³. Doktrindeki diğer bir görüşe göre ise yabancı mahkemeye taraflarca tanınan yetki münhasır bir yetki değildir. Zira Türk mahkemelerinin yetkisi yabancı mahkemenin kendini yetkili görmemesi veya davanın Türk mahkemesinde açılması halinde karşı tarafın yetki itirazında bulunmamış olması halinde tekrar ortaya çıkacaktır³⁸⁴. Doktrinde Türk mahkemesine yetkinin geri döndüğü haller iki farklı bakış açısı ile yorumlanmıştır. Başka bir görüşe göre ise yetki anlaşmasının yetkili kılınan mahkemeye münhasır yetki verdiğinin anlaşılması halinde Türk mahkemelerinin yetkisini ortadan kaldıracak aksi halde Türk mahkemelerinin yetkisi devam edecektir³⁸⁵.

Yargıtay'ın bu konudaki kararları arasında farklılıklar bulunsa da 1998 tarihli Hukuk Genel Kurulu kararında geçerli bir yetki anlaşmasının varlığı halinde yabancı devlet mahkemesinin münhasır yetkili mahkeme olacağını ve Türk mahkemelerine tanınmış olan yetkilerin uygulanamayacağı belirtilmiştir³⁸⁶. Ancak Yargıtay 2009 tarihli bir kararında³⁸⁷ yetki anlaşmasının varlığına rağmen davalının ikametgahının bulunduğu yer mahkemesinin yetkisinin devam ettiğini belirtmiş ve bu karar MÖHUK m. 47 hükmüne aykırı bir şekilde yetkili mahkeme tesis edildiği gerekçesiyle birçok yazar tarafından eleştirilmiştir³⁸⁸.

Türk mahkemelerinin yetkisini kaldırarak yabancı mahkemeleri yetkili kılmayı amaçlayan bir yetki anlaşması MÖHUK m. 47'deki şartları taşımamalıdır. MÖHUK m. 47/1'e göre Türk mahkemelerinin münhasır yetkisinin söz konusu olmadığı, yabancılık

³⁸³ Çelikel/Erdem, s. 662; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 598; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 641; Ekşi, s. 183-188.

³⁸⁴ Nomer (DHH), s. 480; Güngör, s. 282-283; Can/Tuna, s. 174.

³⁸⁵ Demirkol (Anlaşma), s. 209; Kuru, Baki: "Sözleşme ile Yabancı Mahkemelerin Yetkili Kılınması", MHB, C. 6, S. 2, 1986, s. 141-142.

³⁸⁶ Yargıtay HGK., E. 1998/12-287, K. 1998/325, T. 06.05.1998, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 01.04.2025).

³⁸⁷ Yargıtay 11. HD., E. 2008/5454 K. 2009/2604 T. 06.03.2009, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 01.04.2025).

³⁸⁸ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 560-561; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 642; Ayrıntılı bilgi için bkz. Esen, Emre: "Yabancı Mahkeme Lehine Yapılan Yetki Anlaşmasına Dayanan Yetki İtirazının Değerlenmesinde Dürüstlük Kuralının Etkisi Ve Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 6.3.2009 Tarihli İçtihadının Eleştirisi", MHB, C. 31, S. 1, 2012, s. 191-207.

unsuru taşıyan bir borç ilişkisinden kaynaklı uyuşmazlığın çözümünde yabancı bir devlet mahkemesinin yetkili kılınmasına ilişkin yetki anlaşması yapılabilir. Bu hükümde yetki anlaşmasına rağmen Türk mahkemelerinin yetkili kabul edileceği haller de sayılmıştır.

Yabancı mahkemeyi yetkili kılan bir anlaşmanın yapılabilmesi için bulunması gereken ilk şart Türk mahkemelerinin münhasır olarak yetkili olduğu alanlardan birinin söz konusu olmamasıdır. Türk milletlerarası usul hukukunda taşınmazın aynına ilişki davalar, icra ve iflas davaları, sınai mülkiyete ilişkin davalar, kamu sicillerine ilişkin uyuşmazlıklar gibi bazı alanlarda Türk mahkemelerinin münhasır yetkili olduğu kabul edilmiştir³⁸⁹. Örneğin icra ve iflas davalarına ilişkin Türk mahkemelerinin ve icra organlarının işlemlerinin kamusal nitelik taşıması ile icra iflas davalarına ilişkin işlem ve sonuçların kamu düzeni ile bağlantılı olması sebebiyle Türk mahkemelerinin münhasır yetkisi kapsamında kabul edilmiştir³⁹⁰. İflas davalarında borçlunun muamele merkezinin Türkiye’de bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinde dava açılmasını ve iflas davasına ilişkin yetki sözleşmesi yapılmasını engelleyen İİK m. 154 hükmü kesin yetki kuralıdır ve doktrinde de genel olarak Türk mahkemelerinin münhasır yetkisi kapsamında kabul edilmektedir³⁹¹. Bu hükme göre muamele merkezi Türkiye’de bulunan borçluya karşı iflas davasının yabancı bir ülkede açılmasını öngören yetki anlaşmaları geçersiz olacaktır.

Bireysel iş uyuşmazlıklarına ilişkin yetki anlaşmasının münhasır yetkiden hareketle yapılıp yapılamayacağına dair tartışmalar ise genel olarak MÖHUK m. 47/2 kapsamında ortaya konulmuş olup, bir sonraki bölümde doktrindeki görüşler ve Yargıtay kararları çerçevesinde incelenecektir³⁹².

³⁸⁹ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 694; Süzen, s. 101; Akduman, s. 473; Yöney, s. 262-263.

³⁹⁰ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 547-552; Süzen, s. 23-100; Yöney, s. 172-332; Akduman, s. 468-479; Ekşi(Tenfiz), s. 177-217; Huysal/ Şermet Süzen, s. 48-58.

³⁹¹ Güneysu Güngör, Gülin: “Milletlerarası Özel Hukukta İflas”, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1997, s. 182; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 634; Çelikel/Erdem, s. 611 ve 763; Esen(Münhasır), s. 199; Ekşi(Tenfiz), s. 515 vd.; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 694; Nomer(MUH), s. 112; Doğan, s. 130; Süzen, s. 104; Özdemir Kocasakal, Hatice: “Milletlerarası Yetki Anlaşmalarının İflas Davası Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bir Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı, 2014 s. 2307; Yöney, Can: “Yabancılık Unsuru İçeren İflas Davalarında Türk Mahkemelerinin Yetkisi” İstanbul Barosu Dergisi, C. 93, S. 6, 2019, s. 62.

³⁹² Bkz., 2.1.5.1.

MÖHUK m. 47 hükmüne binaen yetki anlaşması yapılabilmesi için gereken ikinci şart yabancılık unsurunun mevcut olmasıdır. Yabancılık unsurunun tanımına ilişkin açıklamalara ise çalışmamızda yer verilmiştir³⁹³. Genel olarak tarafların vatandaşlığına, sözleşmenin yapıldığı yahut icra edildiği yerin yabancı ülke olması, sözleşmenin konusunun yabancı bir ülkede bulunması veya borç ilişkisinin yabancı bir ülkede doğması gibi durumlarda yabancılık unsurunun varlığı kabul edilir³⁹⁴. Ancak bir görüşe göre tarafların vatandaşlığı yabancılık unsurunun belirlenmesinde rol oynamaz³⁹⁵. Doktrinde kabul edilen görüşe göre uyuşmazlığın çözümünde yabancı bir mahkemenin yetkilendirilmiş olması yabancılık unsuru taşımak anlamına gelmez³⁹⁶. Doktrinde bir görüşe göre tarafların uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk olarak yabancı bir hukuku seçmesi de yabancılık unsurunun oluşmasını sağlamaz³⁹⁷. Zira tarafların kendi iradeleri ile uyuşmazlığa yabancı bir hukukun uygulanmasını seçmesi halinde iç hukuk karakterli bir uyuşmazlığa yabancılık unsuru kattığı kabul edilirse gerçekten yabancılık unsuru içermeyen bir uyuşmazlığın Türk mahkemelerinin önüne gelmesi engellenmiş olacaktır³⁹⁸.

Bu görüşten hareketle bireysel iş uyuşmazlığının esasına uygulanacak hukuk olarak yabancı bir hukukun seçilmesi tek başına o iş uyuşmazlığına yabancılık unsuru katamayacağı söylenebilir; objektif bütün unsurlarının (işçinin işini mutaden yaptığı işyeri, işçinin veya işverenin vatandaşlığı, yerleşim yeri vb.) Türkiye ile bağlantılı olması halinde, yabancı bir hukukun uygulanacak hukuk olarak seçilmesi yabancılık unsurunu oluşturmayacaktır³⁹⁹. Zaten MÖHUK m. 1 hükmünde bu Kanun'un yalnızca yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin iş ve işlemlere uygulanacağı da

³⁹³ Bkz., 1.2.

³⁹⁴ **Nomer** (DHH), s. 484; **Seviğ**, V. Raşit: “ Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Yetki Anlaşmasının Ayrıcılığı, İÜHFİM, C. 55, S. 3, 1997, s. 187.

³⁹⁵ **Demirkol** (Anlaşma), s. 150-151; **Sargın**, s.149.

³⁹⁶ **Ekşi**, s. 180; **Demirkol** (Anlaşma), s. 149; **Nomer** (MUH), s. 115; Karşı görüş için bkz. **Esen**, Emre: “Critique of a Turkish Court of Cassation Decision on the Validity of Choice-of-Law and Choice-of-Forum Clauses in an Insurance Agreement”, *Annales de la Faculté de Droit d’Istanbul*, C. XLII, N. 50, 2010, s. 371.

³⁹⁷ **Demirkol** (Anlaşma), s. 150-151; **Sargın**, s.149; Karşı görüş için bkz., **Avşar**, s. 179.

³⁹⁸ **Ekşi**, s. 181.

³⁹⁹ **Elçin**, s. 45; **Yüksel**, s. 52.

belirtmiştir, bu sebeple yalnızca Türkiye ile bağlantılı olan bir iş uyuşmazlığının esasına yabancı hukukun uygulanması seçilemez⁴⁰⁰.

Bu hüküm çerçevesinde yetki anlaşması yapılabilmesi için yabancılık unsuru bir borç ilişkisinden doğan uyuşmazlıkta bulunmalıdır. Bu hükümde geçen borç ilişkisi kavramında ne anlaşılması gerektiği *lex fori*'ye yani Türk hukukuna göre belirlenecektir⁴⁰¹. Yetki anlaşması yapılabilecek uyuşmazlıklar özel hukuk karakterli ve borçlar hukuku kapsamında düzenlenmiş borç ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklardır⁴⁰². Yani yetki anlaşması yapılabilecek uyuşmazlık sözleşmeden, haksız fiilden yahut da sebepsiz zenginleşmeden doğmuş olmalıdır⁴⁰³. Borçlar hukuku kapsamında düzenlenmiş bir borç ilişkisinden bahsedildiği için şahsın hukuku, aile hukuku ve miras hukuku ile ilgili uyuşmazlıklarda yetki anlaşması yapılamaz⁴⁰⁴. Ancak karşı bir görüşe göre borç ilişkisi kavramı yalnızca borçlar hukuku ile ilgili değildir; kişiler, aile ya da miras hukukundan doğabilecek bir borç ilişkisi de özel hukuk kaynaklı bir borç ilişkisidir ve böyle bir borç ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlığın çözümünde yetki anlaşması ile yabancı bir mahkemenin yetkili kılınması mümkün olmalıdır⁴⁰⁵.

İş sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir özel hukuk sözleşmesidir⁴⁰⁶. İş sözleşmeleri için işçiyi koruma ilkesi kapsamında sözleşme yapma özgürlüğü sınırlandırılmış da olsa özel hukuk karakterli bir sözleşmeden doğan borç ilişkisi olduğu kabul edilmelidir. Yalnızca borçlar hukukundan doğan borç ilişkilerine ilişkin yetki anlaşması yapılmasına dair görüşün kabulü halinde her ne kadar iş sözleşmelerinde TBK hükümleri, özellikle TBK'nın hizmet sözleşmesine ilişkin hükümleri ile genel kuralları, İş Kanunu'nda boşluk bulunan hallerde uygulansa da iş sözleşmeleri iş

⁴⁰⁰ Elçin, s. 46; Avşar, s. 180.

⁴⁰¹ Ekşi, s. 180.

⁴⁰² Demirkol(Anlaşma), s. 153.

⁴⁰³ Nomer (DHH), s. 484; Ekşi, s. 180; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 636; Çelikel/Erdem, s. 655; Şanlı/ Esen/ Ataman-Fıganmeşe, s. 538; Demirkol(Anlaşma), s. 154; Güngör, s. 283.

⁴⁰⁴ Nomer (DHH), s. 484; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 636; Çelikel/Erdem, s. 655; Sargın, s. 153; Eşya hukukundan kaynaklanan bir uyuşmazlığın- taşınır yahut taşınmaz bir malın mülkiyetinden doğan veya zilyetliğine ilişkin bir uyuşmazlığa dair- yetki anlaşması yapılamayacağına ilişkin görüş için bakınız; Demirkol(Anlaşma), s. 153.

⁴⁰⁵ Avşar, s. 182; Mal rejimi ilişkisinin yetki anlaşmasına konu olabileceğini savunan görüş için bkz. Ersen Perçin, Gizem: " Milletlerarası Özel Hukuk Bakımından Mal Rejimleri", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2014, s. 207.

⁴⁰⁶ Tunçomağ/Centel, s. 71; Süzek/Başterzi, s. 248-252; Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 183-184; Eyrenci/Taşkent/Ulucan/Baskan, s. 65-67; Akyiğit, s. 109; Senyen-Kaplan, s. 85; Mollamahmutoglu/Astarlı/Baysal, s. 320.

hukukundan doğan sözleşmeler olduğu için yetki anlaşması yapılabilecek bir borç ilişkisi ortaya çıkarmayacaktır. Ancak borç ilişkisini borçlar hukuku ile sınırlandırmayan görüş kabul edilir ise iş sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar da MÖHUK m. 47’de düzenlenen yetki anlaşmasına ilişkin şartlardan olan bir borç ilişkisinden doğma şartını karşılayabilecektir.

MÖHUK m. 47/1’e göre özelliklerinden bahsettiğimiz uyuşmazlığın çözümünde yabancı bir devlet mahkemesinin yetkili kılınmak istenmesi söz konusudur. Buradaki yabancı devlet mahkemesinin belirli mi olması gerekmektedir? Yani yalnızca ülkenin isminin verilmiş olması yeterli midir yoksa hangi mahkemenin yetkili olduğu belirtilmeli midir? Doktrinde genel olarak kabul edilen görüş yetkili mahkemenin belirli yahut da belirlenebilir olması gerektiğidir⁴⁰⁷. Yani açıkça yetkili kılınan mahkemenin isminin bulunmadığı fakat bir ülkenin mahkemelerine yetki veren bir anlaşma da Türk hukuku bakımından geçerlidir. Ancak yetkili kılınan ülke mahkemesi böyle bir anlaşmanın geçerli olup olmayacağını kendi hukuku çerçevesinde inceleyecektir. Burada ortaya çıkan diğer bir sorun ise yetki anlaşmasında yalnızca bir yabancı devletin mahkemesi mi yetkili kılınabilir yoksa birden çok ülke mahkemesi yetkili mahkeme olarak gösterilebilir mi? Bu konuda kabul edilen görüşe göre birden çok devletin mahkemesi yetki anlaşması ile yetkili kılınabilir⁴⁰⁸. Türk hukuku açısından geçerli sayılacak böyle bir anlaşmayı geçerli sayıp saymamak ise uyuşmazlığın götürüldüğü ülke mahkemesine kalmış bir konudur.

MÖHUK’ta düzenlenen yetki anlaşmasının şekline ilişkin bir geçerlilik şartı öngörülmemiştir⁴⁰⁹. Ancak hem uygulamada kolaylığı hem de taraflar arasında yazılı bir anlaşmanın güvencesini sağlamak amacıyla yetki anlaşması için yazılı delille ispat şartı getirilmiştir. Tarafların yazılı iletişimin sağlandığı herhangi bir mecra üzerinde (mail,

⁴⁰⁷ Çelikel/Erdem, s. 656; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 539; Nomer (DHH), s. 485; Doğan, s. 76; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 636; Sargın, s. 17; Karşı bir görüşe göre yetki anlaşmasında yetkili kılınmış mahkeme açıkça gösterilmiş olmalıdır. (Bkz., Esen (Critique), s. 372; Ekşi, Nuray: “Uluslararası Ticarete Güncel İki Sorun: Sözleşme Bedelinin Yabancı Para Olarak Ödenmesi ve Yabancı Mahkemenin Yetkisinin Tesisi”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 72, S. 10-11-12, 1998, s. 873.).

⁴⁰⁸ Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 639; Çelikel/Erdem, s. 656; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 541; Nomer (DHH), s. 485.

⁴⁰⁹ Demirkol (Anlaşma), s. 160-161: Yazara göre yetki anlaşmasının yazılı yapılması bir ispat şartı değildir. Bu şart anlaşmanın Türk hukukunda sonuç doğurmasını sağlayan bir şekil şartıdır. Ancak bu düzenlemedeki yazılı şekil şartına TBK’da düzenlenen yazılı şekle ilişkin kurallar değil özel olarak MÖHUK m. 47’de belirtilen yazılı şekil uygulanır.

mesajlaşma vb.) uyuşmazlığa ilişkin yabancı ülke mahkemesini yetkili kıldıklarının anlaşılması yeterlidir⁴¹⁰. Bunun yanında yetki anlaşmasına mevcut bir sözleşmenin içerisinde bir hüküm olarak yer verilmesi ile taraflar arasındaki sözleşmede yetkiye ilişkin böyle bir hükmü içeren bir belgeye gönderme yapılması halinde de yazılılık şartı gerçekleşmiş olur⁴¹¹.

MÖHUK'un 47/1'e göre yabancı devlet mahkemesini yetkili kılan bir anlaşmanın bulunmasına rağmen Türk mahkemelerinin yetkili olacağı haller de mevcuttur. Buna göre dava ancak yabancı mahkemenin kendisini yetkisiz sayması veya Türk mahkemelerinde yetki itirazında bulunulmaması halinde yetkili Türk mahkemesinde görülür. Doktrinde, yabancı mahkemenin kendisini yetkisiz sayacağına likit kanıtlarla ortaya koyulması halinde ya da yetkili kılınan mahkemeden alınacak kararın borçlunun mallarının bulunduğu yer Türk mahkemesinde tanıma ve tenfizinin mümkün olmadığına kanıtlanması halinde Türk mahkemelerinin yetkili olacağı görüşü bulunmaktadır⁴¹². Bunun yanında yabancı mahkemeden alınan kararın Türk mahkemesinde tanıma ve tenfizinin reddedilmesi halinde Türk mahkemelerinin yetki anlaşmasına rağmen yetkili hale geleceğini kabul eden yazarlar da vardır⁴¹³. Doktrinde yetkili kılınan yabancı mahkemeden alınıp Türk mahkemesince tenfizi reddedilen her kararın Türk mahkemelerini yetkili kılmayacağına ilişkin bir görüş de bulunmaktadır⁴¹⁴. Bu görüşe göre ancak yabancı ülkede verilen kararın adil yargılanma hakkına aykırılık sebebiyle tenfizinin reddedilmesi hali ile dürüstlük kuralına aykırı olarak yetkilendirilen bir mahkemenin bulunması halinde Türk mahkemelerinin yetkili hale gelmesi gerekmektedir⁴¹⁵. Yetkili kılınan yabancı mahkemeden alınan kararın borçlunun mallarının bulunduğu üçüncü bir ülkede tenfiz edilememesi halinde Türk

⁴¹⁰ Yargıtay 11. HD., E. 2018/3986, K. 2020/1329, T. 13.2.2020, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 11.04.2025).

⁴¹¹ **Özel/Erkan/Pürselim/Karaca**, s. 640; **Çelikel/Erdem**, s. 658; **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 553; **Nomer** (DHH), s. 484; **Demirkol** (Anlaşma), s. 181; **Ekşi**, Nuray: "Yabancı Mahkemeye Yetki Veren Anlaşmaların Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi Konusunda 2020 Yılında Verilen Bazı Mahkeme Kararları", UTDER, C. 10, S. 1, 2021, s. 214.

⁴¹² **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 565.

⁴¹³ **Nomer** (DHH), s. 488; **Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe**, s. 565; **Sargın**, s. 187-188; **Akıncı**, Ziya: "Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Sözleşmesine Dayanan Yabancı Derdestlik", Seçkin, Ankara, 2002, s. 67.

⁴¹⁴ **Demirkol** (Anlaşma), s. 226.

⁴¹⁵ **Demirkol** (Anlaşma), s. 226.

mahkemelerinin yetkili olacağı görüşü de bulunmaktadır⁴¹⁶. Doktrinde bir görüşe göre davacının adil yargılamadan mahrum kalacağına ilişkin haklı, objektif ve makul bir şüphesinin olması ve Türk mahkemesi hakiminde de buna benzer bir kanaat taşıması halinde Türk mahkemelerinin yetkili hale geleceği⁴¹⁷; yine benzer ancak daha temkinli bir görüşe göre ise yetki anlaşması ile yetkili kılınan mahkemede adil bir yargılanma yapılamayacağına makul ve objektif sebepler ve bu sebepleri kanıtlar nitelikte ikna edici deliller ile ortaya konulması halinde Türk mahkemelerinin yetkili hale geleceği belirtilmiştir⁴¹⁸.

Yabancı ülkede görülen dava sonuçlanmamışken, verilecek kararın Türkiye’de tanıma ve tenfizinin mümkün olmayacağına ileri sürülmesi ile Türk mahkemesinde dava açılması derdestlik itirazına konu olabilecektir⁴¹⁹. Zira doktrinde bir görüşe göre yetki anlaşması ile yetkili kılınmış ve bu yetkisini kabul edip davayı gören yabancı bir devlet mahkemesinden henüz karar çıkmamışken aynı davanın Türk mahkemesinde açılması hali derdestlik itirazının konusudur⁴²⁰. Yine bu görüşe göre anlaşma ile yetkili kılınan yabancı devlet mahkemesinde dava açılmadan Türk mahkemesinde dava açılması halinde ise yetki itirazı söz konusu olacaktır⁴²¹. Başka bir görüşe göre yetki anlaşması ile yetkili kılınan yabancı mahkeme kendini yetkisiz saymadığı sürece, Türk mahkemesinde dava açılması halinde yapılacak itiraz yetki itirazıdır⁴²². Bu görüşe göre münhasıran yabancı mahkemenin yetkili kılınması halinde Türk mahkemesinde dava açılması yetkiye ilişkin bir itirazken yetki anlaşması ile yabancı devlet mahkemesinin

⁴¹⁶ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 565.

⁴¹⁷ Demir Gökyayla, Cemile: “Seçilen Mahkemede Adil Yargılama Yapıl(a)mayacağı Şüphesi Yetki Anlaşmasının Geçerliliğini Etkiler Mi?”. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C.13, S. 2, 2011, s. 67-68.

⁴¹⁸ Ekşi, Nuray: “Taraflarca Seçilen Yabancı Mahkemenin Adil Yargılama Yapmayacağı Hususunda Kuvvetli Şüphelerin Bulunması Halinde Davanın Türk Mahkemesinde Görülüp Görülmeyeceği Meselesi”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 1, 2014, s. 25; Sargın(Usul), s. 357.

⁴¹⁹ Akıncı(Derdestlik), s. 41; Karşı Görüş, Nomer, Ergin: “Milletlerarası Yetki Alanında Derdestlik İtirazı”, Journal of Istanbul University Law Faculty, Vol. 34, No. 1-4, 1968, s. 361; Doğan, Vahit: “Türk Hukukunda Yabancı Derdestlik”, MHB, C. 22, S. 2, 2002, s. 143.

⁴²⁰ Çelikel/Erdem, s. 664; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 567; Nomer (DHH), s. 488; Doğan, s. 80; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 643; Akıncı(Derdestlik), s. 47; Can/Tuna, s. 175.

⁴²¹ Çelikel/Erdem, s. 664; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 566; Nomer (DHH), s. 488; Doğan, s. 79; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 643.

⁴²² Sargın, s. 189-190; Demirkol(Anlaşma), s. 230-231; Doğan (Derdestlik), s. 142.

yetkisi Türk mahkemelerinin yetkisine alternatif kılınmışsa derdestlik itirazı söz konusu olacaktır⁴²³.

2.1.4. Yetki Anlaşmasına İlişkin Brüksel I Bis Tüzüğü'nde Yer Alan Genel Kurallar İle İş Davalarının Çözümünde Yetki Anlaşması Hususu

Tüzük'te yetki anlaşmaları özel olarak düzenlenmiştir. Tüzük'ün 25. maddesinin ilk fıkrasına göre taraflar, üye devletlerin herhangi birinde yerleşim yerinin bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, üye devlet mahkemesi/mahkemelerini belirli bir hukuki ilişkiden doğan yahut da doğabilecek uyuşmazlıkların çözümü için yetkili kılabilirler. Yetkili kılınan mahkemenin hukukunca maddi geçerliliği bakımından geçersiz sayılmadıkça böyle bir yetki anlaşması ile yetkili kılınan mahkeme uyuşmazlığı çözüme kavuşturacaktır. Yani yetki anlaşmasının maddi geçerliliği yetkili kılınan mahkemenin kanunlar ihtilafı kurallarına göre belirlenir⁴²⁴. Aksine bir anlaşma olmadıkça yetki anlaşması ile yetkili kılınan mahkeme/mahkemeler münhasır yetkiye sahip olacaktır. Yetki anlaşmasının şekil bakımından geçerliliğine Tüzük'ün 25. maddesi uygulanır. Üye devletler kendi iç hukuklarına göre yetki anlaşmasının şekil şartına ilişkin kurallar ekleyemez veya Tüzük'te belirtilen kuralları kaldıramaz⁴²⁵. Bu maddede düzenlenen şekle ilişkin şartlar aynı zamanda tarafların yetki anlaşması yapmakta rızalarının varlığına ilişkin bir karine – ya da en azından bir gösterge- oluşturmaktadır⁴²⁶. Yetki anlaşması yazılı, yazılı olarak kanıtlanabilen, tarafların kendi aralarında belirledikleri uygulamalara uygun bir biçimde veya uluslararası ticarete veya ticari ilişkilerde, tarafların farkında olduğu veya olması gereken ve söz konusu ticarete veya ticari ilişkilerde yaygın olarak bilinen ve düzenli olarak uygulanan bir kullanım biçimine uygun bir şekilde yapılabilir (m. 25/1-A-B-C). Ayrıca elektronik ortamda anlaşmanın kalıcı bir kaydını sağlayan her türlü iletişim de “yazılı” olarak kabul edilecektir (m. 25/2). Yetki anlaşmasının geçerliliği asıl anlaşmanın geçerliliğinden bağımsızdır (m.

⁴²³ Sargin, s. 189-190; Demirkol(Anlaşma), s. 230-231; Doğan (Derdestlik), s. 142.

⁴²⁴ Özkan, Işıl: “Yetki Anlaşması (Prorogation of Jurisdiction)”, Işıl Özkan/Ceyda Süral/Uğur Tütüncübaşı (Ed.), Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku, Adalet Yayınevi, 2016, s. 77.

⁴²⁵ Garcimartin, Francisco: “Prorogation of Jurisdiction”, The Brussels I Regulation Recast, Andrew Dickison/ Eva Lein (Eds.), Oxford University Press, UK, 2015, s. 286.

⁴²⁶ Garcimartin, s. 286; Magnus, Ulrich/Mankowski, Peter/ Magnus, Ulrich: “European Commentaries on Private International Law ECPIIL, Brussels Ibis Regulation”, Art. 25, Köln, 2023, s. 621; Şekil şartına uygunluğun taraf iradelerinin varlığına ilişkin karine oluşturmayacağına dair görüş için bkz., Özgenç, Zeynep: “Brüksel I Bis Tüzüğü Uyarınca Yetki Anlaşmalarının Geçerliliği”, MHB, C. 37, S. 2, 2017, s. 818.

25/5). Tüzük'ün 24. maddesine göre üye devlet mahkemesinin münhasır yetkili kabul edildiği durumlarda yapılan yetki anlaşması geçersiz olacaktır (m. 25/4). Ayrıca zayıf akit tarafın korunduğu hallerde Tüzük'te belirtilen şartlara uyulmadan yapılan yetki anlaşmaları da geçersiz olacaktır (m. 25/4).

Zayıf akit taraf bulunan durumlarda yetki anlaşması yapılabilmesi ise şartlara bağlanmıştır. Bireysel iş uyuşmazlıklarında yetki anlaşması yapılabilmesinin şartları Tüzük'ün 23. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre uyuşmazlığın ortaya çıkmasından sonra yapılan veya işçinin Tüzük'te yetkili kılınan mahkemelerden başka mahkemelerde dava açmasına izin veren yetki anlaşmaları yapılabilir⁴²⁷. Yani sadece uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra yapılan yetki anlaşması ile Tüzük'ün 21. ve 22. maddeleri (bireysel iş uyuşmazlıklarında yetkiye ilişkin maddeleri) yerine yetki anlaşmasında belirlenen üye devlet mahkemesi/mahkemeleri yetkili olacaktır⁴²⁸. Uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra işverenin de Tüzük'te yetkili kılınan yer mahkemesinden başka bir yerde dava açmasına imkan tanıyan bir yetki sözleşmesi yapılmasına izin verilmiştir zira uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra taraflar arasında müzakere gücü bakımından bir eşitsizlik oluşmayacağı belirtilmiştir⁴²⁹. Ayrıca işçi ile işveren, Tüzük'te işçinin davacı olduğu haller için belirlenen yetkili mahkemeler dışında başka mahkemelerde de dava açmasına olanak sağlayan yetki anlaşmaları yapabilirler⁴³⁰. Uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce yapılan ve işçiye Tüzük'te belirtilen yetkili yerlerden başka mahkemelerde dava açma imkanı veren yetki anlaşmaları geçerliken, uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce işçinin aleyhine olacak şekilde düzenlenen yetki anlaşmaları geçersizdir⁴³¹. Bu durumda münhasır olmayan yetki anlaşması ile işçi lehine üçüncü bir ülkenin mahkemesi de yetkili kılınabilir⁴³². İş uyuşmazlıklarına ilişkin yapılan yetki

⁴²⁷ Uyuşmazlığın ortaya çıktığı an olarak tarafların sözleşmeye ilişkin bir husus hakkında fikir ayrılığına düştüklerini teati ettikleri, dava açmadan önceki dönem, dava açmaya hazırlanılan dönem olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir. (Yüksel, s. 258-261; Esen, s. 201.)

⁴²⁸ Esen, s. 200; Merret, s. 126.

⁴²⁹ Bayraktaroğlu Özçelik, Gülüm: "Yabancı Unsurlu Tüketici Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisinin Tayini", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 63, S. 4, 2014, s. 862.

⁴³⁰ Esen, s. 201.

⁴³¹ Lazić, Vesna: "Procedural Justice for 'Weaker Parties' in Cross-Border Litigation under the EU Regulatory Scheme", Utrecht Law Review, Vol. 10, Issue 4, 2014, s. 111.

⁴³² Merret, s. 126; Merret(Recast), s. 253; Magnus/Mankowski/Mota /Moreno, s. 557; Grušić(EPIL) s. 100.

anlaşmasının Tüzük'ün 25. maddesinde belirtilen genel şartlara da uygun olması gerekir⁴³³.

Örneğin *Mahamdia v Algeria*⁴³⁴ davasına konu olan olayda Berlin'deki Cezayir elçiliğinde şoför olarak çalışan işçinin iş sözleşmesine, iş sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklarda Cezayir mahkemelerini yetkili kılan bir yetki şartı eklenmiştir. ABAD böyle bir yetki şartının, uyuşmazlığın ortaya çıkmasından önce koyulan ve işçinin sadece Cezayir mahkemelerinde dava açmasına imkan tanıyan bir şart olmasından bahisle geçersiz olduğuna karar vermiştir. ABAD 2025 tarihli *SIL v. Agora SARL*⁴³⁵ kararında asimetrik yetki anlaşmaları hususunda yaptığı değerlendirmeler kapsamında iş sözleşmeleri gibi özel yetki kurallarına tabi sözleşmelerde yetki anlaşmalarının zayıf tarafın, iş sözleşmeleri çerçevesinde ele alındığında işçinin, lehine sağlanan özel yetki kurallarını daraltacak nitelikte olmaması gerektiğini belirtmiş ve iş sözleşmelerinde yetki anlaşmalarının sınırlı geçerliliğini ve işçiyi koruyan özel yetki kuralları ile uyumlu olma zorunluluğunu netleştirmiştir.

Tüzük'ün 31. maddesine göre yetki anlaşması ile münhasıran yetkili kılınmış bir üye devlet mahkemesinde dava açılmışken başka bir üye devlet mahkemesinde dava açılmışsa başka bir üye devlet mahkemesi anlaşma ile yetkili kılınan mahkeme kendini yetkisiz görene kadar işlemleri durdurur, anlaşma ile yetkili kılınan mahkeme yetkili olduğunu beyan ederse diğer üye devlet mahkemesi yetkili kılınan üye devlet mahkemesi lehine yargı yetkisini reddeder. Ancak bir tarafın zayıf taraf olduğu davalarda zayıf tarafın davacı olduğu ve yetki anlaşmasının da Tüzük hükümlerine göre geçersiz olduğu hallerde Tüzük hükümlerine göre yetkili olan mahkemelerden birinde zayıf tarafça dava açılması halinde davanın açıldığı mahkeme yetki anlaşmasının geçersiz olup olmadığına ilişkin inceleme yapacak, yetki anlaşması ile belirlenen mahkemenin kendi yetkisine ilişkin karar vermesi beklenmeyecektir⁴³⁶.

⁴³³ Grušić(EPIL), s. 100.

⁴³⁴ Ahmed Mahamdia v People's Democratic Republic of Algeria, Case C-154/11, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 19 July 2012, (<https://infocuria.curia.europa.eu>, E.T.: 26.02.2026).

⁴³⁵ Società Italiana Lastre SpA (SIL) v Agora SARL, Case C-537/23, Judgment of the Court (First Chamber) of 27 February 2025, (<https://eur-lex.europa.eu>, E.T.: 26.02.2026).

⁴³⁶ Lazić, s. 113; Çörtoğlu Koca, s. 183.

2.1.5. Milletlerarası İş Davalarının Çözümünde Yetki Anlaşması Hususunda Münhasır Yetki Tartışması

2.1.5.1. Doktrindeki Görüşler Ve Yargıtay İçtihadı

MÖHUK m. 47/2’de “44, 45 ve 46 ncı maddelerde belirlenen mahkemelerin yetkisi tarafların anlaşmasıyla bertaraf edilemez.” denilmiştir. Bu düzenleme bireysel iş uyuşmazlıklarında yetki anlaşması ile yabancı bir mahkemeye yetki verilmesine ilişkin özel bir hükümdür. Bu hükümde geçen “bertaraf edilemez” kavramıyla ne anlatılmak istendiği doktrinde tartışmalara neden olmuş ve bu tartışmalar sonucundan birçok görüş ortaya atılmıştır.

Doktrinde bir görüşe göre MÖHUK m. 44, 45 ve 46 hükümleri zayıf tarafı korumak amacıyla “sınırlı münhasır yetki” kapsamında değerlendirilmelidir⁴³⁷. Bu görüşe göre MÖHUK m. 47/2’de geçen bertaraf edilememe durumu yetki anlaşmasının geçersiz olduğu anlamına gelmez, yalnızca işçi lehine yapılan yetki anlaşmalarının geçerli olduğu anlamına gelir. Buna göre işçi lehine yapılan yetki anlaşması Türk mahkemelerinin yetkisini ortadan kaldırmayacak, Türk mahkemelerinin yetkisi yanında işçiye dava açabileceği yabancı mahkemeler sunulmasını sağlayacaktır⁴³⁸.

Doktrindeki diğer bir görüş ise MÖHUK m. 44, 45 ve 46 hükümlerini “sınırlı münhasır yetki” kavramı kapsamında değerlendiren görüşe karşı çıkmış ve bu hükümlerin herhangi bir şekilde münhasır yetki kuralı ihtiva etmediğini belirtmiştir⁴³⁹. Bu görüşe göre MÖHUK m. 47/2 hükmünde geçen bertaraf edilememe durumu yetki anlaşmasına rağmen Türk mahkemelerinin yetkisinin devam edeceğine işaret etmektedir. Zira MÖHUK m. 44, 45 ve 46 hükümlerinin amacı, zayıf tarafa Türk mahkemelerine ulaşmak konusunda daha çok imkan vermektir. Bu sebeple m. 47/2 hükmünün amacı zayıf tarafı zor durumda bırakacak şekilde yetki anlaşması yapılmasının önüne geçmektir. Bunun yanında MÖHUK m. 47/1 hükmünde zaten Türk mahkemelerinin münhasır yetkisinin bulunduğu uyuşmazlıklarda yapılan yetki anlaşmalarının geçersiz

⁴³⁷ Çelikel/Erdem, s. 644; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 550-553; Nomer (DHH), s. 480; Yüksel, s. 284.

⁴³⁸ Çelikel/Erdem, s. 644; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 550-553; Nomer (DHH), s. 480; Yüksel, s. 284.

⁴³⁹ Demirkol, s. 241-243; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 646; Can/Tuna, s. 171-172; Özkan/Tütüncübaşı, s. 93-94; Ekşi(Tenfiz),s. 207-208; Süzen, s. 71-72; Avşar, s. 355; Özel, s. 1377; Bayraktaroğlu Özçelik, s. 866-867; Tütüncübaşı, s. 166; İрге Erdoğan, s. 138, Yöney, s. 327.

olduğu belirtilmiştir, bu sebeple de MÖHUK m. 47/2 hükmünden yola çıkılarak iş sözleşmelerinden (ve diğer zayıf tarafı bulunan sözleşmelerden) doğan davalarda Türk mahkemelerinin münhasır ya da sınırlı münhasır yetkiye sahip olduğu söylenemez⁴⁴⁰. MÖHUK m. 47/2'nin başlıca işlevi yetki anlaşması ile Türk mahkemesi yerine yabancı bir mahkeme ikame edilerek Türk mahkemesinde dava açılması halinde yetki itirazı ya da derdestlik itirazı ileri sürülerek Türk mahkemesinin yetkisiz hale gelmesini önlemektir⁴⁴¹.

Doğan'ın görüşüne göre MÖHUK m. 47/2 münhasır-sınırlı münhasır yetki içinde değerlendirmez ancak zayıf taraf lehine olmak ve Türk mahkemelerinin yetkisini bertaraf etmemek şartıyla yetki anlaşması yapılabilir⁴⁴². Doktrindeki başka bir görüş ise bireysel iş uyuşmazlıklarına ilişkin milletlerarası yetki kuralının “zayıf tarafı koruyucu özel yetki kuralı” olması sebebiyle herhangi bir şekilde münhasır yetki kuralı niteliği taşımadığını ileri sürmüştür⁴⁴³.

Çörtoğlu Koca, ise zayıf tarafı bulunan sözleşmelerde sözleşmenin güçlü tarafının zayıf tarafa karşı açtığı davalarda yetkili mahkemeyi düzenleyen yetki hükümlerinin kesin yetki kuralı niteliğinde olduğunu, zayıf tarafın güçlü tarafa karşı açtığı davalarda ise yetki kurallarının kesin yetki kuralı niteliğinde olmadığını bu sebeple de zayıf taraf lehine yapılan yetki anlaşmalarının geçerli olduğu ancak güçlü taraf lehine yapılan yetki anlaşmalarının geçersiz olduğunu ileri sürmüştür⁴⁴⁴. 5718 sayılı MÖHUK öncesi bir görüş ise yabancı unsurlu iş sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklara ilişkin yetki kurallarının kamu düzeninden olması sebebiyle bertaraf edilemeyeceğini ancak istisnaen işçi lehine bir yetki anlaşması yapılabileceğini kabul etmiştir⁴⁴⁵.

Doktrinde bazı yazarlarca kabul edilen bir diğer görüş ise zayıf tarafı bulunan sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde hiçbir şekilde yetki anlaşması

⁴⁴⁰ Sargın(Usul), s. 146; Cumahoğlu, s. 447; Özkan/Tütüncübaşı, s. 94; Tütüncübaşı, s. 166.

⁴⁴¹ Sargın(Usul), s. 150; Özel, s. 1377.

⁴⁴² Doğan, s. 74.

⁴⁴³ Özkan/Tütüncübaşı, s. 204; Tütüncübaşı, Uğur: “Yabancılık Unsuru Taşıyan Bireysel İş Davalarında Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 27, S. 1, 2025, s. 168.

⁴⁴⁴ Çörtoğlu Koca, s. 279.

⁴⁴⁵ Uyanık, Ayfer: “Türk Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Sözleşmeleri”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bölümü, İstanbul, 1994, s. 86; Esen(Münhasır), s. 197.

yapılamayacağına ilişkin görüşür⁴⁴⁶. Bu görüş, MÖHUK m. 44, 45 ve 46 hükümlerinin koruyucu yetki kuralları olmasından ve her türlü taraf müdahalesinin bu koruyucu yapıyı bozacağından bahisle, MÖHUK m. 47/2 hükmünde geçen bertaraf edilememe durumunu Türk mahkemelerinin yerine ya da yanında yabancı mahkemelerin yetkili kılınmaması olarak yorumlamıştır⁴⁴⁷.

Yargıtay'ın yabancılık unsuru taşıyan iş sözleşmelerinden doğan uyumsuzluklarda yetki anlaşması yapıp yapılamayacağına ilişkin görüşü ise çeşitli gerekçelerle, örneğin HMK ve İMK üzerinden değerlendirmelerde bulunmak yahut da kamu düzenine atıf yapmak suretiyle, böyle yetki anlaşmalarının geçerli olmayacağı yönündedir. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 03.06.2010 tarihli bir kararında⁴⁴⁸ işçilik alacağına ilişkin bir uyumsuzluğun çözümünde yalnızca *British Virgin Islands Mahkemelerinin* yetkili olduğuna ilişkin iş sözleşmesinde bulunan yetki şartını -5521 sayılı mülga İMK'nın 5. maddesini gerekçe göstermek suretiyle- *“Yabancılık unsuru ile sözleşmesel ilişki içeren ve yabancı bir devlet mahkemesine yetki tanıyan bu sözleşmenin “kamu düzeni” ve “münhasır” yetki esasına aykırı olduğu için Türk hukuku bakımından geçerli olmayacağı açıktır.”* diyerek geçersiz kabul etmiştir⁴⁴⁹.

Yargıtay'ın başka bir kararında, yabancılık unsuru içeren bir iş sözleşmesinde yabancı bir mahkeme yetkili kılınmış ancak bu iş sözleşmesinden doğan uyumsuzluğun çözümüne ilişkin dava Türk mahkemesinde açılmıştır⁴⁵⁰. İlk derece Türk mahkemesine yetki itirazında bulunulmuş ve Türk mahkemesi de MÖHUK m. 47/1 gereğince kendisini yetkisiz görmüştür. Yargıtay ilk derece mahkemesinin bu kararını HMK m. 17'yi gerekçe göstererek yetki anlaşmasının geçersiz olduğundan bahisle bozmuştur. Yargıtay'ın bu kararı, yabancılık unsuru içeren ve yabancı mahkemeyi yetkili kılan bir yetki sözleşmesinde bir tarafın zayıf taraf olmasına rağmen MÖHUK m. 47/2 hükmüne

⁴⁴⁶ **Güngör**, s. 285; **Akıncı**(MÖH), s. 136-138; **Aybay/Dardağan**, s. 75-76.

⁴⁴⁷ **Güngör**, s. 285.

⁴⁴⁸ Yargıtay 9. HD., E. 2010/7381, K. 2010/16168, T. 03.06.2010, (**Lale**, Muktedir: “Özetli - İhtihatlı Yargıtay Uygulamasında Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku”, Seçkin, 1. B., Ankara, 2014, s. 210-213; **Elçin**(Zayıf), s. 578; **Eksi**(Tenfiz), s. 211-212; **Eksi**, Nuray: “Yabancı Mahkemenin Yetkili Kılınmasının Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi Üzerindeki Etkisine İlişkin Yargıtay Kararları”, UTTDER, C. 1, S. 2, 2012, s. 289-293) Aynı yönde, 9. HD., E. 2007/12043 K. 2007/17765 T. 04.06.2007, (www.lexpera.com.tr), E.T.: 30.07.2025).

⁴⁴⁹ **Eksi**(Tenfiz), s. 212; **Eksi**(Kararlar), s. 293, Karara ilişkin eleştiri için bkz., **Eksi**(Tenfiz), s. 212-213.

⁴⁵⁰ Yargıtay 11. HD., E. 2014/6547, K. 2014/9040, T. 12.05.2014, (**Elçin**(Zayıf), s. 579; **Doğan**, Vahit: “Milletlerarası Özel Hukuk Pratik Çalışmaları”, Savaş Yayınevi, Ankara, 2021, s. 420-423)

göre değerlendirilmeden, Türk mahkemelerinin yetkili kılınmasına ilişkin düzenleme olan HMK m. 17'ye göre değerlendirilmesi eleştirilmiştir⁴⁵¹.

Yargıtay'ın bir kararında⁴⁵² ise davacı işçi, İsviçre menşeli işveren ile yapılan iş sözleşmesi uyarınca İlisu Barajı yapımında çalışmıştır. Davalı işveren iş sözleşmesinde *Baden İsviçre Mahkemelerini* yetkili kılan bir şart olduğundan bahisle Türk mahkemesinin yetkisine itiraz etmiş ve ilk derece mahkemesi de bu itirazı kabul edip yetkisiz olduğuna karar vermiştir. Yargıtay ise MÖHUK m. 27 uyarınca işçinin işini mutad olarak yaptığı işyerinin bulunduğu yer hukukunun uygulanacağını, işçi alacaklarına ilişkin davaların kamu düzeni ile bağlantılı olduğunu bu sebepten de yetkisizlik kararı verilemeyeceği gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Yargıtay bu kararlarında MÖHUK m. 47 hükmünü incelememiş; 5521 sayılı mülga İMK m. 5 ile HMK m. 17 hükümlerine göre değerlendirme yapmış, son kararda ise davanın esasına uygulanacak hukuka ilişkin kanunlar ihtilafı kuralı ve kamu düzeni kavramından yola çıkmıştır.

Yargıtay 2022 tarihli bir kararında ise münhasır yetki kurallarına ilişkin verdiği örnekler arasında MÖHUK m. 47/2 hükmünü de münhasır yetki kuralı olarak zikretmiştir⁴⁵³.

2.1.5.2. Milletlerarası İş Davalarının Çözümünde Yetki Anlaşması Hususuna İlişkin Değerlendirmeler

Kanaatimizce MÖHUK m. 47/2 hükmünü herhangi bir şekilde münhasır yetki kapsamında değerlendirilmemelidir. Önceki bölümlerde de bahsettiğimiz üzere münhasır yetki, yetki kuralının lafzı ve gayesinden hareketle tespit edilir⁴⁵⁴. Türk hukukundaki bir yetki kuralının münhasır yetki kuralı teşkil etmesindeki amaç uyumsuzluğun çözümünde tek ve daimi olarak Türk mahkemelerinin yetkili bulunmasıdır. MÖHUK m. 47/2 hükmünün amacı ise zayıf tarafı bulunan sözleşmelerden doğan uyumsuzlukların daima Türk mahkemelerinde görülmesini sağlamak değil güçlü tarafın zayıf taraf aleyhine ve kendi lehine olacak şekilde farklı

⁴⁵¹ Doğan(Pratik), s. 423; Elçin(Zayıf), s. 579.

⁴⁵² Yargıtay 22. HD., E. 2015/16473 K. 2015/25517 T. 28.9.2015, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 30.07.2025).

⁴⁵³ Yargıtay 11. HD., E. 2020/8347, K.2022/3672, T. 09.05.2022, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 11.09.2025).

⁴⁵⁴ Bkz., 1.5.1., s. 21.

mahkeme alternatiflerine ulaşmasının önüne geçmektir. Ayrıca “bertaraf edilemez” kelimesi münhasır yetkili olmak anlamını taşımamakta, yalnızca MÖHUK m. 44, 45 ve 46 hükümlerindeki yetki kurallarının ortadan kaldırılamayacağı anlamını taşımaktadır⁴⁵⁵. MÖHUK m. 47/2 hükmünü sınırlı münhasır yetki kapsamında değerlendiren görüşe de katılmamaktayız⁴⁵⁶. Zira bir sonraki bölümde bahsedeceğimiz üzere bu görüşün yetki anlaşması ile yetkili kılınmış yabancı mahkemeden alınan kararların tenfizine ilişkin ortaya çıkan sonuçlarının uygulamada bazı güçlükler doğurabileceği söylenebilir⁴⁵⁷.

Doktrinde bir kısım yazar ve Yargıtay tarafından kabul edilen yabancı unsurlu iş ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklara ilişkin yapılan yetki anlaşmalarını geçersiz kabul eden görüşe de katılmamaktayız⁴⁵⁸. Zira bu denli kompleks iş ilişkilerinin bulunduğu günümüz ekonomisinde, tarafların uyuşmazlıkların çözümleneceği yetkili mahkemeyi önceden belirlemeleri hukuki öngörülebilirlik açısından da değerlendirilebilir. Bu bağlamda, yetki anlaşmasının kabulü bazı durumlarda taraf iradesine öncelik tanıyarak sözleşme özgürlüğünü güçlendirebilir ve bu durum zayıf tarafın korunması amacını bütünüyle bertaraf etmeden onunla bağdaşabilir.

MÖHUK m. 47/2’ye ilişkin günümüzde hızla değişen ve gelişen uluslararası ekonomik yapıya en uygun görüşün, MÖHUK m. 44, 45 ve 46 hükümlerindeki yetki kurallarını ortadan kaldırmadan bu yetki kurallarında düzenlenen mahkemelerin yanında yabancı mahkemeleri yetkili kılan görüş olduğu söylenebilir⁴⁵⁹. Ancak bu görüşte de belirli durumlarda yetki anlaşmasının zayıf taraf için daha elverişli koşullar sağladığı dikkate alınmalıdır. Şöyle ki: Yabancı işçinin Türk menşeli bir işverenle Türkiye’de bulunan bir işyerinde çalışmak üzere iş sözleşmesi yaptığını varsayalım. Bu işçinin yerleşim yerinin Norveç’te olması sebebiyle iş sözleşmesine, iş sözleşmesinden doğan

⁴⁵⁵ Demirkol, s. 241-243; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 646; Can/Tuna, s. 171-172; Özkan/Tütüncübaşı, s. 93-94; Ekşi(Tenfiz),s. 207-208; Süzen, s. 71-72; Avşar, s. 355; Özel, s. 1377; Bayraktaroğlu Özçelik, s. 866-867; Tütüncübaşı, s. 166; İрге Erdoğan, s. 138, Yöney, s. 327.

⁴⁵⁶ Çelikel/Erdem, s. 644; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 550-553; Nomer (DHH), s. 480; Yüksel, s. 284.

⁴⁵⁷ Bkz., 2.2.4.2.

⁴⁵⁸ Güngör, s. 285; Akıncı(MÖH), s. 136-138; Aybay/Dardağan, s. 75-76; Yargıtay’ın görüşü için bkz., s. 89-91.

⁴⁵⁹ Demirkol, s. 241-243; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 646; Can/Tuna, s. 171-172; Özkan/Tütüncübaşı, s. 93-94; Ekşi(Tenfiz),s. 207-208; Süzen, s. 71-72; Avşar, s. 355; Özel, s. 1377; Bayraktaroğlu Özçelik, s. 866-867; Tütüncübaşı, s. 166; İрге Erdoğan, s. 138, Yöney, s. 327.

uyuşmazlıklarda Norveç mahkemelerini yetkili kılan bir şart eklenmiş olsun. Bu halde de iş sözleşmesinden doğan bir uyuşmazlık ortaya çıkar ise işveren MÖHUK m. 44 gereğince işçinin işini mutad olarak yaptığı işyerinin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesinde dava açabilir. İşverenin dava açmasından önce Norveç’e dönmüş olan işçi ise sadece mutad olarak işini yaptığı işyeri Türkiye’de bulunduğu için bir Türk mahkemesinde kendisine karşı açılan davayı takip etmek zorunda kalabilir. Böyle bir durumda işçinin; yaşadığı, dilini bildiği, yargı süreçlerine görece aşina olduğu yerleşim yeri mahkemesini yetkili kılan ve işçi için daha elverişli olan yetki anlaşması, Türk mahkemelerinin yetkisi devam ettiği için işlevsiz kalacak, işçi yetki sözleşmesine rağmen kendisine karşı Türkiye’de açılmış bir davayı takip etmek külfetine katlanmak zorunda kalacaktır⁴⁶⁰. Böyle bir yetki anlaşması işçinin dava açabileceği yerler açısından MÖHUK m. 44 hükmünü bertaraf etmemelidir. Ancak işçinin kendi yerleşim yerinde kendisine karşı açılan davayı takip etmek yerine Türkiye’de kendisine karşı açılan davayı takip etmesi külfetinin ortaya çıkmaması adına işçinin MÖHUK m. 47 kapsamında Türk mahkemesinin yetkisine itiraz etmesine müsaade edilebilir.

MÖHUK m. 47 hükmü genel olarak Brüksel I Bis Tüzüğü’nün yetki anlaşmasına ilişkin genel kuralı olan 25. maddesi ile paralellik gösterse de bireysel iş uyuşmazlıklarında yetki anlaşması yapılmasına ilişkin kesin olmayan bir sınırlandırma içeren MÖHUK m. 47/2 hükmü, Tüzük’ün 23. maddesinde düzenlenen hükümlerle karşılaştırıldığında yetersiz görünmektedir. Tüzük’ün 23. maddesinde hangi şartlar altında bireysel iş uyuşmazlıklarında yetki anlaşması yapılabileceği açıklanmışken, MÖHUK m. 47/2’de yalnızca MÖHUK m. 44, 45 ve 46 hükümlerinin yetki anlaşması ile bertaraf edilemeyeceği belirtilmiştir. “Bertaraf edilememek” ile kast edilenin ne olduğu ise doktrinde önceki bölümde açıkladığımız tartışmalara yol açmıştır⁴⁶¹. Tüzük’teki düzenlemenin de bazı ayrıntıları somutlaştırmadığı söylenebilir ancak ABAD kararları ile bu ayrıntıların belirgin hale getirilip somutlaştırılması ihtimal dahilindedir. MÖHUK m. 47/2 hükmü ise yetki anlaşması yapıp yapılamayacağını şu haliyle belirsiz bırakan bir düzenleme olarak anlaşılmaktadır. Yargıtay da kararlarında MÖHUK m. 47/2 hükmünü yabancılik unsuru içeren iş uyuşmazlıkları kapsamında ayrıntılı bir incelemeye tabi tutmamıştır.

⁴⁶⁰ Sargın(Usul), s. 150.

⁴⁶¹ Bkz., 2.1.5.1.

MÖHUK m. 47/2 hükmünün ortaya çıkardığı bu belirsizlik kanunda yapılacak bir değişiklik ile düzeltilebilir. MÖHUK m. 44 hükmü nasıl ki yabancılık unsuru içeren iş uyuşmazlıklarında yetkili mahkemeyi işçi ve işveren için ayrı ayrı düzenlemiş ise, böyle iş uyuşmazlıklarında da hangi taraf lehine, hangi şartlar altında yetki anlaşması yapılabileceği de düzenlenebilir. Tüzük'te işçi lehine yetki anlaşması yapılmasında bir sınır gözetilmemişken işveren ve işçiyi belirli mahkemelerde dava açmak zorunda bırakacak şekilde münhasır bir yetki anlaşmasının ancak uyuşmazlığın ortaya çıkmasından sonra (örneğin iş sözleşmesinin feshinden sonra) yapılabileceğine ilişkin düzenlemeye benzer bir kurala MÖHUK'ta da yer verilebilir⁴⁶².

2.2. MİLLETLERARASI İŞ DAVALARINDA MÜNHASIR YETKİ HUSUSUNUN YABANCI MAHKEME KARARLARININ TANIMA VE TENFİZİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ

2.2.1. Genel Olarak Tanıma Ve Tenfiz

Devletlerin milletlerarası usul kuralları yalnızca yabancılık unsuru içeren hukuki ilişkilerin kendi mahkemelerinde görülmesine ilişkin yetki kurallarından ibaret değildir. Bir devlet mahkemesinden alınan kararın başka bir ülkede kendisinden beklenen etki ve sonuçları doğurması da milletlerarası usul kuralları ile düzenlenebilir. Bazı devletlerde “yeniden gözden geçirme (*révision*)”, sistemi bazı devletler de ise “belli koşulların varlığının saptanması (*exequatur*)” sistemi ile yabancı mahkeme kararlarının ülke içinde etki göstermesi sağlanır⁴⁶³. Belirli koşulların varlığına bağlanan sistemde iç hukuk kuralları ile düzenlenen belirli koşulların sağlanması ile yabancı mahkeme kararının ülke içinde etki göstermesi mümkündür⁴⁶⁴. Böylece, yabancı bir mahkemeden alınan kararın alındığı ülkeden başka bir ülkede etki ve sonuçlarını doğurması yani tanıma ve tenfizi belirli şartların gerçekleşmesi halinde mümkün olacaktır. Yeniden gözden geçirme sisteminde ise karar maddi ve usuli hususlar çerçevesinde incelenmektedir⁴⁶⁵.

⁴⁶² Tütüncübaşı, s. 170; Bayraktaroğlu Özçelik, s. 862; Çörtoğlu Koca, s. 279.

⁴⁶³ Sargın(Usul), s. 632-633; Çelikel/Erdem, s. 734-735; Aybay/Dardağan, s. 293; Tiryakioğlu, Bilgin: Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması Ve Tenfizi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1996, s. 16-17; Sakmar(İlam), s. 60.

⁴⁶⁴ Sargın(Usul), s. 632-633; Çelikel/Erdem, s. 735; Aybay/Dardağan, s. 293; Tiryakioğlu, s. 16-17.

⁴⁶⁵ Sargın(Usul), s. 632-633; Çelikel/Erdem, s. 734-735; Aybay/Dardağan, s. 293; Tiryakioğlu, s. 16-17; Demir Gökyayla, s. 75.

Bir devleti, başka bir devlet mahkemesinden alınmış kararları kendi ülkesinde etki göstermesine zorlayabilecek herhangi bir milletlerarası usul kuralı yoktur. Ancak günümüzde yabancılik unsuru içeren hukuki ihtilafların, iç hukuk ihtilafları kadar yoğun hale gelmesi ile yabancı devlet mahkemelerinden alınan kararların da başka bir ülkede etkili hale gelmesi kaçınılmaz olmuştur. Devletler de bu durumun farkındalığı ile özellikle tanıma tenfiz işlemlerini hızlandırmak ve kolaylaştırmak adına çift taraflı yahut çok taraflı anlaşmalara imza atmışlar⁴⁶⁶, hatta Avrupa Birliği gibi birçok üye devletten oluşan topluluklar birbirleri arasında mahkeme kararlarına ilişkin akışı sağlayabilmek adına tanıma tenfiz işlemini prosedürlerden arındırmışlardır. Devletler öncelikle aralarında yaptıkları anlaşmalara göre tanıma tenfiz işlemlerini gerçekleştirebilirler, karşılıklı anlaşmaların olmaması halinde ise kendi milli hukukları çerçevesinde tanıma tenfiz prosedürlerini uygulayabilirler⁴⁶⁷.

Bir nihai mahkeme kararı kendi bünyesinde genel olarak iki sonucu taşır; bunlar kesin hüküm ve kesin delildir⁴⁶⁸. Kesin hüküm, şekli anlamda kesin hüküm ve maddi anlamda kesin hüküm olarak ayrılır⁴⁶⁹. Şekli anlamda kesin hüküm alınan karara karşı olağan kanun yollarına başvuru imkanı kalmaması ile ortaya çıkarken; maddi anlamda kesin hüküm tarafları, dava konusu ve sebepleri aynı olan ikinci bir dava açılmasına engel oluşturur⁴⁷⁰. Kesin delil ise şartları, hükümleri ve sonuçları kanun tarafından belirlenen, hakimnin takdir yetkisine sahip olmadığı delillerdir⁴⁷¹. Kesin hüküm de bir kesin delil teşkil etmektedir⁴⁷². Bazı mahkeme kararları yalnızca kesin hüküm ve kesin delil teşkil etmez aynı zamanda icra kabiliyetine de sahiptir. Bu tür kararlar devletin adli ve idari makamları tarafından icra edilme kuvvetine sahiptirler. Yabancı bir mahkeme kararının

⁴⁶⁶ Örneğin, Velayet Sorumluluğu Ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz Ve İşbirliğine Dair 1996 Tarihli Lahey Sözleşmesi m. 23/1'de de "Akit Devletin makamlarınca alınan önlemler, diğer tüm Akit Devletlerdeki kanun gereğince tanınır." denilerek akit devlet tarafından alınan bir koruma tedbiri tanınmanın talep edildiği akit devlette herhangi bir tanıma ve tenfiz prosedürüne başvurulmadan kanun gereğince kendiliğinden hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır (Uluslararası Karataş, A. Elif: "Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 Tarihli Lahey Sözleşmesi ve Türk Milletlerarası Özel Hukukuna Etkisi", MHB, C. 37, S. 2, 2017, s. 979.).

⁴⁶⁷ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 732.

⁴⁶⁸ Kuru, Baki: "Hukuk Muhakemeleri Usulü", C. II, 6. B., İstanbul, 2001, s. 2035; Pekantez/Atalay/Özekes, s. 380; Ekşi(Tenfiz), s. 486.

⁴⁶⁹ Kuru, Baki: "Hukuk Muhakemeleri Usulü", C. V, 6. B., İstanbul, 2001, s. 4980; Kuru, s. 574; Pekantez/Atalay/Özekes, s. 461.

⁴⁷⁰ Pekantez/Atalay/Özekes, s. 461-462; Kuru, s. 576-577; Kuru(V), s. 4980.

⁴⁷¹ Pekantez/Atalay/Özekes, s. 379; Kuru, s. 242; Kuru(II), s. 2034.

⁴⁷² Pekantez/Atalay/Özekes, s. 380; Kuru, s. 589; Kuru(II), s. 2035.

icra edilebilmesi söz konusu değilse yalnızca tanımaya ilişkin prosedüre tabi olacak ve bu tanıma sonucunda Türk mahkemesi tarafından verilmiş bir karar gibi kesin hüküm ve kesin delil olma özelliği gösterecektir⁴⁷³. Ancak yabancı mahkeme kararı verildiği ülkede icra edilebilecek bir karar ise Türkiye’de icra edilebilme kabiliyetine ancak tenfizi halinde kavuşacaktır⁴⁷⁴. Yabancı bir ilamın Türkiye’de tenfize konu olmadan icra edilebilmesi mümkün değildir, zira bir ülkenin icra gücünü harekete geçirmesi o devletin egemenliği ile ilgilidir ve yabancı bir devlet mahkemesi ilamının icra organlarını harekete geçiren emirlerinin uygulanması söz konusu olamaz⁴⁷⁵. Tenfiz kararına konu olabilecek yabancı mahkeme kararı hakkında verilen tenfiz kararı, tanıma kurumunu da bünyesinde barındırır⁴⁷⁶. Hakkında tenfiz kararı verilmiş bir yabancı mahkeme kararı icra kabiliyetinin yanı sıra kesin hüküm ve kesin delil olma özelliğine de sahiptir⁴⁷⁷.

2.2.2. Türk Hukukunda Tanıma Ve Tenfizin Şartları

Yabancı mahkemeden alınmış bir kararın tanınması ve tenfizinde hakim MÖHUK kapsamında düzenlenen şartların var olup olmadığını araştırır. Zira yabancı mahkeme kararının tenfizi, söz konusu kararın yerel yargı sistemi tarafından hukukun temel ilkelerine, standartlarına ve karar verme prosedürünün gereklerine aykırı olup olmadığının teyit edilmesi adına düzenlenmiş olan şartlara uygunluk denetimidir⁴⁷⁸. Yalnızca belirlenen şartların hepsini taşıyan bir yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi mümkün olabilir. Hakimin tanıma ve tenfiz şartlarını sağlayan bir yabancı mahkeme kararına ilişkin takdir yetkisini kullanmak suretiyle davayı reddetmesi yahut da bu şartları sağlamayan bir yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizine karar vermesi mümkün değildir⁴⁷⁹. Hakim bu şartların sağlanıp sağlanmadığından başka bir

⁴⁷³ Nomer(DHH), s. 497; Eksi(Tenfiz), s. 1-2.

⁴⁷⁴ Nomer(DHH), s. 500; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 653; Çelikel/Erdem, s. 735; Eksi(Tenfiz), s. 3; Sargın(Usul), s.644-645; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 720.

⁴⁷⁵ Eksi(Tenfiz), s. 3.

⁴⁷⁶ Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 656.

⁴⁷⁷ Kuru, Baki: “Hukuk Muhakemeleri Usulü”, C. VI, 6. B., İstanbul, 2001, s. 5811; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 651; Çelikel/Erdem, s. 723; Eksi(Tenfiz), s. 486-487.

⁴⁷⁸ Şit, Banu: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması Ve Tenfizinde Kesinleşme Şartı”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 1, 2011, s. 65.

⁴⁷⁹ Nomer (DHH), s. 530; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 658.

şeyi, özellikle yabancı mahkeme kararının içeriğini denetleyemez. Zira Türk tanıma ve tenfiz hukukunda “revizyon yasağı” (*révision au fond*) kabul edilmektedir⁴⁸⁰.

Revizyon yasağı kanunda açık olarak düzenlenmemiş olmakla beraber MÖHUK m. 55/2 hükmünde davalının ancak tenfize ilişkin şartların oluşmadığından bahisle tenfize itiraz edebileceği belirtilerek tanıma ve tenfiz davalarında mahkemenin yabancı mahkeme kararını esas yönünden inceleyemeyeceği ortaya koyulmuştur⁴⁸¹. Buna göre hakim yalnızca tanıma ve tenfize ilişkin şartları inceleyebilir ancak yabancı mahkeme kararının esasına girerek bir inceleme yapamaz⁴⁸². Eğer Türk hakimi yabancı bir mahkeme kararının içeriğini, maddi hukukun doğru uygulanması yahut da delillerinin değerlendirilmesinin doğru yapılıp yapılmadığı gibi, inceler ise hakim yabancı bir devletin hem usul kurallarını hem de maddi hukuk normlarını araştırmak ve değerlendirme yapmak zorunda kalacak bu durum ise yargı organlarının iş yükünü arttıracak ve tanıma-tenfiz davalarının uzun süreler devam etmesine yol açacaktır. Ayrıca böyle bir incelemenin yapılması tanıma- tenfizin tabiatına aykırı olarak tenfizi istenen yabancı mahkeme kararına konu olan esas davanın Türk mahkemesinde yeniden görülmesi anlamına gelecek ve yeni bir Türk mahkemesi kararı ortaya çıkaracaktır⁴⁸³.

Türk hukukunda tanıma ve tenfize ilişkin doktrinde ön şartlar olarak kabul edilen MÖHUK m. 50 ile beraber tanıma ve tenfize konu olacak bir yabancı mahkeme ilamının taşınması gereken bazı özellikler de belirlenmiştir⁴⁸⁴. Yabancı bir devlet mahkemesinin kararı olması, özel hukuka ilişkin bir davanın sonucu olarak verildiği ülke hukukuna göre kesinleşmiş bir ilamın bulunması tanıma ve tenfize konu olacak bir kararda ilk başta göze çarpması gereken özellikler olarak anlaşılabilir. Bu özellikleri bünyesinde barındıran her karar tanıma ve tenfizin konusu olamaz. Zira tanıma ve tenfiz hakiminin revizyon yasağına uygun olarak Türk hukuku açısından önem arz eden bazı hususlar ile adil yargılanmaya ilişkin konularda değerlendirmede bulunması gerekmektedir.

⁴⁸⁰ Nomer(DHH), s. 508; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 661; Çelikel/Erdem, s. 734; Ekşi(Tenfiz), s. 299; Sargın(Usul), s.638; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 722.

⁴⁸¹ Ekşi(Tenfiz), s. 299; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 662.

⁴⁸² Nomer (DHH), s. 508; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 662.

⁴⁸³ Nomer (DHH), s. 508.

⁴⁸⁴ Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 663; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 723; Güven, s. 24 ve 27 Özkan/Tütüncübaşı, s. 176; Ekşi(Tenfiz), s. 109; Doğan, s. 119.

MÖHUK m. 54 ve m. 55/2’de ise ön şartları sağlayan yabancı bir mahkeme kararının tanınması ve tenfizine ilişkin esas şartlar düzenlenmiştir⁴⁸⁵. MÖHUK m. 54’te karşılıklılık şartı, yabancı mahkeme kararının Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması veya yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş olması şartı, kamu düzeni şartı, savunma haklarına riayet edilmiş olması şartı olarak dört bent halinde düzenlenmiştir. MÖHUK m. 58/1’de ise tanınmanın şartlarının tenfiz şartları ile aynı olduğu ancak karşılıklılık şartının tanıma için aranmayacağı belirtilmiştir.

Çalışmanın konusu kapsamında taşınmaz aynı, icra-iflas, sınai mülkiyet gibi alanlarda bir tenfiz engeli olarak ortaya çıkan münhasır yetkinin iş davaları ile ilişkili olarak yabancı bir mahkemeden alınan kararın tenfizine etkisi doktrindeki görüşler ile Yargıtay içtihadı çerçevesinde incelenerek bu husustaki değerlendirmelere yer verilecektir⁴⁸⁶.

2.2.3. Tanıma Ve Tenfize İlişkin Brüksel I Bis Tüzüğü’nde Yer Alan Kurallar İle İş Davalarında Tanıma ve Tenfiz Hususu

Tüzük’te tanıma ve tenfize konu olabilecek kararlar, tanıma ve tenfiz usulü ve engelleri düzenlenmiştir. Buna göre üye devletler, birbirlerinin yargı makamlarından verilmiş hukuki ve ticari konulardaki kararları herhangi bir tanıma tenfiz prosedürüne başvurmadan tanıyıp tenfiz edebilirler⁴⁸⁷. Ancak tenfize konu olacak bir karar varsa bu karar menşei ülke hukukuna göre icra edilebilir olmalıdır (m. 38/A)⁴⁸⁸. Tanıma ve tenfize konu olacak kararın kesinleşmiş olması gerekmez⁴⁸⁹. Tenfizi gereken bir kararın icrasına ise tenfiz talebinde bulunulan üye devletin o kararın icrasına ilişkin prosedürü uygulanacaktır⁴⁹⁰. Tüzük’te tanımaya uygulanacak usul 36-38. maddeler arasında, tenfize uygulanacak usul ise 39-44. maddeler arasında düzenlenmiştir. Tüzük’te tanımaya ve tenfize engel olan haller tek tek açıklanmıştır. Tanıma ve tenfiz engelleri Tüzük’ün 45. ve 46. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre kendisine karşı tenfiz

⁴⁸⁵ Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 676; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 730; Güven, s. 25; Özkan/Tütüncübaşı, s. 187; Ekşi(Tenfiz), s. 157; Doğan, s. 124.

⁴⁸⁶ Bkz., 2.2.4.1.

⁴⁸⁷ Van Calster, s. 189; Wurmnest, Wolfgang: “Recognition and Enforcement of Foreign Judgments”, The Max Planck Encyclopedia of European Private Law, Jürgen Basedow, Klaus J. Hopt, Reinhard Zimmermann with Andreas Stier (Eds.), Vol.2, Oxford University Press, 2012, s. 1426.

⁴⁸⁸ Süral, Ceyda: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi”, Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku, Işıl Özkan/Ceyda Süral/Uğur Tütüncübaşı (Ed.), Adalet Yayınevi, 2016, s. 207.

⁴⁸⁹ Cheshire, North & Fawcett, s. 600.

⁴⁹⁰ Cheshire, North & Fawcett, s. 608; Süral, s. 207.

talep edilen kişi bu engelleri ileri sürerek tenfiz reddini talep edebilir. Bu talep ise kararın icrasını durdurmaz, meğerki tenfiz reddi için başvuru mahkeme icranın durdurulmasına karar vermiş olsun.

Tanıma ve tenfize engel olan durumlar ise 45. maddede sayılmıştır. Buna göre tenfiz talep edilen ülkenin kamu düzenine aykırılık halinde (m. 45/1-a), savunma haklarının ihlali halinde (m. 45/1-b), mahkeme kararları arasında çelişki halinde (m. 45/1-c-d) ve mahkeme kararının Tüzük'ün II. Kısım 3, 4, 5 ve 6. Bölümleriyle çelişmesi halinde (m. 45/1-e) tenfiz reddi söz konusu olabilir.

Zayıf tarafı bulunan sözleşmelere ilişkin olarak mahkemenin yetkisinin incelenmesi imkanı tanıyan karşılıklı güven ilkesine istisna teşkil edecek bir hükme yer verilmiştir⁴⁹¹. Bu hüküm, başvuru mahkemenin menşei ülke mahkemesine ait yetkiyi kamu düzeni kapsamında dahi incelemesi mümkün olmazken böyle bir uyuşmazlıkta başvuru mahkemeye yetki denetimi yapma imkanı vermektedir (m. 45/3). Bu istisnai hüküm tanıma tenfizi talep edilen karar sigorta ettiren, sigortalı, lehine sigorta yapılan, zarar gören taraf, tüketici ve işçinin davalı olduğu haller ile tanıma tenfiz ülkesinin münhasır yetkili olduğu hallerde Tüzük'ün II. Kısım 3, 4, 5 ve 6. Bölümlerinde düzenlenen yetki kurallarına aykırılık söz konusu ise tanıma tenfiz engeli ortaya çıkaracaktır (m. 45/1-e). Bu hükme göre başvuru mahkeme, kararı veren mahkemenin kendisini yetkili görmesinde etkili olan maddi bulgularla bağlı olacaktır. Yani başvuru mahkeme yalnızca kararı veren mahkemenin belirtilen özel yetki kurallarını doğru uygulayıp uygulamadığını inceleyecektir⁴⁹². Bu kapsamdan başvuru mahkeme yeni delilleri kabul edemez veya ilk yargılamadan sonra ortaya çıkan olguları dikkate alamaz. Başvuru mahkemenin incelemesine izin verilen hususlar şunlardır; ilk yargılamadaki tarafların bireysel iş sözleşmesiyle bağlı olup olmadığı, ilk yargılamadaki ihtilafın bireysel iş sözleşmesiyle ilgili bir konu olup olmadığı, işçinin ikametgahının menşei mahkemenin bulunduğu üye devlet ülkesinde mi yoksa başka bir üye devlet ülkesinde mi olduğu veya ilk yargılamanın yapıldığı mahkemenin yetkisinin başka hükme dayanarak doğru bir şekilde üstlenilip

---

⁴⁹¹ Grušić(RE), s. 541.

⁴⁹² Süral, s. 229.

üstlenilmediği gibi, menşei mahkemenin hukuksal tespitleridir⁴⁹³. Ancak menşei mahkeme olgusal tespitlerde bulunmamışsa veya bu olgusal tespitler, örneğin gerekçesiz karar durumunda olduğu gibi, ilgili üye devletin mahkemelerine bildirilmemişse başvuru mahkemenin olgusal temelli bir inceleme yapmasına izin verilmelidir⁴⁹⁴.

Tüzük'ün 2001 tarihli halinde iş uyuşmazlıklarına ilişkin yetki kurallarına aykırılık hali bu istisnai hüküm kapsamında bir tanıma ve tenfiz engeli olarak düzenlenmediği için yetkisiz bir mahkemeden de karar alınmış olsa bu kararın tanınması ve tenfizine engel olunamıyordu⁴⁹⁵. Böyle bir karar 2001 tarihli Tüzük'ün 35. maddesinde revizyon yasağı ve menşei ülkenin yargılamaya ilişkin yetkisinin kamu düzeni altında incelenemeyeceği hükmü sebebiyle de kamu düzeni çerçevesinde incelemeye konu edilemiyordu⁴⁹⁶. Tüzük'ün bu halinde, Tüzük'te iş uyuşmazlıklarına ilişkin tanıma ve tenfiz süreçlerinde yetki denetiminin kabul edilmeme sebebi olarak işçilerinin davalı sıfatı taşıdığı uyuşmazlıkların oldukça nadir olması ile işverenlerin iş uyuşmazlıklarına ilişkin kararların tanınması ve tenfizi yoluna neredeyse hiç başvurmamaları gösterilmiştir⁴⁹⁷. Bu sebepler ile tüketici ve sigorta sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda yetki denetimine imkan sağlanırken tüketici ve sigorta sözleşmeleri gibi zayıf tarafı bulunan ve zayıf tarafı korumak amacıyla özel yetki kurallarına yer verilen iş uyuşmazlıkları tanıma ve tenfiz konusunda istisnaen yetki denetimine imkan sağlayan hükmün kapsamına alınmamıştır.

ABAD doğrudan iş uyuşmazlıklarına ilişkin bir tanıma ve tenfiz değerlendirmesi yapmamasına rağmen, 2004 tarihli *Turner v. Grovit*⁴⁹⁸ kararından hareketle Tüzük'ün 2012 tarihli halinde iş uyuşmazlıklarına ilişkin tanıma tenfiz hususunda düzenleme yapılmıştır. Karara konu olan somut olayda İngiltere'de yerleşik bir işçi olan davacı İngiliz mahkemesinde işverenine karşı dava açmıştır, bu davaya paralel olarak işveren

⁴⁹³ Grušić(RE), s. 542.

⁴⁹⁴ Grušić(RE), s. 542-543.

⁴⁹⁵ Drummonds, Henry: "Cross-Border Employment Contracts, Choice of Law, Choice of Forum, and the Enforcement of Cross-Border Judgments in the European Union", Global Labor and Employment Law for the Practicing Lawyer, Forthcoming, Lewis & Clark Law School Legal Studies Research Paper No. 2010-20, 2010, s. 21.

⁴⁹⁶ Drummonds, s. 21.

⁴⁹⁷ Grušić(RE), s. 536; Galič, s. 133.

⁴⁹⁸ Gregory Paul Turner v Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd and Changepoint SA 1, Case C-159/02, Judgment of the Court (Full Chamber) of 27 April 2004, (infocuria.curia.europa.eu, E.T.: 09.02.2026).

de İspanya’da dava açmış; işçi ise bu davanın kötü niyet ve yıldırma amacı taşıdığını ileri sürmüştür. Bunun üzerine işçi İngiliz mahkemesinden işverenin İspanya’da açtığı davayı sürdürmesini engelleyen bir *anti-suit injunction* (yabancı davayı men) kararı vermesini talep etmiştir. İngiliz mahkemesi de Tüzük sistemi içerisinde böyle bir karar verip veremeyeceğini ABAD’a sormuştur. ABAD bu tür iddiaların Tüzük sistemi kapsamında mahkemeler arası müdahaleyi haklı kılacak nitelikte olmadığını ve yetki kurallarının uygulanmasının öncelikle davaya bakan mahkemenin sorumluluğunda olduğunu belirtmiştir. Tüzük ile oluşturulan sistemin karşılıklı güven ilkesine dayandığını ve bir üye devlet mahkemesinin başka bir üye devlet mahkemesinin yetkisini değerlendiremeyeceği belirtilmiştir. Bu karar ile iş uyuşmazlıklarında zayıf tarafın korunmasında üye devlet mahkemeleri arasında doğrudan müdahalelerin mümkün olmadığı Tüzük’ün kurduğu sistem içindeki denetim mekanizmaları çerçevesinde yetki denetiminin sağlanması gerektiği anlaşılmıştır⁴⁹⁹. ABAD bu kararı ile işçi lehine öngörülen özel yetki kurallarının ihlalinin yargılamanın erken safhalarında başka bir üye devlet mahkemesinin yetkisini engelleyen usuli yöntemlerle değil de kararın tanınması ve tenfizi aşamasında Tüzük’ün kurduğu sistem kapsamında denetlenmesi gerektiği yönünde bir bakış açısı ortaya koymuştur. Böylece Tüzük’e zayıf tarafı koruma ilkesi çerçevesinde iş uyuşmazlıklarında işçinin davalı olduğu hallerde yetki kurallarının ihlali de tanıma tenfiz engeli olarak belirlenmiştir⁵⁰⁰.

2.2.4. Yabancı Mahkemeden Alınan İş Davasına İlişkin Bir Kararın Türk Mahkemelerince Tanınması Ve Tenfizinde Münhasır Yetki Tartışması

2.2.4.1. Doktrindeki Görüşler Ve Yargıtay İçtihadı

İş uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin yabancı mahkemeden alınan kararın Türk mahkemelerince tanıma tenfize konu olup olmayacağı da münhasır yetki kapsamında doktrinde tartışmalara yol açmış ve bu tartışmalar sonucunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

Tüzük’te iş uyuşmazlıklarına ilişkin yetki kurallarının ihlali açıkça bir tanıma tenfiz engeli olarak ortaya koyulmuştur ancak MÖHUK’ta ne iş uyuşmazlıklarındaki yetki kurallarının ne de bir tarafın zayıf taraf olduğu herhangi bir uyuşmazlığa ilişkin yetki

⁴⁹⁹ Grušić(RE), s. 537.

⁵⁰⁰ Grušić(RE), s. 537.

kuralının ihlali tanıma tenfiz engeli olarak belirlenmiştir. Bir tarafın zayıf taraf olduğu uyuşmazlıklarda menşe ülkenin milletlerarası yetkisinin tanıma tenfiz bakımından incelenmesine ilişkin mevzuatımızda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş ancak doktrindeki görüşler ve Yargıtay kararları aracılığıyla münhasır yetki kapsamında bir değerlendirme yapılmıştır.

Doktrinde bir görüş MÖHUK m. 44 hükmünün münhasır yetki ihtiva ettiğini ancak zayıf tarafın yani işçinin yabancı mahkemede açtığı ve kazandığı davanın ilamının işçi tarafından tenfize konu edilmesi halinde böyle bir tenfiz talebinin reddedilemeyeceğini ileri sürmüştür⁵⁰¹.

Doktrinde birçok yazar tarafından kabul edilen ancak birçok yazar tarafından da eleştirilen bir diğer görüş ise iş uyuşmazlıklarına ilişkin yabancı mahkemeden alınan bir kararın “sınırlı münhasır yetki” kapsamında tanınması ve tenfizinin mümkün olduğunu ileri sürer⁵⁰². Bu görüşe göre MÖHUK m. 44 hükmü zayıf taraf lehine sınırlı bir münhasır yetki kuralıdır. Bu sebeple de zayıf taraf olan işçinin yabancı bir mahkemede açtığı davanın sonucunda kendi lehine olan bir kararın, özellikle de işçi tarafından tenfizinin istenmesi halinde, Türk mahkemelerince tenfizi mümkündür. Ancak işveren tarafından açılmış ve işçi aleyhine alınmış bir kararın tenfizi, Türk mahkemelerinin münhasır yetkisi gerekçe gösterilerek, reddedilecektir⁵⁰³. Bu görüş kapsamında yalnızca işçi lehine yetki sözleşmesi yapılabilir ve bu yetkilendirilen mahkemenin yalnızca işçi lehine olan kararları Türk mahkemelerince tenfiz edilebilir. Bu görüş doktrinde *Doğan* tarafından MÖHUK m. 44’ün yargılamayı yapacak mahkemenin yetkisi bakımından zayıf tarafı koruyucu bir hüküm olduğu, yabancı mahkemeden alınan ilamın maddi içeriğinin incelenmesi suretiyle zayıf taraf lehine olup olmadığına karar verilemeyeceği, böyle bir incelemenin revizyon yasağına da aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir⁵⁰⁴.

Doktrinde birçok yazar ise MÖHUK m. 44 hükmünün herhangi bir şekilde münhasır yetki kuralı ihtiva etmediğini, bu sebeple de iş uyuşmazlıklarına ilişkin yabancı bir mahkemeden alınmış kararın tanınması ve tenfizinin münhasır yetki kuralı gerekçe

⁵⁰¹ Akıncı(MÖH), s. 204.

⁵⁰² Nomer(DHH), s. 516; Çelikel/Erdem, s. 766; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 693; Güven, s. 105; Akduman, s. 479.

⁵⁰³ Nomer(DHH), s. 516; Çelikel/Erdem, s. 766; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 693; Güven, s. 105; Akduman, s. 479.

⁵⁰⁴ Doğan, s. 131.

gösterilmek suretiyle reddedilemeyeceğini ileri sürmüştür⁵⁰⁵. Bu görüşe göre MÖHUK m. 44 hükmü; hem MÖHUK m. 47 hükmü ile seçilen mahkemeden hem de milletlerarası yetki kuralları ile yetkili kabul edilen yabancı bir mahkemeden iş uyuşmazlıklarına ilişkin alınan bir kararın tenfizine engel olacak münhasır yetkiye dair genel bir kural yaratmamaktadır⁵⁰⁶. Eğer MÖHUK m. 44 hükmü münhasır yetki kuralı olarak kabul edilir ise bu maddede öngörülen bağlama noktalarından birinin Türkiye’de bulunması halinde yabancı ilamın tanınması ve tenfizi engellenecektir⁵⁰⁷. Ayrıca bu görüş iş uyuşmazlıklarının çözümünde yalnızca işçi lehine yetki sözleşmesi yapılabilmesini ve yetkilendirilen mahkemeden alınan kararlardan ise yalnızca işçi lehine kararların tenfizine izin verilmesini doğru bulmamaktadır⁵⁰⁸. Bu görüşe göre iş uyuşmazlıklarına ilişkin yabancı mahkeme kararları münhasır yetki kapsamında tenfiz engeli içinde değerlendirilemez ancak kamu düzeni ve savunma hakkı gibi diğer tenfiz engelleri kapsamında tenfize uygun olup olmadığı incelenebilir⁵⁰⁹.

Yargıtay; 09.12.1991 tarihli bir kararında⁵¹⁰ Alman İş Mahkemesinden alınan ücret alacağına ilişkin bir kararın tenfiz edilebileceğine karar vermişken, 06.05.1998 tarihli kararında⁵¹¹ iş uyuşmazlıklarının çözümünde mülga 5521 sayılı İMK’nın 5. maddesinin kamu düzenine ilişkin olması sebebiyle münhasır yetki olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Yargıtay 2009 yılında verdiği bir karar⁵¹² ile de mülga 5521 sayılı İMK’nın 5. maddesinin kamu düzeni ile bağlantılı olarak münhasır yetki tesis ettiğine ilişkin görüşünü pekiştirmiştir. Yargıtay bu kararda her ne kadar MÖHUK m. 44 üzerinden bir incelemede bulunmamış da olsa MÖHUK m. 47 üzerinden yaptığı bir inceleme ile iş uyuşmazlıklarının çözümünde Türk mahkemelerini münhasır yetkili kabul etmiştir.

⁵⁰⁵ Sargın(Usul), s. 150-151; Ekşi(Tenfiz), s. 210; Özkan/Tütüncübaşı, s. 204-205; Süzen, s. 71-72; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 738; Huysal/Şermet Süzen, s. 56-57; Demirkol(Anlaşma), s. 241-242; Can/Tuna, s. 355-356; Yöney, s. 332; Cumaloğlu, s. 442; Özel, s. 1377 ve 1380; Tütüncübaşı, s. 169.

⁵⁰⁶ Sargın(Usul), s. 151.

⁵⁰⁷ Ekşi(Tenfiz), s. 210.

⁵⁰⁸ Sargın(Usul), s. 151; Süzen, s. 74; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 646; Huysal/Şermet Süzen, s. 56-57; Demirkol(Anlaşma), s. 241-242; Yöney, s. 332; Özel, s. 1377 ve 1380.

⁵⁰⁹ Süzen, s. 74; Sargın(Usul), s. 151; Cumaloğlu, s. 442; Özkan/Tütüncübaşı, s. 205; Yöney, s. 332.

⁵¹⁰ Yargıtay HGK., E. 1991/13625, K. 1991/15885, T. 09.12.1991, (www.hukukturk.com, E.T.: 15.08.2025).

⁵¹¹ Yargıtay HGK., E. 1998/287, K. 1998/325, T. 06.05.1998, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 15.08.2025).

⁵¹² Yargıtay HGK., E. 2009/42000, K. 2011/3964, T. 18.02.2011, (www.hukukturk.com, E.T.: 15.08.2025).

Yargıtay bir kararında⁵¹³ ise iş uyuşmazlıklarına ilişkin bir değerlendirmede bulunmamakla birlikte zayıf tarafı bulunan sözleşmelerden olan sigorta sözleşmesinden doğan bir uyuşmazlıkta MÖHUK m. 46 gereğince sigortalının yerleşim yeri ve mutad meskeninin Türkiye’de bulunması sebebiyle Türk mahkemelerinin yetkisinin devam ettiğini belirtmiştir. Bu karardan da anlaşılacağı üzere Yargıtay iş sözleşmelerinin de aralarında bulunduğu zayıf tarafı bulunan sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklara ilişkin yabancı mahkemeden alınan kararın tanınmasını ve tenfizini kabul etmeyecektir.

2.2.4.2. Milletlerarası İş Davalarında Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Değerlendirmeler

Kanaatimizce MÖHUK m. 44 hükmünün münhasır yetki çerçevesinde bir tenfiz engeli olarak değerlendirilmesi ile zayıf taraf olan işçiye her durumda usul hukuku kapsamında bir koruma sağlanamayabilir. Milletlerarası usul hukuku çerçevesinde işçinin korunması, Türk mahkemelerinde tenfize konu olan ilamın, işçinin mahkemeye erişim ile iddia ve savunma haklarını işçi lehine güvence altına alan yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş olmasına bağlıdır. Yabancı mahkeme yetki anlaşması ile de yetkili kılınsa ya da o yer milletlerarası usul kuralları ile de yetkili kabul edilse önemli olan yargılama sırasında işçinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki haklarından etkin bir şekilde yararlanmış olmasıdır. Milletlerarası yetki kapsamında işçinin korunmasının amacı işçi lehine karar alınmış olması değil işçinin usul hukuku kapsamında işveren karşısında iddia ve savunma haklarını etkin bir şekilde kullanmış olmasıdır⁵¹⁴. Bu sebeple sınırlı münhasır yetki görüşü kapsamında savunulan yalnızca işçi lehine olan yabancı mahkeme ilamlarının tenfizinin kabul edilmesinin usul hukuku kapsamında bir koruma sağlaması mümkün görünmemektedir. Nitekim Türk mahkemelerinin de her halükarda işçi lehine karar vereceği düşüncesi ile hareket edilemez, iş uyuşmazlığına ilişkin davanın sonucunda Türk mahkemelerinin de işçi aleyhine bir karar vermesi mümkündür.

Ayrıca tenfiz yargılamasını yapacak olan mahkemenin tenfize konu yabancı ilamın maddi içeriğini incelemek suretiyle bir taraf lehine olup olmadığını incelemesi hem revizyon yasağı ile hem de mahkemenin tarafsızlığı ilkesiyle çelişebilecektir. Şöyle ki,

⁵¹³ Yargıtay 11. HD., E. 2016/2294, K. 2016/3606, T. 04.04.2016, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 12.11.2025).

⁵¹⁴ Sargın(Usul), s. 151.

tarafsızlık ilkesi hakimın bir taraf lehine ya da aleyhine tutum ve önyargılara sahip olmaması, taraflardan herhangi birinden bir çıkarının bulunmaması ve kendi kişiliğinden bağımsız olarak karar verebilmesi demektir⁵¹⁵. Tenfiz yargılamasını yapan mahkemenin yalnızca bir tarafın lehine olan hususları değerlendirmesi ile karar vermesi, hakimın belirli bir taraf aleyhine önyargılı davranarak yalnızca bir tarafın lehine hususları gözetmesi o mahkeme hakiminin tarafsızlığına gölge düşürecektir. Zira taraflardan birinin niteliğine göre o tarafın lehine olan hususların göz önüne alınması ve yargılamanın bir taraf lehine hususların incelenmesi suretiyle gerçekleştirilmesi hakimın taraflı bir şekilde tenfiz davasını sonuçlandırmasına yol açacaktır. İşçinin usul hukuku kapsamında korunmasının amacı, ekonomik ve hukuki süreçleri yürütmek hususunda işveren karşısında zayıf kalan işçinin işverene karşı savunma haklarını etkili bir şekilde kullanmasıdır; yalnızca işçi lehine hususların göz önüne alınması ile yargılama süreçlerinin yürütülmesi gibi bir amaç ile hareket edilmesi bir hukuk devleti için temel yargılama prensiplerinden olan mahkemenin tarafsızlığı ilkesine aykırılık ortaya çıkarabilecektir.

Milletlerarası iş uyuşmazlıklarına ilişkin yabancı mahkemeden alınan kararlar, MÖHUK m. 44'ün sınırlı münhasır yetki ihtiva ettiğine ilişkin görüşün kabul edilmesi halinde, işçi lehine yahut aleyhine olup olmamak hususunda maddi içerik kontrolüne maruz bırakılabilir⁵¹⁶. Zira bu görüş ancak işçi lehine olan kararların tanınması ve tenfizinin mümkün olması gerektiğini savunmaktadır⁵¹⁷. Bu görüşe karşılık yalnızca işçinin tenfiz talebinde bulunduğu hallerde ilamın maddi içeriğinin zayıf taraf lehine olup olmadığının değerlendirilmesinin revizyon yasağına aykırı olduğu da ileri sürülmüştür⁵¹⁸. Türk tenfiz hukukunda kabul edilen revizyon yasağının tenfizi talep eden tarafın kim olduğuna bağlı olarak uygulanıp uygulanılmayacağına karar verilmesi, bu yasağın temel amacı ve tenfiz incelemesinin sınırlı niteliği bakımından değerlendirilmelidir. Zira revizyon yasağı, yabancı ilamın maddi içeriğinin denetlenmemesini esas alan genel bir ilke olup bu ilkenin tarafların sıfatına göre farklı

⁵¹⁵ Akkan, Mine: “Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku”, C. 1, İstanbul, 2025, s. 589; Tanrıver, s. 459; Yılmaz/Arslan/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 149; Şahbaz, İbrahim: “AİHM Kararlarında Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı”, Anayasa Mahkemesi Dergisi, C. 25, 2008, s. 263.

⁵¹⁶ Huysal/Şermet Süzen, s. 56.

⁵¹⁷ Nomer(DHH), s. 516; Çelikel/Erdem, s. 766; Güven, s. 105; Akduman, s. 479.

⁵¹⁸ Doğan, s. 131.

şekilde dikkate alınması tenfiz incelemesinin kapsamına ilişkin yaklaşımın yeknesaklığı bakımından uygun görünmeyebilir.

Türk mahkemesi yabancı ilamın hüküm fıkrasını tenfiz eder⁵¹⁹, hüküm fıkrasının incelenmesi ile ilamın işçinin lehine ya da aleyhine olduğuna ilişkin kesin bir çıkarım yapılması da her zaman mümkün olmayabilir. Şöyle ki, iş uyuşmazlıklarına ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tenfizi bakımından ilamın işçi lehine veya aleyhine olup olmadığının esas alınması her zaman açık ve belirleyici bir ölçüt sunmamaktadır. Özellikle işçinin yabancı mahkeme önünde birden fazla talepte bulunduğu ve bu taleplerin bir kısmının kabul, bir kısmının ise reddildiği hallerde ortaya çıkan kararın bütüncül olarak işçi lehine ya da aleyhine nitelendirilmesi güçleşmektedir. Bu tür durumlarda karar sonucuna bakılarak işçinin korunup korunmadığına ilişkin kesin bir değerlendirme yapılması mümkün olmadığından işçi lehine-aleyhine ayırımının yabancı mahkeme kararına konu olayın özelliklerini tam olarak yansıtmadığı da söylenebilir. Bu nedenle tenfiz incelemesinde, kararın sonucundan ziyade, menşei mahkemede yürütülen yargılamanın işçinin mahkemeye erişim ile iddia ve savunma haklarını kullanabilmesine elverişli olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Belirtilen bu hususlarla birlikte MÖHUK m. 44'ün zayıf taraf lehine sınırlı bir münhasır yetki ihtiva ettiği kabul edilir ise uyuşmazlığın iki tarafı için de bazı sakıncalı sonuçlar ortaya çıkabilecektir. İşçinin mutad işyerinin Türkiye'de bulunması halinde yalnızca bu yer mahkemesinde işçiye karşı dava açılacaktır. Bu durumda işçinin yerleşim yeri yurt dışında, mutad işyeri Türkiye'de bulunur ise iyiniyetli işverenin işçiye karşı davasını işçinin geri döndüğü yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesinde açması halinde bu dava sonucunda alınan kararın Türk mahkemelerince tenfizi mümkün olmayacaktır⁵²⁰. Zira işçinin mutad işyeri Türkiye'de bulunmaktadır ve işveren işçiye karşı yalnızca işçinin işini mutad olarak yaptığı işyerinin bulunduğu yer mahkemesinde dava açabilir. Bu durumda ise işçiye, Türk mahkemesince yapılan yargılamaya taraf olarak katılım gösterebilmesi için maddi ve manevi külfet yüklenecektir. İşçinin yerleşim yeri mahkemesinin, Türk mahkemelerine kıyasla işçinin menfaatlerini daha

⁵¹⁹ Nomer(DHH), s. 497; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 704-705; Çelikel/Erdem, s. 771; Ekşi(Tenfiz), s. 294; Güven, s. 132; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 743; Yargıtay İBBGK, E. 2010/1, K. 2012/1, T. 10.02.2012, (www.lexpera.com.tr, E.T.: 07.05.2025); Yalnızca hüküm fıkrası çerçevesinde yapılan tenfizi uygun görmeyen görüş için bkz., Demir Gökyayla, s. 131-132; Sargın(Usul), s. 737.

⁵²⁰ Süzen, s. 72; Huysal/Şermet Süzen, s. 55.

sınırlı ölçüde gözeten bir değerlendirme yapacağı ya da Türk mahkemelerinin yabancı mahkemelere nazaran işçi için daha koruyucu bir yaklaşım benimseyeceği varsayımından hareket edilmesiyle tenfize engel olunmaması gerekir.

İşçinin mutad işyerinin yurt dışında bulunması halinde ise MÖHUK m. 44 hükmünde işverenin işçiye karşı Türkiye’de dava açabileceği başkaca bir yetkili mahkeme düzenlenmemiştir. İşverenin böyle bir durumda yabancı mahkemeden alacağı karar ise, MÖHUK m. 44’ün sınırlı münhasır yetki kabul edilmesi halinde, Türk mahkemelerince tenfiz edilmeyecektir. Bu husus, somut bir örnek üzerinden açıklanabilir. Şöyle ki; Türkiye’de yerleşik bir işveren ile mutad işyeri Almanya’da ve yerleşim yeri Türkiye’de bulunan işçi arasında iş sözleşmesinden doğan bir uyuşmazlıkta, uyuşmazlığın Alman mahkemeleri önüne taşınması ve bu yargılama sonucunda bir karar verilmesi halinde işveren tarafından söz konusu kararın Türkiye’de tenfizi talep edildiğinde MÖHUK m. 44’ün sınırlı münhasır yetki olarak kabul edilmesi durumunda işverenin tenfiz talebi reddedilecektir. Zira bu görüşte, iş uyuşmazlıklarına ilişkin yabancı ilamların Türkiye’de tenfizi yalnızca işçi tarafından talep edilmesi halinde mümkün görülmektedir. Böyle bir durumda işverenin Türkiye’de dava açabileceği yetkili bir mahkeme bulunmamaktadır ve işverenin yabancı mahkemeden aldığı kararın tenfizinin kabul edilmemesi söz konusudur. Bu sebeple de işveren Türkiye’de etki ve sonuç doğurabilecek bir mahkeme kararına ulaşamamaktadır. Ancak bu durum münhasır yetki kurallarının amacı ile çelişir. Zira münhasır yetki kurallarının amacı daima yetkili bir Türk mahkemesi bulundurmadır, sözleşmesel ilişkide pazarlık gücü fazla olan tarafın Türk hukuku içerisinde etki ve sonuç doğuracak bir mahkeme kararına erişmesini engellemek değildir. MÖHUK m. 44’ün işverenin açtığı davalar bakımından münhasır yetki kabul edilmesi halinde hem münhasır yetkinin amacı ile çelişilecek⁵²¹ hem de incelenen bu ihtimal kapsamında işverenin Türkiye’de etki ve sonuç doğurabilecek bir mahkeme kararına erişmesi mümkün olmayacaktır.

Bireysel iş uyuşmazlıklarının çözümünde yabancı mahkemeden alınan ilamlar da tanıma ve tenfiz şartları bakımından incelenmelidir. Bireysel iş uyuşmazlıklarının kişisel ve sembolik boyutu ile işçilerin işverene kıyasla zayıf tarafta bulunması sebebiyle tanıma tenfiz kapsamında da işçilere milletlerarası yetki temelinde bir koruma

---

⁵²¹ Süzen, s. 72.

sağlanması gerekmektedir⁵²². Aksi takdirde işverenin iradesine bağlı olarak işçi için erişilmez veya dezavantajlı olabilecek yetkili mahkemelerde dava açılarak güçlü tarafın dava açmaya ilişkin yetkilerini kötüye kullanması ile sonuçlanabilir⁵²³. Böyle bir durumda işçi işverenin gücünü kötüye kullanması sonucu dava açtığı mahkemede savunma yapmak zorunda kalacak yahut da yargılamaya katılmayıp kendisi hakkında gıyabında verilen hükümlerin tanınması ve tenfizi ile karşı karşıya kalacaktır⁵²⁴. Öyle ki işçi, işverenin seçtiği mahkemede açılan davada kendisini savunmayı neredeyse imkansız bulabilir ve gıyabında hüküm verilmesine katlanmaktan başka çaresi kalmayabilir⁵²⁵. Bu durumda ise adil yargılanma hakkının bir parçası olan silahların eşitliği ilkesi kapsamında bir tarafın zayıf taraf olarak iddia ve savunma haklarından etkin bir şekilde yararlanamaması sonucunda elde edilen mahkeme kararının tanınması ve tenfizine müsaade edilemez. Zira silahların eşitliği ilkesine aykırı bir şekilde elde edilen yabancı mahkeme kararının tenfizi adil yargılanma hakkının özüne dokunacak bir ihlal ortaya çıkarabilecektir. Böyle bir ihlal ise Türk milletlerarası usul hukukunda bir tenfiz engeli olarak düzenlenen kamu düzeni şartına açık aykırılık oluşturacaktır⁵²⁶. Bu nedenle bireysel iş uyuşmazlıklarına ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tenfizi bakımından Türk mahkemelerince gerçekleştirilecek kamu düzeni incelemesinin, zayıf taraf konumundaki işçinin yargılama sürecinde savunma haklarını etkin bir biçimde kullanıp kullanmadığı hususu çerçevesinde ele alınması gerektiği kanaatindeyiz⁵²⁷. Bu inceleme tenfiz bakımından MÖHUK m. 54/1-c hükmünde öngörülen kamu düzenine açıkça aykırı olmama şartı çerçevesinde gerçekleştirilir.

İşçinin yabancı mahkeme ilamının Türkiye’de tenfizini talep etmesi durumunda bu kararın tenfiz koşulları bakımından incelemeye tabi tutulması mümkündür. Aynı şekilde, işverenin yapılmış bir yetki anlaşmasına dayanarak veya o ülkenin milletlerarası yetki kuralları uyarınca yetkili kabul edilen işçinin yerleşim yeri mahkemesinden elde ettiği ilamın da Türk mahkemelerince tenfiz şartları çerçevesinde değerlendirilmesi söz konusu olacaktır. Zira işçinin yerleşim yerinde açılan dava sonucu

⁵²² Grušić(RE), s. 526.

⁵²³ Grušić(RE), s. 526.

⁵²⁴ Grušić(RE), s. 526.

⁵²⁵ Grušić(RE), s. 526.

⁵²⁶ Ekşi(Tenfiz), s. 696; Nomer(DHH), s. 521; Çelikel/Erdem, s. 777; Şanlı/ Esen/ Ataman-Figanmeşe, s. 723; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 744; Demir Gökyayla, s. 219; Aybay/Dardağan, s. 305; Güven, s. 146.

⁵²⁷ Sargın(Usul), s. 151; Huysal/Şermet Süzen, s. 55.

alınan kararın tanınması ve tenfizi zayıf tarafın korunması maksadıyla uyumluluk gösterebilir. İşçinin hayatını sürdürdüğü ve dilini bildiği bir yerde yargılamaya katılması, usul hukukunun genel kuralı olan davalının yerleşim yerinde dava açılmasına ilişkin prensip ile de uyumludur. Bu çerçevede, işverenin yetki anlaşmasına dayanarak ya da o ülkenin milletlerarası yetki kuralları doğrultusunda işçinin yerleşim yerindeki mahkemeden bir ilam elde etmesi halinde söz konusu karar münhasır yetki gerekçesiyle otomatik olarak tenfiz dışında bırakılmamalıdır. Zira milletlerarası usul hukuku kapsamında işçinin korunması için adil yargılanmaya ilişkin güvencelerin sağlanıp sağlanmadığı hususu incelenmelidir ve bu inceleme de tenfiz aşamasında kamu düzenine açık aykırılık denetimi kapsamında zaten yapılmaktadır. Nitekim işçinin usulüne uygun şekilde davadan haberdar edildiği, hukuki dinlenilme ve savunma haklarını fiilen kullanma imkanına sahip olduğu bir yargılama sonucunda verilen karar bakımından bu hususlar kamu düzeni çerçevesinde değerlendirilebilir. İşçinin savunma haklarını fiilen kullanmadığı istisnai durumlarda da aynı denetim mekanizması devreye girebilir. Bu hallerde yabancı mahkeme ilamı salt kamu düzeni çerçevesinde işçinin adil yargılanma hakkını etkin bir şekilde kullanıp kullanmadığının tespitini yapmak üzere incelenmelidir.

Tenfiz hususu kapsamında işçinin işini mutaden yaptığı işyeri Türkiye’de bulunmuyor ve işçinin yerleşim yeri Türkiye’de bulunuyor ise nasıl hareket edileceği ayrıca incelenmelidir. MÖHUK m. 44 hükmü gereğince işveren yalnızca işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin bulunduğu yer Türk mahkemesinde işçiye karşı dava açabilir. Bu durumda işverenin dava açabileceği bir Türk mahkemesi bulunmadığı gibi işverenin yabancı bir mahkemeden aldığı kararın tenfizi ise MÖHUK m. 44’ün münhasır-sınırlı münhasır yetki kuralı olarak kabul edilmesi halinde mümkün olmayacaktır. Bu durumda işverenin hem Türk mahkemesinde dava açmasına müsaade etmemek hem de yabancı bir mahkemeden aldığı ilamın tenfizini engellemek işverenin uyuşmazlığa ilişkin Türk hukuk sistemi içinde etki ve sonuç doğurabilecek bir mahkeme kararına ulaşmasını da engellemek demektir. Bunun sonucu ise münhasır yetkinin daima yetkili bir Türk mahkemesi bulundurma amacıyla çelişecektir⁵²⁸. Hak arama hürriyeti kapsamında ise işverenin Türk yargı sistemi içinde yetkili mercilere başvurması ve

---

⁵²⁸ Süzen, s. 73.

etkili bir yargısal sürece katılması da engellenecektir. Zira işverenin milletlerarası usul kuralları çerçevesinde yetkili bir mahkemeye başvurma imkanı olmadığı gibi yabancı mahkemeden alınan kararın tenfizini talep etme imkanı da yoktur.

Bu sorun Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak hak arama hürriyeti kapsamında ortaya çıkmaktadır. Milletlerarası yetki kapsamında zayıf taraf olarak işçinin korunmasına ilişkin kurallar yer alsa da pazarlık gücü bakımından güçlü olan tarafın Türk hukuk sistemi içinde icra edilebilecek bir karara ulaşmasının önü kesilmemelidir. Zira Anayasa tarafından güvence altına alınan hak arama hürriyeti sadece mahkemeye başvurabilmekten ibaret değildir. Bu güvence hukuken ulaşılabilir ve etkili yasal yolların varlığını da kapsar⁵²⁹. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti olmanın gereklerinden biri olarak yargısal yollara başvurmak suretiyle hak arama hürriyeti⁵³⁰ işveren için Türk hukuk sistemi içinde yargısal yollara başvuramama yahut da tenfiz başvurusunun etkin bir inceleme yapılmaksızın reddi hallerinde ihlal edilmiş olacaktır. Bahsi geçen durumda hak arama hürriyeti kapsamında işverenin Türk yargı sistemi içinde etki ve sonuç doğurabilecek bir karara ulaşması için, tenfiz hususu çerçevesinde, o yer milletlerarası usul kuralları gereğince ya da taraflar arasındaki yetki anlaşması ile yetkili kılınmış bulunan, işçi ve iş ilişkisi ile en bağlantılı yer olan ve yurt dışında bulunan işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin bulunduğu yer mahkemesinden alınan kararın tenfiz incelemesine tabi tutulması değerlendirilebilir.

Belirtilen bu ihtimalde milletlerarası yetki kuralları kapsamında çalışmamızda belirttiğimiz üzere MÖHUK m. 44 hükmünde işçinin mutad işyerinin yurt dışında bulunduğu ve yerleşim yerinin Türkiye'de bulunduğu durumda iş ilişkisinin sona ermesinden itibaren işçinin yerleşim yerindeki Türk mahkemesinde dava açılabilmesine olanak sağlayan hüküm önerimiz gibi⁵³¹ değişikliklerin değerlendirilmesi ile işverenin Türk mahkemelerinden alacağı bir karar ile Türk hukuk sisteminde etki ve sonuç doğuracak bir ilama kavuşması mümkün hale getirilebilir. Doktrinde bir görüş işçinin işini mutad olarak yaptığı işyerinin yurt dışında bulunması halinde işçinin Türkiye'de

⁵²⁹ **Pekcanitez**, Atalay: "Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku", C. 1, İstanbul, 2025, s. 17; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 5; **Çetin**, Onur: "Hak Arama Hürriyeti", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, 2007, s. 40-41.

⁵³⁰ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 5; **Çetin**, s. 41.

⁵³¹ Bkz., 1.6.4.1., s. 64-65.

bulunan yerleşim yeri mahkemesinin İMK m. 6'ya göre yetkili kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir⁵³². Ancak MÖHUK m. 44 hükmü, İMK m. 6 hükmünden ayrı ve bağımsız olarak düzenlenmiş özel bir yetki kuralıdır. İşçinin işini mutad olarak yaptığı işyerinin Türkiye'de bulunduğu yer mahkemesinin tek başına yetkili kılınmasının sebebi işçinin işini yaparken kendi yerleşim yerinde kendisine karşı dava açılmasını önlemektir. Bu sebeple de İMK m. 6 hükmü MÖHUK m. 44 hükmüyle beraber uygulanamaz. İşçinin mutad işyerinin yurt dışında, yerleşim yerinin de Türkiye'de bulunduğu ihtimalde kanun koyucunun MÖHUK m. 44'te işveren için yalnızca işçinin mutad işyerinin Türkiye'de bulunduğu yer mahkemesinde dava açabilmesine izin verme maksadıyla da uyumlu olacak şekilde işverenin iş ilişkisinin sona ermesinden itibaren işçiye karşı işçinin Türkiye'de bulunan yerleşim yeri mahkemesinde dava açmasına imkan tanıyan bir hükmün değerlendirilmesi ile davalının yerleşim yerinde dava açılmasına ilişkin genel prensip ile kanun koyucunun işçiyi koruma maksadına da uygun olarak zayıf taraf olan işçinin Türkiye'de bulunan yerleşim yeri mahkemesinde dava açılabilecektir. Böylece işverenin Türk yargı sistemi için etki ve sonuç doğuracak bir karara ulaşması mümkün olacak ve yabancı mahkemeden herhangi bir karar alınması gerekmeyecektir. Ancak mevcut düzenleme işverenin işçiye karşı işçinin Türkiye'deki yerleşim yerinde dava açmasına hiçbir koşulda izin vermez. Bu koşullar altında işverenin Türk hukuk sistemi içinde etki ve sonuç doğuracak bir karar elde edilebilmesi adına tenfiz hususu dikkate alınabilir.

Sonuç olarak, MÖHUK m. 44 hükmünün münhasır bir yetki kuralı olduğunu savunmak adil olmayan sonuçlara yol açabilecektir. İş uyuşmazlıklarına ilişkin olarak yabancı mahkemelerden alınan kararların Türkiye'de tenfizi söz konusu olduğunda, bu kararların adil yargılanma hakkı ve silahların eşitliği ilkeleri gözetilerek, kamu düzeni şartı başta olmak üzere ilgili tenfiz koşulları çerçevesinde incelenmesi gerektiği söylenebilir. Kanun koyucu MÖHUK m. 44 hükmüne aykırı şekilde alınmış iş uyuşmazlıklarına ilişkin yabancı mahkeme ilamlarının tenfizine hiçbir şekilde müsaade etmemek maksadı taşıyor ise Brüksel I Bis Tüzüğü m. 45/1-e-i hükmündeki bireysel iş uyuşmazlıklarına ilişkin Tüzük'te düzenlenen zayıf tarafı koruyucu yetki kurallarını ihlal eden kararların tanınıp tenfiz edilemeyeceğine dair özel düzenleme gibi MÖHUK

⁵³² Özel, s. 1361; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 624; Süzen, s. 69; Sargın(Usul), s. 155.

m. 44 hükmüne aykırılığın bir tenfiz engeli olduğunu açıkça tenfiz şartları içinde zikredilebilir. Zira MÖHUK m. 44 hükmünü, çalışmamız çerçevesinde de açıkladığımız üzere, münhasır yetki kapsamında değerlendirmek münhasır yetkinin varlık sebebi ve amaçları ile çelişebilir ve adil olmayan bazı sonuçlara yol açabilir.

SONUÇ

Bu tezde, milletlerarası iş uyuşmazlıklarına ilişkin davalarda münhasır yetki meselesi Türk hukuku ile Brüksel I Bis Tüzüğü çerçevesinde ele alınmıştır. Çalışmada iş davalarına ilişkin milletlerarası yetki kurallarının hukuki niteliği ve bu kurallara ilişkin münhasır yetki tartışmalarının yetki anlaşmaları ile tanıma ve tenfiz süreçlerine etkileri incelenmiştir.

Çalışmada ulaşılan ilk sonuç MÖHUK m. 44 hükmüne ilişkindir. Hükmün işçiyi koruma amacı gözetilmekle birlikte, işçinin mutad işyerinin Türkiye’de bulunmadığı hallerde iş ilişkisinin sona ermesinden sonra işverenin işçinin Türkiye’deki yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilmesine imkan tanıyacak bir değişikliğin değerlendirilmesi önerilmiştir. Ayrıca işçinin yerleşim yeri ve mutad meskeninin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesinde dava açmasına imkan tanıyan mevcut düzenlemeye ilişkin aşkın yetki, orantılılık ilkesi ve işçi bakımından doğurabileceği külfetler çerçevesinde değerlendirmelere yer verilmiştir.

Tezde yetki anlaşmaları bakımından da bazı sonuçlara ulaşılmıştır. MÖHUK m. 47/2 hükmüne göre zayıf tarafı bulunan sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda milletlerarası yetkiyi düzenleyen kurallar yetki anlaşması ile bertaraf edilemez. Ancak hükümde geçen “bertaraf edilememek” kavramının kapsamı açık değildir ve bu durum doktrinde münhasır yetki, sınırlı münhasır yetki veya münhasır yetkinin bulunmadığını savunan farklı görüşlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Katıldığımız görüşe göre MÖHUK m. 47/2 hükmü münhasır yetki kuralı niteliği taşımamaktadır. Hükmün amacı iş uyuşmazlıklarında yetki anlaşmalarını tamamen engellemek değil, yabancı mahkemeyi yetkili kılan bir yetki anlaşması bulursa dahi Türk mahkemelerinin yetkisinin devam etmesini sağlamaktır. Bu nedenle yetki anlaşması ileri sürülerek Türk mahkemelerinin yetkisine itiraz edilmesi mümkün olmayacaktır. Bununla birlikte, işçinin yurt dışında bulunan yerleşim yeri mahkemesini yetkili kılan bir yetki anlaşmasına rağmen, MÖHUK m. 44’te belirtilen Türk mahkemelerinin yetkisinin devam etmesi sebebiyle, işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye’de bulunması durumunda işveren tarafından Türkiye’de kendisine karşı açılan davayı takip etmek zorunda bırakılmaması amacıyla, işçinin istisnai olarak Türk mahkemesinin yetkisine itiraz edebilmesine imkan tanınması değerlendirilebilir.

Öte yandan MÖHUK m. 47/2 hükmü, günümüzde giderek çeşitlenen ve sınır ötesi nitelik kazanan iş ilişkileri bakımından yetki anlaşmalarına ilişkin yeterli bir çerçeve sunmamaktadır. Bu nedenle, iş sözleşmelerinde zayıf tarafın korunması ilkesi gözetilerek yetki anlaşmalarının hangi şartlarda geçerli olabileceğinin daha açık şekilde belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda Brüksel I Bis Tüzüğü'nde benimsenen modele benzer şekilde; işçi lehine yetki anlaşmasının hangi koşullarda yapılabileceği, işveren lehine bir yetki anlaşmasının mümkün olup olmadığı ve mümkün ise hangi şartlarda kurulabileceği hususlarının açıkça düzenlenmesi değerlendirilebilir. Tüzük'te işçi lehine yetki anlaşmasının her zaman yapılabileceği, ancak tarafları belirli bir mahkemede dava açmakla yükümlü kılan ve koruyucu yetki kurallarının yerine geçen anlaşmaların ancak uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra yapılabileceği kabul edilmiştir. Bu yaklaşım, sözleşme serbestisi ile zayıf tarafın korunması arasında denge kurulmasını sağlayabilir.

Çalışmanın sonunda, yabancılık unsuru içeren iş uyuşmazlıklarına ilişkin yabancı mahkeme ilamlarının Türk mahkemelerince tenfizi meselesi MÖHUK m. 54 kapsamında ve münhasır yetkiye ilişkin görüşler çerçevesinde incelenmiştir. Münhasır yetki görüşünü benimseyen yaklaşımlar işçinin tenfiz talebinin kabul edilmesi gerektiği noktasında birleşmekle birlikte, münhasır ve sınırlı münhasır yetki görüşü yabancı ilamın işçi lehine olması ve tenfiz talebinin işçi tarafından ileri sürülmesi şartını aramaktadır. Ancak bu yaklaşım, bazı durumlarda yabancı kararın maddi içeriğinin incelenmesini gerektirebileceğinden revizyon yasağı ve mahkemelerin tarafsızlığı ilkesi ile tam olarak bağdaşmayabilir.

Kanaatimizce, iş uyuşmazlıklarına ilişkin yabancı ilamların tenfizinde işçinin korunması münhasır yetki yaklaşımına dayandırılmak yerine adil yargılanma hakkı çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu kapsamda özellikle silahların eşitliği ilkesi dikkate alınarak işçinin savunma haklarını etkin biçimde kullanıp kullanmadığının kamu düzenine açık aykırılık şartı kapsamında incelenmesi, işçiye milletlerarası usul hukuku bakımından daha uygun bir koruma sağlayacaktır.

Bazı durumlarda işveren tarafından yabancı mahkemeden alınan kararların da tenfiz bakımından değerlendirilmesi gerekebilir. Özellikle işçinin yerleşim yeri mahkemesinden alınan kararların, Türk mahkemelerinin daha işçi lehine karar vereceği

yönündeki varsayımlardan bağımsız olarak tenfiz incelemesine tabi tutulması uygun görünmektedir. İşçinin hayatını sürdürdüğü ve yargılamaya daha kolay katılabileceği bir yerde verilen kararın tenfizi zayıf taraf olan işçiyi koruma amacıyla uyum sağlayabilir.

Ayrıca işçinin mutad işyerinin yurt dışında, yerleşim yerinin ise Türkiye’de bulunduğu durumlarda mevcut düzenleme işverenin Türkiye’de dava açmasına imkan tanımamaktadır. Bu durumda, işverenin Türk hukuk sistemi içinde etki ve sonuç doğuracak bir karara ulaşabilmesi bakımından, işçi ve iş ilişkisiyle yakın bağlantı taşıyan işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin bulunduğu yerdeki yabancı mahkemeden alınan kararın tenfizi değerlendirilebilir. Aksi halde, işverenin hak arama hürriyeti bakımından bazı güçlükler doğabilecek, bu durum münhasır yetkinin daima yetkili bir Türk mahkemesi bulundurma amacıyla da çelişebilecektir.

Bireysel iş uyuşmazlıklarına ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tenfizinde münhasır yetkiye dayanarak otomatik bir ret yaklaşımını benimsemek yerine, işçinin adil yargılanma ve savunma haklarından etkin biçimde yararlanıp yararlanmadığının kamu düzeni çerçevesinde incelenmesi daha uygun görünmektedir. Nitekim Brüksel I Bis Tüzüğü’nde de koruyucu yetki kurallarına aykırılık açık bir tenfiz engeli olarak düzenlenmiştir. MÖHUK m. 44’e aykırılığın tenfiz engeli oluşturması amaçlanıyorsa, bunun münhasır yetki yorumuna dayandırılması yerine, Tüzük’teki kurala benzer bir şekilde, açık bir kanuni düzenleme ile ortaya konulması daha isabetli olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ağca**, Elif: “Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin 20.02.2009 Tarih Ve 2007/12254 E. 2009/1912 K. Sayılı Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine İlişkin Kararının Tahlili”, EBYÜHFD, C. 23, S. 1–2, 2019, s. 89-108.
- Akduman**, Ebru: “Türk Mahkemelerinin Münhasır Yetkisi”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 15, S. 163, 2020, s. 466 - 480.
- Akıncı**, Ziya: “Milletlerarası Özel Hukuk (Ders Kitabı)”, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020. (MÖH)
- Akıncı**, Ziya: “Milletlerarası Usul Hukukunda Seçilen Mahkemenin Bağlantılı Olması Koşulu, MHB, Prof. Dr. Ergin Nomer’e Armağan, S. 2, 2002.
- Akıncı**, Ziya: “Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Sözleşmesine Dayanan Yabancı Derdestlik”, Seçkin, Ankara, 2002. (Derdestlik)
- Akıntürk**, Turgut/Ateş, Derya: “Medeni Hukuk”, Beta, 2024.
- Akkan**, Mine/**Direnisa**, Efe: “Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku”, C. 1, İstanbul, 2025, s. 130-542.
- Akkan**, Mine: “Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku”, C. 1, İstanbul, 2025, s. 549-654.
- Alameda**, A. Codón / **Fajula**, A. Fluvià / **Moreno**, M. Torrent: “Choice-Of-Court Agreements Under Brussels I Recast Regulation, A check-list for European Judges”, s. 1-21, (https://portal.ejtn.eu/Documents/Themis%20Luxembourg/Written_paper_Spain_1.pdf , E.T.: 25.03.2025).
- Akyiğit**, Ercan: “Bireysel İş Hukuku Ders Kitabı”, Seçkin, 2021.
- Arslan**, İlyas: “Milletlerarası Özel Hukukta Mutad Mesken Kavramı”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2012,

(<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=97dcsio0s65aTETQV-SFwA&no=Fz7cUKTASO9dOjksHdzdDw>, E.T. 20.03.2025).

- Aşık**, İbrahim: “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Yetki Sözleşmesi”, TBBD, S. 97, 2011, s. 11-48.
- Atalı**, Murat/**Ermenek**, İbrahim/ **Erdoğan**, Ersin: “Medeni Usul Hukuku”, Yetkin Yayınları, 7. B, 2024.
- Atasoy**, Kemal: “Sözleşme Tarafları Arasında Yapısal Eşitsizlik ve Kamu Düzenine Aykırılık”, KHAS Hukuk Bülteni 2020-2021 Akademik Yılı Derlemesi, 2021, s. 51-87.
- Avşar**, Melis: “Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisinin Belirlenmesinde Taraf İradesi”, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- Aybay**, Rona/**Dardağan**, Esra: “Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması (Kanunlar İhtilafı)”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2.B., İstanbul, 2008.
- Aygül**, Musa/**Çoban**, Nazlı: “Birden Fazla Ülkede İfa Edilen İş Sözleşmelerinde Mutad İşyerinin Tespiti”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 15, S. 16, 2020, s. 1815-1832.
- Aygün**, Mesut: “Yabancılaşma Unsurunun Mahiyeti ve Yargılamadaki Rolü”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, 2014, s. 1025-1066.
- Bayraktaroğlu Özçelik**, Gülüm: “Yabancı Unsurlu Tüketici Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisinin Tayini”, AÜHFD, C. 63, S. 4, 2014, s. 833-878.
- Bilgeç**, Hakan: “Yetki Sözleşmesinin Ticaret Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi (Yetki Sözleşmesi Açısından Tacir Gibi Sorumlu Olanların Durumu ve Tacirlerin Hangi İşlemleri İçin Yetki Sözleşmesi Akdedebileceği)”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 25, S. 3, 2021, s. 39-68.

- Bolayır**, Nur: “Medeni Usul Hukukunda Yetki Sözleşmeleri”, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2008, (https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=KVogge-vAFRvi72-hftkLw&no=W_tytck8ByNUMZwl9UzoWw, E.T: 17.03.2025).
- Bosse**, Rolf: “Probleme des europäischen internationalen Arbeitsprozessrechts”, Frankfurt am Main, 2007.
- Boran Güneysu**, Nilüfer: “Bir Karar Işığında Yetki Sözleşmesine Bakış”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan, 2014, s. 1067-1089.
- Byrne**, Peter: “The EEC Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments”, The Round Hall Press, 1990.
- Can**, Hacı/ **Tuna**, Ekin: “Milletlerarası Usul Hukuku”, Adalet Yayıncılık, 3.B., 2022.
- Can**, Ozan: “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Yetki Sözleşmesinin Tarafı Olarak Tacir”, BATİDER, C. 28, S. 3, 2012, s. 237-263.
- Cengiz(Urhanoglu)**, İhtar: “Türk Hukukunda Yabancıların İş Sözleşmesi Ehliyeti”, Çalışma ve Toplum, C. 4, S. 19, s. 187-211.
- Centel**, Tankut: “Türk Borçlar Kanununda Hizmet Sözleşmelerinin Tanımı ve Kurulması”, TİSK Akademi, C. 6, S. 12, 2011, s. 6-22.
- Centel**, Tankut: “Türk Hukukunda Bireysel İş Uyuşmazlığına İlişkin Uluslararası Yetki ve Bağlama Kuralları”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S. 33, 1984, s. 215-237.
- Cheshire, North & Fawcett**: “Private International Law”, 14th Ed., Paul Torremans/James Fawcett (Eds.), Oxford University Press, 2008.

- Cumaliöğlu**, Emre: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Bakımından Türk Mahkemelerinin Münhasır Yetkisi”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S.2, 2008, s. 431-448.
- Çağlayan**, Ramazan: “Hukukumuzda Kamu Tüzel Kişiliği Kavramı ve Kıstasları”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 7, 2016, s. 373-398.
- Çayan**, Gökhan: “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ve Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Mahkemeye Erişim Hakkı”, TAAD, S. 28, 2016, s. 235-272.
- Çelik**, Nuri/ **Canikliöğlu**, Nurşen/ **Canbolat**, Talat/ **Özkaraca**, Ercüment: “İş Hukuku Dersleri”, Beta, 2023, İstanbul.
- Çelikel**, Aysel/ **Erdem**, Bahadır: “Milletlerarası Özel Hukuk”, Beta, 18. B., İstanbul, 2024.
- Çetin**, Onur: “Hak Arama Hürriyeti”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, 2007, (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=4jEIXNZVt7XDFNU7v3JgqQ&no=YAKJYbZqldckTv6zGfHFMQ>, E.T.: 25.11.2025)
- Çörtoğlu Koca**, Sema: “Zayıf Tarafın Korunduğu Sözleşmelerde Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi (İş, Tüketici ve Sigorta Sözleşmeleri)”, Yetkin Yayınları, 2016.
- Dalkılıç**, Oğuzhan: “Bireysel İş Uyuşmazlıklarında Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2019, (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=oSTnp3YSLIMIIGYV9-VNmQ&no=8e0KpiCQHq7ap3A7qtm55A>, E.T.: 25.03.2025).
- Dardağan**, Esra: “Milletlerarası Usul Hukukunda “Aşkın Yetki” Kavramı”, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2005.

- Demir Gökyayla**, Cemile: “Seçilen Mahkemede Adil Yargılama Yapıl(a)mayacağı Şüphesi Yetki Anlaşmasının Geçerliliğini Etkiler Mi?”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.13, S. 2, 2011, s. 51-70.
- Demir Gökyayla**, Cemile: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizde Kamu Düzeni”, Seçkin, Ankara, 2001.
- Demirkol**, Berk: “Milletlerarası Yetki Anlaşmaları”, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018. (Anlaşma)
- Demirkol**, Berk: “Zayıf Taraflı Sözleşmesel İlişkilere İlişkin MÖHUK’taki Milletlerarası Yetki Kurallarının Yerindeliği ve Çözüm Önerileri”, Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisine İlişkin Güncel Tartışmalar, Sibel Özel/Hatice Selin Pürselim Arning (Eds.), İstanbul, 2021, s. 21-44.
- Doğan Kaya**, H. Ülkü: “Yabancı Unsurlu Sınai Mülkiyet Uyuşmazlıklarında Münhasır Yetki”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2019, (https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=AlaFCY7XggcgXF4TCQP8yg&no=ONJnKYb8VJAlf-ICljf_iA, E.T.: 23.03.2025).
- Doğan**, Sevil: “İş Sözleşmesinde Bağımlılık Unsuru ve Atipik İş İlişkileri Bakımından Değerlendirilmesi”, Seçkin, 2016. (Bağımlılık)
- Doğan**, Vahit: “5718 Sayılı Kanuna Göre İş Akdine Uygulanacak Hukukun Tespiti”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 1, 2007, s. 147-164.
- Doğan**, Vahit: “Milletlerarası Özel Hukuk Pratik Çalışmaları”, Savaş Yayınevi, Ankara, 2021. (Pratik)
- Doğan**, Vahit: “Milletlerarası Özel Hukukta Zayıf Akit Tarafın Korunması”, MHB, C. 15, S. 1-2, 1995, s. 21-42.
- Doğan**, Vahit: “Milletlerarası Özel Hukuk”, Savaş Yayınevi, 8. B., Ankara, 2022.

Doğan, Vahit/Aygül, Musa/Şit Köşgeroğlu, Banu: “Milletlerarası Özel Hukuk Mevzuatı”, Savaş Yayınevi, 2020.

Doğan, Vahit: “Türk Hukukunda Yabancı Derdestlik”, MHB, C. 22, S. 2, 2002, s. 121-148. (Derdestlik)

Drummonds, Henry: “Cross-Border Employment Contracts, Choice of Law, Choice of Forum, and the Enforcement of Cross-Border Judgments in the European Union”, Global Labor and Employment Law for the Practicing Lawyer, Forthcoming, Lewis & Clark Law School Legal Studies Research Paper No. 2010-20, 2010, (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1636005, E.T.: 10.08.2025)

Dulay Yangın, Dilek: “Türk İş Hukukunda Evde Çalışma”, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, İzmir, 2016, (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=8yt4uP0Ihq2-g3clU1Vc1A&no=aoOUB6C55mQmgZ0zTzuv-w.>, E.T.: 28.02.2026)

Ekşi, Nuray: “Taraflarca Seçilen Yabancı Mahkemenin Adil Yargılama Yapmayacağı Hususunda Kuvvetli Şüphelerin Bulunması Halinde Davanın Türk Mahkemesinde Görülüp Görülmeyeceği Meselesi”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 1, 2014, s. 7-33.

Ekşi, Nuray: “Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi”, Beta, 2.B., İstanbul, 2000.

Ekşi, Nuray: “Uluslararası Ticarete Güncel İki Sorun: Sözleşme Bedelinin Yabancı Para Olarak Ödenmesi ve Yabancı Mahkemenin Yetkisinin Tesisi”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 72, S. 10-11-12, 1998, s. 864-882.

Ekşi, Nuray: “Yabancı Mahkemenin “Aşırı” Yetkisinin Tenfiz Mahkemesi Tarafından Denetlenmesi (5718 Sayılı MÖHUK md. 54/b)”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 2, 2010, s. 27-70.

Ekşi, Nuray: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi”, Beta, İstanbul 2013. (Tenfiz)

- Ekşi, Nuray:** “Yabancı Mahkemenin Yetkili Kılınmasının Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi Üzerindeki Etkisine İlişkin Yargıtay Kararları”, UTDDER, C. 1, S. 2, 2012. (Kararlar)
- Ekşi, Nuray:** “Yabancı Mahkemeye Yetki Veren Anlaşmaların Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi Konusunda 2020 Yılında Verilen Bazı Mahkeme Kararları”, UTDDER, C. 10, S. 1, 2021, s. 203-234.
- Elçin, Doğa:** “Milletlerarası Unsurlu Bireysel ve Toplu İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk”, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.
- Elçin, Doğa:** “Zayıf Tarafın Korunmasını Amaçlayan Milletlerarası Yetki Kuralları”,10. Yılında MÖHUK Sempozyumu (7-8 Aralık 2017), Ankara, 2018, s. 562-591.(Zayıf)
- Erdem, Bahadır:** “Medeni ve Ticari Hukuk Davalarında Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Avrupa Konseyi Tüzüğü”, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, C. 2, İstanbul, 2003, s. 1009-1026.
- Ergin, Hediye:** “Türk Hukukunda Yabancıların Çalışma İzinleri” , Beta, İstanbul, 2017.
- Erdoğan, İhsan/Keskin, A. Dilşad:** “Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku”, Gazi Kitabevi, 3.B, 2020.
- Erkan, Mustafa:** “Bir Tabu: Taşınmazın Aynına İlişkin Davalarda Münhasır Yetki”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 1, 2012, s. 11-51.
- Ersen Perçin, Gizem:** “ Milletlerarası Özel Hukuk Bakımından Mal Rejimleri”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2014, (https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=DMQfB9eF2nE6_NH17j6HwQ&no=JQv26EJvdC2lNwrFqxLXug, E.T.: 11.04.2025).

- Esen**, Emre: “Acentenin Müvekkilini Mahkemede Temsil Yetkisi (İzafeten Dava Hakkı): Türk Ticaret Kanunu’nun Milletlerarası Usul Hukuku Açısından İncelenmesi”, PPIL, Vol. 41, No. 2, 2021, pp. 581-603.(Acente)
- Esen**, Emre: “Bireysel İş Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Üye Devlet Mahkemelerinin Yetkisi”, Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku, Işıl Özkan/Ceyda Süral/Uğur Tütüncübaşı (Ed.), Adalet Yayınevi, 2016, s. 172-203.
- Esen**, Emre: “Critique of a Turkish Court of Cassation Decision on the Validity of Choice-of-Law and Choice-of-Forum Clauses in an Insurance Agreement”, Annales de la Faculté de Droit d’Istanbul, C. XLII, N. 50, 2010, s. 365-376. (Critique)
- Esen**, Emre: “Türk Hukuku’nda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Münhasır Yetki Kavramı”, MHB, S. 2, C. 22, Prof. Dr. Ergin Nomer’e Armağan, İstanbul, 2002, s. 183-206. (Münhasır)
- Esen**, Emre: “Yabancı Mahkeme Lehine Yapılan Yetki Anlaşmasına Dayanan Yetki İtirazının Değerlenmesinde Dürüstlük Kuralının Etkisi Ve Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 6.3.2009 Tarihli İçtihadının Eleştirisi”, MHB, C. 31, S. 1, 2012, 191-207.
- Eyrenci**, Öner/**Taşkent**, Savaş/**Ulucan**, Devrim/**Baskan**, Esra: “İş Hukuku”, Beta, İstanbul, 2024.
- Franzina**, Pietro/**Kramer**, Xandra/**Fitchen**, Jonathan: “The Recognition and Enforcement of Member State Judgments”, The Brussels I Regulation Recast, Andrew Dickison/ Eva Lein (Eds.), Oxford University Press, UK, 2015.
- Galič**, Aleš: “Jurisdiction Over Consumer, Employment, and Insurance Contracts under the Brussels I Regulation Recast: Enhancing the Protection of the Weaker Party.” Austrian Law Journal, 2016, s. 122-134.
- Garcimartin**, Francisco: “Prorogation of Jurisdiction”, The Brussels I Regulation Recast, Andrew Dickison/ Eva Lein (Eds.), Oxford University Press, UK, 2015.

- George, Martin/Fitchen, Jonathan/Ancel, Marie-Elodie:** “General Provisions”, The Brussels I Regulation Recast, Andrew Dickison/ Eva Lein (Eds.), Oxford University Press, UK, 2015.
- Göger, Erdoğan:** “ Devletler Hususi Hukuku Yönünden İkametgah”, AÜHFD, C. 26, S. 3, 1969, s. 237-252.
- Grušić, Uglješa:** “ Jurisdiction In Employment Matters Under The Brussels I Regulation – A Reassessment, International and Comparative Law Quarterly, Vol. 61, No. 1, pp. 91-126, 2012, (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1915633, E.T.: 20.02.2025).
- Grušić, Uglješa:** “Recognition and Enforcement of Judgments in Employment Matters in European Private International Law”, Journal of Private International Law, Vol. 12, No. 3, 2016, pp. 521-544, (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2809394, E.T.: 20.02.2025). (RE)
- Grušić, Uglješa:** “The European Private International Law of Employment”, Cambridge University Press, 2015. (EPIL)
- Gryziak, Bartosz:** “Exclusive Jurisdiction in Civil and Commercial Matters: EU Law Provisions and Case-Law Review and Analysis”, Warsaw University Law Review, Vol. 15, No. 2/2016, pp. 308-343, (chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://lawreview.wpia.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2018/02/2016_2_3.pdf, E.T.: 26.06.2025).
- Güner, Cemil:** “ Türk Ticaret Kanununun “Yabancı Tacirlerin Acentelerinin Davada Temsil Yetkisi”Ne İlişkin Hükmünün Milletlerarası Özel Hukuk Açısından Değerlendirilmesi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 2, 2019, s. 521-538.
- Güneysu Güngör, Gülin:** “Milletlerarası Özel Hukukta İflas”, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1997.

- Güngör, Gülin:** “Türk Milletlerarası Özel Hukuku”, Yetkin Yayınları, 5. B., Ankara, 2025.
- Güven, Pelin:** “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi”, Yetkin Yayınları, İstanbul, 2013.
- Huysal, Burak:** “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Getirilen Yenilikler Işığında Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Konusunda Bazı Tespitler”, MHB, C. 32, S. 1, 2012, s. 71-101. (HMK)
- Huysal, Burak:** “Milletlerarası Yetkinin Belirlenmesinde Mutad Meskenin Doğurduğu Sorunlar ve HMK Madde Dokuz Üzerine Bazı Öneriler”, Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisine İlişkin Güncel Tartışmalar, Sibel Özel/ Hatice Selin Pürselim Arning (Eds.), İstanbul, 2021, s. 97-109.
- Huysal, Burak/ Şermet Süzen, Begüm:** “Tanıma ve Tenfiz Davalarında Kararı Veren Mahkemenin Yetkisinin İncelenmesi”, Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Güncel Gelişmeler (Ed. Süheyla Balkar Bozkurt), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 47-68.
- Illmer, Martin:** “Jurisdiction (PIL)”, The Max Planck Encyclopedia of European Private Law, Jürgen Basedow, Klaus J. Hopt, Reinhard Zimmermann with Andreas Stier (Eds.), Vol.2, Oxford University Press, 2012, s. 1020-1025.
- İRge Erdoğan, Burcu:** “Milletlerarası Usul Hukukunda Münhasır Yetki Kavramı ve İlgili Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi”, Medenî Usûl ve İcra - İflâs Hukuku Dergisi, C. 19, S. 54, 2023, s. 165 - 190. (Münhasır)
- İRge Erdoğan, Burcu:** “Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Anlaşmaları”, On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- İste Arlanoğlu, Cansu:** “Uluslararası İş Akitlerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi ve Esasa Uygulanacak Hukuk”, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.

- İstemi**, Zeynep: “Türk Milletlerarası Usul Hukukunda Milletlerarası Yetki”, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara, 2020, (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=2GRtWI08a-1eSo9ImxA4qQ&no=Hi0irY7iU6TbW87j057s9Q>, E.T.: 02.10.2025).
- Jenard**, Paul/ **Möller**, Gustav: “Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters done at Lugano on 16 September 1988”, Official Journal, C 189, 1990, (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2e7535fd-7882-4a08-b7b1-29e244ccfdea>, E.T.: 15.07.2025).
- Jenard**, Paul: “Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters”, OJ, No. C 59, 1979, (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_1979_059_R_0001_01, E.T.: 23.01.2026).
- Kandemir**, Murat: “Evde Çalışma Ve 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Evde Hizmet Sözleşmesine İlişkin Hükümleri”, Journal of Istanbul University Law Faculty, Vol. 72, No. 2, 2014, pp. 143–166
- Kara**, Hacı: “Türk Hukukunda İrtibat Bürosu Ve Özellikleri”, İzmir Barosu Dergisi, C. 83, S. 3, 2018, s. 167-200.
- Karlı**, Abdürrahim; “Medeni Muhakeme Hukuku”, Alternatif Yayınevi, 3. B. , İstanbul, 2012.
- Kayık Aydınalp**, Aslıhan: “İş Hukukunda Yabancı İrtibat Bürosu Çalışanları”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1, s. 133-152.
- Kıran**, Aleyna: “Mahkemeye Erişim Hakkının Anayasa Mahkemesi Kararları Ekseninde İncelenmesi”, Trabzon Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, 2025, s. 1-44.
- Konan**, Belkıs: “1915 Tarihli “Memâlik-i Osmaniye’de Bulunan Ecânibin Hukuk ve Vezâifi Hakkında Kanun-ı Muvakkat”a göre Yabancıların Osmanlı Devletindeki

Hukuki Durumunun Değerlendirilmesi”, I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri, İstanbul, 2014.

Kuru, Baki: “Hukuk Muhakemeleri Usulü”, C. I, 6. B., İstanbul, 2001. (I)

Kuru, Baki: “Hukuk Muhakemeleri Usulü”, C. II, 6. B., İstanbul, 2001. (II)

Kuru, Baki: “Hukuk Muhakemeleri Usulü”, C. V, 6. B., İstanbul, 2001. (V)

Kuru, Baki: “Hukuk Muhakemeleri Usulü”, C. VI, 6. B., İstanbul, 2001. (VI)

Kuru, Baki: “Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı”, Legal Yayınevi, İstanbul, 2016.

Kuru, Baki: “Sözleşme ile Yabancı Mahkemelerin Yetkili Kılınması”, MHB, C. 6, S. 2, 1986, s. 140-145.

Küçükyalçın, Arzu: “Brüksel I. Tüzüğü’nde Tüketici Akitlerine İlişkin Milletlerarası Yetki Kuralları”, TBBD, S. 55, 2004, s. 332-359.

Külüşlü, Emre: “Milletlerarası Usul Hukuku Çerçevesinde Acentenin Müvekkilini Mahkemede Temsil Etme Yetkisi”, On İki Levha Yayıncılık, 2019.

Lale, Muktedir: “Özetli - İçtihatlı Yargıtay Uygulamasında Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku”, Seçkin, 1. B., Ankara, 2014.

Lazić, Vesna: “Procedural Justice for ‘Weaker in Cross-Border Litigation under the EU Regulatory Scheme”, Utrecht Law Review, Vol. 10, Issue 4, 2014, s. 100-117, (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2529971, E.T.: 15.06.2025)

Lehmann, Matthias: “Exclusive Jurisdiction”, The Brussels I Regulation Recast, Andrew Dickison/ Eva Lein (Eds.), Oxford University Press, UK, 2015.

Lehmann, Matthias/**Lein**, Eva/**Rogerson**, Pippa/ **Ancel**, Marie-Elodie: “Special Jurisdiction”, The Brussels I Regulation Recast, Andrew Dickison/ Eva Lein (Eds.), Oxford University Press, UK, 2015.

- Magnus, Ulrich/Mankowski, Peter/ Magnus, Ulrich:** “European Commentaries on Private International Law ECPIL, Brussels Ibis Regulation”, Art. 25, Köln, 2023, s. 580-665.
- Magnus, Ulrich/Mankowski, Peter/ Mota, Carlos Esplugues / Moreno, Guillermo Palao:** “European Commentaries on Private International Law ECPIL, Brussels Ibis Regulation”, Art. 20-23, Köln, 2023, s. 537-554.
- Magnus, Ulrich/Mankowski, Peter/ Pinherio, Luis de Lima:** “European Commentaries on Private International Law ECPIL, Brussels Ibis Regulation”, Art. 24, Köln, 2023, s. 557-578.
- Magnus, Ulrich/Mankowski, Peter/Vlas, Paul:** “European Commentaries on Private International Law ECPIL, Brussels Ibis Regulation”, Art. 4-6, Köln, 2023, s. 95-103.
- Mari, Luigi/Pretelli, Ilaria:** “Possibility and Terms for Applying the Brussels I Regulation (Recast) to Extra-EU Disputes” Yearbook of Private International Law, Vol. 15, 2013/2014, s. 211-253, (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2413985, E.T: 26.06.2025).
- Meraklı Yayla, Deniz:** “Yabancılık Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklarda Yetki Sözleşmesinin Tarafları Ve Hmk Madde 17 Kapsamındaki Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişilere Teşmili”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 1987-2013.
- Merrett, Louise:** “Employment Contracts In Private International Law”, Oxford Private International Law Series, Oxford University Press, New York, 2011.
- Merret, Louise:** “Jurisdiction over Individual Contracts of Employment”, The Brussels I Regulation Recast, Andrew Dickison/ Eva Lein (Eds.), Oxford University Press, UK, 2015. (Recast)
- Micheals, Ralf:** “Jurisdiction, foundations”, Forthcoming in Elgar Encyclopedia of Private International Law, Jürgen Basedow / Giesela Rühl / Franco Ferrari /

Pedro de Miguel Asensio (Eds.), 2016, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2849467, E.T.: 23.02.2024).

Mollamahmutoğlu, Hamdi/ **Astarlı**, Muhittin/ **Baysal**, Ulaş: “İş Hukuku”, Lykeion Yayıncılık, 7.B., 2022.

Narmanlıoğlu, Ünal: İş Hukuku Ferdi İş İlişkileri I”, Beta, İstanbul, 2014

Nomer, Ergin: “Devletler Hususi Hukuku”, Beta, 21. B., 2015. (DHH)

Nomer, Ergin: “Devletler Hususi Hukukunda Milletlerarası Yetki Mefhumu”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 40, S. 1–4, 1974. (Yetki)

Nomer, Ergin: “Milletlerarası Usul Hukuku”, Beta, 1.B., 2009. (MUH)

Nomer, Ergin: “Milletlerarası Yetki Alanında Derdestlik İtirazı”, Journal of Istanbul University Law Faculty, Vol. 34, No. 1-4, 1968, s. 343–374.

Özdemir Kocasakal, Hatice: “Doğrudan Uygulanan Kuralların Yabancılık Unsuru Taşıyan Sözleşmeler Üzerindeki Etkileri”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Devletler Özel Hukuku, İstanbul, 1998, https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=qUr75w7b8nO_Qxx8JBhKRg&no=qUr75w7b8nO_Qxx8JBhKRg, E.T: 28.06.2025).

Özdemir Kocasakal, Hatice: “Milletlerarası Yetki Anlaşmalarının İflas Davası Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bir Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi”. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 2295-2318.

Özdemir, Olgu: “Uzaktan Çalışmada İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Yükümlülükleri”, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 8, 2016, s. 81-99.

- Özel**, Sibel/**Erkan**, Mustafa/**Pürselim**, H. Selin/**Karaca**, H. Akif: “Milletlerarası Özel Hukuk”, On iki Levha Yayıncılık, 3. B., İstanbul, 2024.
- Özel**, Sibel: “Yabancılık Unsuru Taşıyan Bireysel İş Sözleşmelerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Yetkisi: MÖHUK m.44”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 179-180, 2019, s. 1351 – 1382.
- Özel**, Sibel/**Yöneş**, Can: “ Türk Ticaret Kanunu m. 105/2 Hükmünü Milletlerarası Usul Hukuku Bakımından Münhasır Yetki Kuralı Olarak Değerlendiren Yargıtay 11. Hukuk Dairesi Kararlarının Düşündükleri: Münhasır Yetki Kavramı Perspektifinden Bir Eleştiri”, MÜHF-HAD, C. 30, S. 1, 2024, s. 239-249.
- Özgenç**, Zeynep: “Brüksel I Bis Tüzüğü Uyarınca Yetki Anlaşmalarının Geçerliliği”, MHB, C. 37, S. 2, 2017, s. 641-669.
- Özgenç**, Zeynep: “Milletlerarası Usul Hukuku Çerçevesinde Acentenin Yabancı Müvekkilini Davada Temsil Yetkisi”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 1, 2022, s. 718-766.
- Özkan**, Işıl: “Münhasır Yetki (Exclusive Jurisdiction)”, Işıl Özkan/Ceyda Süral/Uğur Tütüncübaşı (Ed.), Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku, Adalet Yayınevi, 2016, s. 67-71.
- Özkan**, Işıl: “Yetki Anlaşması (Prorogation of Jurisdiction)”, Işıl Özkan/Ceyda Süral/Uğur Tütüncübaşı (Ed.), Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku, Adalet Yayınevi, 2016, 72-82.
- Özkan**, Işıl/ **Tütüncübaşı**, Uğur: “Uluslararası Usul Hukuku”, Adalet Yayınevi, 2. B., Ankara, 2020.
- Öztekin Gelgel**, Günseli: “Devletler Özel Hukukunda Velayet, Çocuk Kaçırmaları, Evlat Edinmeye İlişkin Problemler”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 4, S. 8, İstanbul, 2005, s. 119-148.

- Partalacı**, Rümeyşa: “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 9. Maddesinin Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi”, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 2, 2022, s. 455-476.
- Pekcanitez**, Hakan/ **Atalay**, Oğuz/ **Özekes**, Muhammet:” Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı”, On iki Levha Yayıncılık, 11. B., İstanbul, 2023.
- Pekcanitez**, Atalay: “Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku”, C. 1, İstanbul, 2025, s. 9-79.
- Poroy**, Reha/ **Yasaman**, Hamdi: “ Ticari İşletme Hukuku”, 15.B, Vedat Kitapçılık, 2015.
- Pretelli**, Ilaria, “Exclusive and Discretionary Heads of Jurisdiction for Third States and Lugano States: The Way Forward”, The Challenges of European Civil Procedural Law for Lugano and Third States, Andreas Furrer / Alexander R. Markus / Ilaria Pretelli (Eds.), Zürich, 2016, s. 71-78, (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2873393, E.T: 26.06.2025)
- Sakmar**, Ata/**Ekşi**, Nuray: “ Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfiz Hakkında AB Konsey Tüzüğü”, MHB, C. 22, S. 2, s. 721-744.
- Sakmar**, Ata: “Milletlerarası Özel Hukuk ve Milletlerarası Usul Hukuku Kanunu Öntasarı Sempozyumu 22-24 Kasım 1976”, İstanbul, 1978.
- Sakmar**, Ata: “Yabancı İlamların Türkiye’deki Sonuçları”, İstanbul, 1982.(İlam)
- Sargın**, Fügen: “Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Anlaşmaları”, Yetkin Yayınları, Ankara, 1996.
- Sargın**, Fügen: “Türk Milletlerarası Usul Hukuku”, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024. (Usul)

- Sarıöz Büyükalp**, A. İpek: “Mutad İşyeri Kavramı ve MÖHUK m.27/f.3’ün Uygulanması Sorunu”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, C. 8, S. 2, s. 195-248.
- Senyen Kaplan**, E. Tuncay: “Bireysel İş Hukuku”, Gazi Kitabevi, Ankara, 2017.
- Seviğ**, V. Raşit: “Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Yetki Anlaşmasının Ayrıcalığı”, İÜHFİM, C. 55, S. 3, 1997, s. 179-190.
- Süral**, Ceyda: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi”, Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku, Işıl Özkan/Ceyda Süral/Uğur Tütüncübaşı (Ed.), Adalet Yayınevi, 2016, 205-233.
- Süzek**, Sarper/**Başterzi**, Süleyman: “İş Hukuku (Genel Esaslar- Bireysel İş Hukuku)”, Beta, 2024.
- Süzen**, Begüm: “Tanıma ve Tenfiz Davalarında Kararı Veren Mahkemenin Yetkisinin Denetimi”, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- Şahbaz**, İbrahim: “AİHM Kararlarında Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı”, Anayasa Mahkemesi Dergisi, C. 25, 2008, s. 229-289.
- Şanlı**, Cemal/ **Esen**, Emre/**Ataman-Figanmeşe**, İnci: “Milletlerarası Özel Hukuk”, Beta, 11. B., İstanbul, 2024.
- Şermet**, Begüm: “İş Hukukunda Esneklik ve Atipik İş Sözleşmeleri”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 123, 2014, s. 139-169.
- Şit**, Banu: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması Ve Tenfizinde Kesinleşme Şartı”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 1, 2011, s. 61-74.
- Tanrıver**, Süha: “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Bağlamında Akdedilen Yetki Sözleşmeleri Üzerine Bazı Düşünceler”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ’e Armağan, s. 459-468.

- Tanrıver**, Süha: “Medeni Usul Hukuku”, C. 1, Yetkin Yayınları, 6. B, 2024.
- Tarman**, Zeynep Derya: “Yabancılık Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 59, S. 3, 2010, s. 521 - 550.
- Tekinalp**, Gülören/ **Uyanık Çavuşoğlu**, Ayfer: “Milletlerarası Özel Hukuk”, Vedat Kitapçılık, 12. B., İstanbul, 2016.
- Tekinalp**, Gülören: “Türk Milletlerarası Özel Hukuk ve Milletlerarası Usul Hukuku Tasarısı”, İÜHFM, C. 44, S. 1-4, İstanbul, 1978.
- Tiryakioğlu**, Bilgin: “Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması Ve Tenfizi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1996.
- Tunçomağ**, Kenan/**Centel**, Tankut: “İş Hukukunun Esasları”, Beta, 2022.
- Tunçomağ**, Kenan: “İkametgah” , İÜHFM, C. 26, S. 1-4, 1960, s. 155-184.
- Tütüncübaşı**, Uğur: “Yabancılık Unsuru Taşıyan Bireysel İş Davalarında Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 27, S. 1, 2025, s. 141-176.
- Tüysüz**, Cemre: “Acentenin Müvekkilini Davada Temsil Yetkisine İlişkin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda Düzenlenen Hükümlerin Yabancı Mahkeme Lehine Akdedilen Yetki Anlaşmalarına Etkisi”, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 79, S. 2, İstanbul, 2021, s. 485-517.
- Ulus Karataş**, A. Elif: “Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 Tarihli Lahey Sözleşmesi ve Türk Milletlerarası Özel Hukukuna Etkisi”, MHB, C. 37, S. 2, 2017, s. 936-939
- Uyanık Çavuşoğlu**, Ayfer: “Bireysel İş İhtilafında Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi”, İş Dünyası ve Hukuk: Prof. Dr. Tankut Centel’e Armağan, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 959-990.

- Uyanık**, Ayfer: “Türk Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Sözleşmeleri”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bölümü, İstanbul,1994,
(<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=3VfaumtbD9kguACOGU2hlg&no=3VfaumtbD9kguACOGU2hlg>, E.T.: 30.07.2025)
- Van Calster**, Geert: “European Private International Law”, 2nd ed., Hart Publishing, Oregon, 2016.
- Vardar**, Gülşah: “Medeni Kanuna Göre Yerleşim Yeri Ve Belirlemesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2008,
(<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=Mqp6rjuAgf44VCHJ0vwJJA&no=vXed1BqtAO5mflE57PNuSQ>, E.T.: 20.03.2025).
- Von Mehren**, Arthur T./**Gottschalk**, Eckart: “Adjudicatory authority in private international law : a comparative study”, 1st ed., Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2007.
- Vural Çelenk**, Belkıs: “Üçüncü Ülkenin Doğrudan Uygulanan Kurallarının Haksız Fiiller Alanında Uygulanmasının MÖHUK Madde 31 ile Değerlendirilmesi”, Genç Milletlerarası Özel Hukukçular Konferansı (Ed. Zeynep Derya Tarman), On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 209-212.
- Wurmnest**, Wolfgang: “Recognition and Enforcement of Foreign Judgments”, The Max Planck Encyclopedia of European Private Law, Jürgen Basedow, Klaus J. Hopt, Reinhard Zimmermann with Andreas Stier (Eds.), Vol.2, Oxford University Press, 2012, s. 1424-1429.
- Yıldırım**, Akif/ **Gayretli**, Zehra: “Silahların Eşitliği İlkesi”, Suç İsnadına İlişkin Yargulamalarda Silahların Eşitliği İlkesi (Karar Özetleri) Adil Yargılanma Hakkı Kapsamındaki Hak ve Güvencelere İlişkin El Kitapları Serisi – 1, Akif Yıldırım/Zehra Gayretli (Ed.), AYAM, 2022, s. 1-10.

Yılmaz, Ejder/ Arslan, Ramazan/ Taşpınar Ayvaz, Sema/ Hanağası, Emel: “Medeni Usul Hukuku”, Yetkin Yayınları, 6. B., Ankara, 2020.

Yöney, Can: “Milletlerarası Usul Hukukunda Münhasır Yetki”, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024.

Yöney, Can: “Yabancılık Unsuru İçeren İflas Davalarında Türk Mahkemelerinin Yetkisi” İstanbul Barosu Dergisi, C. 93, S. 6, 2019, s. 59-72.

Yüksel, A. Emre: “Yabancılık Unsuru Taşıyan Bireysel İş Sözleşmelerinde Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi İle Avrupa Birliği Düzenlemelerinin Karşılaştırılması”, Yetkin Yayınları, 2024.

Zanobetti, Alessandra: “Employment Contracts and The Rome Convention: The Koelzsch Ruling of The European Court of Justice”, Cuadernos de Derecho Transnacional, Octubre 2011, Vol. 3 No. 2, s. 338-358.

İnternet Kaynakları

<https://ayam.anayasa.gov.tr>

<https://dergipark.org.tr/tr>

<https://www.echr.coe.int> (son erişim tarihi: 15.11.2025)

<https://eur-lex.europa.eu/> (son erişim tarihi: 26.02.2026)

<https://hudoc.echr.coe.int> (son erişim tarihi: 11.11.2025)

www.hukukturk.com (son erişim tarihi: 01.02.2026)

<https://infocuria.curia.europa.eu> (son erişim tarihi: 26.02.2026)

<https://interlexportal.eu> (son erişim tarihi: 20.01.2026)

<https://www.jurix.com.tr>

www.kanunum.com (son erişim tarihi: 15.01.2026)

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr> (son erişim tarihi: 11.11.2025)

<https://www.legal.com.tr>

www.lexpera.com.tr (son erişim tarihi: 28.02.2026)

<https://www.mevzuat.gov.tr/>

<https://papers.ssrn.com> (son erişim tarihi: 10.08.2025)

<https://portal.ejtn.eu> (son erişim tarihi: 25.03.2025)

<https://sozluk.gov.tr> (son erişim tarihi: 26.06.2025)

<https://tez.yok.gov.tr> (son erişim tarihi: 28.02.2026)

<https://www.turcademy.com>

<https://www5.tbmm.gov.tr> (son erişim tarihi: 15.01.2026)

<https://yargi.calismatoplum.org> (son erişim tarihi: 10.02.2026)

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih:22/04/2026

Tez Başlığı (Türkçe): Milletlerarası İş Uyuşmazlıklarına İlişkin Davalarda Münhasır Yetki: Türk Hukuku ve Brüksel I Bis Tüzüğü Çerçevesinde Bir Değerlendirme

Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:.....

Yukarıda başlığı verilen tezimin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 115 sayfalık kısmına ilişkin, 22/04/2026 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 29 'dir.

Uygulanan filtrelemeler*:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezimin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad-Soyad/İmza

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Selenay Çalışkan
	Öğrenci No	N22239762
	Enstitü Anabilim Dalı	Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı
	Programı	Milletlerarası Özel Hukuk

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
(Unvan, Ad Soyad, İmza)

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PRIVATE LAW

Date: 22/04/2026

Thesis Title (In English): Exclusive Jurisdiction in Litigation Concerning International Labour Disputes: An Evaluation Within The Framework Of Turkish Law and The Brussels I Bis Regulation

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 22/04/2026 for the total of 115 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 29 %.

Filtering options applied**:

- Approval and Declaration sections excluded
- References cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Name-Surname/Signature

Student Information	Name-Surname	Selenay Çalışkan
	Student Number	N22239762
	Department	Hacettepe University Graduate School Of Social Sciences Department Of Private Law
	Programme	Private International Law

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
(Title, Name and Surname, Signature)

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih:22/04/2026

Tez Başlığı (Türkçe):... Milletlerarası İş Uyuşmazlıklarına İlişkin Davalarda Münhasır Yetki: Türk Hukuku ve Brüksel I Bis Tüzüğü Çerçevesinde Bir Değerlendirme

Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*: .....

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır.
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir.
4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir.
5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad-Soyad/İmza

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Selenay Çalışkan
	Öğrenci No	N22239762
	Enstitü Anabilim Dalı	Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı
	Programı	Milletlerarası Özel Hukuk

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
(Unvan, Ad Soyad, İmza)

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	02
		Revizyon Tarihi <i>Rev. Date</i>	25.01.2024

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PRIVATE LAW

Date: 22/04/2026

ThesisTitle (In English):... Exclusive Jurisdiction in Litigation Concerning International Labour Disputes: An Evaluation Within The Framework Of Turkish Law and The Brussels I Bis Regulation

My thesis work with the title given above:

1. Does not perform experimentation on people or animals.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview.
5. Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions.

I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct.

I respectfully submit this for approval.

Name-Surname/Signature

Student Information	Name-Surname	Selenay Çalışkan
	Student Number	N22239762
	Department	Hacettepe University Graduate School Of Social Sciences Department Of Private Law
	Programme	Private International Law

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
(Title, Name Surname, Signature)